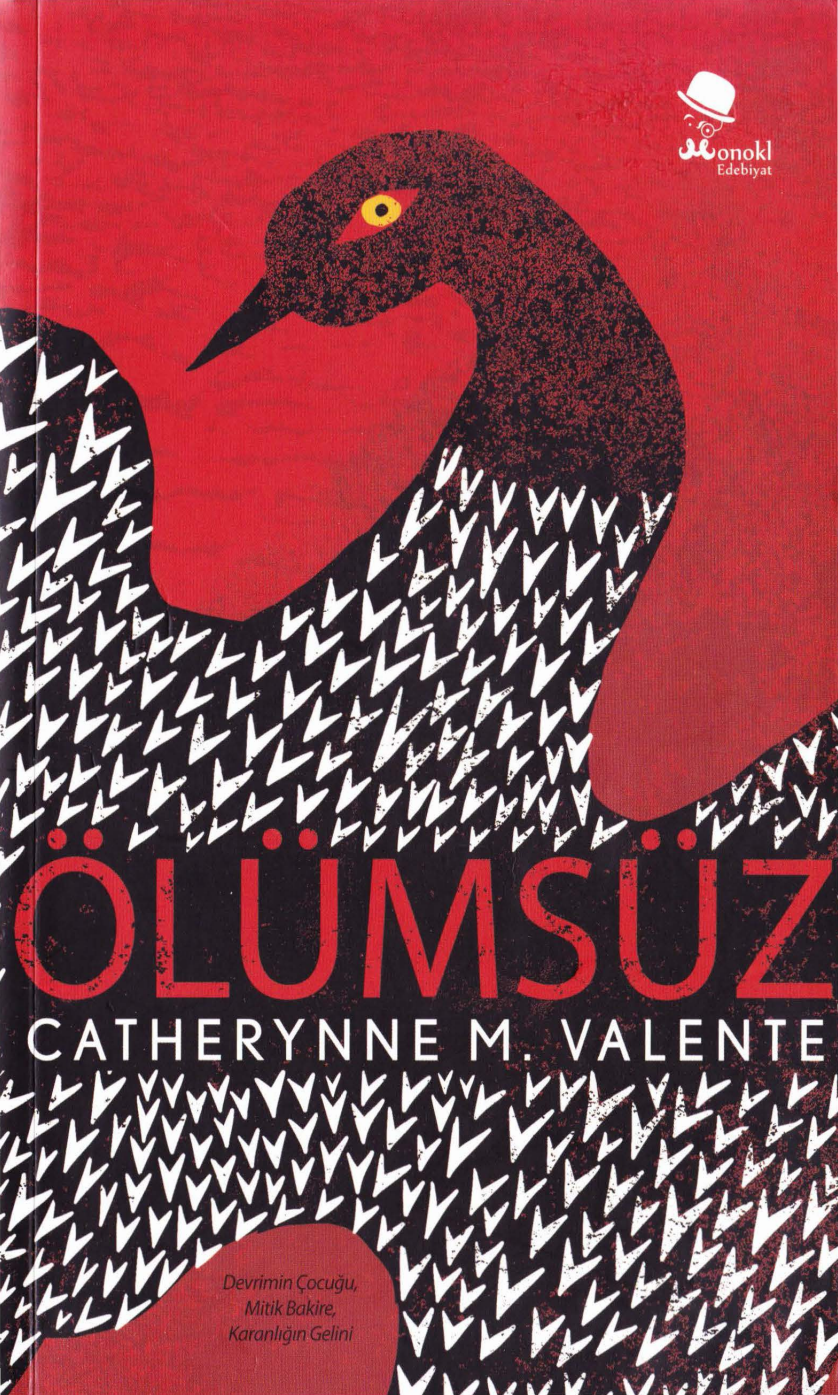

onokl
Edebiyat
ÖLÜMSÜZ
CATHERYNNE M. VALENTE
Devrimin Çocuğu,
Mitik Bakire,
Karanlığın Gelini

ÖLÜMSÜZ

Catherynne M. Valente

MonoKL Edebiyat

Ölümsüz
Catherynne M. Valente
Orijinal Adı: Deathless

© Monokl Yayınları, 2014

Kitabın telif hakları
Nurcihan Kesim Literary Agency
aracılığıyla alınmıştır.

Sertifika Numarası: 22834

ISBN: 978-605-5159-15-3

Birinci Basım: 2014 Ekim
Kitap Editörü: Mehmet Rasim Emirosmanoğlu
Yayıma Hazırlayan: M. İhsan Tatari
İngilizce Aslından Çeviren: Duygu Şahin
Düzelti: Ezgi Yıldırım
Kapak Tasarım: Miriam Rosenbloom
Baskı Hazırlık: Şirin Doğan

Baskı: Pasifik Ofset Ltd.Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
Haramidere - İstanbul
Sertifika Numarası: 12027

MonoKL Yayınları
Uğur Mumcu Mah. Serçe Sok. No:33 D:3
Kartal - İstanbul
e-posta: remirosmanoglu@monokl.net
www.monokl.net

ÖLÜMSÜZ

Catherynne M. Valente

İngilizceden Çeviren:
Duygu Şahin

Monokl
Edebiyat

Catherynne M. Valente, (Seattle, 1979) *Palimpsest*, *The Orphan's Tales* serisi, *The Girl Who Circumnavigated Fairyland in a Ship of Own Making* ve Ölümsüz dâhil pek çok kitabı New York Times'ın en çok satanlar listesine girmiş şair ve yazar. Andre Norton, James Tiptree, Rhysling, Myhtopoeic, Lambda ve Hugo ödüllerinin sahibi Valente, Locus ve World Fantasy Awards'a da aday gösterilmiştir. Yazar 2006'daki bir blog paylaşımında folklore dayanan fantezi kurmacasını şaka yollu "mitpunk" olarak adlandırmıştır. Yazarın The Orphan's Tales serisi ve Palimpsest kitabı da MonoKL'tan yayıma hazırlanmaktadır.

Valente Maine'deki Peaks Adası'nda eşi, iki köpeği ve devasa kedisiyle yaşamını sürdürmektedir.

Beni karanlık bir yerden kaçıran Dimitri'ye

Bin dokuz yüz kırktan beri
Her şeye yüksek bir kuledeymişim gibi bakıyorum
Veda ediyormuşum gibi
Çok uzun zaman önce ayrıldığıma.
Haç çıkarıyormuşum
Ve karanlık kemerlerin altına iniyormuşum gibi.

—Anna Ahmatova

GİRİŞ

Arkana Bakma

Odunlardan tüten yoğun ve altın sarısı duman, biçilmiş buğdayların üzerinde asılı duruyordu; toprak kirpi gibi diken diken kabarmıştı. Elma ağaçları çıra yapılmak üzere uzun zaman evvel soyulmuş, kirazların kökleri çoktan sökülüp yemeğe katılmıştı. Soğuk ve solgun gökyüzü bel vermiş, gri ve bomboş çiftlikleri cansız gün ışığı damlacıklarıyla lekeliyordu. Kuşlar, görünmez çarpışmalarda daima güneye, daima uzağa atılan oklar misali, çoktan göç etmişlerdi. Yine de, tüyleri dökülmüş üç sıska mahluk, kurumuş bir armut ağacı dalına pençelerini sarmış ve boncuk gibi gözlerle dikkatlice aşağıda olan biteni seyrediyordu: altın benekli bir yağmur kuşu, sivri gagalı bir örümcek kuşu ve bir deri bir kemik kalmış, siyah başlı bir ekin kargası. Rüzgâr şiddetini artırdı; bayat, kuru kabağın, pasın, çatıda biten yoncaların kokusu kapladı ortalığı.

Çocuk burnunu çeke çeke, sümüğü ve gözyaşları çenesinden aşağı süzülür hâlde ayakta dikiliyordu. Burnunu kızarana kadar ovuşturup gözyaşlarını bastırmaya çalıştı, sıyrıklarla dolu öteki eliyle de karnını kaşıdı. Saçları donuktu, kaç yaşında olduğu kolayca anlaşılmıyordu; gerçi tüyü bitmemiş, yüzü erkeksi bir sertlik kazanmamıştı henüz ve biraz daha kilo alsa bile kaburgaları yine de sayılacaktı sanki. Bakışları baygındı; çünkü sonbahar ışığında gözlerini kısamayacağı kadar yorgundu gözleri. Gözbebeklerini döven güneş, bakışlarının önünde gölgeler meydana getiriyordu.

"Yoldaş Tikaçuk!" Genç bir kadının sesi sertçe esen, kül dolu rüzgârı bir bıçak gibi kesti. "Askerden kaçmakla, düşmanın nezdinde büyük bir ödleklikle itham edildin. Bunu inkâr ediyor musun?"

Çocuk, iki subaya ve onu cezalandırmak için hiç edilmiş bu tarlaya el arabasıyla taşınmış gösterişli yargıç kürsüsüne baktı. Sanki ordu korkunç derecede katı bir anne, kendisiyse yemeğe çağrıldığında gelmemiş bir çocuk gibiydi.

"Haziranın on sekizinde," diye devam etti astsubay çavuş, kalemi not defterinin üzerinde kumları eşeleyen bir kuş misali cıvıldarken, "Korgeneral Tereşenko, Mihaylovka Köyü'nde kayıt defterlerini açtırdığında ve böylece yeryüzündeki zaferin, bedenlerimizi Halk'ın varlığına armağan ederek geleceğini herkese bildirdiğinde adını askere yazdırdın mı?"

"Ha-hayır..." diye geveledi çocuk; sesi boğuktu ve kelimeleri ağzında yuvarlıyordu. Mürekkep yalamamış birinin konuşması, eli yalnızca toprak görmüş birinin mımıntı harfleriydi dudaklarından dökülenler. Subayın burnu memnuniyetsizlikle kırıştı.

"Neden yazdırmadın?" diye çıkıştı kadın, zeytin yeşili üniformasındaki düğmeler güneşe bakan gözler gibi kırpışıyordu.

"Be... ben... on bir yaşındayım hanfendi." Astsubay çavuş kaşlarını çattı; ona ne kollarını açtı, ne kucakladı, ne saçlarını düzeltti ne de yiyecek verdi. Çocuk telaşla devam etti. "Ve bir de şu sorunlu bacağım var. Altı yaşındayken kırdıydım. Bir... bir kiraz ağacından düştüydüm. O adam kocaman defterleriyle geldiğinde kaçıp domuzların yanına saklandıydım. Orduya katılmak istemiyom. Benden iyi bir asker olmaz zaten."

Astsubay çavuşun bakışları, çocuğun beceriksizce ettiği laflar karşısında iyice sertleşti. "Bedenin öyle istediğin gibi kullanabileceğin bir şey değildir. O, Halk'a aittir ve sen zayıflığın yüzünden onu bizden çaldın. Bununla birlikte, Halk insafsız değildir. Şimdi, aslanlara hizmet etmek yerine domuzların arasına saklanmayı tercih ettiğin gibi, cezanı da seçmek zorundasın: Ya idam mangası tarafından infaz edileceksin, ki aslında hak ettiğin şey tanı olarak bu, ya da ceza taburunda hizmet vereceksin."

Çocuk cam gibi gözlerle ona bakakaldı, suskundu.

"En ön saflarda olacaksın evlat," dedi tümgeneral, çatallı sesi duyduğu sonsuz merhametle yumuşamıştı. Ekin kargası tüylerini kabarttı, örümcek kuşu gagasını takırdattı, yağmur kuşu da dokunaklı ve tiz bir

sesle öttü. Ne ılık ne de hoş kokulu olan bir rüzgâr aniden, çok kısa bir süreliğine otları dalgalandırdı. Tümgeneralin sık, koyu renk ve örgülü saçları başının etrafını saran bir hale gibiydi; bakışları sert ve yorgundu. "Muhtemelen ölürsün. Ama hayatta kalabilirsin de. Küçüksün, tıpkı hepimizin bir zamanlar olduğu gibi. Saflar arasında göze çarpmayabilirsin. Böyle şeyler olabiliyor."

Astsubay çavuş sıkılmış görünüyordu. Defterine bir şeyler karaladı. "Yoldaş Tikaçuk, kararın nedir?"

Çocuk bir an için hiçbir şey demedi; bakışları iki subay arasında gidip geliyor, balçıkta mantar arayan bir yaban domuzu misali merhamet dileniyordu. Aradığını bulamayınca düpedüz ağlamaya başladı; ince, donuk ve kuru gözyaşları kirli yüzünde yol yol iz bırakıyordu. Küçücük göğsü sarsıla sarsıla inip kalkıyor, omuzları kar çoktan yağmaya başlamış gibi tir tir titriyordu. Burnunu öfkeyle çıplak koluna sildi. Kolundaki kan, sümükle karışınca pembemsi bir görünüm kazandı.

"*Eve* gitmek istiyom," diye hıçkırdı.

Yağmur kuşu uzun dikenler tarafından delik deşik edilmişçesine, acı acı haykırdı. Örümcek kuşu yüzünü sakladı. Ekin kargası buna tanıklık etmeye dayanamadı ve kara kanatlarını açıp gökyüzüne yükseldi.

Tümgeneral Marya Morevna tepki vermeksizin oturdu ve çocuğun sızlanmasını izledi. Astsubay çavuş sabırsızca kalemini tıkırdattı.

"Git," diye fısıldadı Morevna. "Koş. Arkana bakma."

Çocuk ona aval aval baktı.

"Koş evlat," diye fısıldadı tümgeneral.

Çocuk koştu. Ölü toprak parçacıkları ardından savruldu. Ve rüzgâr onları yakaladı ve denize doğru taşıdı.

1. BÖLÜM

Uzun İnce Bir Ev

Ve bir askerin siyah harmanisinin altında geleceksin
Korkunç yeşilimsi kandilinle
Ve yüzünü bana göstermeyeceksin.
Ama bu gizem bana uzun süre eziyet edemez:
Bu el kimin, beyaz eldivenin içinde
Kim yolladı bu gezgini, hani şu karanlıkta gelen.

—Anna Ahmatova

1

Gorokovaya Caddesi'ne Gelen Üç Koca

Bir zamanlar St. Petersburg, sonra Petrograd, sonra Leningrad, çok daha sonraysa tekrar St. Petersburg olarak adlandırılan bir deniz kıyısı şehrinin uzun ince bir caddesinde, uzun ince bir ev vardı. Uzun ince bir pencerenin önünde oturan açık mavi elbiseli ve açık yeşil terlikli bir kız çocuğu, bir kuşun gelip kendisiyle evlenmesini bekliyordu.

Bu, çoğu kızın endişe verici şeyler düşünmeyi bırakana kadar güzellikle odalarına kapatılmalarının nedeni olabilirdi, ama Marya Morevna üç ablasının kocasını da evin kiraz ağacından yapılma büyük kapılarını çalmadan hemen önce penceresinden görmüştü. Bu nedenle kendi kaderinden de ayın renginden emin olduğu kadar emindi.

İlki, Marya henüz altı yaşındayken gelmişti. Ablası Olga o zamanlar alımlı olduğu kadar uzundu da, ve altın rengi saçlarını hasat zamanındaki saman balyaları misali arkasında toplardı. Gümüşi, nemli bir gündü ve uzun ince bulutlar, düzgünce sarılmış sigaralar gibi çatılarının üzerine toplanmıştı. Kuşlar meşe ağaçlarında toplaşıp gözlerine kestirdikleri ilk ve en küçük yağmur damlalarını havada kaparken Marya üst kattan onları izliyordu; bütün kanatlı yaratıklar en tatlı damlaların bunlar olduğunu bilirdi. Tıpkı dilin üzerinde patlayan minik üzüm taneleri gibi... Ekin kargalarının yağmur için didiştiğini görmek onu güldürdü. Minik kahkahaları ağzından çıkar çıkmaz kuş sürüsü tek bir vücutmuşçasına dönüp ona baktı; gözleri birer iğne ucu gibiydi. İçlerinden biri, şişman ve siyah bir hemcinsleri, tünediği yeşil dalın üzerinde tehlikeli bir şekilde öne doğru eğildi ve gözünü Marya'nın penceresinden ayırmadan cadde tarafına sert bir şekilde –gümmm!– düştü. Fakat küçük kuş sıçradı ve doğrulduğunda hoş bir siyah üniforma giyen hoş bir genç

adama dönüştü. Düğmeleri yağmur damlaları gibi pırıl pırıldı, burnuysa büyük ve aşırı derecede kemerli.

Genç adam kiraz ağacından yapılma büyük kapıyı çaldı ve Marya Morevna'nın annesi adamın bakışları karşısında kızardı.

"Penceredeki kız için geldim," dedi adam, yumuşak sesiyle geveleyerek. "Ben Çar'ın Saray Muhafızları'ndan Teğmen Graç.[1] İçi tohum dolu pek çok göz kamaştırıcı evim, tahıl dolu pek çok göz kamaştırıcı tarlam ve kızınızın giyebileceğinden çok daha fazla kıyafetim var. Üstelik elbisesini hayatının her günü, sabah, öğle, akşam değiştirse bile."

"Olga'yı kastediyor olmalısınız," dedi Marya'nın annesi, boynuna götürdüğü eli titrerken. "Kızlarımın en büyüğü ve en güzeli odur."

Ve böylece caddeye değil de yere düşmüş elmalarla dolu bahçeye bakan ilk kattaki pencerenin önünde oturan Olga kapıya getirildi. Hoş ve siyah üniforması içindeki hoş ve genç adamın zengin görünümü karşısında bir şarap tulumu gibi şişinip onu yanaklarından edeplice öptü. Beraber Gorokovaya Caddesi'nin aşağısına doğru yürüdüler ve adam ona kenarına uzun, siyah tüyler iliştirilmiş altın sarısı bir şapka aldı.

O akşam geri döndüklerinde Teğmen Graç eflatun gökyüzüne bakıp iç geçirdi. "Penceredeki kız bu değil. Ama bu kızı da oymuş gibi seveceğim, çünkü şimdi anlıyorum ki kaderimde o yokmuş."

Böylece Olga zarafetle Teğmen Graç'ın topraklarına yerleşti ve eve, kız kardeşlerine yüklemlerinin şatolar inşa ettiği, ismin -e hâllerinin iyi bakılmış güller gibi bittiği, hoşça kaleme alınmış mektuplar yazdı.

İkinci koca, Marya dokuz yaşındayken gelmişti. Ablası Tatyana o zamanlar tilki gibi kurnaz ve al yanaklıydı; keskin, gri gözleri dikkatini cezbeden her şeye kilitleniyordu. Marya Morevna, Olga'nın ikinci oğlunun vaftiz töreni için dikilmiş bir giysinin kenarına nakış işlerken penceresinin önünde oturuyordu. Mevsimlerden bahardı ve sabah yağmuru uzun ince caddeleri kaygan, ışıl ışıl, ıslak ve pembe gül yapraklarıyla bezemişti. Kuşlar bir kez daha büyük meşe ağacında toplaşıp gözlerine kestirdikleri ıslak ve buruşuk kiraz çiçeklerini kaparken Marya üst kattan onları izliyordu; bütün kanatlı yaratıklar bahar çiçeklerinin en iştah açıcısının bunlar olduğunu bilirdi. Tıpkı dilin üzerinde eriyen baharatlı

1 (Rus.) Ekin kargası - yhn.

çörekler gibi... Yağmur kuşlarının çiçekler için itişip kakıştığını görmek onu güldürdü. Kahkahaları ağzından çıkar çıkmaz kuş sürüsü tek bir vücutmuşçasına dönüp ona baktı; gözleri birer bıçak ucu gibiydi. İçlerinden biri, küçük ve kahverengi bir hemcinsleri, tünediği yeşil dalın üzerinde tehlikeli bir biçimde öne eğildi ve gözünü Marya'nın penceresinden ayırmadan cadde tarafına sert bir şekilde –gümmm!– düştü. Fakat küçük kuş sıçradı ve doğrulduğunda hoş bir kahverengi üniforma giyen hoş bir genç adama dönüşmüştü; uzun ve beyaz bir fular takıyordu, düğmeleri gün ışığı gibi parlıyordu, ağzı yuvarlak ve nazikti.

Genç adam kiraz ağacından yapılma büyük kapıyı çaldı ve Marya Morevna'nın annesi onun bakışları karşısında gülümsedi.

"Ben Beyaz Ordu'dan Teğmen Zuyok,"[2] dedi adam, değişen dünyanın çehresine ayak uydurarak. "Penceredeki kız için geldim. Meyve dolu pek çok göz kamaştırıcı evim, solucan dolu pek çok göz kamaştırıcı tarlam ve kızınızın takabileceğinden çok daha fazla mücevherim var. Üstelik yüzüklerini hayatının her günü, sabah, öğle, akşam değiştirse bile."

"Tatyana'yı kastediyor olmalısınız," dedi Marya'nın annesi, elini göğsüne bastırarak. "Kızlarımın içinde ikinci en büyük ve ikinci en güzel olan odur."

Ve böylece caddeye değil de elma çiçekleriyle dolu bahçeye bakan ilk kattaki pencerenin önünde oturan Tatyana kapıya getirildi. Hoş ve kahverengi üniforması içindeki hoş ve genç adamın süslü püslü görünümü karşısında ipek bir balon gibi şişinip onu hiç de edeplice sayılmayacak bir şekilde dudaklarından öptü. Beraber Gorokovaya Caddesi boyunca yürüdüler ve adam ona kenarına uzun, kestane rengi tüyler iliştirilmiş beyaz bir şapka aldı.

O akşam geri döndüklerinde Teğmen Zuyok turkuvaz mavisi gökyüzüne bakıp iç geçirdi. "Penceredeki kız bu değil. Ama bu kızı da oymuş gibi seveceğim, çünkü şimdi anlıyorum ki kaderimde o yokmuş."

Böylece Tatyana güle oynaya Teğmen Zuyok'un topraklarına yerleşti ve eve, kız kardeşlerine yüklemlerinin kare motifler içinde dans ettiği ve ismin -e hâllerinin şölene hazırlanmış masalar gibi kurulduğu sofistike mektuplar yazdı.

---

2 (Rus.) Yağmur kuşu – yhn.

Üçüncü koca Marya on iki yaşındayken gelmişti. Ablası Anna o zamanlar ceylan gibi narin ve uysaldı; göz kapayıp açıncaya dek kızarırdı yüzü. Marya Morevna, Tatyana'nın ilk kızı için dikilmiş bir davet elbisesinin yakasına nakış işlerken penceresinin önünde oturuyordu. Mevsimlerden kıştı ve kar Gorokovaya Caddesi'nde üst üste yığılıp, uzun zaman önce donmuş höyükleri andıran tepecikler oluşturmuştu. Kuşlar bir kez daha büyük meşe ağacında toplaşıp sincaplardan çalınmış ve kabukların arasındaki çatlaklara saklanmış son güz cevizlerini kaparken Marya üst kattan onları izliyordu; bütün kanatlı yaratıklar cevizlerin en acısının bunlar olduğunu bilirdi. Tıpkı dilde acı bir tat bırakan, mazide kalmış kederler gibi... Örümcek kuşlarının meşe palamutları için didiştiğini görmek onu güldürdü. Kahkahaları ağzından çıkar çıkmaz kuş sürüsü tek bir vücutmuşçasına dönüp ona baktı; gözleri birer süngü ucu gibiydi. İçlerinden biri, yanağında kırmızı bir şerit olan dikkat çekici grilikteki bir hemcinsleri, tünediği yeşil dalın üzerinde tehlikeli bir biçimde öne eğildi ve gözünü Marya'nın penceresinden ayırmadan cadde tarafına sert bir şekilde –gümmm!– düştü. Fakat küçük kuş sıçradı ve doğrulduğunda hoş bir gri üniforma giyen hoş bir genç adama dönüşmüştü; uzun ve kırmızı bir fular takıyordu, düğmeleri sokak lambaları gibi parlıyordu, gözleri hınzır bir zekâyla kısılmıştı.

Genç adam kiraz ağacından yapılma büyük kapıyı çaldı ve Marya Morevna'nın annesi adamın bakışları karşısında kaşlarını çattı.

"Ben Kızıl Ordu'dan Teğmen Julan,"[3] dedi adam, özellikleri hususunda bir türlü karar veremediği için kendi kendisiyle mücadele etmeye başlayan dünyanın çehresine ayak uydurarak. "Penceredeki kız için geldim. Dostlarımla eşit olarak paylaştığım pek çok göz kamaştırıcı evim; bir ağı olan herkese eşit şekilde paylaştırılmış, içi balık dolu pek çok göz kamaştırıcı nehrim ve kızınızın okuyabileceğinden çok daha fazla erdemli kitabım var. Üstelik hayatının her günü, sabah, öğle, akşam başka bir tane okusa bile."

"Anna'yı kastediyor olmalısınız," dedi Marya'nın annesi, kararlı bir şekilde elini beline koyarak. "Kızlarımın içinde üçüncü en büyük ve üçüncü en güzel olan odur."

Ve böylece caddeye değil de çıplak dallarla dolu bahçeye bakan ilk

3 (Rus.) Örümcek kuşu - yhn.

kattaki pencerenin önünde oturan Anna kapıya getirildi. Kız, tıpkı suyla dolu bir kova gibi, hoş ve gri üniforması içindeki hoş ve genç erkeğinin sevimli görünümüyle dolup taştı; korkunç bir utangaçlıkla genç adamın onu yalnızca elinden öpmesine izin verdi. İsmi yakın zamanlarda değiştirilmiş Komisarskaya Caddesi boyunca beraber yürüdüler ve adam ona siperliğinde kırmızı bir yıldız olan sade, gri bir kasket aldı.

Akşam geri döndüklerinde Teğmen Julan siyah gökyüzüne bakıp iç geçirdi. "Penceredeki kız bu değil. Ama bunu da oymuş gibi seveceğim, çünkü şimdi anlıyorum ki kaderimde o yokmuş."

Ve böylece Anna vazifeşinasça Teğmen Julan'ın topraklarına yerleşti ve eve, kız kardeşlerine yüklemlerinin isimlere âdilâne dağıtıldığı, ismin -e hâllerinin ihtiyaç duyduklarından fazlasını talep etmediği, kelimelerin hakkıyla kaleme alındığı mektuplar yazdı.

2

Kırmızı Fular

Artık kesin olarak Petrograd denilen ve cezalandırılmanın verdiği ıstırapla bir zamanlar St. Petersburg diye adlandırıldığı bile hatırlanmayan o deniz kıyısı şehrinin o uzun ince caddesindeki o uzun ince evde Marya Morevna penceresinin önüne oturmuş, Anna'nın ilk oğluna minik bir hırka örüyordu. On beş yıl, on beş gün ve on beş saattir hayattaydı; dördüncü en büyük ve dördüncü en güzel kızdı. Kuşların yaz ağaçlarında toplaşmasını, koyu kırmızı kirazlar için savaşmalarını ve içlerinden birinin tünediği dalın üzerinde tehlikeli bir şekilde öne eğilmesini sakince bekledi. Çok çok öne eğilmesini... ama hiç kuş gelmedi ve Marya kendisi için endişelenmeye başladı.

Uzun, siyah saçlarını örmeden omuzlarına saldı ve yegâne ayakkabılarını okula yapacağı uzun yürüyüşler için saklayarak Gorokovaya Caddesi'ndeki evin tahta zemininde çıplak ayakla dolaştı. Tıpkı dul annesi yeniden evlenmiş bir çocuk gibi, tüm gençliği boyunca Gorokovaya olarak tanınmış uzun ince caddenin yeni ismini kullanmak bir türlü aklına gelmiyordu. Artık evde başka aileler de vardı elbette, çünkü böylesine güzel bir ev tek bir aile tarafından bencilce kullanılmamalıydı.

Öyle bir şey yapmak çok ayıp olur, diye katılmıştı Marya'nın babası.

Böylesi kesinlikle daha iyi, demişti Marya'nın annesi, başıyla onaylayarak.

Her biri dört çocuklu on iki anne ile on iki baba uzun ince eve doluşmuş, on iki yemek odası, on iki oturma odası ve on iki yatak odasından oluşan labirentler yaratmak için odaların orta yerine kobalt mavisi ve gümüş renkli eski perdeler çekmişlerdi. Marya Morevna'nın ve o uzun ince evdeki bütün çocukların on iki anneye ve on iki babaya sahip

olduğu söylenebilirdi, ki zaten öyleydi. Ama Marya'nın bütün anneleri onun başıboş tavırlarına gülüyordu. Tüm babaları onun karmakarışık ve açık saçlarına tedirginlikle bakıyordu. Bütün kardeşleri Marya'nın bisküvilerini komünal masadan çalıyordu. Ondan hoşlanmıyorlardı, o da onlardan hoşlanmıyordu. Onun evinde, onun eşyalarıyla yaşıyorlardı ve paylaşmak kesinlikle erdemli bir davranış olsa da, göstere göstere yapılmasına tahammül edemiyor ve vatanseverliğin bunun neresinde olduğunu anlamıyordu. Eğer tavırlarının başıboş olduğunu düşünüyor ve birazcık kaçık olduğundan şüpheleniyorlarsa keyifleri bilirdi. Bu onu rahat bırakacakları anlamına gelirdi. Zaten Marya da başıboş biri değildi. Düşünüyordu.

Kuşlar gibi tuhaf şeyleri düşünmek çok uzun zaman alır. İnsan böyle bir şeyi kolayca zihninin alışılagelmiş gürültü patırtısına ve üstü kapalı taktiklerine bırakamaz. Bu yüzden hiçbir örümcek kuşunun gelip de onu aşırı kalabalık evinden, tüm o yemek yapan Blodneklerin ya da merdiveni tamir eden Dyaçenkoların bitmek bilmeyen gürültüsünden, komünal masa giderek uzarken zayıflayıp uçları kırılan saçlarından ve Yoldaş Piyakovski'nin ona fırlattığı terli bakışlardan uzaklara götürmeyeceği açıklığa kavuştuğunda, Marya'nın zihni kendini bu meseleyi çözmeye adadı. O anda her ne yapıyor gözükürse gözüksün, bu, ister yaprakları süpürmek ister tarih dersine çalışmak isterse de annelerinden birinin gömlek dikmesine yardımcı olmak olsun, kalbi kuş meselesini kovalıyor ve her şeyin tekrar anlam ifade edebileceği bir yere ondan önce varmaya çabalıyordu.

Marya çocukluğunu bir kelebekmişçesine hafızasına sabitledi ve meseleyi bir matematikçinin denklemlere yaklaşım biçimiyle ele aldı. Verilenler: Dünyada öyle bir düzen vardır ki kuşların birdenbire kocalara dönüşmesi normaldir ve kimse hakkında tek bir söz etmeyebilir. Peki bundan ne gibi bir sonuç çıkarılabilir? *Herkes bunu zaten biliyor ve bu sadece benim için olağandışı. Ya da bunun olduğunu yalnız ben gördüm ve benden başka hiç kimse dünyanın böyle bir yer olduğunu bilmiyor.* Ne annesi ne babası ne Svetlana Tikonovna ne de Yelena Grigorevna kocalarının bir zamanlar kuş olduğuna dair herhangi bir imada bulunmuştu. Bu yüzden Marya ilk sonucun üzerine bir çizgi çekti. Ne var ki, ikinci sonuç sadece daha kırılgan ve üzücü hipotezlere yol açıyordu.

İlk sonuç: Belki de bir kadın, kocası kendi üstüne başına az çok çekidüzen vermeden önce onun neye benzediğini görmemeliydi. Belki de kocalar cumhuriyeti sadece kuşlarla değil, aynı zamanda yarasalarla, kertenkelelerle, ayılarla, solucanlarla ve bir ağaçtan evlilik yüzüğünün içine düşmeyi bekleyen diğer canavarlarla da dolu garip ve ürkütücü bir yerdi. Belki de Marya bir tür kuralı çiğnemiş ve o ülkeyi gerekli izin kâğıtları olmadan ziyaret etmişti. Bütün kocalar öyle miydi? Marya ürperdi. Babası da öyle miydi? Onu yırtıcı gözlerle izleyen Yoldaş Piyakovski de öyle miydi? Peki ya karıları? Bir kuşun hoş bir genç adama dönüşebilmesi gibi kendisi de evlendiğinde başka bir şeye mi dönüşecekti?

İkinci sonuç: Bir kural olsun ya da olmasın, bu tür şeyleri görmek hiç görmemekten kesinlikle çok daha iyiydi. Marya bir sırrı, hem de çok iyi bir sırrı olduğunu hissediyordu ve eğer ona göz kulak olursa sır da ona göz kulak olabilirdi. Dünyayı savunmasız görmüş, suçüstü yakalamıştı. Ablaları bu şehirden tıpkı güzel kızların çoğunlukla hoş olmayan şeylerden kurtarıldığı gibi kurtarılmıştı, ama kocalarının gerçekte ne olduklarını bilmiyorlardı. Hayati bir bilgiyi gözden kaçırıyorlardı. Marya bunun yalpalayan türden evliliklere yol açtığını anında görmüştü ve böyle bir birlikteliğin parçası olmak istemiyordu. *Asla bilgiden yoksun kalmayacağım,* diye düşündü kararlı bir şekilde. *Kız kardeşlerimden daha iyisini yapacağım. Eğer kocaların yetiştiği o tekinsiz cumhuriyetten bir kuş ya da başka bir canavar daha ortaya çıkarsa, âşık olmaya rıza göstermeden önce onun kılık değiştirmemiş hâlini göreceğim.* Çünkü Marya Morevna aşkın bu şekilde ortaya çıktığını sanıyordu: iki ülke arasındaki, keyiflerine göre birinin imzalayacağı ya da imzalamayacağı bir sözleşme, bir anlaşma.

Marya tekrar sıra dışı bir şey gördüğünde hazır olacaktı. Uyanık olacaktı. Kendisine hükmetmesine ya da kendisini oyuna getirmesine izin vermeyecekti. Eğer illaki bir tarafın oyuna getirilmesi gerekiyorsa bunu yapan *o* olacaktı.

Ama uzun bir süre, yaklaşan kış, ekmek için ağız dalaşı yapan halk ve giderek çelimsizleşen kolları dışında bir şey görmedi. Marya üçüncü sonucu gözardı etmeye çalıştı, ama görmezden gelemeyeceği ana dek orada, kalbinde asılı durdu o çözüm. Kuşlar onun için gelmemişti, çünkü kız kardeşleri kadar iyi değildi. O ailenin dördüncü en güzel kızıydı;

uyumlu ve zalim bir kahkahaya sahip olan korkunç, küçük ikizlerden ekmeğini geri çalamayacak kadar kendi düşüncelerine dalmış biriydi. Onun için gelmemişlerdi, *çünkü* onları kılık değiştirmelerinden önce görmüştü. Belki de evlilik denen şeyin yalpalaması gerekiyordu ve o her şeyi mahvetmişti; hepsi de görmemesi gereken şeyleri gördüğü içindi. Yine de pişman değildi. *Eğer dünya görmek ve görmemek diye ikiye ayrılmışsa*, diye düşündü Marya, *ben her zaman görmeyi tercih ederim.*

Ama düşüncelerle karın doymuyordu. Yalnız ve kuşsuz kalan Marya Morevna giden kız kardeşleri için, boş midesi için, geceleri sanki tek seferde on iki çocuk birden dünyaya getirmek üzere olan bir kadın gibi inlediğini duyabildiği aşırı kalabalık evi için gözyaşı döktü.

***

Marya Morevna sadece bir kez sırrını paylaşmayı denedi. Eğer bir evi sadece kendinize saklamanız yanlışsa, o hâlde bilgiyi saklamak da kesinlikle yanlıştı. O zamanlar daha küçüktü ve yağmur kuşlarıyla örümcek kuşlarını görmüştü. Marya Morevna nasıl sır tutulacağını öğrendiğinde on üç yaşındaydı ve o sırlar dostluğa izin vermeyen, kıskanç şeylerdi.

O günlerde Marya Morevna, okula yürürken tıpkı diğer tüm çocuklar gibi boynuna kırmızı bir fular takıyordu. Fularını seviyordu; içinde kirli çamaşırlarını çitileyen, terleyen ve patates haşlayan pek çok insanla griye dönmüş, bunaltıcı evinin ortasında fuları parlak ve muhteşemdi. Ayrıca ona bir aidiyet hissi veriyordu; genç işçiler komitesinin bir parçası, sadık ve dürüst biri olarak etiketliyordu onu. Okuldaki iyi çocuklardan, sınıf arkadaşlarıyla sokak köşelerinde broşür ya da çiçek dağıtan devrim çocuklarından biri olduğu anlamına geliyordu. Yetişkinlerin, fularına ve iyi kalpliliğine gülümsediği anlamına geliyordu.

Marya'nın fuları dışındaki en büyük gençlik aşkı kitaplardı. Dolayısıyla derslerini seviyordu, çünkü kitapları ve içlerindeki harika şeyleri tartışacakları anlamına geliyorlardı. Evindeki on iki aileyle ilgili mucizevi olan tek şey, her birinin beraberinde en az bir bavul kitap getirmiş olmasıydı ve yepyeni hazineler barındıran tüm o kitapları herkesle paylaşmaları gerekiyordu. Dünyayı bir kez savunmasız gördükten sonra Marya Morevna'yı Petrograd'ın uzun ince sokaklarında yönlendiren esas güdü, her şeyi bilmek için duyduğu korkunç açlıktı.

Marya Morevna özellikle cesur Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'i seviyordu; her an her şeyin olabileceği ve bir kızın buna hazır olması gerektiği, cadde tarafının zeminine bir kez daha çakılacak her şey için hazır olması gerektiğini bildiği o savunmasız dünya hakkında yazan adamı. Bu büyük şairi okuduğunda kendi kendine, yavaşça, *Evet, bu doğru çünkü bunu kendi gözlerimle gördüm*, diyordu. Ya da, *Hayır, sihir bu şekilde gerçekleşmiyor*. Puşkin'i hem kuşlarla hem de kendisiyle mukayese ediyordu ve zavallı müteveffanın ondan yana olduğuna inanıyordu; birbirlerine sadık ve omuz omuzaydılar.

Marya, on üç yaşında olduğu o sabah, sonu gelmez Arnavut kaldırımlı sokaklardan okula doğru giderken bir yandan Puşkin okuyor, bir yandan da siyah ceketli adamlardan, kaba çizmeli kadınlardan ve avurtları çökmüş gazeteci çocuklardan kendini ustaca sakınıyordu. Hiç sendelemeden, hiç yolundan sapmadan yüzünü bir kitabın ardına saklamakta epey ustalaşmıştı. Hem kitaplar rüzgârı da kesiyordu. Puşkin'in neredeyse ekmek kadar tatlı, sıcacık, ışıl ışıl ve bakırsı sözcükleri kalbinde çınlıyordu:

Orada, gözyaşı dökerek, bir çar kızı, hücrede kilitli yatıyor.
Ve Efendi Bozkurt ona çok iyi hizmet ediyor.
Orada, göğün altında kayarak, havanında,
uçuyor iblis Baba Yaga.
Orada, Çar Koşey,
eriyip gitmiş epey,
donuk altın sarısına dalıp giderek.

Evet, diye düşündü Marya, odunlardan yükselen duman kokusu ve geçen kıştan kalma kar, uzun ve siyah saçlarını geriye iterken. *Sihir bunu yapar. Seni eritip bitirir. Seni bir kere kulağından tuttu mu gerçek dünya gitgide sessizliğe gömülür, tâ ki onu neredeyse hiç duymayıncaya dek.*

Onu anladığından emin olduğu yoldaşı Puşkin'den cesaret alan Marya her zamanki esrik sınıf içi sessizliğini bozdu. Kocaman mavi gözleriyle tedirgin tedirgin bakan, genç güzel bir kadın olan öğretmeni, sınıfı Yoldaş Lenin'in ne genç ne de güzel karısı Yoldaş Krupskaya'nın erdemleri üzerine bir tartışmaya yönlendirdi. Marya hiç niyeti olmadığı hâlde konuşurken buldu kendini.

"Yoldaş Lenin'in Lenin olmak üzere sıçramadan önce ne cins bir kuş olduğunu merak ediyorum. Yoldaş Krupskaya onu ağacından düşerken görmüş müdür acaba? *Bu güzel bir şahin ve pençelerini kalbime geçirmesine izin vereceğim*, demiş midir? Benim fikrime göre şahin gibi bir şeydir kesin. Avlanan ve yemekleri yalayıp yutan bir şey."

Tüm diğer çocuklar gözlerini dikmiş Marya'ya bakıyorlardı. Marya, bütün bunları yüksek sesle söylediğini fark edip kızardı. Sanki onu bakışlardan koruyabilecekmiş gibi, gergin bir şekilde kırmızı fularına dokundu.

"Şey, bilirsiniz," diye kekeledi. Ama bilmelerini öngördüğü şeyi söyleyemedi. *Bir keresinde erkeğe dönüşen ve ablamla evlenen bir kuş gördüm. Bu manzara kalbimi öyle kırdı ki başka bir şey düşünemiyorum. Eğer aynı şeyi siz de görmüş olsaydınız ne düşünürdünüz? Kirli çamaşırları, yağmur yağıp yağmayacağını, annenizle babanızın nasıl geçindiğini ya da Lenin'i veya Krupskaya'yı mı?* demeye dili varmadı.

Okuldan sonra diğerleri onu bekliyordu. Yüzlerinde kızgın bir ifade bulunan, kısık gözlü, kalabalık bir sınıf arkadaşı grubu. İçlerinden biri, Marya'nın özellikle güzel olduğunu düşündüğü uzun boylu, sarışın bir kız ona doğru yürüdü ve suratına sert bir tokat attı.

"Sen delinin tekisin," diye tısladı kız. "Yoldaş Lenin hakkında nasıl böyle konuşabilirsin? Sanki bir tür hayvanmış gibi?"

Kalanı tokat nöbetini devraldı; elbisesini çekiştirdiler, saçını çektiler. Konuşmadılar; tümünü askeri bir mahkemedeymişler gibi resmi ve sert bir şekilde yaptılar. Yanakları kanayan Marya, ağlayarak dizlerinin üzerine düştüğünde güzel sarışın onun çenesini sertçe yukarı kaldırdı ve kırmızı fularını boynundan çekip aldı.

"Hayır!" diye bağırdı Marya, nefesi kesilerek. Fuları yakalamaya çalıştı, ama onun ulaşamayacağı bir mesafede tutuyorlardı.

"Sen bizden biri değilsin," dedi kız, alayla. "Devrimin deli kızlarla ne işi olabilir ki? Köşküne ve burjuva ailenin yanına dön."

"Lütfen, hayır," diye ağladı Marya Morevna. "O benim fularım, benim; paylaşmak zorunda olmadığım tek şey o. Lütfen, lütfen, sessiz olacağım, çok sessiz olacağım, bir daha asla konuşmayacağım. Onu geri ver. O benim."

Sarışın kız burun kıvırdı. "O Halk'a aittir. Ve o biziz, sen değilsin."

Böylece Marya'yı orada bıraktılar; fularsız, burnu kanarken, hıçkırırken, titrerken ve utancı kaynayan su gibi teninden taşarken. Öğle yemeğine gitmek için oradan ayrılırken teker teker üzerine tükürdüler. Kimisi ona burjuva ve vatan haini dedi; kimisi de *kulak*,[4] fahişe ve daha kötü şeyler. Aynı anda hepsini birden olamayacağı hâlde... Fark etmezdi. O bir bireydi, ama Halk'tan biri değildi. Eski arkadaşlarına göre artık değildi. En sonuncuları, kendi fularını birkaç kat hâlinde boynuna sarmış olan gözlüklü bir çocuk, Puşkin'in şiir kitabını ellerinden çekip aldı ve uzağa, kar yığınlarına doğru fırlattı.

O günden sonra Marya Morevna kendisinin sırrına, sırrının da kendisine ait olduğunu anladı. Kanlı bir anlaşmaya varmışlardı. *Beni gizle ve bana itaat et*, diyordu sır ona, *çünkü ben senin kocanım ve seni mahvedebilirim.*

4 Rus İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Sovyet Rusya'da ve Sovyetler Birliği'nin başlangıcında, nispeten varlıklı çiftçiler için kullanılan bir isim. 20. yüzyılın başlarında Marksist-Leninist teoriye göre kulaklar, kendilerinden daha fakir köylülerin sınıf düşmanıydı – ç.n.

3

Ev Komitesi

Durumu ilk Marya fark etti, çünkü düşünürken bir aşağı bir yukarı yürüyor, okurken bir aşağı bir yukarı yürüyor ve konuşurken bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Bedeni katiyen yerinde durmak, sakin ve ölçülü olmak istemiyordu. Böylece, benim diyebileceği mekân küçülse de, evinin üst katlarının boyutlarına dair eksiksiz bir bilgi birikimine sahip olmuştu. Sadece bir ay önce, kobalt mavisi ve gümüş rengi perdeden yeşil ve altın sarısı perdeye, yani Dyaçenko ailesi ile her biri birer huş ağacı kadar sarışın olan dört oğlunun bölgesinin başlangıcını belirleyen yere yürümesi beş adımını alıyordu. Sonra birdenbire, kimse öyle bir niyeti olduğunu bildirmeden ya da on iki imza toplamadığı hâlde oraya varması yedi adımını aldı.

Adımlarını hem terlikli hem de terliksiz olarak, çok dikkatli bir biçimde tekrar saydı. Alt kattaki Abramov ikizleri sessiz olması için bağırarak tavanlarına süpürgeler ve çanak çömleklerle vurduğu ve yaşlı Yelena Grigorevna onu iki kez rapor etmekle tehdit ettiği hâlde, Marya on iki gün on iki gece boyunca saymayı sürdürdü. On ikinci gecede, Marya Morevna henüz dört adım atmış, kobalt mavisi ve yeşil perdelerin tam ortasında durmuş ve geçit töreninde yürüyen bir asker misali bacağını öne uzatmışken, kendisininkinden daha kısık sesle alınan bir nefes daha duydu. O kadar sessizdi ki Marya kulak kesilmek zorunda kaldı; gök gürültülü bir fırtına esnasında tıslayan bir musluğu andıran, mini minnacık bir sesti bu. Aşağı baktı, siyah saçları meraklı bir gölge gibi omuzlarından aşağı döküldü. Böylece Marya Morevna ilk kez bir domovoy[5] görmüş oldu ve dünyanın çehresi yeniden değişti.

5 Domovoy ya da domovoi. Slav folklorunda bir ev cini. Rusçadaki kelime anlamı 'ev sahibi'dir – ç.n. & yhn.

Ayaklarının dibinde tam adımını atarken donakalmış, bir bacağı tıpkı onunki gibi havada dimdik asılı duran, koluysa komik bir askeri yürüyüş hareketiyle havaya kalkmış küçük bir adam duruyordu. Uzun ince saçları ile ortadan ikiye ayrılıp omuzlarına dökülen, düzgün ve kırmızı fiyonklarla saçlarına tutturulmuş uzun ince bir bıyığı vardı. Beyaz sakalı toz içindeydi, yine de bakımsız görünmüyordu; aksine toz onda bir süs gibi duruyordu. Beton rengi bir iş gömleğinin üzerine minik pedavralardan[6] yapılmış gibi görünen kalın ve kırmızı bir yelek giymişti. Pantolonuysa pencere pervazı gibi çaprazlamasına siyah çizgiliydi. Keseli sıçanlarınki gibi tüysüz, uzun ince kuyruğuna yer açmak için o da ortadan ikiye ayrılmıştı.

Marya ve domovoy aynı dereden su içen iki yabani hayvan gibi, her ikisi de ötekinden kaçıp saklanmasına gerek olup olmadığına karar vermeye çalışırken uzun bir süre birbirlerine baktılar. *Aha!* diye düşündü Marya, kalbi hopluyordu. *Dünya yeniden savunmasız, işte dünyanın öteki yüzü, ben deli değildim, değildim. Uyanık olacağım ve kaçmasına izin vermeyeceğim.*

Marya nihayet konuştu.

"Nereye gidiyorsun Yoldaş?"

"*Sen* nereye gidiyorsun Yoldaş?" diye tekrarladı cin, aksi bir şekilde. Kocaman gözleri ocakta yanan ateş gibi kor kırmızı ve kor sarı renklerde cızırdıyordu.

"Adım adım evi ölçüyorum." Marya ayağını yere bastı, kıyafetini küstahça temizleyen domovoy da aynı hareketi tekrarladı.

"Ben de Domovoy Komityet'e, yani Ev Komitesi'ne katılmaya *gidiyordum*. En harikulade kıyafetlerimi de bu yüzden giydim zaten. Ama fondip borusunu[7] işittiğimi sandım ve kınama cezası almadan önce saflardaki yerimi alabilmek için acele ediyordum."

Marya, küçük domovoyun bıyığını çekiştirmek ve yanaklarını çimdiklemek için can atıyordu. Onu kollarına almak ve hangi ülkeden geldiyse kendisini de oraya götürmesini söylemek istiyordu. Hiç kimsenin,

---

6 Köknar ve ladin ağaçlarından elde edilen, çatı örtüsü olarak kullanılan ince tahta, balar – ç.n.

7 Aslında burada kastedilen şey "Işıkları Söndür Borusu." 1600'lü yıllarda Flaman garnizonlarının trompetçileri kentlere inip akşam 21.30'dan 22.00'ye kadar trompetlerini çalarak paralı askerlere kışlalarına geri dönmeleri ve hancılara askerlere bira servisi yapmayı kesmeleri için çağrıda bulunurlardı – ç.n.

bir şeyler bildiği için kendisini tokatlamayacağı, cine bu yuvarlak göbeği kazandıracak kadar ekmek ve votkanın bulunduğu o yere... Hatta karşısındaki onun için gelen, henüz sıçrayıp dönüşmemiş kocası olsa bile... ama Marya bu küçük adamın öyle bir niyeti olduğunu sanmıyordu. Genç kız yüzündeki ciddi ifadeyi korudu. Kalp atışları nefesine takılıp düştü. "Haklısın," dedi sonunda, katı ve otoriter olduğunu umduğu bir sesle, "ve beni hemen üstlerine götürmelisin, çünkü evin durumunda bazı farklılıklar keşfettim."

Domovoy, Marya'ya bir asker selamı verdi. Gözleri memnuniyetle ışıldadı. "Mükemmel! Tüm ev meseleleri acilen Komityet'in dikkatine sunulmalı! Gel! Bir rapor yazacağız! *Evrak* hazırlayacağız! *Resmi şikâyette* bulunacağız!" Domovoyun sesi esrik bir ciyaklamadan ibaret hâle gelinceye kadar, tıpkı kaynayan bir çaydanlık misali yükseldikçe yükseldi. "Beni takip et! Yoldaş Çaynik[8] sana yolu gösterecek!"

Marya, Gorokovaya Caddesi'ndeki evi bildiğini zannederdi. Ne de olsa tüm hayatı boyunca orada yaşamıştı. Siyah fayanslı mutfakta 3.070 kâse dolusu çorba yudumlamıştı. Ortasında üç budak yeri bulunan kiraz ağacı masada 2.325 bütün balık yemişti. Kırmızı battaniyeli küçük yatağında 5.475 rüya görmüştü. Bu evin içinde yaşamıştı, oraya aitti. Ama küçük Çaynik onu önce kobalt mavisi ve gümüş rengi perdeden, sonra da yeşil ve altın sarısı perdeden geçirip çocukların hoplayıp zıplamalı muamelesi sonucu çöktü çökecek durumdaki merdivenlerden aşağı indirdi. Onu sessizce, parmak uçlarında yürüterek gül desenli duvar kâğıtlarıyla bezeli oturma odasının (artık Malaşenkolara aitti ve aynalar, rujlar, taraklar, Svetlana Tikonovna'nın Kiev güzeli olduğu günlerden kalma ödüllerle tıka basa doluydu) etrafından ve Blodneklerin dört kızlarına kısmi bir mahremiyet sağlamak için mutfağa çiviledikleri yırtık pırtık keten çarşafların arasından geçirdi. Gerçi paylarına sıcacık demir kuzinenin kıpkırmızı ateşini üflediği mutfak düşecek kadar şanslı olduklarından, aslında kimse bu kızlara biraz olsun acımıyordu.

Çaynik, Blodnek kızlarının uyuyan gövdelerinin üzerinden güçlükle ilerledi. Dördü birlikte eriyip küçülmüş mumlardan, fincan tabaklarından, ayakkabılardan, çıkarılıp atılmış kıyafetlerden oluşan bir yığının ortasına, fayansların üzerine serilmiş iki döşeğe kıvrılmışlardı. Hülyalar

8 (Orj. Chainik) Rusçada çaydanlık – ç.n.

içindeki en küçük kardeş, elinde kızların en değerli şeyini, on yıllık bir Londra moda dergisini tutuyordu sıkıca. Birbirine karışmış kahverengi ve gür saçları, ekmek rengi yatak çarşaflarının üzerine taşıyordu. Domovoy, kulaklarına küçük birer öpücük kondurmak için her birinin omuzlarının üzerinde durakladı. Marya Morevna nefesini tutarak önce kızların, sonra uyurken bile sıkı saç örgülerine ve ciddi görünüme sahip annelerinin, son olarak da gül rengi ışıltısıyla loş ve leziz görünen yüce gönüllü, büyük kuzineye en yakın yerde yatma onuruna sahip olan babalarının üzerinden atladı. Çaynik kendini kuzinenin arkasına sıkıştırdı ve onu sertçe ittirdi; kuzine gıcırdayarak duvardan ayrıldı. Baba Blodnek uykusunda saçma sapan bir şeyler söyledi, ama uyanmadı. Çaynik tekrar ittirdi; küçük domovoy bir öküz kadar kuvvetliydi! Kuzine bir parça daha kıpırdadı. Anne Blodnek saçlarında üvezlerin ve masasında tatlı kremanın olduğu, mazide kalmış günlerin rüyalarıyla iç geçirdi. Çaynik, Marya'nın duvarla kuzine arasına sığabileceği kadar bir boşluk açmak için var gücüyle ittirdi ve sapsarı dişlerini gıcırdattı; çünkü kız çok daha büyüktü ve zavallı cin kendisi dışındaki biri için yer açmaya alışkın değildi. Dört kız sırayla, tıpkı peş peşe kıyıya vuran dalgalar gibi, birbiri ardına uykularında döndü.

Kuzinenin ardında küçücük bir kapı vardı. Zarif ve zengin görünümlüydü; tepe kısmına doğru sivrilen bir kemere sahipti. Üzerine mutlu bir bahçenin çiçekleri oyulmuştu ve polenli göbeklerine perdahlı pirinç kakılmıştı. Çaynik'in ölçülerinde bir yaratık için katedral girişi kadar yüksekti, ama Marya'nın dizlerine anca geliyordu. Çaynik kapıyı hafifçe tıklattı; önce üç kez, sonra iki, sonra tekrar üç kez. Kapı gıcırdayarak açıldı.

"Yoldaş Çaynik," diye fısıldadı Marya. "Ben çok büyüğüm! Buradan asla geçemem!"

"Kemerlerimizi sıkmak zorundayız!" diye tısladı domovoy ve kızın geceliğinin kuşağına hızla asıldı. Marya bir makara gibi fırıl fırıl döndü; sanki devasa bir el onu başının tepesinden yere doğru bastırıyormuş ya da Çaynik ona annesinin eski korselerinden birini giydiriyormuş gibi kaburgalarının sıkıştığını hissetti. Çaynik kuşağının ucunu yerine sıkıştırdığında, Marya oymalı kapıyla yeniden yüz yüze geldi. Başını eğdiği takdirde kapıdan ucu ucuna sığacak kadar küçülmüştü. Marya yüksek

sesle gülmemek için kendini zor tuttu. Sihir, Puşkin'in sihri, gerçek sihir ve üstelik ona yapılmıştı!

"Kemiklerin çok inatçı!" diye homurdandı Çaynik. "Hani neredeyse küçülmeyi hiç istemiyormuşsun gibi! Pişkin şey, neden bu kadar uzun olmak istiyorsun ki?"

"Öteki türlü en yukarıdaki kitap rafına hiç ulaşamam," diye itiraz etti Marya. Domovoy da, *kızlara ve diğer büyük halka akıl sır ermez*, dercesine omuzlarını silkti.

Marya'yı rutubetli bir koridora yönlendirdi; üç kat keçeyle yalıtılmış bir duvarı, taşlık bir çıkış deliğini ve solucanlarla ot köklerinin killi toprakta delikler açtığı balçık bir koridoru geçtiler. Nihayet bunlar yerlerini döşeme tahtalarına ve acayip duvar kâğıtlarına bıraktı; düzinelerce Parti el ilanı, artlarındaki taşı ve çamuru bir arada tutarak toprak duvara üst üste yapıştırılmıştı.

İşçilerin Zincirlerinden Başka Kaybedecekleri Bir Şey Yoktur! diye haykırıyordu yumruğu havada resmedilmiş, azimli bir adam.

Menşeviklere, SR[9] *Yanlılarına ve Çarist Generallere Dikkat Edin! Hemen Ardından Onları Piskoposlar ve Mülk Sahipleri Takip Ediyor!* diye uyarıyordu dört bir yanı şeytan yüzlü askerlerle sarılmış bir çocuk.

Kahrolsun Mutfak Köleliği! Sosyalizmle Bize Yeni Bir Hayat Verin! diye bildiriyordu kırmızı başörtülü bir kadın, süpürgesini tehdit edercesine savurarak.

Sovyetlere İŞÇİLERİ Seçin! Şamanları ya da Zengin Adamları Seçmeyin! diye tembihliyordu beyazlara bürünmüş bir grup genç seçmen.

Marya, al yanaklı genç kızların kâğıttan yüzlerine dokundu. *TÜM Toplum İşçi Kolektifine Dönüşmek Zorunda!* dediler ona.

Hol, huş ağacından yüksek çatı kirişlerine, neşe saçan bir ocağa ve ufak yer kilimlerine sahip, geniş bir odaya açıldı. Her köşeye tuhaf ve olağanüstü bir sürü ıvır zıvır yığılmıştı: altın çerçeveli ağır aynalar; perdahlı gümüş kapı tokmakları; kenarlarında minik menekşe desenleri olan porselen tabaklar; bakır çaydanlıklar; bahçe makasları; kabarık kaz tüyü yastıklar; zümrüt yeşili bir ropdöşambr; envai çeşit pipo; kapakları sırlanmış, zarif enfiye kutuları; yaban domuzu kılından, ağır, gümüş bir

9 Sosyalist Devrimci Parti: Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nden farklı olarak SR'liler Marksist değillerdi ve çiftçilerin devrimci sınıfı oluşturacağına inanıyorlardı - ç.n.

saç fırçası; dişlerine minik cam taşlar yerleştirilmiş taraklar; altın borulu, büyük bir fonograf; parlak toplara sahip bir kroket takımı ve uzun, mavi püsküllü, siyah dantelli bir yelpaze. Bütün bu garip hazine, kırmızı yelekleri ve ortadan ayrılmış bıyıklarıyla hepsi de Çaynik'e benzeyen on iki küçük cinin oturduğu geniş bir masayı çevreliyordu. Fakat masadakilerden bazıları esmer, bazıları sarışın ve bazıları da kadındı. Kadınların sakalları yoktu elbette, ama hoş ve ince birer bıyığa sahiptiler.

"Yoldaş Çaynik, neden bu devi yanınızda getirdiniz? Yatağında güven içinde uyuyup çilekler ve kirli çamaşırlar hakkında rüyalar görüyor olmalıydı!" diye bağırdı göğsünde devasa bir altın madalyon takılı bir domovoy. Marya daha yakından baktığında bunun bir cesaret madalyası gibi güzelce asılı durması için parçaları sökülmüş bir cep saatinden başka bir şey olmadığını fark etti.

"Başkan Venik!" diye yanıtladı Marya'nın rehberi, gücenmiş bir ses tonuyla. "Rapor edeceği bir şey var! Komityet'i ağızlara layık bir tanıklığa kulak verme, iştah açıcı bir değerlendirme yapma ve yulaflı kurabiyelerden tatlı bir politika gütme fırsatından yoksun bırakamazdım!"

Masadakiler rahat bir nefes aldı ve her biri ötekine hararetle kafa salladı.

Bir domovoya elini kaldırdı ve kendisine Venik tarafından söz hakkı verildi. "Ben Yoldaş Zvanok,"[10] dedi fazlaca atılgan ve çınlayan sesiyle, ipeksi sarı bıyığını çekiştirirken, "ve Yukarıdaki Ev'den gelen dev casusun raporunu iletmesini resmi olarak talep ediyorum."

"Dinleyin, dinleyin!" diye bağırdı Komityet üyeleri, parmak eklemleriyle masaya vurarak.

Marya hâlâ çoğundan daha uzundu; oturduğunda hepsi ancak beline geliyordu ve onları utandırmamak için yere oturmanın kibarca olacağını hissetti.

"Öncelikle şunu anlamak zorundasınız," dedi birden utanarak, "bu geceden önce domovoylara inanmıyordum."

Onu, üzerine duvar örülmüş ve bir de üstüne sıva çekilmiş bir sessizlik karşıladı.

Marya sessizliği bozmak, akıllı ve eğitimli gözükmek ve böylece tam da yeni gelmişken onu kovmalarını önlemek için hızlı hızlı konuşmaya

10 (Rus.) Kapı zili – ç.n.

devam etti. Yıllar önce bir çocuğun tokatladığı yanağı kızardı. "Demek istediğim şey şu: Dünyada domovoyların olabileceğine inanıyordum, dünyada her şey olabilir. Ama benim eğitimim... daha farklı bir alana yönelikti ve kocalara dönüşen kuşların varlığının, domovoylar ile kuzinenin arkasındaki bir kapının belirtisi olduğunu düşünmemiştim."

"Geçen sonbahar en sevdiğin çay fincanını," diye öksürdü Zvanok, "kıranın kim olduğunu sanıyorsun? Hani kulpunda kirazlar olan?"

"Dikkatsizlik etmiştim Yoldaş Zvanok. Pencereyi açık bırakmıştım ve fırtına içeriye dolmuştu."

"Yanlış! Onu ben kırdım, çünkü bana ne krema ne de bisküvi bırakmıştın ve eski çizmelerin delindiğinde onları bana vermek yerine ısınmak için ateşe attın!"

"Duyalım, duyalım!" diye onaylayarak bir kez daha ayaklandı masa. "İyi yapmışsın, iyi yapmışsın!"

"Gerçekten çok üzgünüm–"

"Çay fincanın da öyle."

"Yoldaş, anlamıyorum. Kitaplarımı okudum ve her kız çocuğu gibi büyükannemi dinledim. Her evin yalnızca bir domovoyu olabileceğini çok iyi biliyorum. Bir ev cinleri komitesi nasıl var olabilir?"

Başkan Venik sakalını bir yelekmiş gibi düzeltti ve yeleğini bir sakalmış gibi silkeledi. "Parti'den önce her evde yalnızca bir aile vardı. Hepimiz fikirlerimizi daha doğru ilkelere göre ayarlamalıydık evladım. Ben, Beyaz Ordu onları Odessa'dan sürdüğünde Abramovlarla birlikte geldim. Ne yapsaydım, evimiz yandı diye ikizleri terk mi etseydim? O kadar tatlı, minik yanakları var ki... ne kadar da büyüdüler! Giriş koridorundaki aynayı ve Marina Nikolayevna'nın enfiye kutularını kurtardım." Eliyle çevrelerindeki eşya yığınını gösterdi.

Baca süpürgesi gibi bir sakalı olan başka bir domovoy ayağa kalktı. "Ben Ofonasevlerle birlikte Moskova'dan geldim. Yaşlı Kolya Baba, bir Menşevikti ve mal varlığına haciz kondu; yapılacak hiçbir şey yoktu, çok konuşuyordu. Ama bana her Noel'de eski ve güzel çizmeler verirlerdi ve yalan yok, karısı bir Partiliydi. Bu yüzden onlar gelmeden ve bir trenin tepesinde Petrograd'a gitmeden önce yelpazesini aşırdım."

Çaynik, Marya'nın elini sıvazladı. "Ben de Blodnek kızlarının Sivastopol'de büyümelerini izledim. Bebekken bile sevimliydiler ve her ak-

şam yemeğinden sonra benim için tuzlu bisküvi ayırırlardı. İş olmaması onların kabahati mi? O kızların yiyecek hiçbir şeyleri yoktu; ne şalgam, ne ekmek, ne de balık. Petrograd'da belki balık olur diye düşündüler. Tabaklarını getirdim, o denli umutluydum. Ama işte buradayız ve *hah*! Balık falan yok."

"Kiev'de seve seve kalırdım," diye burnundan soludu, küçülmüş ve yaşlı bir domovoy; derisi yaşı gereği neredeyse maviydi. "Ama kahrolasıca Svetlana Tikonovna eski ritüeli biliyordu. Ayağında tatlı ve minik topukları olan, en kaliteli, bağcıklı siyah botlarıyla kabak sıralarının arasına girdi, yere büyük bir peynir tekeri koydu ve, 'Domovoy Dede! Burada kalma, bizim ailemizle gel!' diye seslendi. Yaşlı sürtük."

Onaylayan kafalar eşliğinde gözyaşları silinirken masadan ahlar vahlar yükseldi.

On iki domovoyun tamamı, teker teker kendi hikâyelerini anlattı. Dyaçenkoların kayıp servetini, savaşta ağabeylerini kaybetmiş bahtsız Piyakovski çocuklarını, Semeofların gözden düşüşünü dinledi.

"Komünal bir evin," diye cıvıldadı Başkan Venik sonunda, "komünal domovoylara, komünal domovoyların da bir komiteye ihtiyacı olduğunu anlamak zorundasın. Biz kendi üstümüze düşeni yapmaktan mutluyuz! Bu yeni bir dünya ve geride bırakılmak istemiyoruz."

"Ben senin bebekliğinden beri buradayım elbette," dedi Yoldaş Zvanok. "Bu ev benim kocam ve birlikte kuzinenin başında köz yeriz." Geniş yüzü sinsi bir ifadeyle aydınlandı. "Kuşların geldiğini ben de gördüm."

Marya irkildi. Tüm yaşamı boyunca ablalarının baştan çıkarılışına şahitlik etmiş başka biriyle karşılaşmayı ummamıştı hiç.

"Raporunu ver kızım!" diye bağırdı Başkan Venik. "Bütün gece eski günleri yâd edemeyiz!"

Marya doğruldu. Küçücük kalbini yatıştırmaya çalıştı. Neşe veren bıyıkları ve çok güzel yelekleri olmasına rağmen konuştuklarında domovoyların uzun, sarı, keskin ve sivri uçlu dişlerinin olduğunu görebiliyordu.

"Ben... Ben şeyi dikkatle incelediğimi bildirmek isterim... meseleyi ve bence, oldukça eminim ki... Evin, birkaç ay öncesine kıyasla şüpheye yer bırakmayacak şekilde en az iki adım daha büyük olduğundan

kesinlikle eminim. Hatta belki de daha fazla. Bizimkine bitişik olan Dyaçenkoların odasını inceleyemedim."

"Tabii ki inceleyemezsin!" diye böğürdü minicik bir demir yardımıyla kıvrılmış, parlak kahverengi bıyıklı bir domovoya. "Bu senin üstüne vazife değil!"

Başkan Venik, Dyaçenko domovoyunu susturdu. "Hepsi bu mu dev? Gerçekten bu evle ilgili bilmediğimiz bir şey olduğunu mu düşünüyorsun? Bencilce davranıp, kendine haddinden fazla büyük bir beden ayırmışsın ama ona uyacak büyük bir beyin çalmayı unutmuşsun!" Saat-madalyasını gururla parlattı. "Evi genişletiyoruz! Altı ayı aşkın bir süre boyunca müzakere ettik ve Devrim'in bizden saf kötülükten veya çay fincanı kırmaktan çok daha fazlasını istediğine karar verdik. Eğer bu kadar çok sayıda insan bu evde barınmak zorundaysa, ev de çok sayıda insanı barındırabilecek kadar büyük olmak zorunda!"

Çaynik ellerini çırptı. "Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre!" diye bir sevinç çığlığı attı.

"Güzel söyledin Yoldaş! Bencilce kendimize sakladığımız yeteneklerimiz var, çünkü onları Halk'a borçlu olduğumuzu anlamadık. Evlere ve zenginliğe âşık olduğumuzu, Büyük Vazifeleri ve Yüce Felsefe'yi hiçe sayan yozlaşmış, tembel burjuvalara dönüştüğümüzü fark etmedik!" Başkan Venik küçük ve kırmızı yumruğunu gürültülü bir biçimde masaya indirdi. "Buraya kadar! Domovoylar Parti'ye aittir!"

"Ama," diye karşı çıktı Marya, "evi genişletirseniz iki yanımızdaki evlerin ezileceğinden eminim."

"Evladım," dedi Yoldaş Zvanok, sabırlı bir ses tonuyla, "biz mimar değiliz. Biz ciniz. Biz gobliniz. Dışarıdakini yerinden oynatmadan içeride yer açamıyor olsaydık kuyruklarımız kadar kıymetimiz olmazdı. Ne de olsa yüzyıllardır küçücük evlerimizi duvarların arasına inşa ediyoruz."

"Bir gazete paketinin bağlarını çözer gibi açacağız zemini –paaat!– ve oradan fışkıracaklar! Gorokovaya Caddesi'ndeki ev, St. Petersburg'un göbeğindeki gizli bir ülke olacak! Mutfakta şalgam ekecekler, tavanda buğday yetiştirecekler ve hepimiz şişmanlayana dek o kadar çok bisküvi yiyeceğiz ki yürüyemeyip yuvarlanmaya başlayacağız!" diye patlayıverdi Piyakovskilerin domovoyu, çılgına dönmüşçesine.

Sessizlik, çatlayan bir buz gibi çatallanarak masaya yayıldı.

"Burası artık Zerzinskaya Caddesi Yoldaş Banya," dedi Başkan, usulca. "Burası da Petrograd."

"El... Elbette." Banya utanarak oturdu. Yüzü parlak kırmızıydı ve titremeye başlamıştı.

"Ah, endişelenme!" diye bağırdı Marya, zavallı yaratığı utançtan kurtarma isteğiyle. "Ben de hiç hatırlayamam!"

"Hatırlamak bizim görevimizdir," dedi yanındaki Çaynik, soğuk bir şekilde.

"Yaptığımız şeyden hiç kimseye bahsetmemelisin," diye araya girdi başkan. "Anladın mı? Yoksa seni Ev Komitesi'ne, diğerine, Büyük Komite'ye rapor ederiz ve sen daha ne olduğunu anlayamadan postalanırsın!"

"Kimseye söylemem, söz veriyorum," dedi Marya aceleyle. "Ama siz de insanları rapor etmemelisiniz. Bu hiç de komşuluğa yakışır bir hareket değil, hatta gerçekten korkunç bir şey."

Başkan Venik sırıttı ve bir kurt kapanını andıran sapsarı, sivri uçlu dişlerinin tamamını gözler önüne serdi. "Bizi yanlış anlama. Bize krema, bisküvi ve çizme verdiğinde çok tatlıyızdır; ama bize *hiçbir* şey getirmedin ve bizim de sana *hiçbir* borcumuz yok. Parti harika, olağanüstü bir buluş ve bize harika, olağanüstü şeyler öğretti. En başta da çay fincanları kırmak yerine şikâyette bulunarak daha az çabayla daha çok sıkıntı yaratmayı."

Marya titremeye başladı. Midesinde bir üşüme hissetti. "Ama bir domovoy yazılı olarak şikâyette bulunamaz..."

"Domovoy da kimmiş?" diye güldü Yoldaş Banya, onun da dişleri belirdi. "Ben Ekaterina Piyakovski."

"Ben Pyotr Abramov," diye kıkırdadı Başkan Venik.

"Ben Gorday Blodnek," diye pişmiş kelle gibi sırıttı Çaynik.

"Kalemi tutmamız için iki kişi gerekiyor, ama üstesinden geliyoruz," diye kıkırdadı Malaşenkoların domovoyu.

Tüm domovoylar ona gülüyorlardı; bütün dişleri mum ışığında parlıyordu. Marya Morevna yüzünü ellerine gömdü.

"Kes şunu Venik!" diye çıkıştı Zvanok. "Seni yaşlı kuzine homurtusu! Onu korkutuyorsun ve o benim, bu yüzden bacalarını tıkasan iyi

edersin!" Bıyığı hiddetle titriyordu. Yerinden kalkıp Marya'nın geceliğini okşadı. "Tamam, tamam canım Maşa'm," diye mırıldandı, ona eski takma adıyla seslenerek. "Eğer istersen çay fincanını onarabilirim. Bu sana kendini daha iyi hissettir mi?"

Ama Başkan Venik masaya abanmıştı; sırıtışı genişledi de genişledi, ta ki ağzının kenarları kulaklarının ardında bir yerde buluşana kadar. "Sadece bekle," diye tısladı. "Sadece *bekle*. Koşey Baba kırmızı atıyla tepelerin ötesinden geliyor, geliyor, geliyor. Çizmelerinde ziller, cebinde de bir yüzük var ve adını biliyor, *Marya Morevna*."

Marya kendine hâkim olamayarak bir çığlık attı. Hepsinin bıyıkları geriye savruldu.

Zvanok hızla başkana döndü. "Veniçek, sen bir *kirpi kıçısın*. Bunu söylememen gerekiyordu! Zavallı bir kızı korkutmaya değer mi?"

"Zvanya, ben zavallı kızları korkutmak için *yaşarım*! Onların gözyaşları her yerine vişne reçeli sürülmüş en taze, en sıcak kekler gibi kokar. Elbette buna değer!"

"Bunu Baba buraya geldiğinde göreceğiz," diye uyardı Yoldaş Zvanok.

Domovoylar, sanki gözlerinin önünde küle dönüşmesini beklercesine, Venik'ten biraz uzaklaştılar.

"Hepiniz gördünüz," dedi titrek bir sesle Banya, bıyığını burarak, hatasını telafi etmek için hevesle. "Ben söylemedim! Venik söyledi!"

"Anında kayıtlara geçti," dedi Zvanok, esrarengiz bir biçimde.

"Anlamıyorum," dedi Marya, gözyaşları yanaklarında kururken. "Adımı nereden biliyorsunuz?"

"Bunu dert etme canım," diye şakıdı Zvanok. "Yatma zamanın çoktan geçti. Hadi seni yatıralım, olur mu?"

Marya'nın tüm el ve ayak parmakları uyuşmuştu. Gevezelik eden Komityet'ten uzaklaştırılmasına izin verdi; Neva'dan[11] donmuş kovalarla çekilmiş suya batırılmışçasına titriyordu. Domovoya onu talepkâr, acımasız bir Lenin'in önünden peşi sıra sürükledi: *Ön Saflar İçin Gönüllü OLDUNUZ MU?* Marya bir anlığına panikledi: Ya tekrar büyüyemezse ve goblinler ile ona tepeden bakan, çatık kaşlı, kâğıttan Lenin'le birlikte

11 Rusya'nın kuzeybatısında bulunan, Avrupa'nın en büyük üçüncü nehri – ç.n.

sonsuza kadar buraya sıkışıp kalırsa? Birdenbire kuzinenin ön yüzünü ve kendi yatağını tekrar görmeyi çok istedi.

"Ne demek istedi? Koşey kim?" diye sordu usulca.

"Çok dikkatsizsin, biliyor musun Maşa? Bana hiçbir zaman çizme ya da krema vermediğin hâlde sana göz kulak olmaya çalıştım ve bence bu cömert ruhumun boynunun borcu. Fakat sen dikkatleri üzerine çekmekte ısrar ediyorsun."

"Ama etmiyorum! Abramov ikizleri geçen hafta bana çelme taktıklarında *hiç* sesimi çıkarmadım." Fular vakasından beri kimsenin gözüne ilişmemek için çok uğraşmıştı.

"Marya Morevna! Hiçbir şey bilmez misin sen? Kızlar sadece kurdelelere, dergilere ve alyanslara ilgi duyma konusunda çok, çok dikkatli olmak zorundadırlar. Öpücük, tiyatro ve dans dışındaki her şeyi kalplerinden süpürüp atmak zorundadırlar. Asla Puşkin okumamalıdırlar; asla zekice şeyler söylememelidirler; asla sinsi bakışları olmamalı, saçlarını açık bırakmamalı ve etrafta çıplak ayakla dolaşmamalıdırlar. Aksi takdirde onun dikkatini çekerler! Bir koca ve güvenli bir ev, ait olduğun yer bu! Ama çok geç artık, çok geç! Aptal çocuk, bu ev ve ben seni düzgün yetiştirmek için çok uğraştık!"

"Ama *o* kim?" diye yalvardı Marya. Fakat o ismi biliyordu, değil mi? İsim, onu da kendisine doğru çekerek, aklının bir köşesinde yer etmişti.

Ama Zvanok korku ve öfkeden bembeyaz kesilmişti ve hiçbir şey söylemedi. Çiçek oymalı kapıdan geçip kuzine ve duvar arasındaki yere döndüklerinde domovoya, Marya'nın kuşağına bir kez daha sertçe asıldı. Marya bir makara gibi fırıl fırıl dönmeye başladı; sanki devasa bir el onu başının tepesinden çekip uzatıyormuş ya da kemikleri esneyip geriliyormuş gibi bir hisse kapıldı. Dönüşü sona erdiğinde kuzinenin karşısındaydı ve tam da her zamanki uzunluğundaydı. Hayal kırıklığına uğradığını fark etti, sadece biraz. Bitmişti. Sıradışı şey bitmişti ve yalnızca birkaç dakikasını almıştı. Hiç sorun yaşamadan büyümüştü. Dünyanın bir başka saçmalığını yeniden suçüstü yakalamak için ne kadar beklemesi gerekecekti acaba?

"İşte," diye fısıldadı Zvanok. "Senin için yapabileceğim en iyi şey bu." Küçük domovoya elini kırmızı yeleğinin cebine attı ve Marya'nın Komityet'in ıvır zıvırları arasında gördüğü gümüş saç fırçasını çıkardı.

Fırça çıkar çıkmaz Zvanok'tan büyük, ama Marya'nın elleri için mükemmel bir boyuta ulaşıncaya kadar büyüdü de büyüdü. "Bu Svetlana Tikonovna'ya aitti. Gençken bir balerin olduğunu biliyor muydun? Yoldaş Stoylik onun için ağzına geleni söylüyor, ama kadın uyuduğunda saçlarına kıvrılıp yatmak için çıkagelir ve kulağının dibinde uyur. Onun Kiev gibi koktuğunu söylüyor."

"Senin aldığını anlamaz mı?"

"Başından beri sana ait olduğunu söyleyinceye kadar onu falakaya yatırırım. Ama fırçayı yaşlı Svetlana'dan uzak tut, onu geri almak isteyebilir"

"Ama benim zaten bir saç fırçam var," diye itiraz etti Marya.

Zvanok göz kırptı, önce bir gözünü, sonra ötekini. Bir eliyle sol gözünü kapattı ve tükürdü.

"Buna ihtiyacın olacak."

Domovoya bunu söyledikten sonra bir ayağının üzerinde sıçradı, kendi etrafında üç kez döndü ve gözden kayboldu.

4

Liko Hiç Uyumaz

Asla ama asla St. Petersburg gibi burjuvari bir isimle anılmamış olan bir deniz kıyısı şehrindeki uzun ince bir caddede, uzun ince bir ev vardı. Uzun ince bir pencerenin önünde, açık mavi elbiseli ve açık yeşil terlikli genç bir kadın bitişikteki eve taşınan yeni komşularının gelişini izliyordu. Bavulunu sıkıca kavramış yaşlı bir kadın çok uzun ince, siyah ve yün bir elbiseye kefene sarılır gibi bürünmüştü; beli o kadar inceydi ki Marya onu iki eliyle sarabilirdi. Kadının parmakları şaşırtıcı derece uzun, burnu keskin hatlı ve sivri uçluydu; beyaz saçları başının arkasında sıkıca topuz yapılmıştı. Kamburdu ve topallıyordu, ama Marya bunun gerçekte ne kadar uzun olduğunu saklamak için yaptığı bir hareket olduğundan şüphelendi.

"Bu Yoldaş Liko," dedi Marya'nın on iki annesinden biri, müzelik bir çorabı yamarken. "Çocuksuz bir dul. Zavallı yaşlı kadın tüm kirli çamaşırlarımızı alıp evinde yıkayabileceğini söylüyor. Sanırım okuldan sonra onu ziyaret edersen iyi olabilir. Sana ders verebilir ve ben fabrikadayken sana göz kulak olabilir."

Marya bu fikirden hiç hoşlanmadı. Sınıfta kendi düşüncelerine dalabilirdi ve kimse onu rahatsız edemezdi; hiçbir öğretmen artık onunla ilgilenmiyordu. Fakat bir özel öğretmenleyken fikirlerinin sorgulanmasından kaçamazdı. Aşağıya, kambur Liko'ya kaşlarını çatarak baktı. Kocakarı durdu ve yukarıya, pencereye baktı; başını çevirişi hızlı ve aniydi, tıpkı bir kuşunki gibi. Dul Liko'nun gözleri eriyerek aşağı sarkmış, elmacık kemiklerinin üzerine akıp birikmişçesine siyah ve iriydi. Bakışları iğneleyici ve zalimdi. Kiraz ağaçları, çiçeklerini Liko'nun siyah elbisesine dökünce kadın kaşlarını çattı.

"Yaşlı hanımlardan korkmamalısın," diye uyardı Marya'nın başka bir annesi; tesadüf ya, onu doğurmuş olandı bu. Marya ayrımcılık yapmaması gerektiğini biliyordu ama annesinin elleri öyle zayıf, cildi öyle kuru gözüküyordu ki onları ısıtıp teninin tekrar pembeleşmelerini sağlamak için kendi ellerinin arasına almak istedi. "Biliyorsun, sen de bir gün yaşlı bir kadın olacaksın."

Dul Liko gözlerini yukarıya, Marya'nın penceresine dikti. Tabakta kayan buz kadar yavaşça gülümsedi.

***

Marya o günden beri domovoylardan hiç haber alamamıştı. Ama en sevdiği çizmelerini, küçük kara kurdeleli ve siyah olanları çıkarıp her birinin içine büyük bir bisküvi koymaya çok özen göstermişti. *Tüm güzel şeylerim Ev'e ait, ki bu da Halk'a ait demekle aynı şey.* Onları yatağının ayak ucuna düzgünce yerleştirmişti. *Zaten bu aralar beni zengin bir adamın kızı gibi gösterecek şeyler giyebileceğim bir yer de yok.* Sabah uyandığında çizmeleri gitmişti.

Onların yerine kulpunda kirazlar olan, beceriksizce yapıştırılmış küçük bir çay fincanı vardı. Fincanı tuttuğunda kulpu düştü.

Her akşam saçlarını Svetlana Tikonovna'nın fırçasıyla taradı. Eskisi kadar yumuşak ve parlak olmayan ama yine de henüz dökülmemiş saçları, tel tel hışırdadı. Dikkate değer bir şey olmadı. Belki de Zvanok, Marya'nın eski püskü, tahta tarağının hâlini ima ediyordu. *Saçlarımın bu denli dolaşık olup tarağın iki dişini kırması benim hatam değil.* Burnunu çekti.

Marya Aşağıdaki Ev'e bir mesaj yollamayı çok istiyordu. Geceleri boruların içine fısıldıyordu: *Buradan nefret ediyorum. Lütfen beni alıp götürün, Marya'dan başka bir şey olmama izin verin. Büyülü, şiş göbekli bir şey. Korkutun, ağlatın ama yeter ki geri gelin.*

***

Marya'nın itirazlarına rağmen, on iki annesinin tamamı her gün okuldan sonra yaşlı Dul Liko'yu ziyaret etmesi konusunda ısrar etti. *Ve ona yuvarlak, güzel ekmekler götür; kadın yaşlı ve ekmek kuyruğuna kadar yürüyemez.*

***

Marya komşularının kapısının önünde hiç kımıldamadan durdu. Yırtık pırtık ayakkabılarının içindeki parmakları soğuk, nemli ve morarmıştı; midesi kazınıyordu. Eve gitmek istiyordu. Kuzinenin arkasına geçmiş ve onunla beraber gelmeleri için Zvanok'u ya da Çaynik'i çağırıyor olmalıydı. Fakat gelmezlerdi; tıklatmalarına asla cevap vermemişlerdi. Ama yine de kendini daha iyi hissederdi. Bir özel öğretmene ya da kendisine göz kulak olunmasına ihtiyacı yoktu. Cebiri de tarihi de biliyordu ve Puşkin'in iki yüz dizesini ezberinden okuyabilirdi.

Dul Liko kapıyı açtı ve bir akdiken ağacının dalındaki bir akbaba gibi aşağıya, Marya'ya baktı. Marya bir an için kadının ağzını açıp onlardan biri gibi ötmesini ya da acı bir çığlık koparmasını bekledi. Liko o kadar uzundu ki eğilmeden kapı pervazının altından geçmesi mümkün değildi. Uzun elleri kapının iki yanını kavramıştı; sararma ya da yaşlılık belirtisinden yoksun, keskin ve sedefsi tırnakları vardı. Aslına bakarsanız yüzü kırış kırış ve pörsümüş olduğu hâlde elleri genç ve kuvvetliydi; bir kızı sokaktan zahmetsizce kapıp kaçırabileceğine hiç şüphe yoktu.

Dul Liko hiçbir şey demedi. Arkasını döndü ve yavaşça antreye doğru yürüdü. Siyah elbisesi bir leke gibi peşinden gidiyordu. Odasını yandaki aileninkinden ayıran perdeyi çekti ve Marya, görünmez olmayı dileyerek onun ardından içeri süzüldü; böylelikle yaşlı cadı şekerleme yapana dek kitap okur, sonra da kibarca gidebilirdi. Kahverengi ve düzgün bir ambalaj kâğıdına sarılmış önceki günün ekmek tayınını, bacaklarında kerubimlerin[12] kanatları olan pirinç kaplama, küçük bir masanın üzerine koydu. Dul Liko ekmeğe dokunmadı. Başını hafifçe yana eğmişti, Marya'ya doğru düzgün bakmamıştı bile. Uzun ellerini kucağında kavuşturdu; o kadar uzunlardı ki orta parmaklarının uçları bileklerini geçiyordu.

"Annem bana özel ders verebileceğinizi söyledi, ama yorgunsanız akşama kadar size bir şeyler okuyabilirim. Ya da size çay veya canınızın istediği başka bir şey de yapabilirim," diye kekeledi Marya, gergince.

Liko'nun ince ve solgun dudakları bir gülümsemeyle kıvrıldı. Bunu yapmak biraz çaba gerektirmiş gibiydi.

"Ben asla uyumam," dedi kadın. Marya ürperdi. Kadının sesi, taşta sürüklenen siyah topuklar kadar boğuk ve kulak tırmalayıcıydı.

---

12 Kerubim: Bir çeşit melek. Yahudi geleneğinde dört yüzlü ve dört kanatlı güzel bir erkek olarak betimlenir. Hıristiyanlıkta ise, Rafael'in Sistine Madonna'sında olduğu gibi, tombul çocuklar olarak ele alınır – ç.n.

"Şey... Herhâlde bu zamandan kazandırıyordur."

"Dersler." Sesi yine odada uzayıp gitti.

"Ders vermek zorunda değilsiniz."

"Aksine. Ders vermek uzmanlık alanımdır." Dul Liko başını öteki yana eğdi. "Tarihle başlayalım mı?"

Kocakarı arkasına döndü, bunu yaparken kemikleri çatırdayıp çıtırdadı ve raftan büyük, siyah bir kitap çekti. Kitap o kadar genişti ki kenarları Liko'nun kucağından taşıyordu; cildi parlak ve ışıltılıydı. Onu Marya'ya uzattı.

"Oku," diye gürledi. "Sesim eskisi gibi."

"'Eskisi gibi değil,' mi demek istediniz?"

Liko tekrar gülümsedi –yine o boş ve uzak tebessüm– sanki aklına geçen yüzyılda gerçekleşmiş komik bir şey gelmiş gibiydi.

Marya ona bakmak zorunda olmadığı için minnettardı. Kalın ve siyah kitabı açıp okumaya başladı:

Birinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri birkaç tanedir. Öncelikle, hevesli öğrenci dünyanın gençken sadece yedi şeyi bildiğinden haberdar olmalıdır: su, yaşam, ölüm, tuz, gece, kuşlar ve bir saatin uzunluğu. Bunların her birinin Çarı ya da Çariçesi vardır ve Ölüm Çarı ile Yaşam Çarı bunların önde gelenleridir.

Marya Morevna başını kitaptan kaldırdı.

"Yoldaş Liko, bu Birinci Dünya Savaşı'nın tarihi değil," dedi tereddütle. "Bu, benim okulum tarafından uygun görülen kitaplardan biri değil."

Dul kıkırdadı, sesi sığ kuyuya düşen ağır bir taş gibiydi.

"Oku evladım."

Marya'nın kara kitabı tutan elleri titredi. Hiç bu kadar güzel, bu kadar ağır ve bu kadar zengin görünümlü bir kitap görmemişti; ama annesinin odasındaki ya da Svetlana Tikonovna'nın veya Yelena Grigorevna'nın bavullarındaki kitaplar gibi dost canlısı görünmüyordu.

"Dünya yavaş öğrenen bir öğrencidir," diye okudu Marya Morevna.

Ve ancak çağlar sonra güneş, toprak, şeker, bir yılın uzunluğu ve insanoğlu teknikleri üzerinde ustalaştı. Çarlar ya da Çariçeler dağlara ve karlara çekildiler. Aile hatırı için birbirlerinden uzak durdular, ama bu yeni ve gelip geçici oldukları kuşkusuz şeylere ilgi göstermediler.

Lakin Ölüm Çarı ve Yaşam Çarı birbirlerinden adamakıllı korkuyorlardı. Çünkü Ölüm, ruhlarla çevriliydi ve asla yalnız değildi. Yaşam Çarı ise ölümünü gizlerden daha derin ve derinliklerden daha gizli bir yere saklamıştı. Tuz Çariçesi kardeş olmalarına rağmen onları barıştıramadı ve Su Çariçesi aralarına koyacak kadar geniş bir okyanus bulamadı.

Yıldızlara hep birlikte rahat bir nefes aldıracak kadar uzun bir zaman sonra, Ölüm Çarı ruhlar ahalisi tarafından öyle çok sevildi ki hindi gibi kabardı ve kibirlendi. Kendisini oniks, akik ve hematitle donattı. Buzdan süngüler, kemikten toplar ve gözleriyle burun deliklerinden dünyanın uzun, bayağı tarihinde yitip gitmiş her bir ruha kızıl kıvılcımlar saçan, savrulmuş küllerden atlar edindi. Bu görkemli ordu, bayrak gibi dalgalanan kefenleri ve birbirleriyle tokuşturulan on iki kılıçtan borazanlarıyla birlikte derin karları bir uçtan bir uca geçip Yaşam Çarı'nın ıssız krallığının içlerine doğru uygun adım yürüdü.

Marya yutkundu. Kendini nefes alamıyormuş gibi hissediyordu.

"Birinci Dünya Savaşı, Arşidük Ferdinand vurulduğu için başladı Yoldaş Liko ve biz müdahale etmeseydik soylu Slav Halkı, Batı ülkelerinin ayakları altında toza bulanacaktı."

Liko yanağının içini kemirdi. "Sen çok zeki bir çocuksun," dedi kadın.

"Pek sayılmaz, bunu herkes bilir."

"Madem her şeyi bilecek kadar akıllıydın da beni neden çağırdın?"

Marya sandalyesinde geriye yaslandı. Kara kitap tehlikeli bir biçimde kucağından aşağı kaydı, ama yakalamak için ona uzanmadı.

"Ben mi? Ben sizi çağırmadım! Siz bir dulsunuz! Sizin payınıza ev işi düştü!"

"Saçların çok uzun ve derli toplu," diye iç geçirdi Dul Liko, sanki Marya hiç konuşmamış gibi. Nefesi çanaktaki kemikler gibi tıkırdadı. "Saçına ne yapıyorsun?"

"Benim... Benim gümüş bir fırçam var. Benden önce bir balerine aitmiş..."

"Eveeeetttt," dedi kocakarı. Kelimeyi uzattıkça uzattı, ta ki sonu kopmuş bir halat gibi savruluncaya dek. "Svetlana Tikonovna. Onu hatırlıyorum. Öyle güzeldi ki, hayal bile edemezsin. Saçları kışın suyun rengi gibiydi ve kemikleri ne kadar da narindi! Neredeyse hiç göğsü yoktu. Dans ettiğinde erkekler bir daha asla böyle bir güzellik görmeyeceklerini bildiklerinden kendilerini öldürürlerdi. Kiev'de dört âşığı

vardı, her biri diğerinden daha zengindi, ama kalbi öyle soğuktu ki ağzında buz tutsa erimezdi. Hepimiz ondan ders çıkarabilirdik. Ve sonra, bir yılbaşı günü, parfümler ve gözünün önünde benekler uçuşmasına neden olacak kadar kırmızı rujlar yapabilmek için esmer amber toplayan bir balina avlama filosu ile bir kozmetik şirketinin sahibi olan ikinci âşığı ona domuz kılından, gümüş bir fırça hediye etti. Kim bilir nereden bulmuştu? Kambur ve zayıf, siyah elbiseli, iki yanı karaçam sıralı bir yolda el arabasını sürükleyen seyyar satıcı bir kadından belki de. Svetlana fırçayı sevdi, ah, hem de nasıl sevdi! Saçlarını taradıkça güzelliği ve korkunçluğu arttı. Böylece sevgilisinin solgun saçlarını tekrar tekrar taramasına müsaade etti ve ben de karların öte yanından saç tellerinin sesini tek tek duydum. Hemen yanına gittim; onun gibi biri için gecikemezdim. Çar'ın kızları için dans ettiği gün ayakkabılarının kurdeleleri sadece birazcık gevşekti –oysa ne de küçük bir değişiklik– ama düştü ve topuğunu kırdı. Dört âşığı da onu terk etti, çünkü ölmek istemelerine neden olan dansını bir daha asla sergileyemeyecekti. Ama ah, kör şeytan! Hamileydi. Hâlâ ağzında buz erimediği hâlde, dansla hiç mi hiç ilgilenmeyen ilk duvarcıyla alelacele evlendi ve güzelliğini mahveden dört çocuk doğurdu. Sonra da tasfiyeler sırasında evi yandı. Böylesine olağanüstü bir yaratığın başına bunların gelmesi ne kadar korkunç, ama *tataaa*! Hayat böyle işte, değil mi?"

Marya kendini evden dışarı atmak istedi, ama kımıldayamadı. Boğazı kurumuştu. "Kimsin sen?" diye fısıldadı.

"Adımı söyle kızım. Kim olduğumu biliyorsun."

"Dul Liko."

"*Benim adım ne Marya Morevna?*" diye kükredi kocakarı. Uğursuz sesi pencereleri büküp raftaki kitapları takırdattı.

Marya oturduğu yerde iyice büzüşerek, korkudan döşemeyle bir oldu. "Dul Liko! Yoldaş Liko! Yoldaş... aa... aa. *Liko*. Kör şeytan."

Yaşlı kadın öne doğru eğildi. "Eveeeeetttt," dedi tekrar, sesini koyu bir yapışkan gibi çekip uzatarak. "Ve benim fırçam sende. Beni sen çağırdın."

"Hayır... Öyle bir niyetim yoktu!"

"Niyet dediğin fasa fisodur," diye gürledi Liko. Birden hiçbir genç kadının yapamayacağı bir çabuklukla yerinden kalktı. Bir kule gibi yükseliyordu; tavan belini bükmüştü, ama eğildiğinde bile kamburu yoktu ve sırtı dikti. Marya'nın tepesinde durdu; kocaman, siyah gözleri

çakmak çakmaktı. "Ama asla benden korkma Marya Morevna!" Sesi bir mırıltıya, ıslığa dönüştü; nefesi testere gibi bir ileri bir geri devinip havayı biçiyordu. Marya'nın yüzünü aşırı derecede uzun ellerinin arasına aldı. "Sana dokunamam. Benim kaderimde sen yoksun. Evraklar senin için düzenlendi, ipekli kumaşlar ve şekerlemeler sana ayrıldı. Herkes kenara çekilmeyi bilir. Ama sen çağırdın, ben de gelmek zorunda kaldım. Seni eğitmek için buradayım, hazırlamak için. Üstünkörü gereksinimler söz konusuysa kör şeytandan daha iyi bir öğretmen yoktur ve sana söz, çok faydamı göreceksin. Ekmeğini de gözyaşlarını da kendine sakla. İkisi de sana yardım etmeyecek ve onlara duyduğun ihtiyaçtan kurtulmak için çok çalışacaksın. Eve git. Annenin ellerini okşa ve babanı yanağından öp. Kırık çay fincanından çay iç." Liko sırıttı. "Güzelim siyah saçlarını fırçalamayı da unutma. Ve güneş alçaldığında bana gel. Bana gel ve öğrencim ol, gözdem ol, kızım ol."

Marya odadan fırlayıp kaçtı. Antreden aşağı koşarken kolunu duvara çarptı ve dışarı, uzun ince caddeye çıktı. Nefes nefese kalmıştı ve ağlıyordu; kalbi göğüs kafesinin ardına gizlenmeye çalışıyordu.

Kitabı hâlâ sıkıca göğsüne bastırıyordu.

***

Her akşamüstü, güneş Neva'ya kızıl balmumu damlattığında Dul Liko, Zerzinskaya Caddesi'ndeki evinden dışarı çıkıp Marya'nın penceresine bakıyordu. Kamburu geri gelmişti, tekrar sıradan bir yaşlı kadın gibi görünüyordu, ama pencereyi beyaz saçlı bir kuzgun gibi izliyor ve tereddütsüz, sessiz, bütünüyle hareketsiz bir şekilde gülümsüyordu.

Marya kitabı okumadı. Onu yatağının altına sakladı. Gözlerini o kadar sıkıca kapadı ki kaşları çatıldı ve uyuyakalana kadar ezberinden Puşkin okudu. Ve uykuyla uyanıklık arasında bir yerde, ezberinin bir köşesinde o karanlık isim duruyor, kamburunu çıkarmış bir vaziyette kendisini bekliyordu: *Orada Çar Koşey, eriyip gitmiş epey, donuk altın sarısına dalıp giderek.*

***

Bahar bu şekilde yaza döndü ve Marya'nın kendi annesi, yani ne salı ve perşembe geceleri yatarken üstünü örten, ne de cuma ve çarşambaları akşam yemeğini pişiren değil de, onu dokuz ay boyunca karnında taşımış olan annesi, kızının bu kadar kaba ve umursamaz olmasından uta-

narak Dul Liko'yu ziyaret etmeye başladı. Marya bunu yapmaması için ona yalvardı, ama iki kadın her gece, Marya'nın annesi vardiyasından döndüğünde çaylarını ve ağaçlarındaki vişneleri paylaştı. Ve hiçbir zaman sakar ya da dikkatsiz biri olmadığı hâlde, Marya'nın annesi merdivenlerde tökezlemeye, eline kıymık batırmaya ve ayakkabısının sol tekini kaybetmeye başladı. Mühimmat fabrikasında baştan savma çalışmaya başladı, üretim hattından defolu kurşunlar geçti ve iki kez kınama aldı.

Marya bunun nedenini bildiğini sanıyordu; ama ne zaman Dul'la bir kez daha yüzleşmek için yeterince cesur olduğunu düşünse, üzerine eğilmiş kocakarının o korkunç görüntüsü kalbini korkuyla dolduruyor ve teni buz kesiyordu. Sihirli olan her şeyin dişleri mi vardı? Dünyayı sevimli kuşlar ve sevimli erkekler sunduğunda daha çok sevmişti. Liko çok fazlaydı; Marya'nın aklı o karanlığın köşelerine bile erişemiyordu. Annesi her gün ne kadar yorgun gözükürse gözüksün, Marya'nın bedeni kasılıp kalıyor ve harekete geçmeyi reddediyordu. Sadece bir kez, tüm cesaretini zar zor toplayıp en fazla kapıya kadar gidebildiğinde, parmakları kapı tokmağına değdiği an korkunç şekilde kustu; midesi yemek zorunda kalmış olduğu ve içeride tutmak istediği iyi olan her şeyi boşaltıyordu.

Bu da mı sihir, yoksa ben sadece zayıf, aptal ve korkak bir kız mıyım? Marya bilmiyordu, bilemezdi ve halıdan kusmuğunu temizlerken utançtan tepeden tırnağa donduğunu hissetti.

Ve sonra, haziranda, Marya'nın annesi kaldırımdaki bir çatlağa takıldı ve ayak bileğini kırdı. Büyük, uzun evde (günden güne yavaşça büyüyüp uzuyordu) nekahet dönemindeyken kapalı hava akciğerlerine birikti ve geceleri berbat, insana eziyet eden sesler çıkararak toz öksürmeye başladı. Böylece Marya'nın korkusu bir ateş gibi dağıldı.

***

"Ben *geldim*!" diye bağırdı Marya Morevna, Dul Liko'nun garip bir biçimde boş olan evinin içine. Diğer ailelerin hiçbiri onu karşılamadı ya da ona çenesini kapatmasını söylemedi neyse ki. "Beni duyuyor musun? Ben geldim! Kitabını getirdim! Annemi rahat bırak!"

Liko sessizce antreye girdi ve uzun, siyah gövdesinin geri kalanını kımıldatmadan, yalnızca başını çevirerek Marya'nın yüzüne baktı.

"Annene hiçbir şey yapmadım çocuk. O, yaşlı bir kadına akşamları çay ve şeker getiren, çok hoş bir hanım! Kızının terbiyeden nasibini almamış olması ne yazık!"

"Kör şeytan, seni tanıyorum! Ayağını kırması senin suçun, öksürüyor olması senin suçun ve fabrikadaki işini kaybederse bu da senin suçun olacak!" Marya titriyor, kendini tekrar kusacakmış gibi hissediyordu; ama dudağının içini vahşice kemirerek bedeninin ona itaat etmesini diledi.

Liko uzun ve beyaz ellerini iki yana açtı. "Ben neysem oyum Marya Morevna. Evi ısıttığı için bir kuzineye kızamazsın. Kuzineler bunun için yapılmıştır."

"Tamam, işte buradayım. Onu rahat bırak."

"Yaşlı *babanı*[13] ziyaret etmen ne kadar hoş küçüğüm, ama artık buna gerek yok. Geç kaldın; bunun vakti geçti."

"Ne için geç kaldım? Neler oluyor? Domovoylar adımı nereden biliyor? Lütfen söyle bana!"

Liko merhametsizce güldü. Kahkahası salonun lambasından sekti ve ampul tuzla buz oldu.

"Dünya gençken sadece yedi şeyi biliyordu ve bunlardan biri de bir saatin uzunluğuydu. Küçük Marya'nın bunu bilmemesi çok yazık. Dizime oturup öğrenmek için bir saatin vardı ve eğer dilersem, bir saat tüm bir bahar sürebilir. Ama çanlar çaldı. O geliyor, bense gidiyorum. Birbirimizin yoluna çıkmamaya çalışıyoruz. Ailevi meseleler oldukça tuhaf olabilir."

Marya'nın zihni altüst oldu. Yanakları alev alev yanıyordu. Kara kitap kollarının arasında ısınmıştı.

"Sen Bir Saatin Uzunluğu Çariçesisin."

"Kör şeytan daima mükemmel zamanlamaya güvenir." Liko sırıttı.

"Kim geliyor?" diye yalvardı Marya Morevna. Şiirdeki Çar mı? Ama o sadece bir öyküydü. Fakat domovoylar da öyle ve yine de... Her şey birbirine girmişti. Hayati bir bilgiyi gözden kaçırıyordu ve bundan nefret ediyordu. Onun bilip diğerlerinin bilmemesi daha iyiydi. "Söyle bana!" Marya, Dul'a emir vermeye çalıştı; bağırmaya ve ayakkabılarının içinde uzamaya çalıştı.

Ama Liko sadece titredi, vücudunu bir bavul gibi katladı, elbisesinin siyahı uzun bir yarış tazısının kara postuna dönüştü ve kaburgaları kara göbeğinin içine kıvrıldı. Bir kez havladı; sesi o kadar yüksekti ki Marya elleriyle kulaklarını kapadı. Ardından tazı, bir çatırtı ve kırılma sesi eşliğinde gözden kayboldu.

13 Eski Rusçada baba kelimesinin ebe, büyücü, falcı anlamına geldiği tahmin edilmektedir. Modern Rusçada büyükanne anlamındaki babuşka da buradan gelir – ç.n.

5

Kim Yönetmeli

Deniz kıyısındaki bir şehirde, uzun ince bir caddede, uzun ince bir ev vardı. Marya Morevna uzun ince bir pencerenin önünde oturmuş, iş kıyafetleri içinde ağlıyor ve dışarıya, yeşermiş ağaçlara bakmıyordu. Kış mehtabı ona baktı ve gümüşten eliyle saçlarını okşadı. On altı yaşındaydı; on yedisinin gölgesi asılıydı her bir gözyaşında. Okuldan sonra çalışacak kadar büyük, eklem yerleriyle topukları ağrıyacak kadar büyük, bir daha ele geçmez bir şeyin yanından geçip gitmiş olduğunu bilecek kadar büyük.

Pencereden bakmış olsaydı meşe ağacının dalına konmuş büyük, tüylerine ak düşmüş, yaşlı ve siyah bir baykuş görebilirdi. Baykuşun yeşilimsi siyah dalın üzerinde tehlikeli bir biçimde öne doğru eğildiğini ve gözünü Marya'nın penceresinden ayırmadan, sert bir biçimde –gümmm!– cadde tarafına düştüğünü görebilirdi. Kuşun sıçradığını ve doğrulduğunda hoş bir siyah palto giyen hoş bir genç adama dönüştüğünü de görebilirdi. Siyah saçları kıvırcık ve gürdü, aralarına gümüş teller karışmıştı. Sanki son derece tatlı bir şeyin gerçekleşmesini bekliyormuş gibi, dudaklarında yarım bir gülümseme vardı.

Ama Marya Morevna bunların hiçbirini görmedi. Sadece kiraz ağacından yapılma büyük kapıya vurulduğunu duydu ve annesi uyanmadan önce açabilmek için aceleyle koştu. Üzerinde işçi tulumlarıyla kapının eşiğinde dikildi, yüzü ay ışığıyla solmuştu. Adam hayli uzun olduğundan, başını eğerek baktı ona. Yavaşça, gözlerini onunkilerden ayırmadan, siyah paltolu adam kızın önünde diz çöktü.

"Ben Yoldaş Koşey, soyadım Besmertni,"[14] dedi kısık, çalkantılı bir sesle, "ve penceredeki kız için geldim."

---

14 (Rus.) Ölümsüz - yhn.

Zerzinskaya Caddesi'ndeki ev öne eğildi ve nefesini tuttu. Domovoylar bacaların kuytularında kızın ne diyeceğini beklediler. Marya da nefesini tuttu. Göğsü patlayacak gibi şişmişti, ama soluk veremedi. Verseydi kim bilir ne olurdu? Aynı anda birçok şey yapmak istedi: koşarak kaçmak; çığlık atmak; küçülüp sürünerek uzaklaşmak; kollarını adamın boynuna dolayıp, *Sonunda, sonunda, hiç gelmeyeceksin sandım*, diye fısıldamak; onu rahat bırakması için yalvarmak; hanımefendilere yakışır bir tavırla bayılarak tüm olaydan paçayı kurtarmak. Kalbi düzensiz ve şiddetle, zamansız ve ölçüsüz çarparak titredi. Adam elini tuttu ve Marya aşağıya, pantolonunu kara bulayan bu adama baktı. Gözleri ne kadar büyük görünüyordu, ne kadar siyah, ne kadar merhametsiz, ne kadar kurnaz ve ne kadar yaşlı. Ama adam yaşlı değildi. Ondan büyüktü, fakat yirmiden fazlaysa Marya hemen şuracıkta perdeleri yerdi. Bir kızınki gibi uzun, duman rengi kirpikleri vardı ve saçları rüzgârda bir yaban köpeğinin tüyleri misali uçuşuyordu. Marya genellikle erkeklerin güzel olduğunu düşünmezdi, en azından Blodnek kız kardeşleri düşündüğü biçimde ya da günün birinde kendisinin olacağını umduğu kadar değil.

"Beni içeri davet et Maşa," dedi Yoldaş Besmertni, pes bir sesle. Cadde adamın sesini içti, karın içine gömdü ve gözlerden kaçırdı.

Marya başını iki yana salladı. Neden bilmiyordu. İçeri gelmesini istiyordu. Ama bu tamamen yanlıştı: Adam ona takma ismiyle hitap etmemeliydi; bu şekilde diz çökmemeliydi. Marya'nın onu ağaçtan düşerken görmüş olması gerekiyordu; daha akıllı, daha uyanık olması gerekiyordu. Öncesinde ne olduğunu görmüş olması gerekiyordu; böyle olmamalıydı. Bu kadar yakınına diz çökmesi çok samimi ve birazcık da şehvetliydi. Daha şimdiden onu Zerzinskaya Caddesi'nde gezmeye götürmeyeceğini ya da ona bir şapka almayacağını biliyordu. Ablalarının aksine, karşısındaki genç adamın görüntüsü karşısında ipek balonlar ya da şarap tulumları gibi şişinmemişti. Tam tersine yere düşen kara bir taş misali, adamın hızla içine oturduğunu hissediyordu. Onu yanaklarından öpmenin hiç de güvenli olmayacağını hissetti. Marya Morevna başını iki yana salladı: *Hayır, bu şekilde değil. Seni kılık değiştirmemişken görmediğimde, hiçbir şey bilmediğimde, güvende olmadığımda değil. Olmaz, tüm kâbuslarımın adını bildiği kişi.*

"O hâlde eşyanı topla ve benimle gel," dedi Koşey, istifini bozmadan. Gözleri, gece buz kestiğinde uzak yıldızların yaptığı gibi soğuk havada kıvılcımlar saçıyordu. Marya'nın kalbi durdu –*onların* söylediği de buydu. İyi olmadığında, bir kırmızı fular kadar kıymetin olmadığında senin için geliyorlardı. *Pılını pırtını topla ve benimle gel.* Belki de ablalarının kocalarıyla hiç alakası yoktu bu adamın.

Ama Yoldaş Besmertni'nin dudaklarının biçimi onu büyüledi ve bir anda midesindeki her şeyi bir kerede kusacakmış gibi hissettirdi; sihrin onun üzerindeki etkisiydi bu. Adamın yumuşak ve kalp şeklindeki dudakları ışıl ışıl, esrarlı bir şekilde parlıyordu. Marya ona bakarken adamı aslında hiç göremediğini, sadece onu bir erkekten farklı kılan şeyleri görebildiğini hissetti; yüzünün zenginliğini ve hareketlerinin yavaşlığını. Bu onu ürküttüğü hâlde, ev uykusunda onun etrafında hareket ettiği hâlde, domovoyların Baba dedikleri ve sanki bir kuşak savurmayla gelebilecekmişçesine korktukları bu korkunç yaratığı rüyasında gördüğüne şüphe yoktu; tanıdık, çoktan parçası olan bir şey gibi görünüyordu. Sanki kendisi de adamın dudaklarının biçiminin ve kirpiklerinin kıvrımının bir parçasıydı. Eğer saatlerce Anna'nın oğluna yelek öreceğine bir âşık örseydi, tığlarının ucundan önünde diz çöken bu adam fırlardı, hem de saçlarındaki hayal meyal gümüş lekelere kadar. Daha önce tüm bunları istediğini bilmiyordu; koyu renk saçlardan ve belli belirsiz zalim bir ifadeden hoşlandığını, uzun boyluları arzuladığını ya da önünde diz çökmüş bir erkeğin onu heyecanlandıracağını bilmiyordu. Genç bir yaşamın usulca biriktirdiği bütün tercihler göz açıp kapayıncaya kadar içinde eriyip gitti ve kirpikleri karlarla dolu Koşey Besmertni bir anda ona kusursuz görünmeye başladı.

Marya ürperdi ve çok da düşünmeden siyah paltolu hoş adamı elinden tutup içeri aldı. Adam onun için gelmişti –iyi ya da kötü, fazla seçeneği yoktu. *Senin için geldiklerinde*, diye uyarmıştı onu annesi bir zamanlar, *gitmek zorundasındır. Bunun istemek ya da istememekle bir alakası yok.*

Girişteki dolaptan kendisine ait olmayan bir bavul çıkardı ve belki de bu, defterindeki ilk mütevazı günahtı. Yanına almaya değer pek az şeyi vardı; birkaç elbise, iş kıyafetleri, gri şapkası. Marya bavulun üzerinde tehlikeli biçimde asılı kalarak, sanki her an kendini de içine bırakacakmışçasına duraksadı. Sonunda gözlerini sıkıca kapadı ve Li-

ko'nun büyük kara kitabını çok ama çok nazik bir şekilde kıyafetlerinin altına yerleştirdi. Küçük kilit mandalları, şakırtılı bir sesle kapanarak sessizliğe gömüldü.

Birdenbire, domovoya Zvanok bavul kapağının üzerinde oturur hâlde ortaya çıktı. Çizmeleri yeni ve cilalanmış gibi parlıyordu; bıyığı güzelce yağlanmıştı.

"Ben seninle gelmiyorum," dedi ev cini, acımasızca. "Bunu anlayabiliyorsundur herhâlde. Ben evle evliyim, senle değil. Tarlalara çıkıp bana dans ayakkabıları sunsan ve bana seslensen bile gelmem."

Marya başıyla onayladı. Konuşmak bile şu anda çok muazzam bir iş gibi görünüyordu. Ama en azından Zvanok adamı tanıyordu; en azından adam sadece domovoyların bir tür iblis kralı ve de muhtemelen bundan daha fazlasıydı; en azından onu unutuşa götürmeye gelmiş bir subay değildi.

"Annenlere hoşça kal bile demeyecek misin?"

Marya başını iki yana salladı. Ne diyebilirdi ki? Nasıl açıklayabilirdi? Kendine bile açıklayamıyordu. *Anne, hayatım boyunca başıma bir şey gelmesini bekledim ve şimdi bu oldu. Her ne kadar yalpalayan türde bir şey olsa da ben gidiyorum ve bu işte ablalarımdan çok daha iyi olacağım.*

"Ne kadar kötü bir kız yetiştirmişim! Yine de, onların iznini istemediğin müddetçe onlar da hayır diyemezler. Bizim kafaya uygun bir mantık." Domovoya, Marya'ya çömelmesini işaret etti, böylece yüz yüze, eşit yükseklikte konuşabilirlerdi. "Ama annen olmazsa düğün gecende nasıl davranacağını sana kim söyleyecek? Gelin başına kim çiçek dolayacak?"

Kaslarının derinliklerinden bir yerden, Marya Morevna kelimelerini söküp çıkardı. "Ben evlenmiyorum," diye fısıldadı.

"Ah, hayır! Söylemesi kolay devoçka;[15] hariçten gazel okumak kolaydır. Dinle Maşa. Seni tanıyan yaşlı Zvanok'u dinle. Domovoylar da kızların ve erkeklerin evlendiği zamandan bu yana, uzun süredir birbirleriyle evlenip dururlar. Parmağına bir iğne batır ve bırak kanın eşiğine aksın, böylece canını daha az yakacak ve kız çocuklarının hayalini kuracaksın. Erkekler, bizim çekmek zorunda olduğumuz şeyleri çekmezler. Kocan için kendi içinde bir yer açmak zorundasın ve bu, evde olduğu gibi bedende de aynı. Bazı odaları kendine sakla, sıkıca kilitle.

15 Telaffuz ediliş biçimine göre kız ya da genç kadın anlamına gelen Rusça kelime – ç.n.

Ve karnının büyümesini istemiyorsan... Şey," Zvanok büyük burnunu kırıştırdı, "Bunun senin için geri kalanlarımıza çıkardığı kadar sorun olacağını zannetmiyorum. Ölümsüz, bizim küçük kalıtımsal oyunlarımızı oynayamaz. Sadece şunu hatırla, bir evin tek meselesi onu kimin yöneteceğidir. Gerisi sadece onunla göz göze gelmemeye çalışarak bunun etrafında dans eder."

Zvanok küçücük eliyle Marya Morevna'nın yüzünü okşadı. "Ah! Canımın içi! Seni Puşkin okumaman konusunda uyarmıştım! Eğer bu iş bana kalsaydı senin için başka bir koca seçerdim, seçerdim ya. Maşa'm için farklı bir yaşam umabilirdim; onun ağzının bir bebek gibi senin göğsünde olmayacağı, tatlı sesini ve bu hâllerini emerek kurutup seni tamtakır bırakamayacağı bir hayat. Ama daha şimdiden ondan hoşlanıyorsun, bu çok açık. Her ne kadar sana dişlerimizi göstermiş ve onun kötücüllüğünü ayan beyan bildirmiş olsak da. Bu senin hatan değil. Kendini hoş gösteriyor ki kızlar onu beğensin. Ama uyanık olmak konusunda ısrarcıysan o hâlde *uyanık ol*. Cesur ol. Yumrukların sıkılı uyu ve dobra ol." Yoldaş Zvanok omuzlarını silkti ve hafif bir ıslık sesiyle iç geçirdi. "Fakat bencilce davranıyorum! Evim için elimden geleni yapmayı öğrenmek zorundayım."

Domovoya parmak uçlarında yükseldi ve Marya'yı burnunun ucundan kabaca öptü. Ayaklarını sürüyüp dizlerini bükerek ufak bir dans tutturdu ve parmağını burnuna götürdü. "Kim yönetmeli," diye tısladı Zvanok ve gözden kayboldu.

Marya gözlerini kırpıştırdı. Gözyaşları minik, kaskatı boncuklar gibi gözlerinden aktı. Bacakları, aklına karşı çıkarak doğrulmak ve onu kapıya, hâlâ orada, soğukta bir şövalye gibi yere diz çökmüş Yoldaş Besmertni'ye götürmek istiyordu. Hiçbir şeyi yönetmemişti, Marya bunu biliyordu. Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi.

***

Marya Morevna önceden Komisarskaya Caddesi, ondan önce de Gorokovaya Caddesi olan, Zerzinskaya Caddesi'ne koştu; siyah saçları uzun ve açıktı, yanakları kızarmıştı, nefesi havada asılı duran bir sisten ibaretti. Kar, çizmelerinin altında gıcırdıyordu. Yoldaş Besmertni dişlerini göstermeden ona gülümsedi. *Kuşlar ablalarını hiç incitmedi*, dedi Marya dörtnala koşan kalbine. *O bir kuş değil*, dedi kalbi. *Dikkatli*

bakmadığın için görmedin. Adam, uzun ve siyah bir arabanın kapısını açık tutuyordu; pırıl pırıl, kıvrımlı, yanından gümbürdeyerek geçerken Marya'nın sadece kısacık bir bakış atabildiği ve her zaman komşularının tüccar sınıfının şeytanlıklarına ilişkin dırdırlarının eşlik ettiği bir şey. Araba homurdanıp gürledi ve menfezlerinden kötü niyetli, kızıl bir göz dikizledi onları. Marya bunu başarmış olmaktan, bir pencereden izlemek yerine nihayet sihrin içinde olmaktan dolayı rahatlamış bir hâlde, minnetle arabaya atladı. Rahatlamıştı, çünkü bir daha karanlık bir şeyin onun için geleceğini duymak zorunda değildi; o buradaydı, yakışıklıydı ve kendisini istiyordu. Kapı bir kez kapandıktan sonra fikrini değiştiremezdi –*ah ve işte kapandı, artık yapılacak hiçbir şey yok*. Arka koltukta titredi. Arabanın içi bir orman kadar soğuktu ve şık, kürklü şapkasını unutmuştu.

Marya, Yoldaş Koşey yanına kayarken hafifçe hopladı. Şoförsüz araba, iniltili ve acı bir kişnemeyle caddenin aşağısına doğru kükredi. Koşey döndü, Marya'nın çenesini sıkıca tuttu ve onu öptü –yanaktan değil, edeplice ya da edepsizce değil, ama hırsla ve acımasızca, sert ağzının tamamıyla, soğukça, ısırarak, her şeyi biliyormuşçasına. Öpüşürken genç kızın nefesini yiyip bitirdi. Ve Marya adamın onu tek lokmada yutabileceğini hissetti.

6

Marya Morevna'nın Baştan Çıkarılışı

Bir yaban domuzu ormanları nasıl tanırsa siyah araba da öyle tanıyordu. Kemik parlaklığındaki huş ağaçlarının önünde havayı kokladı, sonra da alçak ve iniltili kornasını sanki çam ağaçlarıyla bölünen gölgelerinin arasında saklanan canavar hemcinslerini çağırıyormuşçasına öttürdü. Marya Morevna bu sesi duyunca ürperdi, ama Koşey onu kendine çekti ve ellerini ellerine doladı.

"Seni koruyacağım," dedi yumuşak, siyah çay kadar tatlı bir sesle, "ve seni sıcak tutacağım." Ama kendi teni buz tutmuştu; tırnak uçları sedefsi bir morlukta parlıyordu.

"Yoldaş," dedi Marya, "siz benden daha çok üşümüşsünüz. Korkarım teniniz beni donduracak."

Koşey sanki karşısında sıcaklığa hasret duyan, korkunç derecede tuhaf bir canlı varmış gibi inceledi kızı. Koyu renk gözleri sahiplenici biçimde yüzünde dolaştı, ama elini bırakmadı. Aksine bedeninin soğukluğu şiddetlendi; ta ki Marya bir buz sütunu onu sarıp sarmalıyor, içinden çıkan gümüşi dokungaçlarını uzatarak ona tutunuyormuş gibi hissedinceye dek.

O ilk gece, kıpkırmızı pencereleri temiz ve bulutsuz gecenin içine ışıklar saçan, çatısı taze samanın altında bel veren, kapısı oldukça davetkâr bir biçimde aralık duran küçük bir evin etrafındaki açıklığa girerlerken siyah araba bir zafer kazanmışçasına hırıltıyla soludu, tükürdü ve öksürdü. Bu bir köy eviydi şüphesiz, kendi uzun ince eviyle alakası yoktu ama bir büyükanne kadar da bodur ve sevimliydi. Kahverengi bacasından dumanlar tütüyordu. Koşey, titreyen kızın arabadan inmesine yardımcı oldu, ardından otomobilin çamurluğuna sevgiyle vurdu. Araç neşeyle fırlayıp aceleyle karanlığa karıştı.

Ev, kendini akşam yemeğine hazırlamıştı. Kalın, ahşap bir masa mumlarla ışıl ışıldı ve son derece muntazam kurulmuştu: ekmek, biber turşusu, tütsülenmiş balık, hamur köftesi,[16] sirkeli şeker pancarı, esmer *kacha*,[17] mantar, kalın sığır dili ve üzeri kaşıklar dolusu siyah havyar ile kremayla süslenmiş *blini*.[18] Kristal sürahi, soğuk votkayla terlemişti. Ocakta kaz yahnisi fokurduyordu.

Marya kibar olmayı isterdi, fakat bu kadar çok yiyeceğin karşısında gözleri kamaşmıştı. Kıtlıktan çıkmış gibi ekmeğe ve balığa atladı.

"Bekle volçitsa,"[19] dedi Koşey, bir elini kaldırarak. "Seni küçük, vahşi kurt! Lütfen, masama otur, saçındaki şu karı temizle. Kimse yemeğini önünden almayacak."

Marya özür dilemeye, Petrograd'da yiyeceğin ne kadar kıt olduğunu anlatmaya, açlıktan midesinin nasıl büzüştüğünü açıklamaya başladı.

"Yoldaş, o kadar açım ki–"

"Bu akşam konuşmana lüzum yok Marya Morevna. Onun da zamanı gelecek ve o vakit ben de kelimelerine bir mahkûm gibi asılıp kalacağım. Ama şimdilik, lütfen, beni dinle ve dediğimi yap. Bunun senin için zor olduğunu biliyorum, sessiz ve yumuşak başlı olmak senin için kolay olsaydı seni seçmezdim! Ama birlikte sıradışı bir şey yapacağız. Yapacağımız şeyin ne olduğunu biliyor musun? Sana söyleyeceğim ki sonradan seni kandırdığımı ileri süremeyesin. İradeni ağzından çekip çıkaracağız –zira iradenin bulunduğu yer orasıdır– ve iki elimizle birazcık sıkıp küçülteceğiz, tıpkı bir parça hamur gibi. İyice küçülene kadar yuvarlayıp ezeceğiz. Bir geyiğin içine gizlenmiş bir kazın içine gizlenmiş bir tavuğun içine gizlenmiş bir yumurtanın içine gizlenmiş bir iğnenin deliğinden geçecek kadar küçük olana dek. İşimiz bittiğinde iradeni bana teslim edeceksin ve ben de onu senin için saklayacağım. Bu işte çok iyiyimdir. Bana bir âlim diyebilirsin. Fakat sen–" Koşey ona votka koydu. İçki, bardağın içinde bir müzik gibi şırıldadı. Marya'nın dili damağına yapıştı; boğazı o kadar kuru, o kadar susuzdu ki... "–bir

16 Hamur köftesi, sade ya da değişik dolgu malzemeleriyle pişirilen hamur toplarına denir – ç.n.

17 Yaygın olarak Doğu Avrupa'da yenen, tahıldan yapılmış bir gevrek. Çoğunlukla yulaf lapası olarak adlandırılır ve karabuğday, arpa, yulaf, akdarı veya çavdar gibi herhangi bir tahıl çeşidinden yapılabilir. En az bin yıllık bir yiyecek olan kacha, Slav mutfağının bilinen en eski yemeklerinden biridir – ç.n.

18 Bir tür gözleme – ç.n.

19 (Rus.) Dişi kurt – ç.n.

çıraksın. Bir çırak bile değilsin hatta. Ve her iyi çırak gibi gururunu yenmelisin." Koşey bardağını kaldırdı. Marya da daha yavaş, tereddütle kendininkini kaldırdı. Eli birazcık titredi. Kendisine emir verilmesinden hoşlanmazdı. Yüzlerce, binlerce şey söylemek istiyordu. Adamın üzerine atlayıp onu her şeyi açıklamaya zorlamak istiyordu: Liko'yu, domovoyları, kuşları, tüm yaşamını. *Bilmek zorundayım, zorundayım. Yoksa beni dünyanın sonuna kadar yöneteceksin, çünkü sen biliyorsun ve ben bilmiyorum.* Ama adam ona sadece gülümsedi; cesaret vererek, cömertçe, bir ikona kadar dingin. "Yaşama," dedi ve votkasını büyük bir yudumda devirdi.

"Şimdi. Önce havyarı tat, ısrar ediyorum. Onu en sona saklamak, gecikmenin hazzına varmak isteyeceğini biliyorum, çünkü böyle bir şey tatmayalı çok uzun zaman oldu. Ama sana bir şey öğreteceksem, bu her şeyin tadını çıkarmak, hepsini hırsla yiyip yutmak olacak; önce en pahalı olanları seçeceksin, çünkü onlar senin hakkın. Puşkin'i okudun, yaşlı Aleksey benim için ne diyordu? *Orada, Çar Koşey, eriyip gitmiş epey, donuk altın sarısına dalıp giderek.* Fiuv! O delikanlı bir saç tıraşı olsa iyiydi. Ama ah, Marya, Maruşa, ben *gerçekten de* hazinelerime dalıp giderim. Bunlardan bazıları oniks yığınları gibi parlayan mersin balığı yumurtalarıdır, bazıları elmas gibi ışıldayan şişelerce votkadır, bazıları narçiçeği kadar koyu kırmızı şeker pancarlarıdır ve bazıları da evimde oturan, altın kadar sessiz Petrogradlı güzel kızlardır. Çünkü onlardan sessiz olmalarını isterim, ki bu tüm sessizliklerin en tatlısıdır. Ve karanlıkta *gerçekten de* zenginliklerime dalar giderim, imkânsız cömertliğime."

Güzel kızlar mı? Marya çoğul ekini kaçırmamıştı. Başkaları da mı vardı? Sorular dilinin ucuna geldi ama onlarla boğuşup sükûnetini korudu. *Eğer sessiz kalmaya devam edersem*, diye akıl yürüttü, *belki de cevaplarını kazanırım.*

Koşey, ekmek somunundan kalın bir dilim kesti. Ekmeğin kabuğu bıçağının altında kıtırdadı ve nemli, ağır, toprak kadar kara bir dilim düştü. Tek bir bıçak hareketiyle dilimin üzerine soğuk ve tuzlu tereyağı sürdü, onun üstüne de havyar kondurdu; donuk, altın sarısı kremaya karşı balık yumurtalarının siyah lekesi. Ekmeği ona uzattı ve kız utangaçça uzandı, ama adam onu azarladı. Ve böylece, Koşey onu ekmek, tereyağı ve havyarla beslerken, Marya sessizce oturdu. Ekmeğin tadı

ağzında patladı; tuz ve deniz. Gözlerinden yaşlar fışkırdı. Boş midesi ekmeğin kalınlığı ve bereketi karşısında şarkılar söyledi. Birdenbire konuşmak, sohbet etmek zorunda olmayışı onu rahatlattı; çünkü bedeni tuzun ve kalın ekmeğin zevklerine dalıp giderken yorgunluktan tükenmişti.

"Şimdi de şeker pancarları, *volçitsa*. Önce onlara bir bak, nasıl da kanlı, nasıl da kırmızılar, nasıl da arkalarında iz bırakıyorlar, tıpkı yaralı hayvanlar gibi. Votkanı yudumla, sonra da şu biberlerden bir ısırık al. Gördün mü sirke ve votka dilinde nasıl da kaynaşıyor? Bu çok müthiş bir şey. Kışa özgü; her şeyin turşusunun kurulduğu ve kavanozlarda saklandığı zamana. Bu karışımda da yazın tadını alabilirsin. Buharlaşan ve tuzlu suyla sırılsıklam olan, mumyalanmış, baharatlarla paketlenmiş yaz, bu masada, bu mekânda, karın içinde yeniden doğmak üzere. Şimdi de uyarılmış damağını yatıştırmak için bir kaşık *kacha*." Gümüş kaşığı kızın ağzına soktu, başparmağı çenesini kavrıyordu. Marya daha önce hiç yemek yememiş, yedikleri üzerine hiç düşünmemiş gibi hissediyordu. Bunu Liko'nun zarafetten yoksun, acımasız sihrinden daha çok sevmişti. Bu sihir onu doyuruyordu, tokluktan karnı ağrıyordu. "Sığır dilini yutarken bir an için bunun, bir başkasının dilini bir çırpıda yiyip bitirmenin ne kadar tuhaf ve kutsal olduğunu düşün. Onun tüm konuşabilme, ay ışığında böğürme, buzağısını çağırma gücünü çalmanın. Böyle bir yiyeceğe layık olmak için ağzından çıkan kelimelere dikkat etmelisin, sadece bilgece ve akıllıca laflar etmelisin, yoksa senin dilinin sonu da onunkiyle aynı yerde gelir, zengin bir adamın tabağında. Parti yüzünden zengin adamların modası geçti elbette, ama bu gece benden ikinci bir şey öğreneceksen o da şu olsun: Kentin goblinleri tek bir patatesi bölüştürmek için komiteler kurabilirler, ama güçlü ve zalim olan hâlâ tepede oturuyor, votkasını yudumluyor, siyah kürkler giyiyor ve kan gibi ve kova dolusu borş çorbasını höpürdete höpürdete içiyor. Çocuklar doğru olan uğruna geçit törenlerinde uygun adım yürürken çoraplarını aşındırabilir, ama Baba akşam yemeğinde şarabını içmeyi asla ihmal etmez. Bu yüzden, adil olmaktansa güçlü ve zalim olmak daha iyidir. En azından bu şekilde insan daha çok yemek yer. Ve ahlak, kişinin ulusundan ziyade midesinin durumuna bağlıdır."

Böyle böyle, saatler boyunca, Marya Morevna akşam yemeğini yedi. Şöminenin ateşi gözlerini kamaştırdı, yahninin ilikli et suyu onu sarhoş

etti ve Koşey'in bir şarkı gibi yükselip alçalan, siyah çay gibi, alçak ve acımasız sesi onu yatıştırdı, çekiştirdi ve okşadı. Zihni gevezelik ediyordu, çünkü ağzını açamıyordu: *Ne çeşit bir kuşsun gerçekte, kılık değiştirmeden önce? Gerçekten domovoyların babası mısın? Liko'nun kardeşi misin? Soyadın Besmertni'ymiş gibi davranmana kanmadım! Liko bana isimlerin yalnızca isimler olduğunu ve hiçbir şey ifade etmediğini öğretti! Ölümsüz Koşey, adının anlamı tam olarak bu ve bu sensin, sen olmalısın. Ama bu artık benim için ne ifade ediyor? Benimle ne yapacaksın?*

Fakat bunların hiçbirini söylemedi. Biri tarafından beslenmenin, hiç konuşmadan kendisiyle konuşulmasının uykulu, zahmetsiz hazzı onu ele geçirmişti. Kendini vahşi bir orman hayvanı, gerçek bir volçitsa gibi hissediyordu. İçeri alınmış, temizlenmiş, evcilleştirilmiş ve ateşin yanında uyuyakalmak dünyanın en normal şeyi gibi görünene kadar beslenmiş küçücük bir kurt yavrusu. Kulübenin küçük, yuvarlak penceresinden dışarı baktı ve hülyalı, kendinden hoşnut kızıllığında, dışarıda park etmiş uzun bir otomobil değil de, al korların parladığı bir yemliğe eğilmiş, düşünceli bir şekilde onları çiğneyen devasa, siyah bir at gördüğünü düşündü. Kadifemsi ağzından kıvılcımlar dökülüyordu.

Sonunda Koşey, Marya'nın dilinin üzerine bir çay kaşığı dolusu vişne reçeli koydu ve ona meyve parçalarını yutması için çayından bir yudum almasını emretti. Marya lokmasını yuttuğunda adam onu öptü; ikisinin de dudakları çayla vişneler yüzünden ılık ve tatlıydı. Marya Morevna, Koşey'in dudakları hâlâ dudaklarında olduğu hâlde, adamın kollarında uyuyakaldı.

***

Gecenin derinliklerinde bir yerde, midesi alev alev kaynayarak uyandı. Koşey soğuk ve aldırışsız bir şekilde uyurken Marya Morevna müthiş akşam yemeğinin tümünü donmuş toprağa kusmak için kendini kulübeden dışarı attı. Bunu sessizce yapmaya çalıştı ki adam onun için hazırladığı tüm o güzel şeyleri çıkardığını anlamasın. *Bu benim hatam değil*, diye düşündü öfkeyle, şimdi bile konuşmaktan aciz bir şekilde. *Eşek hoşaftan ne anlar!*

Marya Morevna başını kaldırıp yukarı baktı. Büyük, siyah at sakince onu izliyordu; gözleri karanlıkta fosforluymuşçasına parlıyordu.

Ekşi ve yoğun utanç, ağzına geldi. Çok çok yavaş bir şekilde, bir hırsız gibi sessizce sokularak küçük eve döndü.

***

Bu şekilde seyahat etmeye devam ettiler. Üç kere dokuz krallık, üç kere dokuz cumhuriyet geçtiler ve Petrograd ile Koşey'in ülkesi arasında kalan tüm dünyayı geride bıraktılar. Ne benzine ne de haritaya ihtiyacı varmış gibi görünen pırıl pırıl, sürücüsüz araba, onları vahşi ve dikenli korulardan, kocamış kemikler gibi görünen karlı dağlardan hızla geçirdi. Dışarıdaki güneş ne kadar parlak olursa olsun, arabanın içi gece yarısı gibi soğuk kalmaya devam etti. Marya'nın dişleri takırdamaktan sızlıyordu. Buna rağmen her akşam, bir karaçam ormanının içinde ya da jilet keskinliğindeki köknarların arasında neşeyle ışık saçan, küçük bir ev keşfediyorlardı daima. Her akşam masa onlar için hazırlanmış oluyordu; onlar doğuya doğru ilerleyip karlar derinleştikçe yiyecekler de gitgide daha kaliteli oluyordu. Kızarmış kuğu, tatlı domuz ve elma dolgulu *vereniki*,[20] kavun turşusu, kremayla kaplı hamur işleri. Her akşam Koşey ondan konuşmamasını istiyor, sonra da onu uzun, nazik elleriyle besliyordu. Her akşam kız gizlice ormana gidiyor, sonra da tüm yediklerini kusuyordu. Karın kasları yiyip yiyip habire kusmaktan ağrıyordu.

"Bize bu şarabı veren üzüm bağları, Yoldaş Stalin'in masasına da şarap tedarik ediyor," dedi adam bir akşam, sinsi bir sırıtışla. "Babalarla çocuklar ve kimin ilk, kimin en son yediği hakkında söylediklerimi hatırlayacaksın." Ölümsüz Koşey şarabı tadarken suratını ekşitti. "Bu aşırı tatlı. Yoldaş Stalin acı olandan korkar ve şımarık bir prensesin damak zevkine sahiptir. Ben acı olanın tadını çıkarırım; acı, deneyimden doğar. Yaşamayı gerçekten bilenlerin ayrıcalığıdır. Sen de bunu tercih etmeyi öğrenmek zorundasın. Ne de olsa diğer her şey yok olduğunda, bolluğun içinde bile yine de acı olana sahip olma ihtimalin var."

Marya Morevna bunun kulağa pek de doğru gelmediğini düşündü. Ama ışıltılı kuğu eti ve votka o kadar saftı ki, âdeta onu fırıl fırıl döndüren soğuk su tadındaydılar ve adamın kollarında ne kadar hızlı dönerse, söyledikleri de o kadar makul görünüyordu. Üstelik bedeni görkemli

20 Ukrayna mutfağına özgü, pelmeni benzeri bir yemek. Kare ya da yarım ay şekilli hamur köftelerinin içine tatlı ya da ekşi malzeme koyularak yapılır - ç.n.

yiyeceği içinde tutamadığından, adam ne zaman ağzına bir kaşık fırında patates uzatsa kendini aç bir kurt gibi yemeğe saldırırken buluyordu.

Koşey, kızın dilinin üzerine bal, armut jölesi ve esmer, yaş şeker koydu. Marya buharı tüten çayından bir yudum aldı ve adam, ikisi arasında şeker ve ısı değiş tokuşu yaparak onu tekrar, tekrar ve tekrar öptü. Kulübenin dışındaki garip ve uzun at her gece amberden yemliğini kokluyor, genç kızın gizli bulantısını gözünü kırpmadan izliyordu. Ama artık tüyleri kırmızıydı ve ateşten bir yeleye sahipti. Ve ne zaman Marya derin ve yumuşacık yatağında uyansa, onu siste bekleyen şey egzoz dumanı salan otomobil oluyordu. Artık o da siyah değil, kızıldı; tıpkı şeker pancarları gibi, tıpkı kan gibi...

Ama Marya sadece zayıf ve körpe bir çocuktu. Buz gibi soğuk arabayla sıcacık, çıtırtılı şömine yanı arasında daimi bir gidiş geliş onu tüketmeye başlamıştı. Öksürmeye başladı, başta çok azdı, ama sonra şiddetlendi ve ağırlaştı. Sonunda üstü şeker kaplı küçük bıldırcınları ya da kayısı şerbetli yortu ekmeklerini bile yiyemeyecek kadar ateşi çıktı ve hastalandı. Kaşıkları eliyle itmek zorundaydı, aksi takdirde midesindekileri yerdeki güzel postlara boşaltmaya mecbur kalıyordu.

Marya neşe saçan, son itaatkar kulübenin zemininde, şöminenin hemen önünde yatıyordu; aynı anda hem terleyip hem titriyordu ve dizleri göğsüne kadar çekiliydi. Konuşmak isteseydi bile konuşamazdı. Gözleri cam gibi bakıyordu; oda etrafında dönüyordu. Koşey aşağıya, ona baktı; koyu renk saçları erimiş karla ıslanmıştı. "Zavallı volçitsa," diye içini çekti. "Seni eve götürmek için çok acele ettim. Ben çok sabırsızdım, sense sadece bir insan. Ama bana ayak uydurmayı öğrenmek zorundasın."

Ölümsüz Koşey, kızın yanına diz çöktü ve iş kıyafetinin düğmelerini açtı. Marya, ateşi olmasına rağmen, kıyafetlerini çıkarıp bir kenara atarken adamın parmaklarının nasıl titrediğini her zaman hatırlayacaktı. Sonunda genç kız ocağın önünde çırılçıplak kaldı ve elleriyle göğüslerini saklamaya çalıştı. Ama Koşey onu sırt üstü çevirdi ve Marya bardakların tıngırtısını duydu. Genç kız yere serilen lüks pöstekiye bakarak gülümsedi. Bunu o henüz çok küçükken annesi de yapardı. *Banki.*[21] Son derece tanıdık olan hareketleri hissedebiliyordu: Koşey sırtına rubleler

21 (Rus.) Şişe çekme – ç.n.

yerleştirdi ve kibritleri paraların üzerinde çaktı ki onu yakmasın, sonra kibritleri küçük votka bardaklarıyla kapadı, böylece eti bardakların içine vakumlanacaktı. Bu ateşini düşürmek, hastalığı göğsünden söküp almak içindi. Çok küçükken, kuşlardan ya da savaştan veya Zerzinskaya Caddesi'nden önce, annesi bunu ona hastalandığında yapmıştı. Çok geçmeden Koşey sırtına çok sayıda bardak koydu ve Marya ne zaman kımıldasa bardaklar bir kar kızağının zilleri misali çıngırdıyordu. Kendini sırtında kıvılcımlar saçan camdan kulelerle bozkırda hantal hantal yürüyen, köylülere böğüren, pençeleriyle bütün ormanları dümdüz eden, kocaman bir canavar olarak hayal etti. Ateşi bu imgeleri uzaklara taşıdı, korkunçlaştırıp kabalaştırdı ve gerçekmiş gibi gözlerinin önünde oynaştırdı. Marya inledi. Koşey bu sefer konuşmadı, nutuk çekmedi ya da emir vermedi. Sadece onu pışpışladı, saçlarını okşadı ve ona volçitsa, medvezka, koşeçka dedi. Kurt yavrusu, dişi ayı, küçük yaban kedisi.

Ertesi gece, dumanlar çıkaran araba dinlenmeleri için onları yiyeceklerle dolu bir köy evine değil de, bir *banya*ya, yani hamama götürdü. Onlar için yemek hazırlanmamıştı. Küçük, yeşil bir mermer masanın üzerinde siyah bir kavanoz ve muntazam bir yığın hâlinde uzun, keten sargı bezleri duruyordu. Votka şişesi yerini koruyordu. Koşey, Marya'yı tekrar soydu ve onu ahşap bir sıraya oturttu. Birdenbire ısınmış ve hiç de buz gibi olmayan o uzun, ince parmaklarıyla kızın derisini ovdu. Yüzlerce fırça hamlesiyle uzun saçlarını taradı. Ve her fırça hamlesiyle kuru, kırılgan, uçları kırık saç telleri tekrar yumuşak ve ışıl ışıl oldu; sanki hiç süt ve yumurta kıtlığı çekmemiş de saçları bu yüzden sönükleşip yıpranmamış gibi. Marya neredeyse oturduğu yerde uyuyakalmış, saçlarının taranmasıyla ve adamın zalim kurtlar ile dikkatsiz kızlarla ilgili söylediği kısa, hüzünlü şarkılarla mayışmıştı. Saçları parladığında, adam onları ustaca ördü ve kızı sıranın üzerine yatırdı.

Sonra da Koşey hiçbir yeri açıkta kalmayacak şekilde kızın tüm bedenini sargı bezleriyle sardı. Siyah kavanozdaki mührü kırdığında Marya'nın zavallı, hassas burnu sıcak hardaldan gelen kesif, keskin kokunun hışmına uğradı. Ah, küçükken bundan nasıl da korkardı! Annesinden burnunu çektiğini ve her türlü soğuk algınlığını saklardı, çünkü fark edilirse yanık ve hastalık kokan hardallı sargı bezleri ortaya çıkardı. Marya Morevna, cehennemin bir kokusu varsa onun hardallı sargı

bezleri gibi kokacağını düşündü. Koşey hardalı sargı bezlerinin üzerine sürdü. Marya'nın gözleri yanıp sulandı, derisi terledi ve ateşler içinde annesine Zvanok'a, Tatyana'ya, Olga'ya, Anna'ya, kırmızı fularına, zavallı Svetlana Tikonovna'ya seslendi. Son olarak da, diğerlerinden daha sessizce, Koşey'e. Adı ağzından çıktığında adam sargı bezlerini ortadan kaldırdı ve onu kollarının arasına aldı.

"İç Maruşa," diye cıkcıkladı kibarca, bir anne gibi ve bir bardağı Marya'nın dudaklarına götürdü. "Ciğerlerin votka istiyor." Marya itaatkar bir biçimde içti, öksürdü ve bir kez daha içti.

Koşey onu kollarına alıp kucakladı ve banyoya taşıdı. Ona 'ayı sansarım[22], dişi aslanım,' diye hitap ederek vücudunu sert tuzla kızarana kadar ovdu, sonra da sıcak suya daldırdı. Burnuna bir avuç su tuttu ve içine çekmesini emretti. Marya tükürükler saçtı ve kusacak gibi oldu, ama adamın sesine öylesine alışmıştı ki dediğini yaptı. Nihayet, Koşey onu ayağa kaldırdı ve uzun bir huş ağacı dalı aldı. Marya, adam dalı etine indirirken –önce nazikçe, sonra daha sert– ardından yağla masaj yapmayı bırakıp ona tekrar vururken Koşey'in nefesindeki sıkışmaya hayret etti. Başta darbelerden kaçındı, ama adamın son vuruşu sırasında dalı karşılamak için vücudunu büktüğünü fark etti. Sanki ormanın kendisi de iyileşmesi için onun bedenine emir veriyormuş gibiydi.

Sonunda terlemiş, her yeri acı içinde ve posası çıkmış bir hâlde, Koşey'in kendisini odun sobasının yanına, ılık tuğlalara değecek şekilde katlanmış bir yatağa götürmesine izin verdi. Uyudu ve rüyasında Blodnek kız kardeşlerinin üzerine titredikleri Londra moda dergisini gördü. Dergi, bir müze holü kadar büyümüştü. Yepyeni paltoları ve tüylü şapkalarıyla güzel, uzun boylu kadınların yanında sinip küçücük kalarak sayfalar boyunca gezdi.

İçlerinden biri ona döndü. Açık mavi bir türbanı vardı ve altın sarısı bir yelpaze sallıyordu.

"Bu sene tüm kızlar ölümlerini giyiyor," dedi model mağrurca. "Bu tam da zengin olmak isteyen, basit bir kasaba kızına uygun bir şey."

Kadın türbanını işaret etti. Kıvrımlarında, beyaz ve pırıl pırıl bir tavuk yumurtası vardı.

22 (İng.) Wolverine – ç.n.

***

Marya uyandığında kırmızı araba gitmişti ve onun yerine ışıltılı, beyaz bir araç onlara doğru geliyordu; çamurlukları bir kuğu zarafetiyle kavislenmişti. Kendini çok daha iyi hissediyordu, fakat başı ağrıyordu ve huş ağacı dallarının vurduğu yerler hâlâ zonkluyordu. Yine de cildi sıcaktan yanıyordu ve dağların birer kambur gibi göründüğü buzlu dünya yanlarından kayıp giderken –ve her şey bahara kadar dayanması için tuzlanmış gibi görünürken– memnuniyetle Koşey'e yaslandı.

O gece, o son gece, araba kayalık kar yığınlarını aşarak başka bir basık ve küçük eve vardı. Saçakları buzdan oyulmuş gibiydi, kapısıysa kalın ve kırmızı. Koşey onu kucaklayıp eve taşıdı. Marya, adamın omzunun üzerinden bakmak için uykulu bir biçimde başını kaldırdı ve beyaz arabanın patikayı çıktığını, sert ve donmuş bir kar tümseğinde sektiğini, sıçradığında yelesi rüzgârda dalgalanan kocaman, açık renk bir ata dönüştüğünü gördü. At keyifle kişnedi ve akşam yemeğine bakınarak yola koyuldu. *En azından arabayı dönüşürken yakalayabildim*, diye düşündü sersem sepelek. *En azından hâlâ dünyayı savunmasız görebiliyorum, artık bana yalnızca bir topuk ya da bir anlığına bir bilek gösteriyor olsa da.* Zaman içinde sessizliğe alışmıştı, sessizlik de ona. Suskunluk onu yatıştırdığı, bunun hakkında çok fazla düşünmeye son verdiği, başı döndüğü, sıcakladığı ve pek de uyanık olmadığı için Marya Morevna kendini salıverdi.

"Neredeyse vardık Marya, neredeyse benim ülkemin sınırlarındayız. Oradaki tüm koşuşturmacalara ve meşguliyetlere karışmadan önce seni iyileştirmiş olacağım."

"Çok daha iyi hissediyorum kendimi, gerçekten," diye ona güven verdi Marya, konuştuğunu bile fark etmeden.

Koşey'in gözleri sönen lambalar gibi karardı. Onu her zamanki kadar kibar olmayan bir biçimde yere indirdi.

"Senden konuşmamanı istemiştim Maşa," dedi. Sesi bir bıçak kadar keskindi. Marya sustu, gururu incinmişti.

Masadan sade bir akşam yemeğinin buğusu yükseliyordu: şalgam yaprakları, ekmek, patlıcan ezme ve salamura tavuk jölesi ile onun içinde dinlendirilmiş et parçaları. Sıkılıp suyu çıkmış bedeni için hoş, hafif bir yemekti bu. Marya yine de çok yiyemedi.

"Bu baş başa geçireceğimiz son gece Marya," dedi Koşey. "Yarın akrabalarım, kölelerim ve hâlihazırdaki her tür görev tarafından kuşatılacaksın. Bunu, komünal yaşam tarzından gizli tutulmuş, bencil ve bize özel saatlerimizi özleyeceğim. Ama evlilikte işler hep böyle yürür. Evliliğin yarısı yatağımızda yeri olmayanlarla geçer. Ablalarının ve yakışıklı kuş kocalarının başlarından da böyle şeylerin geçip geçmediğini, evlilikten usanıp usanmadıklarını ya da bu kadar uzağa bu kadar hızlı bir şekilde seyahat edip etmediklerini merak ettiğini tahmin edebiliyorum. Tüm o teğmenler benim kardeşlerim ve yoldaşlarımdı. Ne bu kadar uzağa ve bu kadar hızlı ne de bizim kadar konforlu yolculuk ettikleri hâlde, onların da borş, votka ve huş ağacı dallarıyla ilgili anıları oldu. Bu, tüm kuşların bildiği bir çiftleşme dansıdır. Keşke o pencereden dışarı bakmış olsaydın Maşa! Senin için öyle sevimli bir baykuşa dönüşmüştüm ki... Cadde tarafına çok sert düştüm. Böylece için rahat edecekti; böylece olmasını beklediğin şey tam da olmasını istediğin gibi olacaktı. İşte seni memnun etmeyi bu kadar çok istiyorum. Ama *tataaa*! Bunu kaçırdın! Belki de beni o şekilde görseydin her şey daha farklı gelişecekti. Belki de *sen bana* sessiz olmamı emredecektin. Bu riski göze almıştım. Yakayı ele verme ihtimalinin beni heyecanlandırdığını itiraf ediyorum. Ama hayır, sonuçta sırlarımı saklamak zorundayım. Kaçırılmış bir fırsat, kaçırılmış bir fırsattır. Ah, sana karşı zalim olacağım Marya Morevna. Ne kadar zalim olabileceğimi görmek nefesini kesecek. Ama beni anlıyorsun, değil mi? Yeterince zekisin. Ben talepkâr bir yaratığım. Bencil, zalimim ve son derece mantıksızım. Ama aynı zamanda da senin hizmetkârınım. Açlıktan kıvrandığında seni besleyeceğim, hastalandığında üstüne titreyeceğim. Ayaklarının dibinde süreneceğim; çünkü senin aşkından ve öpücüklerinden önce değersizdim. Sensiz bir hiçim."

Marya sobanın yanındaki yatağına uzanmıştı; çıplak sırtı alevlerin ışığında yakut kırmızısıydı. Koşey, bir sihirbazlık numarası yapar gibi, kendi kulağının arkasından bir yumurta çıkardı, ama bu bir tavuk yumurtası değildi. Gümüş kabartmalı, donuk elmaslarla süslenmiş, siyah bir yumurtaydı. Marya gülümsedi, çünkü çok önceden, uyuyamadığında bunu ona babası da yapmıştı; tüm karabasanları yumurtanın sarısında toplayıp kalbinden uzaklaştırmak için onu bedeninde yuvarlamıştı.

"Bunu henüz anlamıyorsun. Henüz değil, henüz değil. Hazır değilsin. Sana vereceğim hediyeyle dayanıklı olacaksın. Ama bu bizim son gecemiz ve tüm korkularını, karabasanlarını ve proleter kent kızı terörünü içinden çekip almam lazım. Yeni şeylerden korkmak için yer açmalısın. Seni kendi devrimimle baştan yaratmalıyım. Ne beyaz ne kırmızı, ama siyah."

Ölümsüz Koşey yumurtasını Marya'nın teninde yuvarladı. Kız, mücevherler tenini çizerken, narin kabuğun çıtırtısını kemiklerinin üzerinde hissetti.

Adam işi bittiğinde onu kabaca kaldırdı, vücudunu sımsıkı sardı ve tekrar öptü. Dudakları soğuktu ve aralarında armut jölesi ya da kiraz değiş tokuşu olmadı. Ama yine de, Marya Morevna onun kuru öpücüğünde aynı tatlılığı duyumsadı.

Birdenbire tatlılık ortadan kayboldu ve dudaklarında acı çatallandı, Koşey onu ısırmıştı. Marya ona boş boş baktı, canı yanmıştı, elini ağzına götürdü. Parmaklarına kan bulaştı. Koşey'in dudakları kanla kaplanmıştı. Gözleri kıvılcımlar saçıyor ve parlıyordu.

"Sana bir şey yapmanı söylediğimde onu yapmak zorundasın. Bunun isteyip istememekle alakası yok. Bu, ağzındaki irade ve sırtındaki yumurtayla ilgili."

Marya duraksadı; görüşü bulanıklaştı; dudakları, adamın uzun ince dişlerinin kestiği yer, alev alev yanıyor, nabız gibi atıyordu. Bir iğnenin ucunda yalpaladığını hissetti. *Bana bunu yapmasına izin verirsem başka nelere müsaade edeceğim?*

Her şeye, her şeye, her şeye.

Ölümsüz Koşey dudaklarındaki parlak kırmızılığı sildi. Marya'nın kanının bulaştığı parmağına baktı. Gözlerini ondan ayırmadan, elini ağzına götürdü ve Marya'nın onu durdurmasını beklercesine, tereddütle kanın tadına baktı.

Marya Morevna nefesini tuttu ve hiç ses çıkarmadı.

2. BÖLÜM

Yumrukların Sıkılı Uyu ve Dobra Ol

Ölüm yok aslında,
Ve herkes bunun farkında.
Tadı kaçtı tekrarlamanın.

—Anna Ahmatova

7

Yaşam Ülkesi

Yaşam Çarı'nın ülkesi nerededir? Dünya gençken, yedi Çar ve Çariçe dünyayı kendi aralarında paylaştı. Kuşlar Çarı gökyüzünü, bulutları ve rüzgârları seçti. Tuz Çariçesi tüm keşmekeşi ve son sürat pervasızlığıyla şehirleri seçti. Su Çarı denizleri ve gölleri, koyları ve okyanusları seçti. Gece Çariçesi tüm karanlık ve arada kalan yerleri seçti, yani eşikleri ve gölgeleri. Bir Saatin Uzunluğu Çariçesi kederi ve kör talihi kendi bölgesi olarak seçti, böylece ne zaman biri acı çekse orası onun ülkesi olacaktı. Yaşam Çarı ve Ölüm Çarı'na ise sadece geriye kalanlar üzerine tartışmak kaldı. Bir süreliğine ağaçlar, taşlar ve ırmaklar üzerine tek tek çekişmekten hoşnut kaldılar. Ölüm'ün tüm canları almak için ustalıkla kullandığı tırpanı ve Yaşam'ın, çitler, kiliseler, patates damıtım evleri[1] gibi faydalı ve hoş şeyler inşa etmek için ustalıkla kullandığı çekiciyle birbirlerine büyük darbeler indirdiler. Ancak Yaşam ile Ölüm kardeştirler ve tutkuları tamı tamına denktir.

Rekabetleri kısa zamanda tüm kasabaları, nehirleri (ki aslında bunlar ikisine de ait değildi, ama tarafsızlığın savunma şansı yoktur), eyaletleri ve çıkarma sahillerini sardı; ta ki bu mücadele dünyanın tamamını tüketene dek. Şayet bir kent, bir ambar dolusu kaliteli tuğla ile yarım baş taze lahanayı bölüştürmenin bir yolunu bulacak olursa, Ölüm çok geçmeden kemikler kadar beyaz bayraklarıyla oraya varıyor ve ayağını yere tek bir kez vurarak ortalığı kurutuveriyordu. Şayet bir köy veba ya da savaş tarafından kırılıp geçirilecek, sokakları gökyüzüne bakan mızrakların uçlarına geçirilmiş kafataslarıyla aydınlatılacak ve kuyu suları kanla zehirlenecek olsa bile yine de yeşil filizler sakatatla kaynayan hendeklerde yabanıl olarak yetişiyor, yine de hayatta kalan son kadının karnı kocaman büyüyordu. İki kardeşin arasında hiçbir anlaşma olamazdı.

En sonunda, toprağın her bir santiminin bölünmesi, sonra bir daha bö-

1 Patateslerin damıtılarak votka üretildiği yerler – ç.n.

lünmesi sonucunda çamur ve kil daha fazlasını kaldıramadı. Dağlar demirlerini ve bakırlarını teslim etmek zorunda kaldı. Tuz Çariçesi sinsice insanlara en gizli yöntemlerini öğretti; çünkü o, bütün erkek ve kız kardeşleri içinde medeni şeyleri, doğuştan edinilmemiş ve sonradan kazanılmış becerileri en iyi bilendi. Dokuma tezgâhları, patozlar, sabanlar, motorlar, kuzineler, şırıngalar, sağlık müdürlükleri, trenler ve kaliteli ayakkabılar çıktı ortaya. Böylece Yaşam Çarı zafer kazandı ve çocuk üstüne çocuk doğdu.

Ama Ölüm Çarı kurnazdır. Bir süre sonra dokuma tezgâhları koruyucularının parmaklarını ısırıp kopardı, duman nefeslere yapıştı, büyük makineler ayakkabıların yanı sıra patlayıcılar, miğferler ve otomatik tüfekler tükürdü. Bir süre sonra kent sakinleri köylülerin tahılına el koydu, onları büyük depolarda stokladı, çürüyüp giderlerken nasıl dağıtılacakları üzerine tartıştı ve bu yaptıklarını haklı göstermek için uzun uzun kitaplar yazdı. Ve demir nallı, bakır taçlı Ölüm dans etti.

Esrik öğrenci, Ölüm Çarı'nı kötü ve Yaşam Çarı'nı erdemli sandığı için affedilecektir. Bırakalım hakikat dile getirilsin: Erdem diye bir şey yoktur. Yaşam sinsi, vicdansız, küfürbaz, yırtıcı ve haşindir. Kendi çıkarı doğrultusunda her suçu işler. Aynı şekilde, Ölüm de sonsuz stratejiye ve kasvetli bir doğaya sahiptir, ama aynı zamanda merhamete, zarafete ve hassasiyete de. Ölüm kendi ülkesinde nazik olabilir. Fakat tartışmaları bir son bulana, dünya sona erene dek biz buna tanık olamayacağız.

O hâlde Ölüm Çarı'nın ülkesi nerede? Yaşam Çarı'nın halkı nerede? Bunlar kolayca bulunacak şeyler değillerdir, yine de her gün ikisinin de yüzlerce kez üzerinden geçiyorsunuz. Dünyanın her bir bölümü ikisinin arasında sonsuz kez bölünmüştür. En küçük ölçü birimine ve hatta daha da küçüğüne. Toprak zerrecikleri bile birbirleriyle savaşır. Atomlar bile uykularında birbirlerini boğarak öldürür. Yaşam Çarı'nın hem imkânsız derecede yakın hem de umutsuz biçimde uzak olan ülkesine varmak için, ki bunu kesinlikle istememeniz gerekir, oraya çaktırmadan, yan yollardan yaklaşmalısınız. En iyisi hastalanmak, ateşler içinde ya da hezeyan hâlinde olmaktır. Hastalığın isyanı; tehdit edilmiş bedenin canlılığı; tüm o kızarıklık, sıvı birikimi ve hararet, aradığınız ülkeye yuvarlanmanın en kolay yoludur.

Elbette, bu şekilde Ölüm Çarı'nın ülkesine varmak da çok kolaydır. Risk almadan seyahat edilmez.

Lesovik[2] Zemlehyed, büyük kara kitaba kısık gözlerle baktı. Budaklı, yosun tutmuş eliyle onu köşelerinden tutup silkeledi; huş ağacı dallarının oluşturduğu kubbeden birkaç yaprak düştü üzerine. Beyaz dalların arasından güneş ışığı dökülüyordu; serin, altın sarısı ve taze. Ağır cildin kömür rengi sırtı, solgun güz güneşinin altında parlıyordu. Lesovik kapaktan kararsızca, sağlam bir ısırık aldı. Yamru yumru burnunu kırıştırdı. Zemlehyed, bodur ve çirkin bir meşe ağacı ile bir kaya parçası birbirlerine tutkuyla âşık olursa ve her ikisi de büyük bir bedel ödeyerek dünyaya tek bir çocuk getirirlerse sonucu ne olurdu sorusunun cevabı gibi görünüyordu aşağı yukarı. Ökseotundan kaşlarını oynattı.

"Neden okuyor bu saçmalıkları? İçinde yok hiç resim. Ayrıca, sıkıcı."

Vintovnik[3] Naganya gözünü devirdi. Devirebileceği sadece bir gözü vardı; çünkü sol tarafındaki, bir gözden çok, kafatasından çıkıntı yapmış, kemikten ve camsı tırnaktan yapılma bir silah dürbünüydü. Yine de öteki gözüne yarım bir gözlük takmıştı, çünkü bir tür mercekten bakmadıkça kendini çıplak ve mahcup hissediyordu. Dişi iblisin ceviz rengi teni özenle parlatılmaktan ışıldıyordu, buna rağmen kararmış demir parçaları yer yer görünmekteydi: dirseklerinde, yanağında, dizlerinin arkasında.

"Bize anlattıklarını dinlemedin mi sen? Bunu ona Liko vermiş." Naganya gösterişli bir biçimde burnunu çekti. Gri bir mendil bulup çıkardı ve burnundan akan bir damla siyah yağı sildi. "Yine de, *ben* bunu onaylamıyorum. Tarih, zulmün aracıdır. Tarih yazarları görüldükleri yerde vurulmalılar."

Zemlehyed homurdandı. "Yaşam Çarı da kim? Bu adamla hiç karşılaşmadım."

"Sence kim, taş kafalı? Boş yere Ölümsüz denmiyor ona." Naganya,

---

2 Lesovik: Slav mitolojisinde bir tür orman cini. Genellikle uzun boylu bir adam olarak görünür. Saçları canlı ot ve asmalardan oluşur. Beyaz tenlidir ve pörtlek, yeşil gözleri vardır. Kanı mavi olduğu için yanakları mavi lekelidir. Efsaneye göre ormanın efendisi olduğunu göstermek için değnek taşır, kırmızı bir eşarbı vardır ve sol ayakkabısı sağ ayağındadır. En küçük bitkiden en uzun ağaca kadar görünümünü değiştirebilen, ormandaki tüm hayvanların ve kuşların koruyucusu lesovik, hayvana da dönüşebilmekle birlikte ormana gelen insanlardan saklanmak için cüce benzeri bir yaratık görünümünü de alır. Gölgesizdir. Arkadaş olduğu insanlara sihrini öğretir. Lesovikler kötü yaratıklar değillerdir; sadece insanları yanlış yönlendirir ve genç kadınları kaçırırlar – ç.n.

3 Rusça iblis. Yazar aynı zamanda burada iblisin gözünün kafatasından tüfeklerdeki nişan alma dürbünü gibi çıktığını söyleyerek Rusça vintovka (tüfek) ile kelime oyunu yapıyor – ç.n.

cıkcıklayarak bir an için dikkatle kitaba baktı. Bu eylemi, horozu indirilip kaldırılan bir tabanca misali, berbat bir mekanik ses çıkarmasına neden oldu. "Yine de haklısın. Bu *gerçekten de* sıkıcı. Çok şatafatlı yazılmış. Doğrusu okuyabilmene bile şaşırdım."

"Tadı da değil güzel! Bok gibi! Neden bunu paramparça edip gömmüyoruz? Sevgili ağaçlara güzel yemek olur, ha?" Zemlehyed piknik örtüsünün üzerine bir topak, altın sarısı bitki özü tükürdü. Naganya suratını ekşitti.

"Çarevna nasıl oluyor da onun peşine körlemesine takılmana izin veriyor, akıl sır erdiremiyorum doğrusu. İğrençsin. Ama kızın eşyalarını haşat etmek istiyorsan önden buyur. En azından bağırsaklarını deşmeleri eğlenceli olur. Lesoviklerin içinde neler *var* acaba? Çamur ve dal parçacıkları mı?"

"Pençelerini uzak tut tüfek-goblin! *Benim* içim, *benim* mülkiyetim!"

"Mülkiyet hırsızlıktır!" diye parladı Naganya, piston yanakları tıkırdarken. "Bu yüzden sadece orada oturup hiçbir şey yapmayarak Halk'tan çalıyorsun Zemya! Haydut! Alarma geçin!"

Zemlehyed yine tükürdü.

"Ama Zemya," diye sızlandı iblis, "*sıkıldım*! Seni tekrar sorguya çekeyim mi? Eğlenceli olur! Bu sefer emniyet kilidimi kapalı tutacağım, söz."

Lesovik çamur kaplı taş dişlerini gıcırdattı. "Neden sadece ben buralardayken sıkılıyorsun Naşa? Başka biriyle sıkılsana!"

Böğürtlen çalılıklarıyla ağaçlığın arasından iki at fırladı, biniciler hayvanların üzerine âdeta kapanmıştı. Siyah at dörtnala koşturarak başı çekti ve yeşil mineli eyerinde oturan genç kadın bir kahkaha patlattı. Lal taşları ve pürüzlü deniz amberleriyle çılgınca örülmüş koyu renk saçları arkasında dalgalanıyor, av pelerini al bir yelkeni andırıyordu. Kadın solgun, kemiksi huş ağaçlarının arasından ustaca geçti ve sarı yaprakları ile ince, kahverengi asmalardan sarkan yakut kırmızısı böğürtlenlerle ağırlaşmış dallardan kendini sakındı. Onun hemen ardından beyaz bir kısrak sıçradı. Üzerinde eyerine yan binmiş, solgun bir hanım vardı. Her bir zerresi en az siyah atlı kadar güçlü ve hiddetliydi, kar gibi saçlarındaki kuğu tüyleri donuk bulutlar hâlinde uçup gidiyordu. Dörtnala koşarlarken toprağı döven toynaklar, kuru ve turuncu yaprakların ortasında küçük kasırgalar yarattı.

"Buraya geldi mi?" diye bağırdı Marya Morevna; gözleri alev alev parlıyor, siyah atının dizginlerini çekip sabırsızca daireler çiziyordu.

"Kim?" diye bağırdı lesovik.

"Ateş kuşum![4] Yine mi kulağına yosun kaçtı Zemya?"

"Çok yavaşsınız," diye içini çekti Naganya. "Bir saat önce buranın üzerinden uçtu. Saçlarımı yaktı, bu da öğle yemeğimizin çoğunu yakıp kül etti doğal olarak." Naganya'nın leş gibi benzin kokan, tabanca yağlı ve siyah saçları parladı.

"Tamam o hâlde," dedi Madam Lebedeva,[5] atından bir yay sıçrayıp, yine birkaç kuğu teleği iliştirilmiş zarif, beyaz şapkasını düzelterek. Boynunda onun mükemmel bir profilini sergileyen sedefsi bir kameo[6] ışıldıyordu. "Şahsen ben bir fincan çay alıp dinlenmek istiyorum. Ateş kuşları çok sinir bozucu avlar. Bir an sadece ateşten kuyruk tüylerini ve kızıl pençelerini görüyorsun, sonra geriye kül ve ağrıyan bir popodan başka bir şey kalmıyor." Kısrağını bir karaçam ağacına bağladı, kısmen bitki özüyle kaplanmış piknik örtüsünün üzerine kuruldu ve beyaz binici pantolonuyla blazer ceketinin üzerindeki görünmez tozları silkeledi.

Marya av tüfeğini ateş rengi bir akçaağaca yaslayıp kendini örtünün üzerine bıraktı. Zemya'yı kuvvetlice kucakladı –bir lesovik söz konusu olduğunda herhangi bir şey yapmanın tek yolu buydu– ve meşe kabuklu yanağına bir öpücük kondurdu. Av kanını kaynatmış ve iştahını açmıştı, heyecandan titriyordu.

"Yiyecek neyimiz var?" diye sordu Marya, neşe içinde. Mücevherlerle bezeli saçları omuzundan aşağı dökülüyordu. Yarı üniforma yarı av kıyafeti vazifesi gören şık ve siyah bir takım giymişti.

---

4 Ateş kuşu, Rusça zhar-ptitsa, uzak diyarlarda yaşayan ve ateş saçan sihirli bir kuştur. Yakalayana hem iyilik hem felaket getirir. İkonografide uzun kuyruğundan kızıl, turuncu ve sarı parlak ışıkların fışkırdığı büyük bir kuş olarak geçer. Ateş kuşunun formu daha sonraları daha küçük ve ateş rengi kuyruğu olan tavus kuşuna doğru evrilmiştir. Suzanne Maisie'nin hikâyesine göre, Ölümsüz Koşey, küçük bir kasabada yaşayan, pek çok tüccarın kendisi için çalışmasına yönelik tekliflerini kasabasından asla ayrılmayacağını söylerek reddetmiş büyük nakışçı Maryuşka'yı kandırmak için yakışıklı bir genç adam kılığına girmiştir. Bir ölümlünün kendisinin daha becerikli olduğunu görmesiyle iyice hırslanan Koşey, Maryuşka'ya kendisiyle birlikte gelmesi karşılığında onu kraliçe yapacağını söylemiş, fakat reddedilince kendisini bir kartala, onu da bir ateş kuşuna çevirip kaçırmıştır. Kasabasına kendinden bir hatıra bırakmak isteyen Maryuşka, tüylerini aşağı atmış ve son tüyün düşmesiyle kartalın pençelerinde can vermiştir – ç.n.

5 Lebed, Rusça kuğu anlamına geldiği için yazar yine kelime oyunu yapıyor – ç.n.

6 Üzerinde baş profilinin kabartma olarak bulunduğu madalyon – ç.n.

"Yanık tost, yanık *pirozhki*,[7] hem salamura *hem de* yanık soğan. Sanırım çayın bile bariz bir dumansı tadı var," diye içini çekti vintovnik.

"Sizi bir saniye yalnız bırakmaya gelmiyor," dedi Madam Lebedeva, kaşlarını çatarak.

"Üç saat, vila!"[8] diye söylendi Zemlehyed, dizlerini kaşıyarak. "Ve Naşa beni yine sorguya çekiyordu. Bakın!" Yapraklı avuç içlerinde muntazam birer kurşun deliği bulunan ellerini gösterdi. "Adam kayırmanın bedeli olduğunu söylüyor!"

"Eh, Çar'ın gözdelerinin dibinden ayrılmadığını kabul etmek zorundasın," dedi Madam Lebedeva, gülümseyerek.

"Sen ayrılıyor musun sanki? *Senin* bedelin nerede, ha?"

"Ben azimli Naşa'yla yalnız kalmamaya çok dikkat ediyorum," dedi vila, dudak bükerek. "Sorguya çekilmekten kaçınmak için bulduğum en iyi yol bu."

"Ayrılın!" Marya Morevna ellerini yukarı kaldırarak güldü. Her bir parmağında pürüzlü, işlenmemiş malakit ve yakut kakmalı gümüş yüzükler ışıldıyordu. "Hepinize söylüyorum, terbiyenizi takınmazsanız size bir daha Petrograd'la ilgili hikâyeler anlatmam!"

Naganya'nın saydam gözü gresli, siyah gözyaşlarıyla doldu. "Ah, Maşa, bu haksızlık! Bana Marks ve Lenin Baba'yı öğretmezsen cephenin gerisindeki bölgelerde Parti'nin çıkarlarını ben nasıl korurum?"

Zemya kaşlarını çattı; ağzı, kayaya benzeyen çenesindeki bir yarıktan farksızdı. "Lenin Baba da kimmiş? *Fiuv!* Zemlehyed'in *tek* bir Babası var, o da *Koşey* Baba. Onun kel, çirkin Lenin Baba'ya ihtiyacı yok!"

Marya Morevna'nın yüzü aynı anda hem aydınlandı hem de karardı. Parmaklarındaki yüzükleri çevirmeye başladı. Ne zaman Koşey'i düşünse kanı aynı anda hem kaynıyor hem de donuyordu. "Eh, bunun tartışmaya bir son vereceğinden eminim Zem. Değil mi Naşa?"

---

7 Rus mutfağında tavada kızartılmış ya da fırınlanmış, tatlı veya ekşi dolgulu çöreklere verilen ad – ç.n.

8 Vila su perilerinin Slav versiyonudur. Çayırlarda, küçük göllerde, okyanuslarda, ağaçlarda ve bulutlarda yaşarlar. Kuğu, at, kurt ya da güzel bir kadın olarak görünürler. Şekil değiştirebilirler, ama daha çok çıplak ya da beyazlara bürünmüş, uzun saçları uçuşan güzel kadınlar olarak betimlenirler. Fırtınaları kontrol eder ve onları yalnız gezginlere yollarlar. Bir vila, saçından bir tel bile kopsa ölür ya da gerçek kılığına dönmeye zorlanabilir. Bir insan, kanatlarından bir tüy çalarak onları kontrol edebilir. Fakat tüyü geri alırsa vila gözden kaybolur. Sesleri çok güzeldir ve onu duyan kişi günlerce yemeyi içmeyi unutur. Kadınsı dış görünüşlerine karşılık acımasız savaşçılardır – ç.n.

Naganya dramatik bir şekilde iç çekti. "Petrograd'a kendim gitmeliyim!" diye inledi. "Türümün en büyük eğlencesinin alelade avcılık olduğu bu yerde bir tüfek iblisi ne işe yarar? Gerçekten işe yaramayı, Halk'ın düşmanlarını avlayıp hepsini delik deşik etmeyi nasıl da özledim!"

Madam Lebedeva esnedi ve uzun kollarını gerdi. Güzelliği imkânsız derecede zarif, dokunaklı, kuş misali ve karanlık, dipsiz gözleri dışında neredeyse renksizdi. "Seninle ne zaman evlenecek Maşenka? Böyle beklemek senin için ne kadar yorucu!"

"Bilmiyorum Lebed, aşkım. Savaşla çok meşgul, biliyorsun. Gece gündüz Çernosvyat'ta.[9] Tüm o evraklara ve askeri birliklerin dağıtımına dalıp gidiyor. Evlenmek için pek iyi bir zaman değil." Aslında Marya da beklemekten yorulmuştu. Çariçe olmayı; burada güvende olmayı; bir ata, avlayacak ateş kuşlarına ve böyle arkadaşlara sahip olmadığı evine dönmek zorunda kalmayacağını bilmeyi dileyerek donuk güneş ışığında gözlerini kıstı.

"Belki de artık seni sevmiyordur," dedi ağzı yarı yarıya *pirozhki* ile dolu Naganya, omuzlarını silkerek.

"Sincap boku! Ezilmiş sümüklü böcekler bile senden daha duyarlıdır," diye homurdandı Zemlehyed. "Baba kimseyle evlenemez. *O* onaylamadan önce olmaz. Babuşka[10] gelmeden olmaz."

"Keşke biraz elini çabuk tutsa!" diye içini çekti Madam Lebedeva. Hafif kararmış soğandan ufak bir ısırık aldı. "Bu yaz sihirbazlar *dacha*sına[11] başvurmak istiyorum. Çok fazla rekabet var ve Maşa'nın çeyizi için neredeyse ölesiye endişelenirken başvuruma odaklanamıyorum. Giriş sınavları çok *acımasız* canlarım."

Naganya kıs kıs güldü. "Petrogradlı bir kızın çeyizi ne olabilir ki? At boku ve Neva Nehri'nden yarım litre banyo suyu mu?"

"Bunun bir iblisi ilgilendirmediğine eminim," diye homurdandı Lebedeva. "Bir çay kaşığı kadar olan nezaketini boşa harcamamak için bunu bizlere bırak."

"Sanki bir vila cadısı bigudiler ve bir fincan çişte şaşı şaşı fal bakmaktan başka bir şey bilir de!"

---

9 (Rus.) 'Kutsanmış Siyah' ya da 'Kara Işık' gibi bir anlama gelir – ç.n.

10 (Rus.) Yaşlı kadın, nine – ç.n.

11 Rusya'da kent dışındaki yerleşim yerlerine inşa edilmiş, mevsimden mevsime ya da bütün yıl boyunca kullanılan ve dönemsel olarak başkalarına kiralanabilen evlere verilen ad. – ç.n.

Naganya monokllü gözünü kısıp tükürdü. Muntazam, küçük bir kurşun ağzından ateş aldı ve Madam Lebedeva'nın kuğu tüylerini delip geçerek şapkasını başından uçurdu. Vila öfkeyle haykırdı; buz beyazı saçlarının uçları yanıp karardı. Madam apar topar şapkasının peşinden koşturdu.

"Seni *canavar*! Marya! Onu cezalandırmak *zorundasın*! Bu sabah kimseyi vurmayacağına dair ona yemin ettirmiştin ve bak sana nasıl karşı çıkıyor!"

Marya Morevna çok resmi bir ifade takındı. Kıymetli taşlarla süslü parmağını kıvırarak vintovniği yanına çağırdı.

"Naşa, bana karşı gelmemen gerektiğini biliyorsun."

Naganya sessizliğe büründü. Elleri titriyor, yanağındaki demir aksamları endişeli bir şekilde tıkırdıyordu.

Birdenbire, Marya'nın eli şimşek hızıyla hareket edip Naganya'nın ağzını ve burnunu kapattı. Öteki eliyle de vintovniği başının arkasından yakaladı. Naganya nefes almaya çalışırken göğsü hızla inip kalktı, ama Marya onu bırakmadı. İblisi ormanın zeminine daha kuvvetli çökertmek için yüzünü acımasız eliyle kavradı, bacaklarını ata biner gibi aralayıp üzerine sıçradı ve iyice bastırdı. Marya'nın kalbi hop edip coşkuyla doldu. Aniden aklına karların arasına fırlatılıp atılan şiir kitabı ile ortasından yırtılmış kırmızı fuları geldi. Daha sert bastırdı. Siyah, gresli gözyaşları yavaş yavaş Naşa'nın gözüne dolup Marya Morevna'nın parmak eklemlerine akarken iblis boğuştu, kıvrandı ve en nihayetinde mücadele etmeyi bıraktı. Marya sırıttı; saç örgüleri arkadaşının ceviz rengi kollarını süpürüyordu. Sonunda Naganya'nın ayağa kalkmasına izin verdi. Nefes nefese kalan iblis, üzgün bir ifade ve kısılmış sesiyle tükürükler saçarak gözyaşlarını sildi.

"Bu sana ders olsun," dedi Marya Morevna neşeyle. "Tetiğini karma şirketlere sakla! Sana bir şey yapmanı söylediysem onu yapmak zorundasın." *Belki de bir Çariçe, karda durup aşağıya, acınası ve teslim olmayan birine bakan güzel ve duygusuz bir kızdır*, diye düşündü Marya, nefesi ve nabzı normale dönerken. Son zamanlarda o duygusuzluğu içinde hissetmişti ve bundan korktuğu kadar hoşlanmıştı da, çünkü bu onu güçlü kılıyordu.

Naganya titreyerek oturdu. Nefesi boğazında düğüm düğüm olmuştu. Acıklı bir şekilde burnunu çekti ve pençesiyle burnunu sildi.

"Ah, Naşa!" diye bağırdı Marya, birdenbire hiç de duygusuz hissetmeyerek, hatta birazcık utanmıştı da. Belki de biraz ileri gitmişti, ama iblisler onları adamakıllı benzetemeyenlerin sözünü dinlemezlerdi. İyi bir Çariçe tebaasının dilinden konuşmalıydı neticede. "Üzme kendini! Sana güzel bir rusalka[12] bulurum, sen de gecenin bir yarısı onu gölünde yakalayıp boğazını sıkarak bilgi alabilirsin! Güzel olmaz mı?"

Naganya yatışmış bir şekilde, hafifçe gülümsedi. Yanaklarına uçuk ceviz rengi bir kızarıklık yayıldı ve Marya onun cezalandırılmaktan birazcık da olsa keyif aldığını anladı. Lesovike döndü.

"Şimdi, Zemya– ah, o kitabı bana geri ver! Yarısını ısırıp parça parça etmişsin! Zemya, bahsettiğin şu Babuşka da kim? Buradaki herkesle tanıştım sanıyordum!"

Tam o anda görkemli ve tiz bir çığlık ormanda yankılandı. Turuncu bir alev bulutların etrafında daireler çizdi; o kadar yüksekteydi ki neredeyse ateşten bir toz zerresi gibi görünüyordu. Naganya henüz bağıramadan önce Marya tüfeğini kapmıştı; diz çöktü ve ateş etti. Bir ateş kuşu dağlanmış, çatırtılı bir gürültüyle yere çakıldı.

***

"Buraya *neden* Buyan Adası diyorlar?" diye sordu Marya düşünceli bir sesle, dördü birlikte uzun adımlarla Skorohodnaya Yolu'na doğru dönerken. Güneş ilerideki şehrin üzerinde batıyor, pürüzsüz ve parıltılı kemiklerden oyulmuş sıcacık, beyaz kubbelere ışınlarını saçıyordu. Yolun üzerini pudra gibi kaplamış ilk kar, yaklaşan kışın tazeliğini vaat ederek ışıldıyordu. "Görebildiğim kadarıyla burası bir ada falan değil."

"Önceden öyleydi," dedi aralarından açık ara en yaşlısı Zemlehyed. "Hiç durmayan tuz denizi. Sizin Baykal Gölünüz mü? *Hah!* Su birikintisi! *Bizim* denizimizin zamanında yumrukları vardı."

---

12 Slav mitolojisinde suda yaşayan dişi hayalet, su perisi, şeytan ya da denizkızı benzeri iblislere denir. Pek çok gelenekte yarı balık yarı kadın olarak geçen rusalka, ırmakların diplerinde yaşar ve gece yarısı kıyıya çıkıp çayırlarda dans eder. Yakışıklı bir adam görürse onu şarkıları ve danslarıyla büyüler ve suyun derinliklerine çekerek öldürür. Efsanelerin bazı versiyonlarında rusalka'nın gözleri yeşil bir ışıkla parlar; başka yerlerde ise teni aşırı derecede soluk ve yarı geçirgendir, göz bebekleri ise gözükmez. Saçları yeşil ya da altın renginde olup hep ıslaktır. Rusalka uzun süre toprakta yaşayamaz, ama tarağı yanındaysa güvendedir, çünkü bu ona ihtiyaç duyduğu suyu büyüyle sağlama gücünü verir. Bazı efsanelere göre rusalka saçları kurursa ölür – ç.n.

"Lesoviklerin konuşmayı öğrenmiş olması," dedi Madam Lebedeva, ahenkli sesi beyaz atının adımlarını canlandırıyordu, "benim için hâlâ olağanüstü bir şey. Nasıl bir süreçti acaba? Kimsesiz bir kirpi, bir ses elde edene kadar bir kayaya mı vurdu?"

"Lesovikler şarkı söylemeyi kuşların ders verdiği ağaçlardan öğrendi. Kuşlar da solucanlardan öğrenmişlerdi, solucanlar topraktan, toprak da elmaslardan. *Safkan*, biz buyuz."

"Eh, çok kötü bir *öğrenci* olduğuna eminim Zemya. Sende bir semenderinki kadar bile kelime dağarcığı yok. Buna karşın Maşa, hayatım, bir zamanlar Buyan Adası gerçekten de kalyon iriliğindeki balıkların altın dalgalarda yüzdüğü büyük bir denizde bulunuyordu. O balıklar ki gün doğumunda şarkılar söylerlerdi. Yüz balalaykan ve bin *guslin*[13] bile olsa, en kötü şarkıları kadar güzelini söyleyemezdin."

"Peki ne oldu?" Marya Morevna siyah atını tatlılıkla ikna edip öne sürdü. At, gümüş bir ağı peşinden çekiyordu. Ağın her yanından tutam tutam alevli tüyler sarkıyor, yerde sürüklendikçe altındaki toprağı kavuruyorlardı.

Madam Lebedeva içini çekti. "Güzel şeylerin başına ne gelirse o. Viy[14] onu yiyip bitirdi. Önce büyük balıklar ölüp ters döndü, birer birer; suyun üzerine çıkan karınları neredeyse tek başlarına birer adaydı. Sonra suyun her yerinden çamur akıntıları akmaya başladı ve rengi siyahla yeşile döndü. Ardından dalgalar ateş aldı ve deniz, yatağına kadar yanıp kül oldu. Alevler yıldızları alazladı– sonra da ada yok oldu. Buhar ve duman. Tamamı aşağıya, Ölüm Çarı'nın hazinelerine gitti. *Onun* ülkesinde hâlâ farklı bir perdeden ve farklı kelimelerle şarkılarını söyleyen hayalet balıklarla dolu hayalet bir denizin olduğuna bahse girebilirsin. Bizim ülkemizdeyse, eğer açık arazide yeterince uzağa yürürsen eskiden deniz yatağının olduğu yerde topraktan fırlamış devasa kemikler görürsün. Kaburga kemiklerinden oluşan dağlar ve çene kemikleriyle dolu vadiler."

Marya atını sessizce sürmeye devam etti. Her defasında Koşey'in ülkesi ve Ölüm Çarı'yla olan savaşın uzun tarihiyle ilgili yeni bir şeyler

13 Rusya'nın en eski müzik aleti. Çok tellidir – ç.n.

14 Gogol'ün aynı ismi taşıyan kısa bir korku hikâyesindeki şeytani varlık. Gogol, Viy'in Ukrayna folklorundan olduğunu söylemiş olsa da bunun gerçekliğine dair bir kanıt bulunamamıştır. Viy'in Gogol'ün yaratımı olduğu sanılmaktadır – ç.n.

öğreniyor, Buyan'ı biraz daha çok seviyor ve savaşın biraz daha acımasız geçeceğinden korkuyordu.

"Bu gece mantar toplamaya gidelim mi?" dedi Naganya yavaşça, cezalandırıldığı için hâlâ mahcup ve heyecanlıydı. "Ay gökyüzünde olacak, boğa gözü kadar büyük. Ve canım horozmantarı çekiyor."

Uyumsuz grup karmakarışık, yükselen çatal boynuzlardan yapılma bir duvarın ortasındaki şehir kapısından geçti; her bir boynuzun ucu sırıtan bir kafatasıyla taçlandırılmıştı. Marya, artık bunun korkutucu olduğunu düşünmüyor ya da boş göz çukurlarının altından geçerken tüyleri ürpermiyordu. Artık, kafatasları gülümseyerek ona, *Bir zamanlar hayatta olan bizler sizi hâlâ koruyabilir, sevebilir, güvende ve sağ salim kalmanızı sağlayabiliriz. Hiçbir şey gerçekten ölmez*, der gibiydi.

Kapılar arkalarından kapanır kapanmaz dükkânlar ve evler gözlerinin önüne serildi; pencereleri kızıl, neşe saçan bir ateşle aydınlanmıştı. Çernosvyat, kara kuleleri ve kıvılcımlar saçan kızıl kapılarıyla önlerinde uzanıyordu. Kremlin'e o kadar benziyordu ki Marya sıklıkla ikisinin kardeş olduğunu, doğduklarında birbirlerinden koparıldıklarını ve her birinin dünyanın bir ucuna atıldığını düşünüyordu. Koşey, kubbesi narçiçeği kırmızısına batırılıp çıkarılmış en büyük kulede yaşıyordu. Ama halkın büyük çoğunluğu Çernosvyat'ta bir yerde, daha küçük kalelerde, şapellerde ve antrelerde yaşıyordu. Saray bir ağaç gibi, Gorokovaya Caddesi'ndeki –Zerzinskaya Caddesi'ndeki– ev gibi yıllar yılı büyümüştü. Eski isimler Marya'nın zihninde fırıl fırıl döndü, hepsi aynı anda yükselip tekrar dağıldı ve sonunda hangisinin önce geldiğini unuttu.

Geniş düzlük, suyun üzerindeki halkalar misali kara Kremlin'den yayılan pek çok eve, salona, ocağa ve hana ev sahipliği yapıyordu. Marya evlerle salonların pek çok egzotik ve tanıdık yaratığın derilerinin uç uca eklenmesiyle oluşturulduğunu; çatılarının uzun, dalgalı saçlarla örtüldüğünü; çatı saçaklarının altın sarısı saç örgülerinden yapıldığını artık zar zor fark ediyordu. Çeşmeler, cam havuzlara ikindi güneşinin ışığında hoş bir şekilde süzülen sıcak ve kıpkırmızı kan fışkırtıyordu. Yoğun bir akıntı havzalarına doluyor ve ara sıra bir kuzgun bir yudum almak için havuza konuyordu. Marya bir keresinde kanlı bir çeşme öğle vakti gösterisi için suyunu gökyüzüne fışkırttığında çığlık atmıştı. Bir

keresinde de bir şapel duvarının aniden esen rüzgâr karşısında tıpkı insan derisi gibi ürperdiğini görünce midesi bulanmıştı. Ama çeşme kendisinden daha çok utanmıştı ve adı Avdotya[15] olan şapelle tanıştırılmıştı. Artık tüm bunlar, sadece bir çeşmenin bile nefes alıp verebildiği ve hayati bir özle dolduğu Yaşam Ülkesi'nde yaşayan bu şeyler Marya'ya yalnızca doğru ve güzel görünüyordu. Zaten tüm bu olanlar çok uzun zaman önceydi, başka bir hayattan kalma birer rüya gibi.

"Sanırım mantar toplayamayacak kadar yorgunum Naşa," dedi sonunda. "Onun yerine Koşey'in yanına gidip bana ihtiyacı olup olmadığına bakacağım. Ama," diye ekledi yüce gönüllülükle, "istersen bu gece benimle uyuyabilir ve kremalı turta yiyebilirsin." Cezalandırmaktan mı yoksa ödüllendirmekten mi daha çok hoşlanıyordu? Marya emin olamıyordu. Buyan'daki her şeyin değişik bir keyfi vardı, ama sadece onu bulmayı bilene.

Vintovnikin yüzü aydınlandı ve Arnavut kaldırımlı uzun yolda ufak bir dans tutturdu. Zemlehyed homurdandı ve yosun tutmuş yumruğuyla yeri yumrukladı.

"Adam kayırma!" diye yere tükürdü.

15 İyi, güzel görünen anlamındaki Rusça özel isim – ç.n.

8

Yanımda Yat

Çernosvyat'ın en derin, en gizli odasında, arada sırada parlayan gümüşi kabarcıklar ve çelik haçlarla bezeli kemikleşmiş kubbelerin altında, Ölümsüz Koşey oniks ile kemikten yapılma tahtında oturuyordu. Gözleri ya ağlamaktan ya çalışmaktan ya da her ikisi yüzünden bitap düşüp kızarmıştı ve altları torba olmuştu. Önünde, imkânsız derecede iri bir balığın leğen kemiklerinden yapılmış büyük bir masanın üzerinde haritalar, planlar, mektuplar, evraklar, ulakların getirdiği kutular, fotoğraflar ve çizimlerden oluşan karmakarışık bir yığın duruyordu. Aralarında içine bir şey sıkıştırılmış, açık kalmış, baş aşağı bırakılmış veya sırtlarından ayrılmış kitaplar da vardı.

Marya Morevna odaya girdi; içerisi sıcak olduğundan av kostümünün önü yarı yarıya açıktı. Çernosvyat'ın karanlık duvarları çoğu kez nefes alıyor gibi görünürdü ve soluğu ya vahşice sıcak ya da merhametsizce soğuk olurdu. Marya sıcak mı yoksa soğuk mu olacağını hiçbir zaman kestiremezdi. Uzun masanın etrafından sessizce dolaştı ve tek bir altın teleğin düşmesine müsaade etti. Tüy havada tembelce süzülerek bir talep formunun üzerine kondu. Artık yanmıyordu ama yumuşak, kehribar renkli bir ışıkla parlıyordu.

"Canlı olmasını tercih ederim volçitsa," dedi Koşey, başını kaldırıp bakmadan.

Marya omuzlarını silkti. "Daha demin öldü. Kurşun kadar, avın verdiği yorgunluk yüzünden."

Koşey başını kâğıtlardan kaldırdı, onu kendine doğru çekti ve eğilerek köprücük kemiğine bir öpücük kondurdu.

"Seninle elbette gurur duyuyorum sevgilim, küçük şeytanım. Ama sadece Viy'in süvarilerine bir ateş kuşu daha eklediğinin farkına varmak

zorundasın. Kemikli kanatlarının üzerinde kolları mühimmatlarla dolu hayalet pilotlar taşıyan, siyah ve ateşten yoksun bir şey."

Marya Morevna tenindeki dudaklarının tadını çıkararak gözlerini kapadı. Tıpkı bir keresinde, uzun zaman önce, üzerine havyar sürülmüş tereyağlı kalın bir dilim esmer ekmeğin tadını çıkardığı gibi.

"Kuluçkadaki yumurtalarını saklıyordu." Koşey saçını yakalayıp solgun ve çıplak boynunu ortaya çıkarmak için başını yana yatırırken nefesini koyuverdi. "Kısa süre sonra bir kuşatma kulesini çekecek kadar ateş kuşumuz olur ve geri döndüğümüzde elimizde hâlâ şömineyi yakmak için bir iki tane kalır." Adamın üzerindeki ağırlığı onu ürpertiyor ve tenini uyarıyordu. Koşey'in siyah eldivenlerine bakıp gülümsedi. "Ayrıca eskiden bu bir âdetmiş. Bir ateş kuşunun teleğini alıp getirmek talipliniin olumlu niteliklerini ve evlenme çağında olduğunu gösterirmiş."

"Niteliklerinin farkındayım."

Marya hiçbir şey söylemedi. Evlenmek için çok da acelesi yoktu; bunun için uzun ve zorlu bir oyunun sonundaki ödülmüşçesine can atan ablaları gibi değildi o. Ama Koşey kendisini öpüp öpüp onunla evlenmediği sürece Buyan'da bir çocuk olarak kalacağını hissediyordu– şımarık bir çarevna olacaktı, ama bir Çariçe değil. Buyanlı biri değil. İnsan bir oyuncak olacaktı. Koşey'in kendisine bir yüzük verip vermemesi umurunda değildi –ona düzinelerce, her tür karanlık ve ışıldayan mücevher vermişti– ama sonsuza kadar bir prenses olarak kalmak da istemiyordu.

Koşey, ulakların mühürlerini açmak için kullandığı bıçağı aldı ve genç kıza şüpheyle baktı. Uzanarak yavaşça av kıyafetinin düğmelerini kopardı.

"Beni kesmeye devam edersen geriye kıyafetim kalmayacak," dedi Marya Morevna. Koşey kocaman eliyle Marya'nın başını kavradığında genç kızın saçlarındaki mücevherler birbirlerine çarparak tıkırdadı. Öteki eliyle de kırmızı, çok kırmızı bir elmanın kabuğunu soyar gibi, tek vuruşta giysisinin eteğini kesip attı. Adamın buz gibi elleri genç kızın tenini yakıyordu. Marya her zaman olduğu gibi onun parmaklarını ve kalçalarını saran teninin altındaki kemikleri hissetti. Sonra sertleşti; teni ısındı, gerçekleşti ve yaşamla doldu. Marya'yı kucaklayan şey daima bir iskelet oluyor, insan olmayı sonradan hatırlıyordu. Marya

anlıyordu– adam bunu ona anlatmamış mıydı zaten? *Ölümsüz olmak her an ölümle burun buruna olmaktır. Ölümü bertaraf etmek nefes alıp vermek gibi istem dışı yapılamaz, aksine daimi bir gerilim ister. Başının üzerinde bir bardakla dengede durmak gibi.* Ve Yaşam Çarı her gün, bir köpeği yola getirir gibi, kendi bedeninde ölümle boğuşuyordu.

Koşey, Marya'nın çıplak sırtına, belinin en dar bölgesine tırnaklarını geçirdi; kan, minik damlalar hâlinde tırnaklarının içine doldu. Marya hafif bir çığlık attı; nefesi zayıf ve hızlıydı. Adam başparmağını dudaklarına götürerek kanın bulaştığı yeri emdi; elmacık kemikleri her zaman çıkık yanaklarında gölgeler oynaşıyor ve ona açlıktan ölmek üzere olan birinin gözleriyle bakıyordu. Ama bu Marya'yı korkutmuyordu artık. Sevgilisi sıklıkla aç, tahrik olmuş görünürdü. Bu tür şeylerin üstesinden onu öperek gelebilirdi, sıklıkla bunu yapardı da. Adamın yüzü melek gibi, yumuşacık, pürüzsüz olana kadar... Uzun, yorucu ve teselliden uzak bir günün sonunda herhangi birinin kendi eşi için yapacağı gibi. Şu an, onu yaşam doluyken öpmenin dışında hiçbir şey düşünmüyordu. Buradaki her şey kurşuni, korkutucu, canlıydı ve adam onu aynı anda hem sevip hem incittiğinde Marya yaşadığını hissediyordu. Hem de hayal bile edemeyeceği kadar yoğun ve şiddetli bir biçimde... *Evet*, diye düşündü, *sihir böyle bir şey işte.* Tıpkı kan çeşmeleri gibi, tıpkı deri ve saçtan yapılma evler gibi, Koşey de uzun zamandır onun eviydi. Bu yüzden adam omuzlarını ısırır ve henüz serpilmemiş yaraların derisinin altında görünmez çiçekler açtığını hissederken Marya gülümsedi. *Yarın onları madalya gibi taşıyacağım*, diye düşündü kız, Koşey onu arazi haritaları ve mekanik diyagramlardan oluşan yığının üzerine kaldırırken.

"Koşey," diye fısıldadı, adamın siyah saçlarının bukleler yaptığı boynuna doğru. "Ölümünü nerede saklıyorsun?"

Ölümsüz Koşey, Marya Morevna'nın baldırlarını beline doladı ve yılların ağırlığıyla içine girdi. Başını kızın göğüslerine dayayıp inledi. İş ona duyduğu gereksinime gelince Yaşam Çarı'nın çocuk gibi davranması genç kızın nefesini kesiyordu. Üzerindeki bu gücü kendisine o vermişti. *Kim yönetecek, tüm mesele bu.*

"Söyle bana," diye fısıldadı Marya. Bunu kendisi de istiyordu. Bugünlerde dokunduğu her şeyi çok istiyordu.

"Sessiz ol, seni gidi Delilah[16] seni!" Adam ileri geri hareket ederek vücudunu kızınkine bastırmaya başladı; kalçalarındaki kemikler Marya'nın yumuşak karnına batıyordu.

"Senden hiçbir şey saklamıyorum. Dostların benim de dostlarım; yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmiyor; sana diyalektiği öğretiyorum! Eğer beni karın olarak kabul etmeyeceksen, bari en azından sırdaşın olarak kabul et."

Koşey gözlerini sıkıca kapadı. Sırrının yaptığı baskıyla, orgazmıyla ve duyduğu ihtiyaçla yüzü buruştu. Koşey'in kavrayışı gittikçe artarken, Marya adamın yüzünün toplandığını, gençleştiğini düşündü. Sanki kendi gençliğini içine çekiyormuşçasına...

"Cam bir sandıkta saklıyorum," dedi sonunda soluk soluğa, Marya'yı tahmini kıta intikali yığınlarının üzerine kabaca yatırırken; yumrukları genç kızın saç öbeklerinin sonsuzluğuna dolanmıştı. "Sandığı dört köpek koruyor: senin gibi bir kurt, açlıktan ölmek üzere olan bir av köpeği, kibirli bir süs köpeği yavrusu ve şişman bir çoban köpeği. Hepsinin adı aynı harfle başlıyor ve o harfi sadece ben biliyorum." Marya gerilmiş bir yay gibi ona doğru kavislenirken adam da gözlerini kızın yanağına bastırıp kapadı. "Ve sadece isimlerini bilen biri, ölümümü sakladığım sandığa ulaşabilir."

Koşey ölüyormuş gibi çığlık attı. Göğsü titrerken sevgilisine yaslandı. Marya ona bir bebekmiş gibi, kendi bebeğiymiş gibi sarıldı. Ve ölümünden bahsetmenin Koşey'i derinlerde bir yerde heyecanlandırdığı gözünden kaçmamıştı; yakınlığı, hatta kelimenin kendisi bile beyninde elektriklenmeye sebep oluyordu sanki.

"Kazanacak mıyız Koşey?" diye fısıldadı Marya. Oda bir anda buz kesti, uzun pencerelerin camları buzlandı. "Bu savaşı kazanacak mıyız?"

"Savaş, kazanmak için değil Maşa," diye içini çekti Koşey, kızın omzunun üzerinden ikmal hattı rotalarını ve kıskaç harekâtı stratejilerini okuyarak. "Hayatta kalmak için."

***

16 Tevrat'a göre Samson'un yenilmez gücünün sırrını öğrenmek için yollanan kadın. Delilah, Samson'un sırrının hiç kesmediği saçlarında olduğunu öğrenince o uyurken saçından bir tutam keser ve Filistinliler gelip Samson'u kör ederler - ç.n.

O gece vintovnik Naganya, Marya'nın şarap kırmızısı kadifeden ve ipekten yapılma perdelerle donatılmış yatak odasında genç kızın yanına kıvrılıp yattı. Marya'nın küçük odasında yaşamak, bir kalbin içinde yaşamak gibiydi. Her ne kadar Madam Lebedeva'nın başını ağrıtsa da, odasının bu hâlini seviyordu. Bir mahremiyetinin olmasını ve kendine ait şeylerin içinde olmayı da seviyordu. Her iki kız da dört siyah sütunu tavanda gözden kaybolan devasa yatakta, yastıklara ve şiltenin içine gömülmüştü. Dokunulmaktan her zaman hoşnutluk duyan Naganya, gölgelerin arasında iç geçirdi ve Marya Morevna ona sıkıca sarıldı; böylece Naşa artık kızgın olmadığını anladı. Zaten hiçbir zaman da olmamıştı.

"Yarın," dedi Naganya, "ana meydana gitsek harika olurdu. İkimiz de ateş edebildiğimiz kadar uzağa ateş edebilirdik ve sonra da koşup ne vurduğumuza bakardık! Bir keresinde bu oyunu bir oğlanla oynamıştım ve çocuk bir kurbağayı tam boğazından vurmuştu. Sonra acayip derecede iğrenç, çok çirkin bir şey oldu. Kurbağa bir kıza dönüştü ve her yeri çamurla kaplı, çırılçıplak ağlamaya başladı." Naganya, Marya'nın etkilenmesine fırsat tanımak için sözlerine ara verdi. "Evlendiklerinde kız yeşil bir elbise giydi ve öyle bir düğün ekmeği pişirdi ki inanamazsın. Kabuğu balla şeker doluydu, bir de küçük, sert, şeker kaplı yaban mersinleriyle. Evlilik ilanı okunurken de ağladı. Oğlan onu vurduğunda döktüğü gözyaşlarının aynısıydı. Belki de onunla evlenmek istemiyordu, ama kim işinin ehli bir keskin nişancıyla evlenmek istemez ki? Hayatta inanmam. Kesin bir tür gizli amfıbik nedenden ağladı. Sonra dans ederlerken elbisesi ateş aldı ve ortalık birbirine girdi, ama tabii bunun konuyla bir ilgisi yok."

"Şehir içinde ateş edersek bizim oyunumuzu oynamayan birini vurabiliriz," dedi Marya, uykulu bir biçimde. Koşey'in tırnaklarını geçirdiği sırtı hâlâ tatlı tatlı yanıyordu.

Vintovnik ceviz rengi yumruğunu yastığa indirdi. "Bütün eğlence de burada ya! Ah, tamam, eğer mızıkçılık yapacaksan ormana da gidebiliriz. Muhtemelen sincaplar hariç bir şey vuramayız ve *onların* da hiçbiri kıza dönüşmez."

"Tamam, tamam Naşa. Eğer bir kurbağa vuracak olursam, senin olabilir."

İblis ona iyice sokuldu. "Beni hâlâ seviyor musun Maşenka?"

"Elbette Naşenka. Cezalandırılmış olman sevilmediğin anlamına gelmez. Aksine. Ancak sevdiğin birini gerçekten cezalandırabilirsin."

Naganya demir parçalarını neşeyle tıkırdattı.

Marya karanlıkta gözlerini açıp yukarıya, etrafı *boyar*lar[17] tarafından sarılmış kocaman, püsküllü bir ejderhayı gösteren kabartmalı tavana baktı. "Koşey'in beni ilk cezalandırışını sana anlatmış mıydım?"

"Koşey *seni* cezalandırdı mı?"

"Ah, evet, hem de pek çok kez. Ama ilk cezam benden konuşmamamı istediği hâlde bunu yaptığım içindi. Çok fazla bir şey söylememiştim; ona sadece kendimi daha iyi hissettiğimi söyledim. Ama mesele ne dediğim değil, sözümü tutmamış olmamdı. Bana konuşmamamı söylemesi sana zalimce gelebilir, ama söz vermiştim."

Naganya yattığı yerde huysuzlanarak kıpırdandı. Her ne kadar ceza uzun zaman önce verilmiş olsa da arkadaşı için endişelenmekten kendini alamıyordu.

"Bu yüzden Buyan'a ilk geldiğimde onunla Çernosvyat'a gelmeme, akşam yemeği yememe ya da adı benimkine benzeyen sevimli tüfek iblisleriyle tanışmama izin vermedi. Beni atına bakmam için ahırda bıraktı, çünkü sözümü tutmamıştım."

"Eh. Bahse girerim yine de nefes alıp verebiliyordun." Naganya laf sokmadan duramazdı, bu onun doğasında vardı.

"Nefes alamamaktan beter şeyler vardır," dedi Marya yavaşça. "Evinden çok uzaktaysan, korkmuşsan, uzun zamandır hastaysan, kimse seni tanımıyorsa, anneni ve eski evini özlüyorsan, evlenecek misin öldürülecek misin bilmiyorsan tek kelime bile edilmeksizin bir ahırda tek başına bırakılmak çok kötüdür. Ama buna rağmen küreme vazifemi yerine getirdim; her ne kadar küreğin ağzı yarı boyuma gelse de... Atın bölmesindeki gübreleri küredim, üstelik o canavar ortalığı acayip pisletiyordu, onu da belirteyim. O gübre, egzoz ve kırık susturucular neydi öyle! Bir süre sonra ağlamayı hemen hemen bırakmıştım, ama kollarım haşat olmuştu. Tüylerini fırçaladım ve bütün vücudunu yağla ovdum; tüm bu süre boyunca burnundan soluyor ve gözleri kor gibi yanıyordu. Hâlâ beyaz ve krema rengindeydi, ben hastayken olduğu gibi."

---

17 **Boyar: Onuncu yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar Çarlık Rusya'da üst sınıfa verilen bir isim – çn.**

"'Neden böyle renk değiştiriyorsun?' dedim bir cevap beklemeyerek. 'Bu, doğru yağı seçmeyi zorlaştırıyor!'

"'Seni Petrograd'dan alıp getiren at ben değilim,' dedi bana, gürleyerek. 'O benim kız kardeşim Gece Yarısı Midillisi'ydi. Sonra benim erkek kardeşime bindin, yani Öğle Vakti Atı'na. Gün doğumu gibi kıpkırmızı olan. Senle ben yeni tanıştık. Ben, Şafak Beygiri'yim ve buraya gelebilmek için hepimize binmek zorundasın. Benim adım Volçiya-Yagoda.'

"'Sana *kurt-yemeği* adını mı verdi?' diye sordum, çünkü o zamanlar Koşey'in mizah anlayışından haberim yoktu."

"Volçiya tekrar homurdandı ve burnundan kıvılcımlar çıktı. 'Hepimiz öyle değil miyiz?' dedi."

"Fena hâlde karışmış yelesini fırçalamaya başladım. Ne zaman yelesini çeksem beni ısırdı ve Volçiya'nın ısırıkları kılıç kesiği gibiydi. Hatırlıyorum da, epey ağladım. Ve soğukta ağlamak bile insanın canını yakıyor. Gözyaşları kesik kesik, tenini sıyırarak akar ve yüzünde yarı yarıya donar. O zaman nasıl ağlamadan duracağımı bilmiyordum. İşimi bitirdiğimde tüyleri kanımla kıpkırmızı parlıyordu ve erkek kardeşine benzemişti. Gece dışarıda iyice semirip kararmıştı ve kent beni korkutuyordu. Koşey nerede yaşıyordu? Nereden yiyecek bulabilirdim? Nerede bir şeyler içebilir ya da uyuyabilirdim? Bu yüzden, bunları nasıl başaracağımı düşünmeyi bir kenara bırakmak için Volçiya'nın nallarını değiştirdim. Eski, lastik kaplı nallarını çıkardım ve yeni, demir olanları çaktım. Bunu nasıl yapacağımı biliyordum, çünkü küçük bir kız olduğum ve kırmızı bir fular taktığım günlerde hepimizin okuldan sonra polis memurlarının atlarına bakım yapmayı öğrenmemiz şarttı. Bir savaş daha olma ihtimaline karşı, anlarsın ya. Böylece elimi Volçiya'nın topuk ekleminin altına uzattım --çok yumuşak ve sıcacıktı!– ve o da bacağını elimin tam içine koydu. İşimi bitirdiğimde Volçiya-Yagoda o kocaman, ateşli gözleriyle bana baktı ve temiz bölmesinde yere uzandı."

"'Gel,' dedi. 'Yanımda uyu. Koşey sabah gelip seni alacak. Yalağımla yulaf torbamdan yiyip içebilirsin.'

"Ve böylece, Naşa, yulaflar kuru ve tatsız olsa da yiyip içtim. Torbanın içinde bir parça şeker buldum, Volçiya da onu yememe izin verdi. Büyük ve beyaz karnının yanına uzanıp gözlerimi kapadım. Eski evimdeki kuzinenin yanında uyumak gibiydi. Çünkü Naşa, kötücül bile ol-

san, nereye bakacağını bildiğin takdirde bazen bir yerlerde sıcacık bir yatak ve candan bir arkadaş bulabilirsin. Bunu Volçiya'dan öğrendim, gerçi öğrenmem gereken şeyin tam olarak bu olduğunu sanmıyorum. Umudumu yitirmiş, yorgunluktan tükenmiş ve hâlâ birazcık kanayan birkaç ısırıkla uykuya dalmak üzereyken Volçiya-Yagoda yavaşça kulağıma fısıldadı, 'İyi uykular Marya Morevna. Sanırım en çok seni sevdim. Öteki kızların hiçbiri bana yeni nallar vermemişti.'"

"Peki Koşey sabah seni almaya geldi mi?"

"Ah, evet ve her şeyi affetmişti. Ne de olsa affetmeyi istemeksizin birini cezalandıramazsın. Yoksa ne anlamı olur ki? Ben de Volçiya'nın ne dediğini ona söyledim."

"Eee? Baba ne dedi?"

"Dedi ki, 'Yanlış anlamış olmalısın. Hiçbir zaman başka bir kız olmadı.'

Vintovnik Naganya karanlıkta kaşlarını çattı ve cıkcıkladı.

Marya Morevna yumrukları sıkılı, elleri çenesine bitişik ve tetikte olarak uykuya daldı.

9

Adı Yelena Olmayan Bir Kız

Madam Lebedeva fildişi ağızlığındaki sigarasından ince, güzel bir duman kıvrımı çıkardı. Konforlu mavi sandalyesinde arkasına yaslandı; zayıf bedeni minik cam boncuklardan ve kuğu tüylerinden yapılma kolsuz bir elbisenin içindeydi. Madam, salatalık çorbasını[18] gösterişli bir biçimde içmemekle meşguldü. Frenk maydanozu ile tarhun otu parçaları, yeşil sıvının içinde yapayalnız ve sahipsiz bir şekilde yüzüyordu. Lebedeva bir sır verircesine öne eğildi, ama buna gerek yoktu, çünkü kalabalık kafe, paylaşmaya niyetlendiği herhangi bir sırrı saklamaya yetecek kadar gürültü çıkarıyordu zaten.

"Seni buraya getirebildiğim için heyecandan tepeden tırnağa titriyorum Maşa, canım."

Marya ona tekrar teşekkür etti. Madam Lebedeva, göz makyajını bu öğle yemeği daveti için, ya da daha doğrusu seçkin büyücüler restoranının girişlerini kontrol eden Komityet için özel olarak yapmıştı. En uçuk soğan yeşili farla buz tutmuş gözkapakları ışıldıyordu. Bu rengi haftalar öncesinden sipariş etmeye karar verdiği çorbaya uysun diye seçmişti. Buyan'daki her yere girmeye izni olan Marya, bu küçük köşkte istediği zaman yemek yiyebilirdi elbette. Ama Lebedeva buraya giriş ayrıcalığını ve bunun ayrıcalığı vasıtasıyla arkadaşlarına üstünlük taslamanın keyfini yeni kazanmıştı. "Aşırı sevinçlere karşı *duyarsız* olduğumu söylemem gerek. Bu tamamen bir cikavac[19] yetiştirmiş olmamdan kaynaklanıyor tabii ki. Önemsiz bir şey, cidden. Benim kadar zarif biri için kırk gün kolunun altında bir yumurta saklamak ve bunu itiraf etmekten kaçınmak

18 Polonya mutfağından bir çorba. Polonya usulü salatalık turşusu, patates ve bazen de pirinç eklenerek yapılır – ç.n.

19 Sırp mitolojisinden efsanevi bir yaratık. Uzun gagalı ve pelikanlarınkine benzer keseli bir kuş olarak tahayyül edilir – ç.n.

gerçekten de lafını etmeye değmeyecek bir şey! Üstelik çok da küçük ve tatlı bir yaratık. Ama ya eleştirmenler! Ah, beni parça parça ettiler Maşa!"

"Parça parça mı ettiler?"

Lebedeva sigarasının külünü silkti. "*Parça parça ettiler*. Bir muhabbet kuşu gibi görünmesi gerektiğini söylediler, 'gülünç bir pelikan minyatürü' gibi değil. Anlaşılan kırk gün boyunca tırnaklarımı kesmemem gerekiyormuş. Sırf bu yüzden hayvanların dilini anlayabiliyor ama dilekleri gerçekleştiremiyor. Onu bir vodyanoya[20] satmamsa alenen merkantalist zihniyette bir hareketmiş ve bunun için sorguya çekilmeliymişim. Eleştirmenler, canımın içi, bir şeyi ayaklarının altına almadıkları sürece asla mutlu olmazlar. Bir pelikan ha! Gözlerini yemeliyim onun."

Yepyeni, beyaz bir gömlek giymiş olan garson sessizce yanlarında belirdi. Yapmacık bir ilgiyle reverans yaptı. "Biraz daha çorba alır mısınız Madam?" Bir at yelesi misali kafasının ortasından aşağı sarkan dağınık beyaz saçları hariç kel başı, lambanın ışığında parlıyordu. Lebedeva'nın yüzünde güller açtı.

"Başka bir vilayla karşılaşmak ne kadar da güzel! İnsan hemşerisinin yanında bir başka rahat ediyor. Hayır, canım." Madam Lebedeva gülümsedi; cazibesi mükemmel, olgun ve ürperticiydi. Günlerce aynanın önünde buna çalışmıştı. "Benim bünyem hassastır. Ama Marya büyüleyici *ukha*'nızdan[21] kesinlikle bir kâse daha alacaktır! İnsanlar çok dayanıklı oluyorlar. Çorbada mersin balığı kokusu mu alıyorum?"

"Sezgileriniz çok kuvvetli Madam. Ayrıca şefim, geçen salı verdiğiniz eser için beğenilerini iletiyor. Pelikanlar gelecek sezon kesinlikle çok moda olacak."

Lebedeva'nın kaşları çatıldı. Garson dikkatini Marya'ya çevirdi; solgun gözleri beklentiyle yaşarmıştı. Her ne kadar nefis, tuzlu ve bol dereotlu tadıyla içini ısıtmış olsa da, Marya kendi adına daha fazla balık yahnisi yemek istemiyordu. Fazlasıyla doymuştu, ama Madam Lebedeva'yı mutlu etmek hoşuna gidiyordu ve kadını mutlu eden şeylerin başında diğerlerine emirler yağdırmak geliyordu.

20 Slav mitolojisinde bir tür su cini. Yeşil sakallı, uzun saçlı, bedeni yosun ve çamurla kaplı, çıplak, yaşlı bir adam olarak görünür. Vücudu genellikle siyah balık pullarıyla örtülüdür. Kırmızı gözlü vodyanoyların elleriyle ayakları perdelidir ve balık kuyrukları vardır. Halk tarafından büyükbaba olarak adlandırılırlar. Öfkelendikleri zaman su değirmenlerini, su bentlerini yıkar ve insanları boğarlar – ç.n.

21 Rus mutfağından bir çorba. Kök sebzelerle ve değişik balık türlerinden yapılır – ç.n.

Garson onlarla daha içli dışlı konuşmak için öne eğildi. Teni donmuş çam özü gibi kokuyordu.

"Yoldaş Morevna'nın ilgilerini çekerse, kendilerinin hoşlanabileceği ufak bir büyünün üzerinde bizzat çalıştığımı belirtmek isterim. Çok bir şey değil, gerçekten," diye itiraz etti, Marya hiçbir şey söyleyemeden. "Ama eğer hoşunuza giderse belki de Çar'a bir iki kelime fısıldayabilirsiniz."

"Ben... Ben pek uzman sayılmam. Sihirbazlık işlerinden hiç anlamam ben."

"Marya," diye fısıldadı Lebedeva, "bu işlerin nasıl yürüdüğünü tabii ki biliyorsun. Moskova ziyaretimizde kapsamlı notlar almıştık."

"Evet, ama Moskova'da bu tür bir kafe *yazarlara* özeldir." Hem Lebedeva hem de garson, hatalarının ortaya çıkarılmasından hoşnutsuz, ama buna karşın kaynağından bilgi alabilecekleri kesinleştiği için sevinmiş olarak, kafaları karışmış bir hâlde ona baktılar. "Yazar nedir biliyorsunuz, değil mi?" dedi Marya cesaretlendirerek. Buyan halkıyla konuşmak buzda yürümek gibiydi; tam da istediğiniz gibi hiç problemsiz ve hoşsohbet olabiliyorlardı. Sonra birdenbire Marya, bilmedikleri şeyler karşısında şoke olarak onların tuhaf fikirlerinin ortasına düşüveriyordu. "Romancılar? Şairler? Senaristler?" Lebedeva, kar gibi küllerini ne kadar silkelerse silkelesin hiç tükenmiyormuş gibi görünen sigarasından derin bir nefes çekti.

"Kulağa harika geldiğinden eminim canım. Onlar nedir, bir tür büyücü mü?"

"Hayır, hayır, onlar hikâye anlatırlar. Yani hikâye yazarlar demek istiyorum." Marya zaman kazanmak için çay fincanını eline aldı. Buyanlıların insan dünyasıyla ilgili bilgilere yönelik doymak bilmez arzuları vardı, ama Marya'nın onlara söylediği her şey dedikodu gibi yayılarak cüretkâr bir yeni modaya dönüşüyordu. Dikkatli olmak zorundaydı. "Bir senarist diğer insanların canlandıracağı bir hikâye yazar. İnsanlar hikâyeyi ezberlerler ve hikâyenin kadın kahramanları ya da kötü adamlarıymış gibi davranırlar. Bir şairse uyaklarla yazar, tıpkı bir şarkı gibi." Marya aniden sırıttı. Gözlerini kapadı ve ezberinden okudu; kelimeler eski dostlar gibi ona dönüyordu:

Orada, gözyaşı dökerek, bir çar kızı, hücrede kilitli yatıyor.
Ve Efendi Bozkurt ona çok iyi hizmet ediyor.
Orada, göğün altında kayarak, havanında,
uçuyor iblis Baba Yaga.
Orada, Çar Koşey,
eriyip gitmiş epey,
donuk altın sarısına dalıp giderek.

Garson, bezini bir kolunun altına sıkıştırdı ve kuvvetlice alkışladı. Lebedeva ellerini çırptı. "Ah, muhteşem! Bizim hakkımızda! Bu kadar tanınmış olmak ne kadar da sevindirici."

Cesaret bulan Marya aceleyle devam etti. "Bir romancı... içinde daha pek çok küçük hikâye, motif ve sembol bulunan türden, daha uzun bir hikâye yazar. Hikâyenin içindeki olaylar bazen gerçekten yaşanmıştır, bazen de yaşanmamıştır."

Garson sevimli burnunu kırıştırdı. "Neden gerçekte olmamış bir şeyle ilgili bir hikâye anlatacakmışsınız ki? En azından şiir dolambaçsız ve mert. Aylak hayallerle işi yok; tek kelimeyle dürüst bir nüfus sayım raporu!"

Marya dalgınca çorbasını höpürdetti. "Sanırım insanların sadece doğduğu, büyüdüğü ve evlenip öldüğü hikâyeleri anlatıp durmak sıkıcı olduğundan. Bu yüzden içine garip şeyler ekliyorlar, bir insan doğduğunda bunu daha ilginç, evlendiklerinde daha doyurucu ve öldüklerinde daha üzücü kılmak için."

Lebedeva parmaklarını şıklattı. "Yalan söylemek gibi!" diye haykırdı. "Tamam, bunu anlıyoruz tabii ki! Yalan büyüdükçe yalancı daha da mutlu olur."

"Evet, biraz yalan söylemeye benziyor. Ama..." Marya çok gizli bir sır veriyormuş gibi onlara doğru eğildi. Kendine engel olamıyordu; bir uzman, tanınmış bir otorite olmak hoşuna gidiyordu. Fikirlerinin bir olguya dönüştüğünü izlemek. Buyan'da yaşadıkça, yedikçe ve uyudukça bir şeyleri açıklamayı daha iyi öğrenmişti ki yoldaşları onları anlayabilsin. "Ama sizin de bildiğiniz gibi, siyah saçlı ve kalın bıyıklı bir büyücü hem Moskova'yı hem de Petrograd'ı lanetledi; bu yüzden kimse yalan söylemeden gerçeği söyleyemez. Eğer bir yazar bazı şeylerin aslında nasıl gerçekleştiğiyle ilgili gerçek bir hikâye yazarsa kimse ona

inanmaz, hatta propaganda yaptığı için cezalandırılabilir bile. Ama eğer gerçekte hiç olmamış şeyler hakkında, içinde sadece birkaç doğrunun gizlendiği, yalanlarla dolu bir kitap yazarsa... eh, o zaman da Halk kahramanı olarak alkışlanır, yazarlar kafesinde ona bir yer verilir, şarap ile *ukha* servisi yapılır ve bunların hiçbirini ödemek zorunda kalmaz. *Dacha*da maaşlı bir yaz geçirir ve adına ziyafet düzenlenir. Hatta kalın bıyıklı büyücü tarafından kendisine bir madalya bile verilir."

Garson bir ıslık çaldı. "Bu iyi bir lanetmiş. O büyücünün elini sıkıp ona bir iki kadeh votka ısmarlamak isterdim."

"Biri benim hakkımda bir roman yazmalı," dedi Lebedeva gururla. "Daha ilginç kılmak için yalan söylerlerse hiç umurumda olmaz. Yeter ki iyi yalanlarla, öpüşmelerle, cesurca kaçışlarla ve ufak tefek şiddet olaylarıyla dolu olsun. Kötü bir yalancıya hiç katlanamam."

"Bir aralar," dedi Marya Morevna, "yazar olmanın hoşuma gidebileceğini düşünürdüm. Sabahları okula yürürken şiir okurdum ve o sessiz çayevlerindeki kadınlarla erkekler gibi olup olamayacağımı merak ederdim. İçimde, derinlerde bir yerde, uykuda, uyanmayı bekleyen bir hikâye olup olmadığını."

"Bundan şüpheliyim," dedi Madam Lebedeva burun kıvırarak. "Yalan söyleme konusuna gerçekten çalışman gerekiyor. Belki de Petrograd'dan çok uzakta olduğun içindir. Coğrafi açıdan konuşmak gerekirse, lanetlerin bağlayıcı gücü o kadar kuvvetli değildir. Dürüstlük *çok* berbat bir alışkanlıktır canım. Tırnak yeme gibi."

Tam o sırada, kafenin balina gözünden yapılma yuvarlak penceresi sessiz bir sarsıntıyla titredi.

"Alıntı yapmak için talihsiz bir şiiri seçmiş olabilirsin aşkım," dedi Madam Lebedeva, nihayet soluk yeşil çorbasından tek bir yudum alarak. Gözleri büyük bir tatminle kapandı. Birdenbire odanın en uzak köşesindeki masaya aşırı bir ilgi duyan garson yanlarından aceleyle uzaklaştı.

Dışarıya siyah bir araba yanaştı. Uzun burnu merhametsiz bir gaga gibi yatık ve kavisliydi; çamurlukları bir yumurta kadar yuvarlaktı. Pencereleri kısılan zeki gözler gibi aralandı. Volçiya-Yagoda'ya, yani Marya'yı Buyan'a taşıyan arabaya hem benziyor hem benzemiyordu. Bu, büsbütün daha büyük, daha dikkatli, daha lüks ve daha ciddi görünüyordu.

Arabanın altında, tekerleklerin olması gereken yerde, dört sarı tavuk bacağı yolda uzun adımlar atarak zarafetle yürüyor ve kara pençeleri sertleşmiş karı eşeliyordu.

Madam Lebedeva gümüş kaşığını bir kenara koyup sigarasını tabağında söndürdü; sonra da onu süslü püslü, bütün ve içilmemiş bir hâlde geri alıp şapkasının içine tıkıştırdı.

"Seni ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun devoçka, ama burası zavallı küçük kalbimin kaldırabileceğinden çok daha fazla heyecanlı bir yer olmak üzere. Sanırım sigara odasına geçip en yaşlı yaklarının kanını solusam iyi olacak. Midemi yatıştırmak için."

Lebedeva tüylerini ve solgun saçlarını telaşla savurarak oradan ayrıldı– her hareketi telaşlıydı. Marya Morevna gözlerini iki kere kırptı ve gergin bir şekilde yeniden arabaya baktı; tavuk bacakları, buzla kaplı Arnavut kaldırımlı sokakta bir ileri bir geri hareket ediyordu. Midesi kasıldı–bedeni, garip bir şeyin gerçekleşmesinden hemen önce bunu bağırsaklarının derinliklerinde hissetmeyi öğrenmişti. Yararlı bir şeydi, ama aynı zamanda da rahatsız ediciydi. Marya ellerinin titremesine engel oldu.

Kafe aniden sessizleşti– tek bir tabak tıngırtısının ya da düşen bir fincanın bile bozmadığı, mükemmel, derin bir sessizlik. Büyük göğüslü, balta burunlu bir kadın uzun adımlarla mekâna girerken duvarlardaki derilerin tüyleri diken diken oldu; kadının boğazı siyah bir kürk manto tarafından bütün bütün yutulmuş, beyaz saçları acımasızlık derecesinde sıkı bir topuza hapsedilmişti. Önce soluna, sonra sağına baktı; ardından gözleri, bir dala tünemiş yaşlı ve şişman bir karga gibi, Marya Morevna'ya takıldı. Sanki mekânın sahibiymişçesine bir özgüvenle masalardan birine yerleşti; üç garson ona çay, votka ve temiz bir kapta altın rengi *kvas*[22] getirmek için koşturdu. Bir dördüncüsü, saçlarından sular damlayan bir rusalka belirdi; altın bir tepside bütün bir kaz taşıyordu. Kadın kazın bir bacağını koparıp dişledi ve belli belirsiz tüylerle kaplı çenesine akan suları yaladı. Garson, kadının keyfine keyif katmak için kazı yukarıda tutan bir mobilya misali ayakta dikilmeye mahkûmdu.

"Demek sen O'sun," diye gürledi yaşlı kadın, ağzı dolu sırıtarak. Tüm dişleri yerli yerindeydi; keskin, aslanımsı ve sarıydılar.

---

22 Esmer ya da normal çavdar ekmeğinin mayalanmasıyla üretilen bir içecek. Votkadan sonra Rusya'nın milli içeceği sayılır – ç.n.

"Neden bahsettiğinizden emin değilim," dedi Marya Morevna usulca. Yaşlı kadın kudretinden çatır çatır etti; Marya midesine bir darbe yemiş gibi hissetti. Kocakarı, kazın bacak kemiğiyle masayı tıklattı.

"Evlat, o kaba saba kulesinde kardeşimle kırıştırmıyormuşsun gibi davrandığın bu pandomim faslını geçelim– bırak bu ayakları! Her şey siyah olmak zorunda mı? O numaracı ve ihtiyar bir boğa, sana bunu bedavaya söylüyorum bak. Her neyse, masum kızlara hiç tahammülüm yoktur. Ağızlarında elma olmadığı ve tenceremdeki çorbayla hoşbeş etmedikleri sürece elbette."

Marya, havadan sudan keyifli bir sohbet sürdürüyorlarmış gibi kibarca gülümsemeye çalıştı. Ama çay fincanını o kadar sıkı tutuyordu ki, kulpu avuç içinde kırmızı ay şeklinde bir iz bıraktı. Yüzü kızardı ve yaşlı kadın düşmanca gözlerini devirdi.

"Ah, kes şunu Yelena! Sadece bakirelerin ve Hıristiyanların yüzleri kızarır!"

"Benim adım Yelena değil."

Yaşlı kadın durakladı ve tek kaşını kaldırdı; kaşlarının çarpık çurpuk kılları o kadar uzamıştı ki onları kaş hizasında iki yandan düzgünce örmüştü. Sesinin rengi meraklı bir tını kazanarak değişti. "Kusura bakma. Öyle zannettim. Kardeşimin–" Çayını kaz kemiğinin yağlı tarafıyla karıştırdı. "–Yelena isimli kızlara karşı bir *saplantısı* var, anlarsın ya. Neredeyse bir monomani.[23] Bazen araya bir Vasilisa karışıyor, sırf olaya renk katmak için. Yani hata yapmak çok kolay. Adın ne evladım?"

"Marya Morevna. Ve başka kızlar diye bir şey yok. Hiçbir zaman da olmadı."

Kocakarı, kaz kemiğini omuzunun üzerinden rastgele fırlatıp attı. Hâlâ sessiz ve vazifeşinasça arkasında bekleyen garson onu el çabukluğuyla yakaladı. Kadın masaya yaslandı, kürk mantosu votkanın içine girdi ve yüzünü şap diye iki elinin arasına aldı.

"Bak sen şu işe, ne kadar da *etkileyici*," diye fısıldadı. "Şeytan sofraya oturmuş! Bırak da yaşlı babuşka seni bir... keşif gezisine çıkarsın. Sana iyi gelir! Manevi açıdan destek verir, bir mezarlık ziyareti gibi. Mizah

23 Hastalarda tek bir düşüncenin baskın olduğu zihinsel hastalık – ç.n.

duygunu saklandığı yerden çıkarmak için bedeninin sağlam bir *memento mori*'ye[24] ihtiyacı var."

Kocakarı, Marya Morevna'yı kolundan tuttuğu gibi ite kaka restorandan çıkardı. Hesabı da ödemedi.

Marya aptal değildi. İki artı iki artı ikinin altı ettiğini biliyordu– yani *yaşlı büyükanne* ile *tavuk bacaklarını* ve *dehşete kapılmış garsonları* toplayınca Baba Yaga'yı elde ediyordu. Hiçbir büyücü Baba Yaga'yla boy ölçüşemezdi. Büyücüler restoranındaki yeri en hafif tabirle kutsaldı.

Kar, dışarıda dantel kaplı bir yol oluşturuyordu; öyle lapa lapa yağıyordu ki tepenin üzerindeki karanlık, ele geçirilemez ve kambur Çernosvyat'ı bile gözlerden saklıyordu. Baba Yaga meler gibi bir çığlık kopardı ve havaya sıçrayıp cılız bacaklarını iki yana açtı. Ardından Marya'nın omuzlarına sertçe konarak topuklarını kızın koltuk altlarına batırdı.

"Deh kızım, deh!" diye ciyakladı. "Bir eş mutlaka iyi bir binek olmalı, ha?"

Marya'nın dizleri titredi, ama keçi derisinden bir kırbacın şaklamasını sırtında hissettiğinde öne doğru sendeleyerek karın içinde koşturdu. Baba Yaga'nın arabası homurdanarak canlandı ve ön tamponuyla kızın topuklarını çimdikleyerek peşlerinden koşturdu.

"Bu taraftan, Yelena olmayan!" diye haykırdı Baba Yaga fırtınaya doğru. Marya hasta ve yaşlı bir at gibi inleyip koştu.

***

Marya'nın ağzından aşırı çalıştırılmış bir at gibi salya damlıyordu. Karların süpürdüğü bir köşeyi dönüp yarı kuytu bir sokak arasına çıktı; nefes alış verişleri sığ, sıkıntılı ve hızlıydı. Baba Yaga, bir kapının eşiğinde durması için saçından çekti ve üstünden atladı. Soluk soluğa kalan Marya ferahladı; sırtındaki sıcak yük nihayet kaybolmuştu. Kalbi hırıltılar içindeydi; vücudundan ter boşanıp saç diplerinde ilerlerken yere eğildi. At kemiğinden yapılmış bir kapı, yaban domuzu derisinden yapılma kan kırmızısı-kahverengi bir binanın yan cephesini bölüyordu. Dar sokağı çerçöp ve kırık cam parçaları kaplamıştı. Araba, tavuk bacaklarını sürüyerek neşeyle kornasını çaldı.

---

24 İnsana dünyanın fani olduğunu, ölümün er geç herkesi bulacağını hatırlatan şey – yhn.

"İçeri buyur. Ben de buyurayım tabii," dedi Baba Yaga hâlinden hoşnut bir şekilde, nefesi buğu yapıyordu. "Ve yakınımda kal. Ağlarsan görmek istiyorum."

Atın kalça kemiğinden yapılma kapıyı birlikte omuzlayarak içeri geçtiler. Kapı ikisinin de boyunu aşıyordu. İçeride, demir bir balkonun altında derin ve geniş bir fabrika zemini uzanıyordu. Vidalar ve cıvatalar Baba Yaga'nın kurşun gibi ağırlığıyla inlerken tırabzanın üzerinden dikkatle aşağı baktılar. Altlarında düzinelerce kız, askeri kamyon boyutundaki dokuma tezgâhlarında çalışıyordu; parmakları keten iplikler arasında bir görünüp bir kayboluyor, mekikleri elleriyle yarışıyordu. Kadınların çoğu sarışındı; saçları, başlarının üzerinde bir taç gibi, titizlikle örülmüştü. İçlerinden sadece birkaç tanesi Marya gibi esmerdi. Altın sarısı bir denize serpiştirilmiş birkaç siyah nokta. Tek tip, böğürtlen rengi üniformalar giyiyorlardı. Yaşlı kadının yüzü, yortu sabahı gibi aydınlandı.

"Bu minik, sevimli şeylerin her birinin ismi Yelena. Ah– özür dilerim. *Şu* Vasilisa. Ve şu. Ve şu köşedeki tombalak... ve oyuncak bebeğini hâlâ cebinde taşıyan şu uzun boylu da. Ne kadar şeker."

Marya terden sırılsıklam olmuş alnını sildi. Baldırları alev alev yanıyordu. "Ne yapıyorlar?" diye sordu nefes nefese.

"Ah, bu bir savaş zamanı tesisi. Bilmiyor muydun? Sevgilin sana *hiçbir şey* söylemedi mi? Orduları dokuyorlar. Gece gündüz çalışıyorlar ve iyi hâlden izin günü de almıyorlar. Çaktın mı? Bak, tam şu anda bir tanesi üretim hattından çıkıyor."

Tam altlarında, dokuma tezgâhlarından ve Yelenalardan biri, bir askerin miğferinin ince işlerini hallediyordu. Asker kâğıt gibi dümdüz, ama kusursuzdu; üniforması gıcır gıcırdı, gözleri huzurla kapalıydı ve tüfeği ateşe hazırdı. Mekik, miğferinin sivri ucunun sonunu dokurken bir ileri bir geri hareket etti. Tezgâhın işi tamamlandığında Yelena askerin pantolonunun paçalarından birini açtı ve içine kuvvetle üfledi; önce sağ paçaya, sonra da sola. Asker havayla şişti, burnu pat diye şekil aldı, kalçalarındaki kasları tombullaştı. Dimdik ayağa kalktı ve yeni dikişleriyle bolca gıcırdayarak odanın arkasına, kalıp banyolarının hazır bekletildiği yere doğru uygun adım yürüdü.

"Gördüğün gibi canlı değiller," diye açıkladı Baba Yaga. "Şey, yani *tam anlamıyla* canlı değiller. Bir kurbağa ya da benim arabam gibi de-

ğil. Bütün bunlar, Viy eski numarasını yapıp sanki üstüne para alırmış gibi halkımızı öldüremesin ve onları dönüştürerek kendi saflarına katamasın diye. Bu gariban piç kurularından birini bıçaklarsan sadece sökülürler. İyi numara, değil mi? Kardeşimin zeki olmadığını söylersem hakkını yemiş olurum."

"Yoldaş Yaga–"

Baba Yaga, kürk mantosunun kuyruklarını havada savurarak hızla ona döndü. "Sakın bana *yoldaş* deme küçük kız. Biz ne eşitiz ne de arkadaş. *Başkan* Yaga. Şu yoldaş saçmalığı yukarıdakileri aşağı çekmek için alttakilerin kullandığı bir tuzak sadece. Peki sonra eline ne geçiyor? Bir bakmışsın herkes domuzlar gibi aynı bokun içinde yuvarlanıyor."

Marya sesinin güçlü ve tok çıkması için kendisiyle mücadele etti. Bu kurt kılıklı kadının önünde korkusunu belli etmeyecekti. "Başkan Yaga. Beni neden buraya getirdiniz?"

Baba Yaga tüm dişlerini göstererek sırıttı. Marya aniden kadının siyah kürk mantosunun üzerinde birkaç kafa olduğunu fark etti. Üç tane– ağızları ve burunları bir keşmekeşin üçlü sureti gibi donup kalmış kedi gözlü vizonlar. "Geleceğini göstermek için *Yoldaş* Marya Morevna! Koşey, yani benim açgözlü kardeşim, tüm bu kızları zorla kaçırdı. Moskova'dan, Petrograd'dan, Novgorod'dan ve Minsk'ten. Onları küçük, sıcacık evlerinden gizlice kaçırdı; karları aşıp hızla buraya getirdi; onu sevmeleri ve ona ihtiyaç duymaları şartıyla ne yiyeceklerini, nasıl öpüşeceklerini, ne zaman konuşacaklarını söyledi; hastalandıklarında banyo yaptırdı– ah, benim kardeşim kendisine ihtiyaç duyulmasına gerçekten de bayılır! Kendi kendisine çok ihtiyacı var, anlıyorsun ya? Ve sonra, eh, bir koca her zaman ne yapar? Birkaçından sıkıldı; bazıları ölümünü çalarak ya da domuz gibi boyunları olan, konuşma özürlü bogatirlerle[25] kaçarak onu aldattı. Ve sonra ölümünü gerçekten *çaldılar*. Ah şirret karılar ah! Utanmazlar. Her neyse, fark etmez. Kardeşim sonunda her zaman ölür. Ah, kaç cenazeye katılmak zorunda kaldığımı bir bilsen! Her birine ayrı çiçek, ayrı hediye! Onun oynadığı oyunlara para yetiştireceğim derken yarı yarıya iflas ettim. Yine de hiç ders almıyor. *Ölümsüz* de bu demek zaten. Ölen sadece onun ölümü. Koşey ise yaşamaya devam ediyor. Adamın alnında yazdığı hâlde aşağıdaki bir

25 Orta Çağ'da, Doğu Slav efsanelerinde standart tiplemelere verilen ad – ç.n.

halta yaramaz kızların hiçbiri bunu anlamıyor. Ölümünü kapıyorlar, kutuyu kırarak açıyorlar ve sokak köpekleri gibi üstünde tepiniyorlar, ama ne yaparsın işte? Köpek köpektir. Sadece ısırmayı ve yemeyi bilir. Fakat çoğu, Marya –vay be, ne kadar da karanlık ve yumuşacık bir isim! Bütün gün bu ismin içinde yatıp yuvarlanabilirim– çoğu daha işin en başından benimle geçinmeyi beceremedi. Aile sıkıntılı, kötücül bir meseledir ve Koşey benim iznim olmadan evlenemez. O öküz kılıklı, aptal karıları yerlerimi silmeye bile layık değiller! Bir iğne deliğine bile ok atamıyorlar! Bunu beceremeyene iyi eş denir mi, sorarım sana? Koşey'e binlerce kez iyilik yaptım." Baba Yaga elini mantosunun içine attı ve bir sigarillo çıkardı. Ucunu ısırıp tükürdü ve dudaklarının arasında yuvarladı. "Bu yüzden orada oturuyorlar. Yaşlanmıyorlar– yaşlılardan berbat işçiler oluyor, bunu aklımdan çıkarmamam lazım. Kendi adıma, tam mesai yapamayacağım bir güne yarım günlük bir işi sıkıştırmayı hiç sevmem. Ölemiyorlar da. Şuradaki Yelena, boynunda ben olan, taaaa Knyaz Oleg[26] günlerinden beri burada. Lenoçka!" Başkan Yaga aşağı seslendi ve dikişçi kadına dumanlı bir öpücük yolladı. Kız dokuduğu tüfekten başını kaldırıp bakmadı. "Eminim bu odada bir yerlerde senin için de bir yerimiz vardır Marya! Bebeklerimden birini bile soğukta bırakırsam nasıl bir babuşka olurum yoksa?"

Marya'nın gözleri gözyaşlarından bulanıklaştı. Başı dönüyordu; bir adım daha atarsa balkonun köşesinden aşağı yuvarlanacaktı. Hepsi mi? Hepsi mi Koşey'i sevmişti? Hepsi mi kulübelerinde uyumuştu? Vintovniklere sarılarak? Duygusuz olmayı öğrenerek?

"Bana başka kızların olmadığını söylemişti. Hiçbir zaman. Volçiya-Yagoda'yı yanlış anladığımı ve onun tek aşkı olduğumu söylemişti." Ama Marya'nın kalbi, kendine söylenen yalandan çok, sevgilisinin bu kızları alıkoymuş olmasının iğrençliğini hazmediyordu. Yıllarca. Biriktirilmiş bir servet gibi.

"Kocalar yalan söyler Maşa. Bunu iyi bilirim, ben de kendi payıma düşeni aldım bundan. Bu birinci ders. İkinci ders: bir kocanın yalan söyleyeceği muhtemel konular para, içki, kara gözler, siyasi işbirlik ve tatlı zat-ı alinizden önce kucağına oturmuş ve sizden sonra oturacak kadınlardır."

---

26 Knyaz, İngilizceye genellikle dük ya da prens olarak çevrilen Slavlara özgü bir tür soyluluk unvanıdır. Buradaki Oleg, Orta Çağ'da Slav topraklarında hüküm sürmüş birkaç Knyaz Oleg'den biri olabilir - ç.n.

Marya yüzünü ellerine gömdü. Yelenalara ve Vasilisaslara bakmaya katlanamıyordu. Onları hardal bezlerine sarılı olarak ya da ağızları açık bir şekilde ekmekle havyarın gelmesini beklerken düşünmeye dayanamıyordu. Ve daha da kötüsü: asla eve dönmeyeceklerini, hiç ama hiç bitmeyecek işlerinden asla başlarını kaldıramayacaklarını düşünmeye.

"Av köpekleri ve ocak taşları kızım. Koşey hakkında hiç mi hikâye duymadın? Sadece bir tane hikâyesi var onun. Birinci Perde, Birinci Sahne: güzel kız. Birinci Perde, İkinci Sahne: güzel kızın gidişi!"

"Bunun *bir anlamı olduğunu* düşünmemiştim." *Hikâyeler olsa olsa benimle ilgilidir diye düşünmüştüm. Hikâyenin kadın kahramanı olduğumu. Sihrin benim için olduğunu.* "Burada yazar nedir, onu bile bilmiyorlar!"

Baba Yaga yumuşadı, tabii sadece becerebildiği kadar. Örülmüş kaşları hafifçe kırışarak birleşti. "Bu, hikâyelerin ne demek olduğunu bilmediğimiz anlamına gelmez. Her saniye bir hikâyenin içine girmediğimiz anlamına gelmez. *Çertiy*[27] –biz buyuz, irili ufaklı iblisler ve şeytanlar– doyumsuzdur. Biz saplantılı oluruz. Bizim doğamız bu. Zaman, çıkrıktaki iplik gibi kıvrılıp birikirken aynı yolda daireler çizerek döner dururuz; adımlarımızı birbirimizinkine uydururuz; tekrar tekrar aynı masalları sahneler, aynı hareket dizilerini tekrarlarız. Desenler hoşumuza gider. Rahatlatıcıdırlar. Bazen ufak değişiklikler olur– ev yerine araba, adı Yelena olmayan bir kız. Ama bir fark yoktur gerçekte. Hem de hiç." Baba Yaga pörsümüş elinin tersiyle Marya'nın yanağına dokundu. "İşte böyle ölümsüz olursun volçitsa. Dünyada bir iz bırakana dek aynı hikâyeyi tekrar tekrar arşınlayarak; sen yok olup gitsen bile hikâyenin durmadan ve durmadan, tıpkı bir fonograf gibi dönmeye devam etmesini sağlayarak. Böylelikle gözüne bir kurşun bile saplanmış olsa sıran geldiğinde yeniden ayağa kalkar ve repliklerini tekrarlayabilirsin."

Marya'nın gözyaşları yanaklarından süzüldü ve demir balkonun ızgaralarından aşağı damladı. Bir damla Vasilisa'nın kızıl saçlarına sıçradı. Kız azıcık bile kımıldamadı. *Ah, bir şeyler yapacağım, bir şeyler yapacağım*, diye düşündü Marya hummalı bir öfkeyle. *Çariçe olduğumda tüm bu makineleri kıracağım ve onları özgür bırakacağım.* "Eğer evlenip evlenemeyeceğime karar vermek için buradaysanız, neden bu kadar uzun süre beklediniz? Neredeyse bir yıldır buradayım. Ona bir yıl boyunca inandım!"

27 (Rus.) Şeytanlar, iblisler – ç.n.

Baba Yaga elini çekti. Sigarillosunu balkon parmaklıklarında söndürüp sırtını doğrulttu.

"Lenin öldü," dedi ters ters. "O bu işte kardeşimden daha iyi. Ölümü üstüne yapıştı kaldı. Ne yapsaydım? Tabutunun üzerinde dans etmeye gittim. En azından bu kadarını ona borçluydum. Kimse beni görmedi tabii ki. Bunca yıldan sonra rüzgâra karşı yürüyebilecek kadar çeviğim. Kornalar çalınıp ağıtlar yakıldı ve ben onun çirkin, cam tabutunun üzerinde dans ettim– aynı Pamuk Prenses'inki gibi, kel şeytan! Öpsem uyanır mıydı acaba?"

***

"İstersen bir emir çıkarttırabilirim," dedi Başkan Yaga, Skorohodnaya Yolu'ndan aşağı kendi gayretiyle yürürken. Tazı gibi derin, horultulu nefeslerle havayı koklayarak kısa bir süre için durdu. Baba Yaga karanlık, sakin bir damıtma tesisinin çevresinde sinsice dolandı. "Aha! Saklayabileceğinizi zannettiniz, değil mi?" diye bağırdı, devasa bir yeni votka depolama fıçısını tekmeleyerek. Demir şeritleri kardan buz tutmuştu. Onu sevgiyle okşadı. "Güzel bir bakır mührüm var, kafa kıracak kadar büyük. Ama hepsinin aşağı yukarı standart olduğunu sanıyorum. Üç görev. Onları zamanında tamamladığın takdirde üzerine güzel, beyaz bir elbise geçirip gönlünce kızarabilirsin. Şey, beyaz giymene izin vereceği konusunda şüpheliyim. Ama olayın özünü kaptın. Ve eğer çuvallarsan, yeşil kemiklerini dişlerimin arasında çatır çutur ezmem şart olur– kıtır kıtır!"

"Kızları o fabrikada çalışmakla cezalandırdığınızı zannediyordum."

Baba Yaga votka fıçısını bir kasa hırsızının edasıyla tıklattı. "O, bir Yelena olmanın ayrıcalığı. Seni ise yemek istiyorum. Aileler her şeyi eşit paylaşır, biliyorsun. Kardeşim senin tadına bakıyor. Ben neden oyunun dışında kalayım? Bir yıldır çarevna gibi besleniyorsun! Şu kalçalara, etli butlu kollara bak! Senden bir Büyük Perhiz yortusu, yarım da yeni yıl rostosu çıkarırım ben."

Marya Morevna ellerini yün ceplerinin derinliklerine tıkıştırmış, soğukta dikiliyordu. Rüzgâr kürk şapkasını tokatlıyordu. "Geline olan liyakatini kanıtlamak için ateş kuşu teleklerini yakalaması ve yüzükleri deniz diplerinden çıkarması gereken damat değil miydi?"

Baba Yaga, hangi cevabın en komik olacağını tartıyormuş gibi başını bir yana yatırdı. "Kadınlar zulmün zincirlerini çıkarıp atmak zorundadırlar benim küçük süt buzağım. Ayrıca bu tür şeyler sadece damadın rahminle ilişkiye girmesine düğünden bir yıl önce izin vermediğin takdirde işe yarar. Bir kez izin verirsen ateş kuşları şöyle dursun, damada ocak külünü bile dışarı attıramazsın. Bana soracak olursan ürkütücü yaratıklar. Yanan dışkı dolu asabi çuvallar... hiç onları yiyen birini gördün mü? Ellerinin su toplamasıyla ve çektiğin çileyle kalırsın. Bu hem kocalar hem de ateş kuşları için geçerli."

Marya ister istemez kendinden memnun bir şekilde gülümsedi. Kendi ateş kuşunu yakalarken burnu bile kanamamıştı.

"Ama Yelenalar," diye fısıldadı. "Onları düşünmeye dayanamıyorum. Mutlaka bir yanlışlık olmalı. Koşey'le konuşmak zorundayım. Onunla–" Belki de tüm bunlar önemsizdi ya da yaşlı cadı sadece onu üzmek için yalan söylüyordu ve sabah Koşey'le bunlara gülecekti.

"Ne yani, açıklamasını mı dinleyeceksin? Ayaklarına mı kapanacak? Yerlerde sürünmesini istemeni anlayabiliyorum. Eminim sana bunu yeterince yaptırmıştır, peki bunu hak etmek için ne yaptın? Güzel göğüslerin vardı ve biraz da şiir mi ezberledin? Dinle devoçka. Babuşkalar bilir. Sadece kendine seni tatmin edecek bir hikâye anlat ve bunu sana o söylemiş gibi davran. Seni bir yığın dertten kurtarır."

"Evlenmesini istemediğinizi sanmıştım."

"Evlenip evlenmemesi şeyimde değil. Ama ağzı ayran budalası gibi açık, beyinsiz piç kurularını aileye sokmasına müsamaha göstermeyeceğim." Başkan Yaga parmağını meşe ağacından yapılma fıçının üzerinde büktü. Uzun, eğri tırnağı fıçının gövdesinde minik ve düzgün bir delik açarken kıvılcımlar saçtı, sonra da fışkıran votkayı höpürdete höpürdete içmek için başını yana yatırdı. İçki, kurumuş gırtlağına fışkırırken o da şapırdatarak içti. Nihayet kocakarı, ağzını kolunun yenine sildi ve parmağını öteki yana kıvırıp deliği kapattı. "Ve kabul etmelisin ki hep haklı çıkmak gibi şeytanca bir alışkanlığım vardır. O piç kurularından hangisi önüne çıkan ilk safi patatesle beslenen geri zekâlının üzerine *atlamadı*? Hangisi Koşey'e karşı komplo *kurmadı*? Kardeşimin kalbi pek çok kez kırıldı. Ben sadece onun için en iyisini istiyorum. Seni öperken gülümsemeni sağlayacaksa bunu aklında tut. Ve gülümsesen iyi

edersin. Ben on yedi kez evlendim Marya Morevna. Erkekleri ne kadar tanıdığım hakkında en ufak bir fikrin var mı? Tabii kadınları da! Bu kadar şaşırmış görünme– birkaç milyar yıl boyunca birilerinin eşi olduktan sonra sen de bir karın olsun istiyorsun. Kadınlar şeytani derecede kullanışlı şeyler. İneklerden daha iyiler. Dövdüğün için seni severler ve ölene kadar çalışırlar."

"Ben öyle değilim."

"Göreceğiz. Her neyse, evlilik hakkında bildiklerim yıldızsız bir gecede gökyüzünü doldurur. Doğru Komissar'a yağ çektiğim için sınavdan geçmesem de olur. Ama geçtim, çünkü biliyorum. Bir eş adamın ödünü patlatmalı, bir boyardan daha kuvvetli olmalı ve nasıl yöneteceğini bilmeli. Neticede tüm mesele bu. Kimin yöneteceği. Ve eğer yönetemezsen, *tataaa*! Yüzükle işin mişin olmaz."

Marya çenesini yukarı kaldırdı. "Peki ya bir yüzük istemiyorsam?"

"Bu sabah bir tane istiyordun. Değişen ne? Senden önce bir sürü kız arkadaşı olmuş olması mı? Ölümsüz demek, çüksüz demektir diye düşünmemişsindir mutlaka. Onlar güzel kızlar! Bekareti kendine saklamak, yiyecek zulalamak gibi cezai bir suçtur. Ayrıca çuvalladığın takdirde kemiklerini yiyeceğimi de unutma. Kız suyuna çorba ve bakire külbastı olmaktansa evlenmek iyidir."

10

Raskovnik

"Neye benziyor?" dedi Naganya, ceviz rengi ve uzun bacaklarını yapış yapış bir yağla parlatırken. Altın sarısı maddeyi tenine boca etti ve sıvı, dizlerindeki bakır-çinko-kalay karışımının boşluklarına dolarken gıdıklanarak kıkırdadı. Sonra da sağ gözündeki kemiksi monoklünü düzeltti.

"Nereden bileyim? Daha önce hakkında bir şey duymuşluğum yok ki." Maşa kendini tuvalet masasının yanına yerleştirilmiş küçük kadife sandalyeye bıraktı kederle. Güneş, pencerelere vurarak kızıl perdeleri alev kırmızısına dönüştürüyordu. Lebedeva'nın pudra ile allığın gizemli yöntemlerini öğrenmesi için sarf ettiği sonu gelmez kandırma çabalarına rağmen Marya makyaj malzemelerini hiç kullanmamıştı. Yine de orada, küçük siyah çanaklarda, ölümcül merhemler gibi duruyorlardı. El değmemiş, ama bekleyiş içinde.

Naganya omuzlarını silkti. "Eh, neyse ki ben *duydum*. Tüm kilitleri açan bir tür tüylü bitki olması gerek. Ama eğlenceli kısmı bu değil. Asıl eğlencesi şu ki, bir raskovniki[28] yaşlı bir hanımı bacağından demir bir prangaya vurup ayın karanlık evresinde olduğu bir gece tarlada yürüterek buluyorsun. Zincirleri nerede düşerse– puffl! Raskovnik. Ama o zamazingoyu daha önce hiç görmedim. Onu taze tutmak bir cinayet– zambaklar kül dolu bir vazoda uzun ömürlü olurlar."

"Onu yarına kadar Başkan Yaga'ya götürmek zorundayım, yoksa beni çorba tenceresine atacak. Yemek tarifleri için dolaplarına bakınmaya başladı bile." Başkan Yaga, Koşey'i meşgul ve odasına kapalı tutarak Marya'nın onu görememesini sağlama almıştı; böylece genç kızın

28 Türk mitolojisinde de demir-bozan olarak geçer – ç.n.

lıain, kadim cadının kaprislerine itaat etmekten başka çaresi kalmamıştı. "Sence bunu Lebedeva'ya mı yaptırsak? Biraz yaşlı ya."

Vintovnik güldü; çenesindeki yağlı metal, mermisi biten bir silah gibi tıkırdadı. "Lebedeva bir dahaki sefere yanaklarımı çimdikleyip saçlarımı karıştırdığında böyle dediğini ona söylemeliyim. Ama bu bir işe yaramaz; yaşlı bir kadın olmak zorunda. Kıtlık arzuyu çeker, bilirsin. Balıkçı Kral'ın[29] zamanından beri buralarda doğru düzgün bir yaşlı büyükannemiz olmadı."

"Ne yapmam lazım o zaman? Çorba olmak istemiyorum." *Ve o tacı alamazsam Yelenaları da serbest bırakamam.*

"Ayrıca Koşey'le evlenmeyi de istiyorsun. Ona layık olmayı."

Marya Morevna başını göğsüne eğip kaşlarını çattı. "Gidip onun köpeklerini bir güzel dövmeli ve ölümünü bir kayalıktan aşağı fırlatıp atmalıyım; yapmam gereken asıl şey bu. Naşa, o kadınları bir görsen! Asıl o *bana* layık olduğunu kanıtlamak için ayaklarımın dibinde sürünmeli!"

Naşa huzursuzca kıpırdandı. Koyu renkli, kocaman gözleri endişeyle kırıştı. "Ama onları gördüm. Gördüm. Bu odada yaşarlarken. Başkan Yaga'yla tanıştıklarında. Ve diğer adamlarla da tanıştım."

"Hangi diğer adamlarla?"

"İvanlar. Nerede bir Yelena ya da Vasilisa varsa, bir de İvan olur. Babuşka kesin bahsetmiştir. Bogatirlerden? Genellikle çok zeki olmazlar, ama yakışıklı değillerse de kör olayım. Her zaman üç erkek çocuğun en küçüğüdürler. Her zaman dürüst olurlar; acayip salak, ama bir o kadar iridirler. Yelenalar her zaman onlara âşık olur ve birlikte kaçarlar. İvanlardan birinin canavardan bozma, devasa bir bozkurtla geldiğini hatırlıyorum da. Bütün işi kurt yapmıştı; Koşey'i oyuna getirerek ölümünün nerede olduğunu onlara söylemesini sağladı ve İvan'a Güzel Yelena'nın oturduğu yerde ayılıp bayılması için neler demesi gerektiğini anlattı. Hem de hiç babadan kalma parası olmayan, tırnaklarının içi çamur dolu en küçük oğlan olduğu hâlde. Her şey olup bittiğinde ikisi birlikte kurda binip gitti. Koşey'i karda kanlar içinde bıraktılar. Onlar sağ salim uzaklaştıktan sonra Koşey kendini toparladı ve üzerindeki kanı yıkayıp temizledi. Uzun bir süre durup yola baktı, kızın geri dönebileceğini düşünürmüş gibi. Ama ne yaparsın? Giden gitmiştir. Haf-

29 Kral Arthur efsanesinde Kutsal Kâse'yi korumakla yükümlü olanların sonuncusu – ç.n.

talarca Çernovsyat'tan dışarı çıkmadı. Başkan Yaga artık İvan adını bile ağzına almaz, onlardan o derece nefret ediyor. Eğer sokakta onlardan biriyle karşılaşırsa– kıtır kıtır! Onu oracıkta yiyiverir ve tahıl komisyon memuru gibi geğirir ki herkes üzgün olmadığını anlasın."

"Onları tanıyor muydun? Yanlarına kıvrılıp onlarla birlikte uyudun ve nerede olduklarını biliyordun, öyle mi? Ama onları kurtarmaya çalışmadın."

Naganya kaşlarını çattı. "*Çertiy*'in kitabında kurtarmak yazmaz. Ne ekersen onu biçersin. Eğer kadından bozma sadakatsiz bir tükürük hokkasıysan sonun fabrika olur. Bu sadece sağduyu. Ayrıca insanların sefaleti doğaldır. Tıpkı bir iblisin onların sefaletinden keyif alması gibi. Bir sistem olarak son derece mükemmel işliyor."

Marya tırnaklarını yedi. Daha sormadan evvel iblisin vereceği cevabı biliyordu. "Benim sonum da orası olursa beni de almaya gelmezsin, değil mi?"

Vintovnik Naganya başını yana çevirdi, yağlı saçları yüzüne düşüyordu.

"Pekâlâ," dedi Marya usulca. "Eğer İvan adında bir adamla tanışırsam, bana günaydın diyemeden kalbini yiyeceğim."

Bu rahatsız edici konulardan uzaklaşmaya hevesli olan Naşa sırıttı. "İşte bu yüzden bizden birisin Maşenka! Asabi ve uykulu, güçlü ve akıllı. Şimdi, kazıp çıkarmamız gereken bir raskovnik var ve fazla zamanımız yok."

"Bir insana ihtiyacımız varsa, Volçiya-Yagoda ve harcayacak kucak dolusu haftalarımız olmadan bir şehre nasıl ulaşabiliriz ki?

"Sınır bölgeleri var. Huş ağaçlarının kâğıttan bile daha ince olduğu ve onları yırtabileceğin yerler. Yaşam Çarı'yla Ölüm Çarı buralarda öyle sert kapışmış ki her ikisinin bölgesi de mahvolmuş bir hâlde, dip dibe yatıyor. Bir çakılın her iki yanında, bir şalgamın yapraklarıyla kökünde ve bir kedinin kuyruğuyla dilinde."

"Gitmeden önce Koşey'i görmeyi tekrar denemem lazım. Sesimi duyarsa Baba Yaga beni uzak tutamaz. Kesin beni kollarıyla sarıp sarmalar ve der ki–"

"Yapma Maşa." Naganya huzursuzca yerinde kıpırdandı. "Savaş kötü gidiyor."

"Savaş her zaman kötü gidiyor."

***

Marya ile Naganya genç bir at aldılar; yeşil, çevik ve aç. Akşam ışığında Skorohodnaya Yolu boyunca hızla ilerlediler; vintovnik eyer kaşını tahta elleriyle sıkıca kavrayıp kendini Marya'nın önüne sıkıştırmıştı. Alacakaranlık, beraberinde menekşe-pembe bir pus getirerek acele etmeden, tembelce çöktü. Güneşin son ışıkları aygırlarının kulaklarına düştü.

"Ben atları huylandırırım," diye söylendi Naganya. Yanağındaki emniyet mandalı, yol boyunca yankı yaparak hızla açılıp kapandı. "Kesinlikle şaha kalkıp beni düşürecek! Sonra da ikimizin de üzerine devrilecek!"

"Genç bir at seçtim, senin arada sırada insanları vurduğunu henüz duymamıştır. Her şey yolunda gidecek." At homurdandı; kar burnunda mızırdandı.

Yol arkalarında giderek ufalırken ve yerini karanlık, telaşlı, buz tutmuş ve hışırtılı ormana bırakırken Naganya oturduğu yerde dönüp arkadaşının çenesini tuttu. "Kulağını dört aç Marya! Sınır bölgeleri tehlikelidir. Çok rezil şeyler yaşar oralarda. Dikkatli olmak zorundasın, yoksa Koşey seni kaybettiğim için beni eritir. Tanıdığın ya da göğsünde gümüşi bir yıldız taşıyan birilerini görürsen sakın onlarla konuşma; ne küfretmek ne de isimlerini sormak için. Sakın attan inme. Eğer ayağın yere değerse sana yardım edemem. Düşmanımızın çakıl taşları bile ısırır ve öfke doludurlar. O yaşlı kadını senin için bulmam gerek. Onu tarladan ben geçirmeliyim."

"Bu hile sayılmaz mı?"

"*Fiuv!* Baba Yaga onu aldatmanı *bekliyor* yahu! Canına yandığım Maşa: Bu sınavlar senin gücünü ya da kurnazlığını sınamaz; hile yapma kabiliyetini sınar, ki bu da bir iblisin en kesin ölçütüdür. Oyunu kuralına göre oynadığın takdirde imkânsız olacak şekilde tasarlanırlar. Hile yapmayacaksın da ne yapacaksın? Sahipsiz topraklara korunmadan girip sonsuza kadar kayıp mı olacaksın?

"Diğerlerinin yaptığı bu mu? Bunları Yelenalara da söyledin mi?"

"*Evet!* Ve dinlemeyi reddettiler, çünkü hepsi de kalplerinde tek bir yalan ya da ruhlarında tek bir leke olmayan masum genç kızlardı. Masum olma Marya. Masumiyet aptallıktır. Deneyim sahibi goblin arkadaşının sözünü dinle ve şafaktan önce raskovnik salatası yiyelim."

Ama eğer masum değilsem, kalbimde yalan mı var? Ruhum lekelenmiş mi? İblis miyim ben? Onlardan biri olmak ne demek? Marya enine boyuna düşünecek vakti olduğunda bütün bunları aydınlatmaya kesin olarak karar verdi. Yani Baba Yaga'nın çorba tenceresi başının üzerinde sallanıp durmadığında.

Orman derinleşti; huş ağaçları kargalarla, çalılıklar kızıl renkli ve delici kirpi gözleriyle doldu. Tepelerinde, mor gökyüzü çekilip yerini geceyi yırtan, keskin, delici yıldızlarla kaplı siyah renge bıraktı. Bedenleri birbirlerinin vücut sıcaklığıyla ısınıyordu; iblis, yağının donmasını engellemek için yavaşça boğazındaki tetikle oynuyordu. Nihayet orman, karın su gibi sakin ve telaşsız bir şekilde süzüldüğü geniş bir alana açıldı. Bir düzine ev kor gibi parlıyor, bacalarından dumanlar tüttürüyor ve kış gecesi köy evleri ne yapıyorsa o tarz şeyler yapıyordu. Naganya sevinçle haykırdı; baykuşlar sanki onlardan biriymişçesine iblisin çığlığını yinelediler. Yaşlı bir kadın en küçük evlerin birinden çıkıp karın içinde sessizce ilerledi ve tüm o pencerelerden dökülen ışık halkasını geçer geçmez tarlaya çömeldi. Çişinin tıslaması sessiz gecede hatırı sayılır bir ses çıkarıyordu.

"Bu gece mantar avcıları kadar şanslıyız Marya! Şuna bak, her yeri tombul ve sulu sulu!" Naganya hafifçe sıçrayarak attan indi ve gölün üzerindeki bir mayıs sineği gibi karda dans etti. Ne kara batıyor ne de ayak izi bırakıyordu.

"Neden senin için güvenli de benim için değil?" diye fısıldadı Marya Morevna.

"Çünkü sen hâlâ bir kız çocuğusun." Vintovnik sırıttı. "Kızlar kurallara uymakla yükümlüdürler. İblislerse kuralları çiğnerler."

Tüfek cini karın içinde seğirtti. Marya arkadaşını gözden kaçırmamak için atını hafifçe dürttü.

"Şşşt, babuşka!" diye tısladı Naşa. "Seni yaşlı tembel sürtük! Kocandan kaç çocuk peydahladın ha? Tüm yaşamın bacakların açık geçti değil mi? İblise de kayacak yer bırak!"

Yaşlı kadın irkildi ve etrafına –tam olarak Naganya'nın olduğu yere– bakındı ama hiçbir şey görmedi.

"Yazıklar olsun babuşka! Bu yaşında bile büyücülükle uğraşacak kadar ar namus yok sende! Varsa yoksa tembellik, işin ne? Komşularının

yarısından peydahladığın piç kurularına ciyakla dur. *Yastıklarımı kabartın! Bana kiraz verin!*"

Yaşlı kadın karanlığa dikkatle bakarak ürperdi.

"Babuşka! Bir sefercik olsun şu iki bacağını bitiştir be! Ya İsa bu gece geri gelirse ve gördüğü ilk şey senin at gibi kara işeyen sarkık, yaşlı kemiklerin olursa? Onunla birlikte doğruca cennete gidersin, hem de koşar adım, olacağı bu!"

Kadın, kuru bir takırtıyla dizlerini bitiştirip yerinden fırladı. Naganya balıklama atladı ve kıkırdayarak zincirlerini yaşlı kadının bacaklarına şakırtıyla taktı.

"Marya," diye seslendi yumuşak bir ses. Ama Marya kendine kimseyle konuşmaması gerektiğini hatırlattı ve dosdoğru önüne bakmaya devam etti.

"Marş marş Yoldaş Tembelkemik!" diye bağırdı vintovnik. Kendi kulağını tokatladı, ayağını yere sertçe vurdu ve bir susturucunun yumuşak *pduf pduf pduf*'u eşliğinde ağzından üç kurşun sıktı. Atışlar yaşlı büyükannenin etrafına düştü, ama onu yaralamadı; sadece ürkek bir karga gibi öne sıçramasına neden oldu. "Daha hızlı! Daha hızlı! Polis peşinde! Koş! Eteğini nasıl sıyıracağını iyi bilirsin sen!"

Kadın avazı çıktığı kadar bağırıyor ve tökezliyor, kelepçelerin içindeki ayakları birbirine dolanıyordu. "Sakın düşme yoksa hayatını bebeklerle ve borşla ziyan ediyorsun diye seni tutuklattırırım!"

"Marya," dedi ses yeniden. Marya gözlerini sıkıca kapadı. *Cevap vermeyeceğim*, diye düşündü telaşla.

Naganya yaşlı kadının topuklarını ısırdı, sessiz kurşunlar tükürdü ve Marya'nın, kollarının altına sakladığından bihaber olduğu süngülerle ayak parmaklarına vurdu.

"Ağlama seni buruşuk, yaşlı deve! Tüm diğer tükürüklü canavarlara anlatacağın hikâyeleri bir düşün! İblis seni karda kovaladı! Deve Kraliçesi olacaksın, seni ödüllü sidikli!"

"Marya Morevna bana bak!"

Marya kendini tutamadı. Aşağı baktı. Genç ve güzel bir kadın atının yanında duruyordu, sarı saçları zarif bir balerin topuzuyla toplanmıştı. Erkeklerin metreslerine verdikleri türden kalın, beyaz bir kürk ce-

ket giyiyordu. Sanki biri üzerine bir kova eriyik gümüş dökmüşçesine, göğsünde bir ışık serpintisi hafifçe parlıyordu. Solgun bir yıldız gibi ışıldıyordu.

"Svetlana Tikonovna!" dedi Marya güçlükle.

"Evet, benim," dedi kadın. "Aşağı gel de bana sarıl hayatım. On iki annenden biriyim ben ne de olsa."

Svetlana kollarını açtı. Göğsündeki yıldız hafifçe dalgalandı.

"Bunu yapmamam gerekiyor." Ama gözlerinin yaşlarla yandığını hissediyordu. Bir insan yüzüne, anaç bir yüze ne kadar hasret kaldığını fark etmemişti.

"Benim tanıdığım Marya ne *yapması gerektiğini* çok umursamaz. Neticede saç fırçamı çaldın ve gecenin bir yarısı nankör bir piç kurusu gibi kaçtın. Ama ben benim olanı öfke duymadan bahşederim, bir annenin yapması gerektiği gibi."

"Buraya nasıl gelebildin Svetlana? Burası dünyanın öteki yüzü." Marya'nın parmakları kadının buz tutmuş yanağını okşayıp, *Peki ya öz annem? Peki ya babam? Ablalarımdan hiç haber yok mu? Ayrıca ben bir piç kurusu değilim*, demek için yanıp tutuşuyordu.

"Çok doğru, çok doğru! İşin aslı şu ki, sen gittikten birkaç ay sonra öldüm. Dayanamadım, çok açtım. Polis kulüp üyeliği hakkında kocamı sorgulamak için geldiğinde, ben ve çocuklarım etin tadını bile hatırlamıyorken, siz nasıl geniş apartman dairelerinde oturup bu kadar şişman olursunuz deyip suratlarına tükürdüm! Böyle bir şey söylenmez. Bunu biliyordum. Sanırım sadece yaşamaktan bıkmıştım. Bugünlerde canlı olmak iyi bir şey değil."

"Benim hoşuma gidiyor," diye fısıldadı Marya.

"Çünkü Leningrad'da yaşamıyorsun. Buna inanabiliyor musun? O yaşlı ejderha öldü diye artık adı Leningrad oldu. İsmini değiştirip duruyorlar. Yirmi yıl içinde Limonlu Şeker demezlerse ve bu ismi söylediklerinde gülen insanları vurmazlarsa ne olayım. Hayat salatalık çorbası, yeşil soğan renginde göz farı ve her masada tüten bir semaver varken güzel. Viy'in Çar olduğu ve yemeklerin hayaletlerinin tüm kilerleri inlettiği Ölüm Ülkesi'ne gelene kadar her şeyin ne kadar güzel olduğunu unutmuştum. Aşağı gel Maşa. Sana şeker vereyim."

"Korkuyorum. Geri dönmek istemiyorum. Aç kalmak istemiyorum. Sıradan ve umursanmayan biri olmak istemiyorum. Ve kesinlikle ölü olmak istemiyorum. Benim yuvam Buyan, Yaşam Ülkesi."

"Senin yuvan *Leningrad*," diye hırladı Svetlana Tikonovna. "Sadece bunu unuttun."

"Unutmadım! Ama evinden ayrılıp yeni bir yer bulabilirsin. İnsanlar bunu her zaman yapar. Ben neden yapmayayım?"

Svetlana Tikonovna, bunun kendisi için hiç mi hiç önemi yokmuşçasına omuz silkti. "Gel de beni yanaklarımdan öp devoçka ve sana ne kadar büyüyüp güzelleştiğini söyleyeyim. Yaşayanlar ölülerden ne diye korksun?"

Naganya, yaşlı kadının durduğu ve kelepçelerinin ani bir şakırtıyla açıldığı tarlanın uzak köşesinden sevinçle bağırdı. Yaşlı büyükanne evine doğru dermansız bir koşu tutturdu ve vintovnik elinde çıngırdayan zincirlerle dans etti.

Marya başını silkeledi. Sanki gümüşi bir sis kafasına yapışmış, onu sersemletip uyuşturuyormuş gibi hissediyordu. "Svieta, aslında yapmak istediğin şey beni öpmek değil."

Svetlana Tikonovna kıkır kıkır güldü ve Marya'nın bacağını yakalayıp tırmalayarak kızın üstüne atıldı. İnsanlar duman gibi kıvrıla kıvrıla kardan çıktılar; erkekler, kadınlar ve çocuklar. Hepsinin göğsünde ölümün gümüş serpintisi vardı; hepsi de açtı ve dişlerini gösteriyorlardı.

"İn aşağı, in aşağı!" diye ağlaştılar. "Sadece seni sevmek ve kucaklamak istiyoruz! Öyle sıcaksın ki! Neden tüm öpücüklerin düşmanımızın olsun?"

Yüzlerce soğuk parmak Marya'yı çekiştirdi. Hiçbir binici teninde böylesi ellerle atının üzerinde kalamazdı. Sendeledi ve kalabalığın içine düştü, kar ve buhar kabarıp etrafını sardı. Ağlayıp sızlanan kalabalık tek bir vücutmuşçasına üzerine saldırdı. Isırmadılar ya da tırmalamadılar, ama dudaklarını tenine yapıştırarak onu tekrar tekrar öptüler. Marya her öpücükle daha da üşüdü, daha da zayıfladı; akşam rüzgârı onu uçurup götürecekmiş gibi hissediyordu. Svetlana Tikonovna dolgun, donmuş dudaklarını Marya Morevna'nın ağzına kapatmış bir hâlde kızın üzerinde yatıyordu.

"Aşağı gel," diye fısıldadı balerin, kızın buz tutmuş kulağına. "Sana her adımında yüzlerce kalbi durduracak kadar mükemmel bir şekilde dans etmeyi öğreteceğim."

Marya gölgelerin altında inledi. Kalbini yaşayan ve sıcak şeylerle doldurmaya, hayatta olduğunu hatırlamaya, tüm bu hayaletlerin ağırlığıyla toprağa gömülmemiş olduğunu düşünmeye çalıştı.

"Çay," diye fısıldadı hâlsizce. "Hâlâ tencerede kaynayan ahududu reçeli, fırınlar, dereotlu çorba, turşu suyu." Gölgeler geri çekildi; gümüşi ve donuk dişleri ay ışığını yansıtıyordu. Marya başını kaldırmak için çaba sarf etti. "Tabağımdaki biberler, soğukta koşmak, demir tencerede kaynayan hamur köfteleri, Lebedeva'nın pudraları, Zemya'nın küfürleri ve *gusli*yi parmakların çalabileceğinden de hızlı çalmak!" diye devam etti. Sesi daha güçlü, daha alçak, neredeyse hırlarcasına çıkıyordu. Hayaletler ona öfkeyle baktılar.

Svetlana Tikonovna yüzünü ekşitti.

"Her zaman hırçın bir çocuktun," diye tükürdü.

"Tuzağımda bir ateş kuşu! Elimde bir tüfek! Hardallı sargı bezleri, sırta inen huş dalları ve tavamda çıtır çıtır *blini*!" diye çığlık attı Marya. Viy'in ülkesinin sakinleri ellerini yukarı kaldırıp ormanın içinde kayboldular.

Marya titreyerek takdire şayan bir şekilde ürkmemiş ya da kaçmamış, hatta kara gömülü yabani otları hapur hupur çiğneyen ve tüm bu olup bitenlere kayıtsız kalan genç atın sırtına çekti kendini. Bineğin diğer yanında duran Naganya kısık gözlerle Marya'ya bakıyordu.

"O kadar sevinme," dedi. "Bir düşün! En başından beni dinlemiş olabilirdin– ne kadar da ilginç olurdu bu! Buyan tarihçelerinde bir ilk!"

Naganya koyu renk elini kaldırdı. Avucunda cayır cayır yanan turuncu taç yaprakları sığır dili kadar kalın, diken diken beyaz tüylerle kaplı, yaprakları keskin ve ince, gövdesi kötücül dikenlerle dolu bir çiçek vardı.

"Kraliçe olduğunda," dedi vintovnik resmi bir havayla, "senin için karanlığa daldığımı ve yaşlı bir kadını neredeyse ölesiye korkuttuğumu hatırla."

***

Başkan Yaga büyücüler restoranının arka tarafındaki muazzam çalışma masasında oturuyordu. Masanın ahşabı emaye kadar siyah ve parlaktı. Raskovniki bir kuyumcu merceğiyle dikkatle inceleyerek evirip çevirdi.

"Bu da bir damlacıkmış," dedi sonunda.

"Bir buket istemediniz ki," diye çıkıştı Marya. Gözlerinin çevresini karanlık halkalar süslüyordu; parmakları solgun ve kansızdı. Her bir yanı sızlıyordu; kırık dökük, bitap ve bitikti.

"Doğru, doğru. Bunu bir sonraki kızda hatırlayacağım."

Marya dosdoğru önüne bakarak hiçbir şey söylemedi, ama yanakları alev alev yanıyordu.

"Kızarmakla ilgili ne demiştik devoçka?" Baba Yaga büyük burnunu tıkadı. "Keçiler ve kangren adına çocuk! Gençliğinin kokusuna katlanamıyorum!"

"Biraz bekleyin, geçer."

"Ohoo! Şimdi de büyüklerimize laf sokuyoruz, öyle mi? Dinle, yakında çorba olacak olan. Evlilikte en büyük erdem alçakgönüllülüktür. Alçakgönüllüysen neyin peşinde olduğunu asla fark etmezler!" Baba Yaga bu noktanın altını çizmek için masaya bir şaplak attı. Sanki tesadüf eseriymiş gibi parmakları orada bir bardak votka buldu ve onu tek yudumda devirdi. "Ne zaman evlensem, ikiz buzağılardan alınma bir cenin zarı takarım. Beni gençleştirir, beni bir topak tereyağı gibi güzelleştirir, utançtan yüzümü kızartır, saç örgülerimi çekiştirmeme yol açar, kiliselerde dua ettirir, diz çöktürür ve beni gübrelik dışkı kadar mütevazı kılar. Erkekler buna karşı koyamaz! Çükleri ipekten yularlara bağlı, taşakları kendi keyfim için altın sarısına boyanmış bir hâlde nefes nefese yanıma gelirler. Dizlerimde bir gece geçirmelerine müsaade ederim; tıpkı sevdikleri gibi tatlı, itaatkar, acayip salak ve gizemli bedenleri karşısında kafası karışmış biri olurum. Amanın, benden ne kadar da güçlü! Sonra uyanırlar ve– ha! Baba Yaga yataklarında; olağanüstü siğiller, çivi gibi dişler ve ocağın üstünde çoktan ısınmış çorba tenceresi. İyi numaradır. Suratlarının hâlini bir görsen!"

"Ben öyle biri değilim."

"Göreceğiz. İyi karı ya da iyi koca diye bir şey yoktur. Sadece uygun zamanı bekleyenler vardır."

11

Beyaz Altın, Siyah Altın

"Sana neden ihtiyacım olduğunu anlıyorsun ya," dedi Marya Morevna, kendi payına hiç ilgilenmemiş görünen, onun yerine dikkatini menekşelerden ve dolgun yaban güllerinden ördüğü taca vermiş Zemlehyed'in yanında, orman yosunlarının üzerinde otururken. Lesovik baş parmağını ileri uzattı ve gözlerini kısarak taca baktı; aşırı konsantrasyondan ötürü taştan dili ağzından dışarı çıkmıştı. Nihayet, tacı lal rengi üç it üzümü mantarıyla süsledi ve gözlerini kısarak tekrar baktı.

"Anlamıyorum," dedi ters ters.

"Zmey Goriniç," diye tekrar etti Marya. "Bir ejderha. Fundalığın epey yukarısında. Bırak hazinesini Başkan Yaga'ya götürmeyi, Kavrulmuş'un kızı Kavurma değil, on iki annenin kızı Marya Morevna olarak bile bir ejderhayla nasıl savaşılacağını bilmiyorum. O ejderhanın beyaz altınını ve siyah altınını istiyor– ve dürüst olmak gerekirse ben hiçbir şey istemiyorum. Yatıp uyumak istiyorum."

"Pusuya yatıp vur onu," diye tersledi Zemlehyed. "Tak-tak-tak, iki kaşının ortasından. Sonra ejderha bifteği ye, mutlu ol. Naganya'yı gıcık et." Lesovik yakındaki bir ağaçtan bir şerit huş dalı kabuğu soydu ve ustaca menekşelere doladı– hem de Marya'nın onun kalın, ağaç kabuğu kaplı ellerinin becerebileceğini düşündüğünden çok daha ustaca.

"Bana kızgın mısın Zemya?"

Lesovik granit dişlerinin arasında bir meşe palamudu çatlattı ve tepesini otlara tükürdü.

Marya tekrar denedi. "Naganya bir ejderhayla dövüşecek kadar güçlü değil. Ona ateş etmekte de bir sorun görmüyorum, böylesi bir ca-

navarı öldürmenin Viy'e bir hava bombardıman hedefi fırsatı vermesi dışında elbette. Hem de üç başlı bir hedef."

"Naganya yeterince güçlü. Senin yanında pinekliyor."

Marya gözlerini yere dikip yosunlara baktı. Karıncalar uzaklardaki bir savaşa ya da çılgın bir buğday tohumu partisine doğru kıvrıla kıvrıla gidiyorlardı. Lesovikler kendi görgü kuralları çerçevesinde çok hassaslardı. Zemlehyed'in genç kızın yatağında kimin uyuduğunu önemsediğinden şüpheliydi– lesovikler çapraz tozlaşmayla ürüyorlardı. Önemsiyor, diye düşündü Marya, çünkü aralarında en güçlü olanın beni uyurken koruması gerektiğine inanıyor. Marya ise Naganya'yı tercih etmişti, çünkü –alenen yanlış biçimde– yumruklar ve boğuşma söz konusuysa vintovnikin Zemya'yı yenebileceğini düşünmüştü. Zemlehyed suratını astı ve taca ince, parlak bir üvez dalı sıkıştırdı.

"Naganya'nın çenesi kuvvetli," dedi Marya dikkatlice. "Ama kolları deneyimsiz. Seninkilerse deneyimli ve güçlü, ben de onları seçiyorum." Ayrıca boğuşma asla Naganya'nın tarzı olmamıştı.

Zemlehyed'in yüzüne geniş bir gülümseme yayıldı. Kaya gözleri yağmur damlaları gibi yaşlarla karıncalandı.

"Morevna seçiyor!" dedi gözlerinin içi gülerek. "Ve en iyiyi seçiyor. Zemlehyed, Zmey Goriniç'in nereye yuva yaptığını biliyor. Naşa sağa sola delik açmaktan başka bir şey bilmez. Goriniç kemiklerin tepesinde yatar. Altının tepesinde. Zemya öyle bir yatağı olsun isterdi, ama *fiuv*. İdare ediyor işte."

Yosundan saçları birkaç yeşil örgü hâlinde aşağı sarkarken, lesovik orman tacını havaya kaldırdı. Hiç bakmadan elini aşağı uzattı ve bir tutam kış soğanı yolup yeşil sapları bir duvak gibi sarksın diye tacın arkasına sapladı. Zemlehyed öne uzanıp tacı Marya'nın başına taktı. Taç, gül pembesi pantolonuna ve siyahlı menekşeli çizmelerine uyuyordu.

"Sana yardım edecek, eğer ona bir söz verirsen."

"Ne istersen Zemya."

Köknar yaprağından bıyığını sıvazlayan Lesovik pişmiş kelle gibi sırıttı. "Zemlehyed için bir öpücük, dudaktan. Kimseye söylemez."

Marya Morevna bir kahkaha attı. Çapraz tozlaşma düşkünleri bile zaman zaman meraklı olmasa olmaz, diye akıl yürüttü. Bir ağacı ya da kayayı öpmek kadar zararsızdı. Ayrıca Koşey de tüm o Yelenaları öp-

müştü. Ya da muhtemelen öpmüştü. Hakikati kim söyleyebilirdi ki? Marya isyanın göğsünde fokur fokur kaynadığını hissetti. Umurunda değildi. Kimi istiyorsa onu öperdi. "Tamam Zem. Bir öpücük."

Lesovik hiçbir uyarıda bulunmaksızın havaya sıçradı, bir perende attı ve yosunlu toprağa sertçe inerek hararetle bir çukur açmaya başladı. Yumrukları toprağa saldırdı, dişleri gıcırdayıp tuttuğunu kopardı, ayakları derin sulara dalan bir dalgıç gibi tekmeler attı. Toprak yığınları sağa sola uçuştu; Zemlehyed açtığı deliğin içinde gözden kayboldu. Bir müddet sonra, parmak boğumlarına dantelsi mantarlar takılmış bir hâlde, pat diye ortaya çıkıverdi.

"Morevna! Acele et! Senden hızlısı bile çok yavaş."

Marya, lesovikin kaba saba elini tuttu ve Zemya onu baş aşağı yeraltına sürükledi.

***

Marya düşerken havada bir takla attı ve ayaklarının üzerine düzgünce indi. Güdük makiler ve uzun leylaklarla dolu, oldukça farklı bir ormandaydı. Etrafları dört bir yanlarından yükselen altın sarısı-turuncu dağlar tarafından kuşatılmıştı. Zemlehyed, kısa bacaklarıyla keyif içinde öne arkaya tekmeler savurarak en uzun ağaçlardan birinin dallarından aşağı sarkıyordu. Başını daldaki çatlaklardan birinin içine soktu ve iğne yapraklarla dolu zemine –gümmm! – düştü.

Ama orman cini sıçradı ve doğrulduğunda kırmızı şeritli, koyu yeşil bir asker üniforması giyen hoş bir adama dönüşmüştü. Altın sarısı başlığı parlıyordu. Büklüm büklüm, çalı gibi kara sakalları ve çam ağacı gövdelerini andıran kaslı kolları vardı. Zemlehyed parmağını dudaklarına götürdü.

"Kimseye bir şey deme," dedi, sesi aniden çok değişmişti. "Bilmemeliler."

Marya Morevna ağzı bir karış açık bakakaldı. Ağzını bir türlü kapayamıyordu. Onca zamandır arkadaşı bir... ne? Söyleyemiyordu bile. Bir erkek. Üstelik yakışıklı bir erkek. "Neden söylemeyecekmişim? Zem! Lebedeva bile yakışıklı olduğunu kabul eder!"

"Ormanın sırları vardır," dedi kibarca. "Ormanlar gerçekte bu işe yarar. Sır saklamaya. Bir dünyayı diğerinden ayırmaya. Öyle olmadığı-

nı düşünebilirsin ama Lebed'i seviyorum. Naşa'yı da öyle, tüm çamurlu kalbimle. Ama aptal olduğumu düşündükleri sürece zulalarından çalmaya devam edebilirim ve bundan asla şüphelenmezler. Lebedeva onun gece kremini isteyeceğimi bir an olsun düşünmez. Ya da Naganya'nın tabanca kılıfı bluzunu. Ama onları aldım ve artık bana aitler. Ve hayır, geri vermeyeceğim."

"Neden onları *isteyesin* ki?"

Zemlehyed omuzlarını silkti. "Doğamda var. Ben zulalarım. Bu onların doğasında da var, bu yüzden Lebedeva gecelerden çok gece kremine sahip ve Naşa da teneke kutu topluyor ya. Zmey Goriniç de öyle. Ama bence bu senin de doğanda var."

Marya gözlerini kırpıştırdı. "Ben öyle düşünmüyorum. Ben ne biriktiriyorum ki?"

Zemlehyed asimetrik bir şekilde gülümsedi, yüzünü nasıl kullanacağını pek bilmiyormuş gibi bir hâli vardı.

"Bizi."

***

Lesovik onu uçuşan polenlerle kaplı, vızıldayan arılarla kaynayan, dikenli sarı çiçeklerle dolu bir tarladan geçirdi. Kabarık, beyaz pamuk fidanları etraflarında minik bulutlar gibi savruluyordu. Güneş, ellerini ikilinin omuzlarına bastırarak onlarla birlikte acele ediyordu. Karla yol yol olmuş dağlar, tuhaf ve sıska bir şekilde çevrelerinde yükseliyor, açlıktan ölmek üzere olan bir adam toprağın altında uyuyakalmış da kaburgaları taşı delip çıkmış izlenimi uyandırıyorlardı. Çayır boyunca coşkuyla akan, içinde hiçbir balıkçının hayal dahi edemeyeceği balıkların suları sıçrata sıçrata yüzdüğü derin ve mavi bir nehri takip ettiler. Sonunda, uzaklarda, tam da güneş yorulup kızarırken Marya kuru otların arasında kocaman, kürkle kaplı bir *yurt*[30] gördü. Çatısını kalın, kıvırcık yapağılar örtüyordu; uzun sırıklar, ortada geniş bir alan oluşturacak şekilde kıvrılarak çadırı sıkıca ayakta tutuyordu. Bir koç postu kapısını gözlerden gizliyordu.

Zemlehyed kapıyı çalmadı. Postu öte yana itti ve devasa cüssesini girişe tıkıştırarak çadıra daldı. Marya sıcacık *yurt* gölgelerinin içine doğru

30 Orta Asya'da Türk ve Moğol göçebelerinin ev olarak kullandığı çadır - ç.n.

onu takip etti ve kendini dağ gibi evrak işinin yanında küçücük kalmış, yuvarlak gözlüklü, kel bir adamın çalışma masasının karşısında buldu.

"Randevunuz var mı?" diye kükredi adam, bir kızarıklık uzun, kızıl bir dalga hâlinde başından kaşlarına kadar tüm yolu teperken.

"Zmey Goriniç'i arıyoruz," dedi Marya sert bir sesle.

"Küçücüksün," sonucuna vardı adam. "Zmey Goriniç küçücükler için bulunmaz. O, sadece büyük olanları fark eder! Kendisi kadar büyük olanları!"

"Ben büyüğüm." Zemlehyed omuzlarını silkti.

"Zmey Goriniç'le kıyaslanınca çok da değil!" diye böğürdü adam, başı yeniden kızarırken.

"Kendimizi Zmey Goriniç'le kıyaslamak için gelmedik," dedi Marya tatlı tatlı, gözlüklü adamın ruh hâlini tartarak. Adam yığınının en altındaki bir kâğıt tomarını kavradı ve diğer dosyaları hiç kıpırdatmaksızın, ustaca bir hareketle çekip çıkardı. Sonra da dosyaya çalakalem yazmaya koyuldu. "Üç başla, sıradağ gibi kuyrukla ve imparatorlukları yakıp kül eden bir nefesle rekabet edebilmek ne mümkün?" diye ekledi Marya.

Gözlüklü adam çileden çıkmış bir şekilde başını kaldırıp baktı. "Bana bakın sizi adi suçlular, benim üç başım yok. Hiçbir zaman da olmadı! Yazarların ipini gevşek tutarlarsa ve oraya buraya ismin -i hâlini yapıştırmayı öğrendikleri an Parti'nin haklı işgücüyle dizginlemezlerse olacağı bu. Ben *Yoldaş* Goriniç'im ve *bir* başım var."

"Ben bir suçlu değilim," dedi Marya Morevna. Zemlehyed, onun adını taşıyan hiçbir yakalama emri olmasa da, hem bir goblin olduğu hem de suç işlemek doğasında bulunduğu için şerefiyle ilgili herhangi bir itirazda bulunmadı.

"Elbette öylesin," diye tersledi Yoldaş Goriniç. "Herkes suçludur! Hepimiz dört bir yandan karşı devrimcilerle kuşatılmış hâldeyiz. O yüzden, doğal olarak, insanlar üç kategoriye ayrılır: suçlular, henüz suçlu olmayanlar ve henüz enselenmemiş olanlar." Yoldaş Goriniç devasa bir dolmakalemi onlara doğrulttu. "Bütün hayatı boyunca tetikte yaşamış ve aklıyla bedenini tüm karşı devrimci düşüncelerden arındırmış biri bile– *o adam* bile bir suçludur! Hiç çaba harcamadan masum olmalıydı! Eğer Yoldaş Stalin'in vizyonuna sıkı sıkıya bağlı kalmak için çok uğraşmak zorunda kaldıysa ezelden beri bir suçlu olduğu çok açık!"

"Bir ejderha olduğunuzu sanmıştım," diye iç çekti Marya, küçük bir sandalyeye oturarak. Hâlâ sihrin en görkemli hâlini, ejderhaları ve denizkızlarını görmeyi, dünyayı savunmasızken yakalamayı arzuluyordu. Bunu değil, kendisine sadece evini anımsatan ve üzerinde muhtemelen *kaçak* yazan kendi yakalama emrini hatırlatan şeyleri değil. Zemlehyed sakince, hazır olda arkasında duruyordu.

Yoldaş Goriniç iki yumruğuyla dosyalarını dövdü. "Ben bir *ejderhayım*! Etrafına bir bak! Ne görüyorsun, ha? Burası benim kemiklerden yatağım! Bak nasıl çıtır çıtır yiyorum onları!"

Marya tek kaşını havaya kaldırdı, bu da adamı daha da delirtmişe benziyordu. Çok geçmeden adamın iyice küplere bineceğinden şüpheleniyordu. Omuzlarını silkti. "Ben kemik görmüyorum."

"Suçlu tabiatın gözlerini kör ediyor! Bak!" Bir dosya kaptı. "Yoldaş Yevgeni Leonidoviç Kryukov! Bu ayın yirmi dördünde, salı günü, Stalin karşıtı teşkilattan hüküm giymiş! Öğle yemeği arasında vurdurdum onu! Al sana kemik! Yoldaş Nadezda Aleksandrovna Roginskaya! Kaçak ve suçlu kuzenlerini benden gizlediği için hüküm giymiş! Perşembe tutuklandı, cuma akşam yemeğinden önce vuruldu. Al sana kemik!" Devasa bir dosyayı başının üzerine kaldırdı. "Bandura Köyü, Ukrayna'da! Kolektifleşmeyi reddetmiş! Çok kötü– her hâlükârda açlıktan ölecekler! Al sana kemik!" Kel adam çalışma masasının üzerine eğilip evrakları kucakladı. "*Üç yüz altmış yedi* ayrı anti-Bolşevik casus, Sergey Mironoviç Kirov[31] cinayetinden hüküm giydi! Ya da giyecek, biz Kirov'u Leningrad'da vurdurmayı becerir becermez! Al sana kemik! Al sana kemik! Al sana kemik!" Goriniç kâğıtları neredeyse kendinden geçmiş vaziyette avuçladı. "Ben döşeğimin içine tıkıştırılmış infaz kararlarımla uyurum. Sırtıma iyi geliyor!"

Marya, keskin ve soğuk korku bedenini dağlarken onu izledi. "Neden bunu yapıyorsunuz Yoldaş Goriniç?" dedi yavaşça.

"Bu bir şey değil ki! Burada, iç bölgelerde, Parti'nin işi o kadar kolay değil. İnsanlar yaklarına ve çocuklarına çok bağlı. Ama ben... ben Doğu'yu anlıyorum. Ben ezelden beri buradayım! Annem büyük bir

31 Bolşevik lider. 1926'da Leningrad'da Komünist Parti teşkilatında yükseldi. 1934'te vurularak öldürüldü. Krikov'un ölümü, 1930'ların sonlarında Parti'den ihraç edilmiş çok sayıda eski Bolşevik'in tutuklanıp öldürüldüğü Büyük Temizlik olarak da bilinen dönemde doruğa çıkacak Parti'deki muhalif öğeleri bastırma eğiliminin bahanesi olmuştur – ç.n.

ejderhaydı. Baykal Gölü'nde yaşar, burnundan fırtınalar koparır, seller tükürür ve dünyanın çivisini çıkarmak için gölün dibine dalardı. Babamsa –biliyorum, buna inanmayacaksınız!– babam Cengiz Han'dı ve o kadar cesurdu ki, yerdeki ve gökteki tüm yaratıklar arasında devasa[32] annemin ırzına geçip de tüm bu süre boyunca kahkahalarla gülebilecek kadar güçlü olan bir tek o vardı. Yumurtam Altın Orda Devleti'yle birlikte at sırtında yolculuk etti. Yaktıkları köylerde, oklarla delik deşik olmuş tüm o vücutların arasında büyütüldüm! Benim içim dışım Doğuludur! Yani onları avucumun içi gibi bilirim. Onlar da beni bilir. Parti'ye karşı gelirlerse Yoldaş Goriniç'e karşı gelmiş olacaklarını bilirler ve Goriniç her zaman onların yoldaşı, yatak arkadaşı, akşam yemeği misafiri, cenazede levazımatçısı olmuştur." Gözlüğünü düzeltti ve kırmızı bir mendille alnını sildi. "Ben bir aracıyım. Moskova bana et ve kemik yollar, ben de ona bol bol yumuşak pamuklu dokuma ve bol bol yumuşak petrol yollarım. Haraç. Eski ve saygın bir sistem."

"Parti'nin Doğudaki çıkarları sizi neden ilgilendiriyor?" dedi Marya, mümkün olduğu kadar soğukkanlılığını koruyarak; çünkü soğukkanlılık adamı üzüyor gibi görünüyordu ve üzgün yaratıklar dikkatsiz olurdu. "Sadece merak ediyorum. Bana, Goriniç eski günlerde çarlar için çalışmıyormuş gibi geldi de."

"Peh! Neden çalışayım ki zaten? Ben doğuştan Han'ım! Çarlar bana sahip olmadığım hiçbir şey sunamazlar. Onların hepsi de birer sanat meraklısı, her biri defalarca kendi portrelerini yaptırdı. Ama şimdi! Parti *endüstriyel miktarda* iş yapıyor, *büyük partiler hâlinde*. Benim gibi. Açgözlü. Stokluyor. Parti yatağımı konforlu kalça, göğüs ve kaburga kemikleriyle dolduruyor! Parti olmasaydı tüm bunların kendi iyilikleri için olduğunu Halk'a anlatacağım derken şimdi uyuduğumun yarısı kadar iyi uyuyamazdım."

Yoldaş Goriniç aniden eliyle hafifçe alnına vurdu ve başını kaplumbağa gibi onlara doğru uzattı.

"Adın ne demiştin suçlu kız?" dedi sertçe.

"Marya Morevna." *Kaçak*, diye düşündü. *Aleyhimde söyleyebileceği tek şey bu. Ve ara sıra arkadaşlarına karşı kaba, ama sadece izin verdiklerinde.*

32 Yazar burada "gargantuan" kelimesini kullanarak Rabelais'nin Gargantua'sına göz kırpmaktadır. Ancak Türkçede buna karşılık gelen bir kelime bulunmadığı için bu şekilde çevirmeyi uygun bulduk – ç.n.

Goriniç dosyaları kaldırıp evraklarını altüst etti, dilini bir dışarı çıkarıyor bir içeri sokuyordu. "Bakın burada neler varmış?" diye bağırdı zafer kazanmışçasına. "Biliyordum, biliyordum! Neyi unuturum ki ben? Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi! Yoldaş Marya Morevna! 1942'de Leningrad'da aleni firardan hüküm giymiş! Al sana kemik! Al sana kemik! Ve bu da seni *benim* kemiğim ve *benim* haracımı yapıyor. Seni şimdi vursam ve bunları bir kalemde geçsem nasıl olur? Neden bekleyeyim? Zaman komünaldir Marya Morevna, hatta tüm ticari mallar içinde en komünal olanıdır. Hepimize eşit olarak dağıtılmıştır. O hâlde neden zulalayalım?"

Marya omuzlarını dikleştirdi ve bacak bacak üstüne attı. Bir ejderhaya, hatta bunun gibi gözlüklü bir tanesine bile korktuğunu asla ama asla belli edemezdi. Atı ürkütebilen yılanı da ürkütürdü. Bir Han sadece güce saygı duyardı. Marya yine de akşam yemeğinin hazır olduğu, sıcak ve kırmızı odasında olmayı diledi.

Gözünü dikip adama baktı. "Madem hepimize eşit olarak dağıtılmış, ben de kendi payıma düşeni alıp keyfime bakacağım, teşekkür ederim."

"Hıh." Goriniç siyah dosyayı çalışma masasına bırakarak homurdandı. İçine bir şeyler çiziktirdi. "O zaman tüm günümü yedin bitirdin ve sadece daha fazla evrak işi sıçıp çıkardın. Şimdi senin burada bulunduğunu, vurulmayı reddettiğini, bir fincan hava soluduğunu ve bir yemek kaşığı tozu rahatsız ettiğini not düşmek zorundayım. Karşılığında pul pul deri ve üç tel saç bıraktın. Gerçekten çok meşgulüm."

"Eğer almaya geldiğimiz şeyi bize verirseniz buradan seve seve gideriz," dedi Zemlehyed, kısaca.

"Nedir o?"

"Altınınız," dedi Marya. "Fazlasına ihtiyacım olduğunu sanmıyorum. Birer bozukluk. Bir beyaz, bir siyah."

Yoldaş Goriniç kocaman, etli, kırmızı ellerini kel başının ardında kavuşturarak sandalyesine yaslandı. "Sen, benim genç suçlum, bir geri zekâlısın."

Zemlehyed subay başlığını çıkardı ve özenle kaslı, meşe kökü kollarının arasına aldı. Dağınık siyah saçları burgular hâlinde dışarı fırladı. "Gorinçik," dedi sırıtarak. "Hayır de. Hayır dediğini duymak istiyorum."

"Hayır demiyorum. Evet de demiyorum. Senin taşak kafalı bir geri

zekâlı olduğunu söylüyorum, seni beş para etmez iri kıyım lesovik kayası. Ah, kemiklerindeki yosunu görebiliyorum! Kim Zmey Goriniç'i kandırabilir? Hiçbir şey ve hiç kimse! Burada ne yaptığını zannediyorsun? Sen ve ben oğlum; insanmışız gibi giyinip kuşanabiliriz, tüm fiillerimizi mükemmel çekimleyebiliriz ve bizi yine de sevmezler. Hiçbir zaman memelerine çamur bulaştırmanı ve onu ıslak yapraklarla becermeni istemeyecek. Benim babam bir insandan çok bize benzerdi ve bunu oldukça iyi yapardı: istediğin her şeyi al, çocukları alıkoy ve dünyanın kaymağını ye. İnsanların bize verebileceği en iyi şey haraçtır. Koşey'ine sor. O herkesten iyi bilir. Bir ruha ve kalbe sahip olmayan kişiler asıl *onlar*. Zmey Goriniç'in yatağını kim yapıyor? Kendisi değil herhâlde!"

"Benim bir ruhum var," dedi Marya Morevna ve Yelenaların altın sarısı yüzleri aklına üşüştü. "Benim bir kalbim de var. Ben kimsenin kemiklerinin üzerinde uyumam."

Yoldaş Goriniç pis pis güldü. "Daha gençsin. Zamana bırak."

"Parti onları sana bildirmeden çok önce de kemikleri ağzını şapırdata şapırdata sıyırıyordun sen," diye çıkıştı Marya. "Sakın *çertiy* ve insanlar arasına çizgi çekmeye kalkayım deme. Sen de açsın, biz de açız. Ne farkı var?"

"Aradaki *fark* şu; bütün dünyaya sahipsiniz ama hâlâ bizi kovmaya devam ediyorsunuz! Kentlere ve kiliselere sahip olmanız yeterli değil, çiftliklere de sahip olmak zorundasınız. Çiftliklere sahip olmanız yeterli değil, ormanlara da sahip olmak zorundasınız. Ormanlara sahip olmanız yeterli değil, her tanesine, her kristaline kadar kara da sahip olmak zorundasınız! Ve şimdi gelmiş benim altınımı da istiyorsunuz. Sanki bir ejderha hazinesinin ne olduğu, ne anlama geldiği hakkında en ufak bir fikriniz varmış gibi. Pekâlâ, seni yendim Marya Morevna. Sen zaten öldün. Ama ben? Zmey Goriniç her şeye rağmen ayakta kalır. Eğer buna mecbur kalırsam bir Moğol olabilirim. Olmam gerekiyorsa bir Çinli olabilirim. Ve tek damla ter dökmeden iyi bir Partili de olabilirim. Her şey sona erdiğinde gel de bak, gördüğün şey yine küller içinde yüzen ve kafataslarınızın üzerinde güneşlenen Goriniç olacak!"

Zemlehyed başlığını tekrar başına geçirip düzeltti. Sonra koç postundan çadır kanadını çekip sessizce dışarı çıktı.

"Ne yapıyor?"

"Git de kendin öğren," dedi Marya, ama hiçbir fikri yoktu.

"Öğrenemem, seni embesil. Ne yani, bir ejderhanın bir insana dönüşebileceğini mi zannediyorsun? Bunun için çok büyüğüm! Bir insanın teni benim için çorap gibi bir şey. Kıvrımlarımın öyle derinlerindesin ki şimdiden tadını alabiliyorum. Oturduğun şu sandalye var ya, o da benim bir parçam. Bu çalışma masası benim bir parçam, bu zemin, bu *yurt*. Dışarıdaki çiçeklerin birazı bile. Benim pullarım, benim dilim, benim sorgucum, benim midem. Kendi dışıma çıkamam."

Yoldaş Goriniç gözlüğünü çıkardı ve büyük bir özenle katladı. Ardından ağzını korkunç bir şekilde, kocaman açarak tüm yassı dişlerini sergiledi. Ağzı giderek daha da açıldı ve sonunda bir kukuleta gibi başının arkasına düştü. Marya fırlayıp kapıya doğru kaçtı, ama etrafındaki hava şişip kararmıştı; onu sıkıştıran, mengeneye alan, duvar kadar, hatta duvardan da yüksek kıvrımları etrafında parlamadan önce göremedi. Marya üzerine kapanan kertenkele derisine vurmaya çalıştı, ama kıvrımlar çoktan kollarını yerine mıhlamıştı. Leş gibi çürümüş et ve bayat kemik iliği kokuyorlardı. Nefes almak için yutkundu; kesik kesik ve çılgına dönmüş bir şekilde soluyordu; başı, yeraltı mağaraları rengindeki –siyah, mavi ve gümüş– yılan ilmeklerinin kuluçkasından dışarı zar zor uzanıyordu. Eğer varsa bile Zmey Goriniç'in yüzünü göremiyordu, sadece onu acımasızca sıkıştıran bedeni ortadaydı. Marya'nın gözyaşları bile boğuluyordu.

"Yoldaş Goriniç," diye fısıldadı boğuk bir sesle; sesi zorlukla çıkıyor, kalp atışları kulaklarında uğulduyordu. "Çok geçmeden beni alacaksınız. Dosyanız öyle diyor ve dosyalar yalan söylemez. Beni kemikten yatağınız için alacak ve sonsuza kadar üzerimde uyuyacaksınız. Ama dosyanız, *Yoldaş Marya Morevna, 1926'da bir Kazak ejderhası tarafından yendi*, demiyor. Çelişkiler olacak Zmey Goriniç! Ve evrak işi! Bırakın gideyim. Uzun süre beklemek zorunda kalmayacaksınız." Sonra Marya Morevna gözlerini kapadı. Eğilebildiği kadar öne eğildi ve yüzünü kapatan yılan derisini çok nazikçe öptü.

Kıvrımlar kaynayarak kızardı ve Marya bir an için gerçekten de orada ölebileceğini düşündü. Yanağında, tam da gözünün aşağısında ufak bir kıvılcım patladı. Kirpikleri cızırdamaya başladı– ve sonra kıvrımlar yok oldu. *Yurt*'un dışında, bir pamuk tarlasında iki büklüm hâlde, nefes nefese duruyordu. Marya ateşi söndürmek için yüzünü tokatladı.

"Maşa!" diye bağırdı Zemlehyed, çayırın ötesinden, nehir kenarından. "İyi misin?"

"Tadı acı ve yemeye değmez!" diye böğürdü bir ses *yurt*'un içinden.

Marya, zeytin yeşili ceketini çıkarmış ve atletinin içinde terleyen lesovike koştu.

"Nereye gittin Zemya? Beni boğabilirdi. Beni öldürebilirdi."

Zemlehyed muazzam yumruğuyla alnını kuruladı. "Bu ırmağın yönünü çeviriyordum Marya Morevna. O korkunç *yurt*'a doğru akması ve onu sürükleyip götürmesi için ırmağa dil döküyordum. O gittiğinde yıkıntının içinde beyaz ve siyah bozuklukları arayabilirdik. O, Hanlar hakkında abuk sabuk konuşurken aklıma bu fikir geldi. Ejderhaların ayaklar altında süründüğü zamanlarda bu tarz şeyler yapmıştık."

Zemya devasa dizlerini mavi gökyüzünün altında gürültüyle çıtlatarak nehir kenarına eğildi. Kollarına bir öbek toprak aldı –öyle çoktu ki büyük, uzun kemikler ve iri kaya parçaları da birlikte geldi, öyle çoktu ki hiçbir lesovik o yığının ardından görünemezdi– ve ileriye fırlattı. Toprak öbeği, bir tümseğe çarptığında patlayıp toz ve parçalanmış kaya yağmuruna dönüştü. Zemlehyed, Marya'ya göz kırptı ve çoktan nehir suyuyla dolmaya başlamış çukurun içine atladı. Omuzunu toprak çukurun bir tarafına dayadı ve ittirdi; boyun kasları gitar telleri gibi gerildi. Toprağı yarıp geçti ve ittirmeye devam etti; öyle hızlı hareket ediyordu ve öyle uzağa gitti ki Marya kara toprağın ve içine su dolması için Zemlehyed'in açtığı yatağı doldurmakta acele eden nehrin arasında onu çarçabuk gözden kaybetti. Lesovik *yurt*'a ulaştığında nehir durdurulamaz hâle gelmişti. Akıntı Yoldaş Goriniç'i süpürüp götürür ve uzaklarda, tepenin aşağısında başka bir akıntıyla birleşmek için onu beraberinde taşırken, Zemya köpüklerin ve kükreyen suların içinden sıçrayarak dışarı çıktı. Zmey Goriniç'in acı çığlıkları vadide yankılandı, ama onun ardından tüküren Zemlehyed'in kahkahaları da ona eşlik etti.

Marya *yurt*'un olduğu yere geri yürüdü; saçları sıçrayan su damlacıklarından sırılsıklam olmuştu, haşlanmış yüzü zonkluyordu. Önceden *yurt*'un bulunduğu yere vardığında, nehir kısmen yatışmıştı ve Zemya otları karıştırarak altınları arıyordu.

"Burada hiçbir şey yok Zemya," diye içini çekti Marya. "Kemik bile. Bak, ortalıkta pamuk fidanlarından başka bir şey yok!"

Marya başını yana eğdi. Bir pamuk sırasının arasından güçlükle ilerledi; solgun demetler yakıcı rüzgârda kaygısızca salınıyordu. Pofuduk beyaz kafalardan birini kopardı. Çözmüştü, bilmeceyi çözmüştü ve zafer saç diplerinde tatlı bir ürpertiye neden oldu.

"Ah Zemya! Şimdi anlıyorum. Görüyor musun? Beyaz altın. Yoldaş Goriniç bozukluk dilenirken bize gülmekte haklıydı." Çiçeği elinde evirip çevirdi. "Ve siyah da –"

"Petrol olmalı," diye bitirdi Zemlehyed.

Marya kaşlarını çattı. "Ama topraktan petrol çıkaracak araç gerecim yok. Belki bir yerlerde fıçı falan vardır. Belki de tepelerde bir sondaj aleti bulunuyordur."

Zemlehyed yeniden sırıttı, sakalı ter ve nehir suyuyla ışıldıyordu. Ağır kollarından birini havaya kaldırdı ve bir haykırış eşliğinde yere vurarak toprağı paramparça etti. Toprak çöktü ve lesovik omuzlarına kadar yere battı. Yüzü, bir fıçının içinde el yordamıyla ringa balığı arıyormuşçasına buruştu. Nihayet, bir çaba haykırışıyla yumruğunu geri çekti. Avucunun içi koyu kıvamlı, leş gibi kokan, siyah irinle tıka basa doluydu. Hızlı hızlı soluyan Zemya, başında uçuşan polenler eşliğinde, tüm ağırlığıyla yere oturdu.

Solan, giderek kızaran ışıkta Marya onun yanına diz çöktü, ellerini geniş yüzüne koydu ve tam da gökyüzünde ilk yıldızın belirdiği anda lesoviki öptü. Gerçek bir öpücüktü, içten ve ciddi.

Çekildiğinde Zemlehyed'in ufalanmış kayalara benzer yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı.

"Kraliçe olduğunda," diye fısıldadı boğuk bir sesle, "senin için toprağı ve suyu yerinden oynattığımı hatırla."

***

Başkan Yaga, çalışma masasındaki bir topak siyah çamura ve pamuk çiçeğine bakarken örülü kaşlarını kaldırdı. Büyücüler restoranı, kapısının ardında uğulduyor ve koşuşturuyordu. Parmağını petrole batırdı ve deneme amaçlı tadına baktı.

"Düşük kalite," diye homurdandı.

Marya hiçbir şey demedi. Yaga kabul edecekti.

"Şu hâline bak, üçte iki yaptın diye bir halt olduğunu düşünüp ken-

dini bir bok sanıyorsun! *Tataaa*, hâlâ bir *halt* olamadın. En sonuncusu en zor olanıdır –bu bir kural– ve onu hiçbir zaman başaramayacaksın."

"Ah, başaracağım."

"O hâlde Koşey'i kız arkadaşlarına rağmen bağışlamaya mı karar verdin?"

Marya yanağının içini çiğnedi. "Kişinin," dedi yavaş yavaş, sadece bunu söylediği an hakikati dile getirdiğini fark ederek, "harekete geçmeden önce tüm avantajlarını toplaması daha iyidir. Ona iki çift laf etmeden önce hayır duanızı alacağım Başkan Yaga."

Yaga bir sigarillo yakarak kitap raflarına doğru tombul bir halka üfledi. "Aşırı pahalı oyunlarımın hepten vakit kaybı olmadığını görüyorum. Ve en azından, benden hatıra kalan o şık yara izinle şu an biraz ilgi çekicisin." Yoldaş Goriniç'in yanan derisi gözünün altında iz bırakmıştı; gözkapağının altını neredeyse ikiye bölen, elmas şekilli bir kabarcık. İyileştiğinde bile gözlerinden barut damlıyormuş, yara damlıyormuş gibi görünecekti. "Ama sorun değil. Patates gibi bir beyne ve sadece kendi meselelerine kafa yoran minik, uygar bir amcığa sahip olduğun sürece sonuncu görevimin hakkından gelmene imkân yok."

Başkan Yaga sigarillosuyla pencereyi işaret etti. "Dışarıdaki arkadaşımı görüyor musun?"

Marya, sokak kedilerine bağıran tavuk bacaklı arabayı görmeyi bekleyerek oraya baktı. Ama dışarıda, yoğun karın ve kış gecesinin bitmek bilmez gölgelerinin arasında katliam kadar kızıl, bir attan daha büyük, dibeği yavaş yavaş çanağını döven, kocaman, mermer bir havan duruyordu.

"Onu sür. Onu Buyan'ın tüm kuzey sınırı boyunca, eğrelti otlarının bittiği yere kadar götür. Orada bir mağara var, kayalık tarafta, mağaranın içinde de bir sandık. Orada bulduğun şeyi bana getir. Havanım işini kolaylaştırmayacak. Ama onu nasıl denetimin altına alacağını, onun hakkından gelmeyi ve sana itaat etmesini sağlamayı öğreneceksin." Yaga duman üfleyerek iç çekti. "Ya da öğrenmeyeceksin. Sana hükmetmeyi öğretemem çocuk; bu ya içinde vardır ya da yoktur. Ve eğer yoksa, eh, şimdiden kuzineye atlasan da olur– kocan er geç kendini ısıtmak için seni yakıp kavuracak." Baba Yaga bir baş hareketiyle Marya'yı yanına çağırdı ve hafifçe kucağına vurdu. Siyah kürkünün altına kasapların ya da nalbantların kullandığına benzer, deri bir önlük giymişti.

Marya geri çekildi. "Kucağına oturmak istemiyorum. Ben çocuk değilim."

"Bir parça keçi bokunun üzerinde uçan en ufak sinek bile senin ne istediğinden daha çok ilgimi çekiyor."

Marya suratını ekşitti, odayı boydan boya geçti ve ihtiyatla, dişlerini sıkarak, Başkan Yaga'nın kucağına oturdu. Kocakarı büyükannesiymiş gibi onun yüzünü kavradı.

"Eğer kardeşimin farklı olduğunu düşünüyorsan kızım, o zaman senin için yapılacak hiçbir şey yok. Eğer ona izin verirsen seni bir mum gibi yakıp yok eder. O kalbini yerken sen bunun aşk olduğunu zannedersin. Belki de öyledir. Ama o çok aç, seni bir oturuşta yiyecek ve sen onun midesinde olacaksın. Peki o zaman ne yapacaksın? Lafımı dinle, çünkü bir bildiğim var. Ben kocalarımın hepsini yedim. Önce aşklarını yedim, sonra iradelerini, sonra da ümitsizliklerini. Son olarak da bedenlerinden turta yaptım– fakat o bedenlerin hepsi de benim için çok değerliydi! Ama evlilik bir savaştır ve hayatta kalman için ne gerekiyorsa onu yaparsın; çünkü yalnızca biriniz hayatta kalacak."

Marya güçlükle yutkundu. "Ben öyle biri değilim," diye fısıldadı.

"Göreceğiz. Ay kulaklarında çığlık çığlığa bağırır, bir havan ile havaneliyle uçar ve hiçbir erkeğin aramızda bir fark göremeyeceği kadar bana benzerken nasıl biri olduğunu göreceğiz. Yalnız tek bir şeyin önemi var, neredeyse çorba olan: Kim yönetmeli."

12

Kırmızı Mecbur Bırakır

"Hayır," dedi Madam Lebedeva, kehribar rengi bir pudra çanağına parmağını batırıp çıkararak. Rengi hem çaydanlığına hem de çayına uyuyordu. Tozu el çabukluğuyla bir gözkapağının üzerine sürdü ve eserini makyaj masasının uzun, demir çerçeveli aynasında dikkatlice gözden geçirdi. Tiril tiril, beyaz bir etek ayak bileklerinde dalgalanıyordu; sade bir bluzun dantelleri boynunu sarmış, kameosuyla tutturulmuştu. Tüylerden ve incilerden oluşan bir yığın hâlinde toplanmış kar gibi saçları, parmak kalınlığındaki pürüzsüz bukleler şeklinde, dalga dalga yayılıyordu. Kameosundaki resimde de benzer bukleler, tüyler ve inciler vardı.

"Nasıl yani hayır?" dedi Marya. İsteğinin arkadaşı tarafından reddedilmesi içine oturmuştu– tüm kendini beğenmişliğine rağmen Lebedeva onu çok az geri çevirmişti.

"Yani, ben o tür şeyler yapmam."

"Ne tür şeyler?"

Lebedeva iç geçirdi ve pembe kek kreması rengindeki allığını masaya bırakırken emayeye çarpan metal yüksek bir ses çıkardı.

"Ne tür şeyler olabilir Maşa? Garip bir biçimde özel yeteneklerime uyan, mutlaka yerine getirilmesi gereken imkânsız bir görev için bana geldiğin ve Ah, Lebed, hayatım, bu zor zamanımda bana yardımcı ol! demene neden olan türden şeyler. Ben böyle şeyler yapmam. Sen dibinden bir yüzük alacaksın diye bir okyanusu içmem; kim bilir nerelerde boş boş dolanan küçük, burnu havada bir çarevnayı bir anlığına görmek için üç gün uykusuz kalmam ve kesinlikle bana hiç sorun çıkarmamış bir havanla uğraşmam."

Madam Lebedeva ruj cephaneliğini hızla inceledi ve kesin bir hareketle içlerinden birini, katı buz tabakalarının ardından görülen bir şakayık rengini kaptı.

"Canını sıkan nedir? Naganya ve Zemlehyed benimle geldiler, bana yardım ettiler. Başaramazsam Başkan Yaga beni tenceresine sokacak."

"Naganya ve Zemlehyed senin arkadaşların Marya."

Marya utanarak biraz sıcakladı. Nedense çok kötü davranmış gibi bir hisse kapılmaya başlamıştı. "Peki sen nesin?"

Solgun hanımefendi şaşkınlık içinde başını aynasından çevirdi. "Ben İnna Affanasiyevna Lebedeva'yım! Ben bir vila ve bir büyücüyüm Marya Morevna, senin hizmetçin değil! Tekliflerimi reddetmek ve endişelerimle –sırf onları paylaşmadığın ve kozmetiğin, modanın, toplumun önemsiz olduğunu düşündüğün için– dalga geçmek dışında benim için ne yaptın? Fena hâlde yol gösterilmeye ihtiyaç duymana rağmen önerilerimi reddetmek ve diğer arkadaşlarının gururumu çiğnemelerine izin vermek dışında bana saygı gösterdin mi? Maşa bu öküzü lanetlememe yardım et, şu çobanı eğlencesine baştan çıkarmama yardım et diye sana geldim mi hiç! Ben kendi işime bakarım, yani senin işine değil! "

O anda Marya Morevna gerçekten de çok kötü davranmış olduğunu anladı ve ölesiye üzüldü. Güzel ve sarışın bir kızın kendisiyle böyle sert konuşmasını kaldıramıyordu; bu onun boğazını, bir zamanlar kırmızı bir fuların takılı olduğu yeri yaralıyordu. "Ah Lebed! Seni aşağılamak istememiştim!"

Vila pembe ve canlı gözükene kadar yanaklarını çimdikleyerek içini çekti. "Senin doğan böyle. Bir Yelena olmayabilirsin, ama onların bir tür kuzenisin işte. Ve senin türün benim türüme pek iyi davranmaz. O yüzden hayır, havana binmende sana yardımcı olmayacağım. Çorba olmanı kesinlikle istemiyorum hayatım, mesele o değil. Ama benim de bir gururum var. Bazı günler Maşa, cikavac yetiştirmediğimde ve kafe beni kapıdan çevirdiğinde, çobanlar avazı çıktığı kadar bağırıp bana haç çıkardıklarında, Naganya senin yatağında uyuduğunda ve sevgilim beni –onu sadece boğacak, ki bunu hak ediyor– sürtük bir rusalka için terk ettiğinde sahip olduğum tek şey bu. Ve sen bana gülüyorsun çünkü sana ruj sürmeyi öğretiyorum."

"Şey, kabul etmelisin ki çorba olma tehdidiyle yan yana konduğunda ruj meselesi bayağı aptalca."

Madam Lebedeva, ona Marya'nın yanakları kızarana ve siyah kabarcığı acıyla alev alana kadar baktı.

"Aptal olduğumu mu sanıyorsun Maşa? Bu kadar zamandır tanışıyoruz ve benimle aklı bir karış havada, sinir bozucu bir kızmışım gibi konuşuyorsun. Ben bir büyücüyüm! Ruj ve allığı renklerinin ötesinde bir şey için sevmiş olabileceğimi bir kez olsun bile düşünmedin mi? Ben onların ilminin talebesiyim ve bu simyacıların hayal dahi edemeyeceği kadar esrarlı, anlaşılması zor bir ilim. Neden sana bu kadar çanak, bu kadar krem, bu kadar parfüm verdiğimi hiç merak etmedin mi?" Lebedeva'nın gözleri parladı. "Beni dinle Maşa. Makyaj malzemeleri iradenin dışa vurumudur. Neden onca erkek savaşa gitmeden önce kendini boyuyor sanıyorsun? Gözlerimi çorbamın rengine uysun diye boyadığımda bunu ıvır zıvır şeylere endişelenmek dışında yapacak daha iyi bir işim olmadığından yapmıyorum. Bu, Ben buraya aidim ve sen beni reddedemeyeceksin, demek. Dudaklarımı yüksükotu gibi kıpkırmızı boyadığımda, Buraya gel erkeğim. Ben senin eşinim ve beni reddedemeyeceksin, diyorum. Yanaklarımı çimdikleyip sedefle pudraladığımda, Ölüm, uzak dur, ben senin düşmanınım ve beni reddedemeyeceksin, diyorum. Bunları diyorum ve dünya dinliyor Maşa. Çünkü benim sihrim bir kol kadar güçlü. Ben asla reddedilmem."

Marya'nın makyajsız dudakları şaşkınlıkla aralandı.

"Bilmiyordum."

"Sormadın ki."

"Lütfen bana yardım et İnna Affanasiyevna." Marya vilanın solgun, yumuşak elini kendi ellerinin arasına aldı. "Lütfen."

"Ara sıra, benim sevgili kardeşim, kendin için bir şeyler yapmak zorundasın."

Marya, Madam Lebedeva'ya baktı– koyu kehribar gözkapaklarına, solgun dudaklarına, buz tutmuş yanaklarına. Arkadaşının güzelliğine zar zor karşı koyabiliyordu. Gözlerini kamaştırıyordu. Kendisinin dahi Madam Lebedeva'yı reddedebileceğini sanmıyordu.

"O hâlde bu görev için bana makyaj yapar mısın? Yüzüme makyaj yapar mısın, hani her zaman yapmak isterdin?"

Madam Lebedeva kaşlarını çattı. Sedefsi dudakları aşağı doğru büküldü ve yaşlanmış göründü.

"Hayır Maşenka. Yapmayacağım. Bu sadece benim irademin bir uzantısı olur ve burada söz konusu olan seninki. Ama sana şu kadarını söyleyeyim; amansız pazarlıklar mavi, yapmaman gereken bir şey için göstereceğin cesaret yeşil, kaba kuvvet eflatundur. Sana diyeceğim o ki; mercan rengi tatlı dille kandırır, pembe ısrarcıdır, kırmızı mecbur bırakır. Sana diyeceğim o ki; benim için gülyağı kadar önemlisin. Lütfen çorba olma."

Madam Lebedeva küçük, altın sarısı taburesinde öne doğru eğildi ve Marya'yı her iki yanağından öptü; kirpikleri Marya'nın şakaklarında hafifçe titredi. Hanımelilerine düşen yağmur gibi kokuyordu ve çekildiğinde öpücükleri neredeyse görünmez, minik, ikiz pembe halkalar olarak Marya'nın teninde iz bıraktı.

"Kraliçe olduğunda," diye fısıldadı, "sana sırlarımı anlattığımı hatırla."

***

Kış vaktinin utangaç öğle güneşi, tekrar karanlığa kaçmadan önce namusuyla şöyle bir boy gösterdi. Marya, Skorohodnaya Yolu'nda buz kümelerini tekmeleyerek yürüyordu. Hâkimiyet, diye düşündü. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Koşey beni besleyip susturduğu zaman hükmeden kimdi? Ben değildim herhâlde. Siyah örgülü saçakları köşelerinden çan ipi gibi sarkmış bir tavernadan dışarıya bir kahkaha patlaması taştı. Marya durdu ve binanın duvarını okşadı. Solgun, pürüzsüz bir teni vardı; bir kızdan başkasına ait olamayacak kadar tüysüzdü. Bina bu iltifat karşısında ürperdi. Ve hâlâ sessiz olmayı, bana yedirdiği şeyi yemeyi seçiyorum. O ise bana dokunduğunda titriyor. Onu titreyecek kadar zayıf kılıyorum. Tüm bunların anlamı ne?

Marya durdu ve yüzünü bir bıçağın sivri ucu gibi parlayan yıldızlara çevirdi. Uzun paltosunun yakasını kaldırdı; gözünün altındaki yara soğukta nabız gibi atıyordu. Buyan'a geldiği ilk günden bu yana geçen bir yılı düşündü, Çernovsyat'ı ilk gördüğünde nasıl ürperdiğini, şu anda bile arkasında çağıldayan sıcak kan çeşmelerini, Naganya'nın korkutucu ve tıkırdayan kahkahasını. Bin dokuz yüz kırk iki, diye düşündü. Leningrad'da. Tüylerini ürperten o -da'ydı. Leningrad'ın içinde değil. Leningrad'da. En azından evde öleceğim. Ama gerçekten öleceğimi

söylemiş miydi? Aleni firar demişti. Asker kaçağı olacağım. Firari gibi, cidden. Peki ev nedir? Buyan ev. Leningrad çok uzak, 1942 çok uzak. Neden geri dönüyorum ki?

"Volçiya-Yagoda," diye fısıldadı tanıdık, kocaman ve sevecen bir şey için rüzgârda ötelere uzanarak.

"Evet Marya," dedi atın sesi hemen yanı başında, omuzuna doğru soluyarak, sanki her zaman oradaymış gibi. Gece karanlığında süt beyazı ışıldıyordu.

"Çağırsam gelir misin diye merak ettim."

"Bunu bir kural olarak kabul etmezdim. Ama kulaklarım çok sağlamdır ve hızlı koşarım."

Marya döndü ve kollarını atın uzun boynuna doladı. At gibi değil de, egzoz ve metal kokuyordu.

"Bana söz ver Volçiya. Beni asla Leningrad'a geri götürmeyeceğine söz ver. Oraya dönmezsem orada ölemem."

"Biri öleceğini mi söyledi?"

Marya'nın alnı kırıştı. "Şey, hayır, tam olarak değil. Hüküm giydiğimi söyledi. Ama hüküm giymek genellikle ölmek anlamına geliyor."

"Belki de o kadar kötü değildir."

"Volçiya, yemin etmek zorundasın. Atlar neyin üzerine yemin eder?"

"Hiçbir şeyin." Volçiya garip bir aksanla konuşuyordu; küstah, boğuk sesi kısık ve eğri büğrüydü. "Atların tanrısı yoktur. Sadece binici vardır, bir de kamçı. Ama söz veriyorum."

"Beni eve götür Volçiya."

Kemik beyazı at çömeldi ve Marya'nın kollarının arasındaki boynunu eğip büktü; öyle ki genç kız daha nefesini veremeden kendini atın sırtında buldu. Hayvanın yağlı kanının sıcak ve yoğun bir biçimde altında çalkalandığını hissedebiliyordu. At, karanlık gökyüzüne karşı kara bir mürekkep lekesi gibi görünen Çernovsyat'a döndü. Meşale ışığında, kemiklerinin gölgesi ince teninin altında oynuyordu.

"Neden seni sürmeme izin veriyorsun? Başkan Yaga'nın havanından daha mı yumuşak başlısın yoksa?"

Volçiya-Yagoda homurdandı. "O şey bir çanak. Ağzı yok, dişleri yok. Ağzı olmayan bir şeye canlı diyemezsin. Buyan'da pek çok şey

karmakarışık ve terstir; yosunlu kayalar ve tabancalar konuşur, kuşlar erkeklere dönüşür, binalar ergenlere benzer... ama yaşayan her şeyin bir ağzı olduğuna dikkatini çekerim. Ağızlar ısırır, yutar, konuşur ve tadına bakar. Öper. Ağız, yaşamak için temel araçtır. O havan çok hırçın bir spanyel köpeği gibi. Bir bakıma canlı, ama akşam yemeğinde onu sofraya oturtmazsın." Volçiya'nın toynak sesleri karanlıkta yankılanıyordu. "Neden bana binmene izin verdiğime gelince; ah, ne berbat bir ilim, binmek ve binilmek! Sence hangisi hizmetkâr? Hanımını taşıyan at mı yoksa bineğini tarayıp fırçalayan hanım mı? Çok basit Marya Morevna. Tanıştığımızda sen bana hizmet ettin. Postumu cilaladın ve bana yeni nallar taktın. Karnımın yanına yatıp uyudun. Hizmet, hizmet alır. Dört kalbimde de hizmet, sevginin tek mümkün ifadesidir. Ben Koşey'e hizmet ederim. Ama sen elini benim toynağıma uzatmamış olsaydın, sana asla hizmet etmezdim." Volçiya-Yagoda sıska başını onu ısırmak için çevirdi. Acıtmıştı, ama Marya bunu nazikçe, şefkatle yapılmış bir hareket olarak kabul etti. "Ama bu havanda işe yaramaz, biliyorsun. O bir mutfak canavarı. Ona hizmet ederek kendini alçaltamazsın, normalde de karnının üzerinde sürünmüyorsan tabii. Ve Yaga'nın sınavları asla senin alçakgönüllüğünü ölçmez. Havan kuvvet ister Marya. Ondan daha büyük olmanı ister, bir hanım ister. Onu uyluklarının arasına sıkıştırıp ezebilecek, demirden kalçalarıyla onu eve sürecek kadim ve güçlü olan kişilere alışkındır. Sen bunu asla beceremezsin."

"Herkes yapamayacağımdan çok emin."

"Ah, Marya, elbette yapamazsın! Bizimle geçirdiğin bir yıldan sonra bile hâlâ kibar ve sevecensin! Biraz daha vahşisin belki, ısırmaya ve ısırılmaya daha hevesli, çalmaya ve dövüşmeye; ama hâlâ ne kadar da cana yakınsın. Sana söyleneni yapmaya ne kadar da isteklisin. Havana binmek kızlara göre değil. Bu içinde yok. Gel seni kuzey duvarına ben götüreyim. Yaga'nın oradaki incik boncuğu her neyse onu alıp getirirsin ve kimse farkına bile varmaz."

Marya başını iki yana salladı. "Sadece havana sorması yeter ve hemen yakalanırım."

"Dedim ya, sana ihanet edecek bir ağzı yok."

Marya dalgınca kaşlarını çattı. O kadar kolay olmasını istiyordu. Ona yardımcı olunmasını. Ona yardımcı olunması çok daha iyiydi.

Ama Madam Lebedeva'nın sesi kulaklarında çınladı: Ara sıra, benim sevgili kardeşim, kendin için bir şeyler yapmak zorundasın.

"Görev incik boncuk değil, havan," diye içini çekti sonunda. "Beni kuleme götür Volçiya. Hepsi bu. Bunu kendim halletmek zorundayım."

Uzun bir süre sessizlik içinde gittiler. Skorohodnaya Yolu siyah bir kurdele gibi boylu boyunca uzanıyordu; ayın muazzam kolyesi yolun ortasına düşmüştü.

"Volçiya-Yagoda, sana son bir şey sorabilir miyim?"

Devasa at içini çekti. "Yem torbasındaki yulaf taneleri gibi yanıt bekliyorsun Marya."

"Domovoylarla, lesoviklerle ve Zmey Goriniç'in kendisiyle konuştum. Hepsi de sadık olduklarını söylüyor; Parti'yi bir ana gibi seviyorlar. Bana çocukluğumun sloganlarını sayıp döküyorlar ve gözleri şevkle parlıyor. Buna rağmen Koşey hâlâ muhteşem sarayında yaşıyor; Lebedeva ise gece kremleriyle kameolarını zulalıyor ve aile adına çok değer veriyor. Alt tabaka göğsüne bir aidiyet alameti takmak, propaganda yapmak ve orduya katılmak için yerlerde sürünüyor. Ama üst tabaka her zaman nasıl yaşamışsa öyle yaşıyor, ejderhalar gibi, çarlar gibi. Bu nasıl olabiliyor?"

Volçiya-Yagoda bunu bir müddet düşündü. "Senin dünyanda da böyle değil mi?"

"Sanırım öyle. Ama bu tür şeyler insanları üzer. Adaletsizlikler ortaya çıktığında eylem yapar ve iç savaş çıkarırız."

Aygır homurdandı ve soluğu soğukta kıvrım kıvrım yükseldi. "Biz bu işte sizden daha iyiyiz Marya Morevna. Kalplerimizde bir seferde iki korkunç fikri saklayabiliriz. Halkınız bizi hiç bu kadar sevindirmemişti, böyle aileden biriymiş gibi davranmamıştı. Bir iblis için riyakârlık, tıpkı kelime tahmini gibi bir oturma odası oyunudur. Çok eğlencelidir ve gece sona erdiğinde gülmekten çatlamamak için karnımızı tutuyor oluruz."

***

Marya ışıkları yakmadı. Gözleri, ay ve gölgeler tarafından siyaha çalınan kırmızı odasında sevgiyle dolaştı. Ellerini yavaşça eşyalarının üzerinde gezdirdi: brokar bir sandalye, ipeksi ve kabarık postlarla kaplı

perdeli yatak, gümüş çalışma masası, durduğu yerde belli belirsiz yanan yalazlı bir ateş kuşu teleği. Bir yerlerde bir yaratık o teleği özlüyordu. Marya birdenbire o masada hiçbir şey yazmadığına pişman oldu. Ne evine ne de koca evindeki ablalarına bir mektup yollamıştı. Hatta bir şiir bile yazmamıştı. Kalbi ümidini yitirip cesaretini kaybettiği hâlde, parmakları ava çıktı ve bilinçli bir şekilde makyaj masasıyla boy aynasını, Lebedeva'nın her tatilde el yazısıyla doldurulmuş tebrik kartlarıyla (Marya'nın yetişkin kadınların ve onların gizli ayrıcalıklarının dünyasına girmekten kaçınmasına neden oluyorlardı) verdiği çanakları, kutuları ve fırçaları buldu.

Marya Morevna sanki bir rüyadaymışçasına, hafifçe aynasının önünde oturdu. Elleri, klavsen çalıyormuş gibi, dizi dizi makyaj malzemesinin üzerinde uçuştu. Çanaklar kalbini sersemleten renklerle; öküz kanı kadar kırmızı, tavus kuşu kadar mavi, bir kedi yavrusunun patisi kadar pembe ve kremsi girdaplarla ağzına kadar doluydu.

Katliam kadar kızıl olmalıyım, tıpkı havanın taşı gibi, diye düşündü. Lebedeva'nın süslenmesiyle ilgili anılarını iskambil kâğıtları gibi kalbinde topladı: nasıl makyaj yaptığını, solgun ellerinin vuruşlarını, vilanın hangi sıraya göre yüzünü boyadığını. Önce kar gibi pudra, koç yününden yapılma, ağır bir ponponla alnına ve yanaklarına akın etti. Sonra sıra gözlerine kalem çekmeye geldi. Marya bir ikonanın, bir azizin gözleri gibi altın sarısı pigmentlerle dolu, ufacık bir oyma çanak seçti. Kirpiklerinin her birini gümüş rengine boyadı; ıslaklıkları teninde serin ve kaygan bir his yaratıyordu. Sonra yaban domuzu kılından yapılma, ince bir fırça aldı ve onu kan kırmızısına, akik rengi bir fara batırdı. Kaşının altına uzun ve kırmızı, gözkapaklarınaysa daha da koyu ve parlak kırmızı birer çizgi çekti. Kalbin dibinde toplanan kan gibi. Kırmızı mecbur bırakır. Yanaklarını çimdikledi ve parlak, yakut-bronz bir allık sürdü. Sıra en son dudaklarına geldi; Volçiya-Yagoda'nın yaşam aracı olarak nitelendirdiği ağza. Ruj ormanının içinde ateşi, kuruyan yaprakları andıran korkunç bir güz gölgesi buldu.

Marya aynada kendine baktı. Hâlâ kendisiydi, fakat süslenmişti; makyaj onu daha korkunç, daha yaşlı göstermişti. Lebedeva'nın yaptığı kadar mükemmel olmamıştı. Yüzü birazcık vahşi, biraz hırpaniydi. Gözlerinin çevresindeki çizgiler sanki yaşlı bir kadının zayıf gözleri ve

titreyen parmakları tarafından çizilmişçesine titrekti; renkler fazla parlak, tam harmanlanmamış ve inceliksizdi. Marya ellerini kaldırıp uzun ve siyah saçlarını acımasızca sıkı bir topuz hâline getirdi; o kadar sıkıydı ki saçını tutan tokalar kafa derisinde minik kan damlaları bıraktı. Geceleyin, ay yükseldiğinde ve sessizlik etrafını sardığında, yapması gerekenleri ezberindeki bir şiir kadar iyi biliyordu. Gündüz vakti Naganya'yla birlikte gülerken böyle bir şey asla aklına gelmezdi. Ama çevresini saran, kopkoyu gece, adımlarına ve seçimlerine yol gösteriyordu. Dolabına gidip geçen yaz, Zemya kollarının çok çelimsiz olduğuna ve ona sıcak demiri döverek şömine maşası yapmayı öğretmeye karar verdiğinde, aldığı deri iş önlüğünü çıkardı. Çok ağırdı; boynuna ve beline batan kayışları onu aşağı çekiyordu. *Ah, pişman olacağım*, diye düşündü en kalın, en siyah kürkünü üzerine çekip önlüğünü örterek. Ceplerinin içini geçen akşam yemeğinin kalıntılarıyla, hâlâ fildişi tepsinin üzerinde duran sıyrılmış ördek kemikleriyle doldurdu. Boğazını mür reçinesiyle sıvayıp kristal bir şişeden boca ettiği votka ile yıkadı.

Marya Morevna aynaya tekrar bakmak istemiyordu. Onu aynada bekleyen şeyden korkuyordu. Ama sessizce kendi görüntüsüne yaklaştı ve bakmak için gözlerini kaldırdı. Göğsü ansızın ne kadar da genişlemişti; omuzları ne kadar korkutucu ve dikti! Kürkü solgun çenesine nasıl da değiyordu; saçları ve koyu renk dudakları ne kadar da haşin görünüyordu!

"Ben Marya Morevna, on iki annenin kızıyım ve reddedilmeyeceğim," diye fısıldadı aynadaki kıza.

***

Çok aşağılarda, karlı caddede, kırmızı havan kış gecesinde buharlar çıkararak, sabırsızca bekliyordu.

İsli havayı gürültüyle içine çekti ve kendi garip usulünce mırladı: Kara dibek tokmağı, havanın çanağında yavaş yavaş, hoşnutlukla dönüyordu. *Ah! İşte hanımımı çağrıştıran yaşlı kemiklerin ve baharatların kokusu!* Onun yakınlığının verdiği heyecanla, karda derin halkalar açarak zıpladı. *Ah! İşte hanımımın paltosuyla rüzgârda kanat çırpan deri önlüğü!* Havan beklentiyle fırıl fırıl dönmeye başladı. *Ah! İşte o kanlı ağız, daha yeni bir koca yemiş, demek ki bu benim hanımım!*

Derken havan huysuzca öne arkaya, erişim mesafesinin dışına zıpladı. Bayat kemiklerle dökülen içkinin altında gençliğin kokusunu da almıştı, karanlık figür yeterince büyük görünmüyordu ve saçları beyaz olması gerekirken siyahtı.

Karanlık ve kürklere sarınmış şahıs, kuşkulu havana doğru yürüdü. Bir an olsun tereddüt etmeden havana hırlayıp taş karnına sert bir şaplak attı.

"Beni yukarı kaldır seni tipsiz çay fincanı!" diye homurdandı, sert ve pes bir sesle.

Havan sevinçten havalara uçtu. *İşte hanımımın kaba saba eli ve zalim sözleri!* Sevgili Yaga'sının tırmanabilmesi için aşağılayıcı bir biçimde yüzükoyun devrildi.

Ama onu üzerine aldığı an bir sahtekârlıkla karşı karşıya olduğunu anladı. *Benim hanımım kendi ekmeğini yalayıp yutan üç fırıncıdan daha ağır çeker! Dışarı, dışarı seni küçük yalancı!*

***

Marya'nın ayakları sağlam basacakları bir yer arayarak havanın çukur çanağının içinde kayıp durdu. Havan döndü ve onu atmaya çalışarak silkelendi. Binicisine karşı koydu ve şaha kalktı. Gökyüzüne fırladı, havada bir salto attı ve yere üç kez sertçe çarptı– fakat Marya dişlerini gıcırdatarak, tırnakları çıtırdayana ve kanayana kadar pürüzsüz taşı cırmalayarak havaneline sımsıkı tutunmaya devam etti. Havan yeniden doğrulduğunda, Marya havanelini bir süpürge sapı gibi iki bacağının arasına aldı; dizleri Baba Yaga'nın bacaklarını koyduğu pürüzsüz oyuklara hafifçe çarpıyordu. Öfkeden kuduran havanın taşı bir ocak kadar kızgınlaştı ve içinden kan geçiyormuşçasına, bir nabız gibi zonklama başladı. Marya dizlerini sıkıştırarak onu dürttü, kemikleri acı verici bir biçimde eziliyordu; ama havan hâlâ karşı koyuyor, kızın başının kenarlara sertçe çarpması için yeterince kuvvetli bir şekilde zıplamaya çalışıyordu.

Marya bir kolunu dibek tokmağına dolayıp uyluklarını onun gövdesine iyice sardı ve cebinin derinliklerini karıştırdı. Kuru bir ördek kemiği çıkarıp canavara semiz ve yağlı kuş etinin kokusunu vermek için onu çanağa sürttü, sonra da atabildiği kadar sert bir şekilde Skorohodnaya'ya doğru fırlattı. Açlıktan gözü dönen havan hopladı ve karda

uçsuz bucaksız bir elips gibi derin, geniş izler bırakarak kemiğin peşinden bir aşağı bir yukarı sıçradı.

Marya'nın bacaklarının arasındaki havaneli tangırdayıp çıngırdayarak genç kızı çanağın içinde bir o yana bir bu yana savurdu. Taşa tekrar tekrar çarptıkça, çürük üstüne çürük aldıkça gözlerinin önünde siyah ve beyaz acı dalgaları patlıyordu.

"Kuzeye, seni çöp yığını!" diye tısladı havana, sesini kabalaştırıp zalimleştirerek. Havan durakladı; asla sahibininki kadar kaba ve zalim olamayacak bu ses tonu karşısında yeniden kafası karışmıştı. Marya Morevna derin bir nefes aldı; keskin soğuk içine işliyordu. *Seni dinlemeyecek kadar da aptal değilim Başkan Yaga! Bunun neyle ilgili olduğunu biliyorum!* Bedenini şehvetle sıkıştırmasına izin vererek vücudunu havaneline doğru bastırdı; ısısı ritmik bir zonklamayla bacaklarına ve karnına yayıldı. Kalçalarını çevirerek, vücudunu ona iyice yaslayarak ve tatlı tatlı dil dökerek kemiklerini onun üzerine iyice yerleştirdi. Onu bir parçası, vücudundan garip bir biçimde çıkıntı yapan şişkin ve acayip bir taş gibi hissedene dek bacaklarını daha da açtı. Vücudunu döndürmesiyle birlikte havaneli kuzey yönünü gösterip ileri atıldı. Kızın dokunuşuyla heyecanlanan havan –bu doğruydu, anladığı dil buydu!– bir kez daha fırıl fırıl dönerek kuzeye, karanlığa ve buza fırladı.

Rüzgâr, Marya'nın göğsünü yıldızların aydınlattığı ağaçlara doğru kaldırarak tam içinden esip geçti. Berbat bir haz onu ikiye böldü: çam kokusu ve dondurucu ay ışığı, altında sıçrayan ılık havaneli ve karda izler bırakan havanın patlayan kabarcıkları andıran yumuşak sesi. Ormanın tüm küçük yaratıkları yoldan ve kızarmış yanaklarına yıldız ışığı vuran Marya Morevna'nın attığı cırtlak kahkahadan uzaklara kaçıştı. Havanı ve havanelini yırtıcı bir yaratık gibi sürüyor, geceyi yarıp geçiyordu.

***

Buyan'ın kuzey sınırı kardan geçilmeyen, tepelik bir arazinin üzerindeydi. Buradaki toprak bir gün olsun güneş yüzü görmemişti. Buz yığınları, bütün yıl ışığın gelmesi için yılmadan dua eden üç ya da dört çim tohumunun çevresini sarardı. Bir keresinde lesovikler kış boyunca bir duvar örerek kuzey denizine orada istenmediğini göstermeye çalışmışlardı. Ama lesoviklerin dokundukları tüm taşlar gibi bu duvar da içini çekmiş, hayal kurmuş, sahip olduğundan daha fazlasını istemiş ve

tüm bu süre boyunca sessizce genişlemişti. Artık sadece bir arkeolog düzinelerce keçinin tepesini kemirdiği o siyahımsı mor uçurumun bir zamanlar bir duvar olduğunu tahmin edebilir, eteklerindeki eski, hayal meyal seçilebilen tuğlaları görebilirdi. Sadece bir arkeolog eskiden duvarın gözetleme kulesine ev sahipliği yapan bir mağaranın yarığını fark edebilirdi. O kule ki bir zamanlar vadilerde yankılanan tehlike çanları yosunlu, granit ağırlığındaki ruhlar tarafından çalınırdı.

Bir arkeolog olmayan, fakat yaşlı duvarın her taşına salakça ve dilsiz bir sempati duyan havan, Marya Morevna'yı tam da kayalıklardaki bir çatlaktan ibaret olan (beyaz bir masaya yüzükoyun bırakılmış bir kitabın sayfalarının oluşturduğu üçgen biçimli, ince karanlığı andırıyordu) bu mağaraya getirdi. Havan karlı zemine üç kez sertçe vurdu ve öne devrilerek Marya'yı yumuşak, dingin birikintilerin ortasındaki sertleşmiş, çamurlu kar çukuruna döktü. Dibek tokmağı mırlayarak, onaylanmak için yalvararak çanağın içinde dönüyordu. Marya onu öpmeyi düşündü, ama Başkan Yaga'nın canavarını o şekilde onurlandırmayacağını biliyordu. Onun yerine sert bir şaplak daha attı. Havan hemen geri sıçrayıp doğrularak mest olmuş bir vaziyette fırıl fırıl döndü.

Kar taneleri yarıktan içeri giriyordu; üç rüzgâr yankılar ve çatlak sesler eşliğinde uğuldayarak içeri girdi. Marya Morevna'nın buz kümeleriyle neredeyse bembeyaz olan siyah kürkü ışıl ışıl parıldıyordu. Eğilip mağaranın ağzından içeri daldı; teni yolculuk yüzünden hâlâ pembeydi ve nefesi taşlık, küçük odada buğu yapıyordu. Tavan alçalıyordu; zemin aşağıya, karanlığın içine doğru meylettikçe başının yukarısındaki salya damlalarını andıran dikitler iki yana sallanıyordu. *Bu karanlıkta bir sandığı nasıl bulabilirim ki?* diye düşündü Marya, çaresizlik içinde; elleriyle boşluğu yokluyor, gölgeleri avuçluyordu.

"Auuu, Büyükanne!" diye uludu görünmez biri, Marya'nın ulaşamayacağı bir yerden. "Neden bu kadar tökezliyorsun? Yoksa yine mi sarhoşsun?"

"Vohhoo!" diye uludu bir başka rahatsız edici ses. "Bir gün solungaçların çıkacak ve votkanın içinde solumayı öğreneceksin. Ve sonra seni özleyeceğiz!"

"Hav hav," diye homurdandı bir üçüncüsü. "Senin için dişimde bir kibrit çakayım." Fosforlu, ani bir ışık kıvılcımlar saçarak mağaranın duvarlarını yeşile ve beyaza boyadı.

Dört köpek Marya'nın önünde tatlı tatlı soluyor, patileri hayaletimsi ışıkta kocaman ve kemikli görünüyordu: yavaş yavaş salladığı kalın kuyruğuyla mağara zeminini döven gururlu bir kurt; kaburgalarını yalayan, açlıktan öleyazmış bir av köpeği; kıvırcık tüyleri yüzünü küçük bir aslan yelesi gibi, saçak saçak örten kibirli bir süs köpeği; çenesini uzun, kalın dişleri andıran iki pıhtılaşmış salya sütununun üzerinde dinlendiren, şişman, benekli bir çoban köpeği. Marya'nın soluğu kesildi. Dört köpeğin hemen arkasında buz tutmuş, ışıl ışıl bir cam sandık duruyordu.

"Hev hev!" diye kesik kesik havladı süs köpeği, tiz bir sesle. "Bu gece çok iyi görünüyorsun Büyükanne! Bakıyorum da neredeyse hiç sığilin yok! Yine kan banyosu yaptın garanti. Bu sefer bakireleri mi kullandın yoksa kapitalistleri mi?"

Marya göz kaleminin kirpiklerine yapıştığını, topuzunun dağıldığını hissedebiliyordu. *Korkunç görünüyor olmalıyım– ama zaten korkunç olmamı bekliyorlar. İstedikleri bu.*

"Bakireler," diye homurdandı. Tombul çoban köpeği, jöle gibi titreyen tükürük sütunlarının üzerinden öne eğildi.

"Hav hav! Sesin çok güçlü ve yüksek Büyükanne!" diye inledi. "Son ziyaretinde altı bıçak yutmuşsun gibi çıkıyordu! Nasıl bu kadar ahenkli oldu?"

Marya dudağını ısırdı. "Ben, eee, bir ötücü kuşun ruhunu içtim," diye tersledi. "Küçücük göğsünü yarıp açtım ve ötüşünü kemik iliği gibi içime çektim!" Bir an sonra ekledi, "Ayrıca bu sizi hiç ilgilendirmez!"

"Auuu Büyükanne," diye uludu kurt, gözleri yuvarlak ve kurnazdı. "Tenin çok yumuşak ve pürüzsüz! Son ziyaretinde buruşuk kâğıt gibi görünüyordun! Üzerinde bir şapkalı mantardan daha çok benek vardı! Nasıl bu kadar yumuşadın?"

"Yoldaş Stalin'in karısı beni emziriyor!" diye tısladı Marya, rolüne iyice ısınmaya başlayarak. Garantiye almak için mağaranın zeminine tükürdü. "Geceleri gizlice odasına girip memelerini bir küvete sıkıyorum, sonra da sütünün içinde yüzüp bir gece kremi gibi tenimi onunla ovalıyorum! O yaşlı ineği öyle yordum ki sabahları zor ayakta duruyor!" Bir an sonra ekledi, "Yaşlı, pinti sürtük!"

"Vohhoo," diye burnundan soludu av köpeği, kaburgaları bir bala-

laykanın tellerini andırıyordu. "Kokun çok güzel Büyükanne! Son ziyaretinde ölüm ve çürük diş gibi kokuyordun!" Av köpeği derin derin soluk aldı. "Şimdiyse portakal çiçeklerinin ve bayat ördek kemiği ile mür demetlerinin altından akan taze kan kokusunu alıyorum. Nasıl bu kadar temiz oldun?"

Marya ceplerinin içindeki yumruklarını kuvvetlice sıktı. Yalanını bir iplik gibi eğirdi. "Yük arabasıyla Odessa'ya seyahat eden yaşlı bir parfüm satıcısı buldum. Onu ormana sürdükten sonra tüm küçük şişelerini kaptım ve hepsini alnımda kırdım; zulasındaki her bir yudum votka için bir tane!" Bir an sonra ekledi, "Öldü! Onu öldürdüm!"

Köpekler ona şüpheyle baktı. Taş tavandan üzerlerine su damlarken salya sütunları hafifçe sallanıyordu. Sonunda kurt, tüylü omuzlarını silkti.

"Auuu Büyükanne. Bu gece seni evimize getiren nedir? Açsan ocakta güzel bir kan çorbamız var, tabii eğer bizim Keskin hepsini yalayıp yutmadıysa."

Av köpeği uzanıp kurdun kulağını ısırdı. "İsmim konusunda sana ne söylemiştim? Kimsenin bilmemesi gerekiyor!"

Kurt, fosforlu ışığın altında parlak ve kemiksi bir renge çalan sarı gözlerini devirdi. "O bizim büyükannemiz Keskin. İsimlerimizi zaten biliyor. Ayrıca asla Babamıza kötülük etmez! Gerçekten canının yanmasını hak etmediyse tabii; o zaman yapar."

"Yine de *Kin*," diye homurdandı av köpeği, "söyleme demek, söyleme demektir. Bunu en son doğan yavru bir köpek bile bilir."

"Hev hev! Ben *kendi* adımı asla söylemem," diye kesik kesik havladı süs köpeği tiz bir sesle, patilerini yalayarak. "Böylece Baba bizi övmeye geldiğinde benim güvenilir olduğumu ve sizlerin yaramaz, kötü huylu *sokak köpekleri* olduğunuzu anlayacak. Başımı okşayıp bana bisküvi verecek."

Çoban köpeği bir kahkaha attı. Kabarık göğsünün gürleyişi tükürük sütunlarını titretiyor, yanakları sütunun kenarlarından aşağı sarkıyordu. "O bizim babuşkamız Kan, seni nankör, yağcı kaniş! Artık sana yeni yıl hediyesi verir mi bakalım!" Süs köpeği adının duyulmasıyla gücenerek ciyakladı. Çoban köpeği ise Marya'ya içten, köpeklere has bir hayranlıkla baktı. "Bu sene yine seninle havana binmeme izin verecek misin? Yanaklarıma dolan rüzgârı nasıl da hatırlıyorum!"

"Auuu, Kış, seni yalaka! Bu sana ayyaş acuze dedi Büyükanne. Dediğini duydum. Bir hafta ya oldu ya olmadı," diye mırıldandı kurt, kendinden emin şekilde.

"Ben de buna kızmayacağını söyledim! Kızmadın değil mi Büyükanne? Senin onuruna akşam yemeği şarkısı söylüyordum! *Ayyaş acuze, kalpler bir heybede* ile uyaklı!"

"Sen ve senin şarkıların!" diye kıkırdadı süs köpeği Kan. "Moskova sahnelerinin yıldızısın!"

Kış, salya sütunlarının üzerinden atladı ve bir hırıltı eşliğinde Kan'ı yere devirdi.

Marya kavga edişlerini izledi. Bu kadar şanslı olduğuna inanamıyordu– tümünün isimleri oyuncak bebekler gibi kucağına bırakılmıştı. Ama eğer bunlar Koşey'in köpekleriyse, o zaman o pırıl pırıl cam sandığın içinde duran şey de Koşey'in ölümüydü. Başkan Yaga düpedüz onu adamın ölümünü çalıp Çernovsyat'a zaferle dönmeye itmişti, sırf kendisini Koşey'i mahvetmek isteyen vefasız bir Yelena olarak göstermesi için. Ve yine de eğer ölümü alıp dönmezse, Yaga onu bir çırpıda yiyip yutar ve masumiyetinin hiçbir önemi kalmazdı. Midesi çalkalandı. Köpekler ayaklarının dibinde güreşiyor, ikisinin de boğazından kan damlıyordu.

"Kan," diye fısıldadı ellerini uzatarak. "Kış, ayrılın."

İki köpek, gözlerinin akını göstererek dondu kaldı. Gözlerinde ihanetin kıvılcımıyla dönüp ona baktılar ve düşüp öldüler. Kan, kasılarak Kış'ın devasa, benekli göğsünün üzerine kıvrıldı.

Muhteşem kurt salyalarını akıtarak kızın üzerinde atladı.

"Sen Büyükanne değilsin!" diye tükürdü.

"Kin, Keskin!" Marya korkuyla bağırdı– ve kurt havadayken ölüp keskin bir kemik çatırtısıyla mağaranın zeminine çakıldı. Av köpeği ise sessizce, tortop olmuş yatarken, kendi hâlinde, sanki her zaman böyle ölmeyi beklemiş gibi can verdi.

Etrafı ölü köpekler tarafından sarılan sandık hafifçe ışıldıyordu. Marya diz çöktü ve kaygan menteşe kilitlerini açtı. Kapak, kırılan buzun şıkırtısıyla pat diye açıldı.

İçinde siyah ipeğe sarılmış bir yumurta duruyordu. Kahverengi ve yuvarlak, tepesi benek benek, basit bir tavuk yumurtası.

13

Yaşam Çarı ve Ölüm Çarı

Marya Morevna taht odasını bir ucundan diğer ucuna katederek Koşey'in yanına koşmak; başını adamın dizine yaslamak; tüm çektiklerini anlatmak ve fabrikadaki kızlarla ilgili içinde *Yelena* kelimesinin geçmediği, bariz bir açıklamayla içini rahatlatmasını dinlemek istiyordu. Ama Koşey, elleri çenesinde, oniks ve kemikten yapılma tahtında lök gibi oturuyordu. Marya'ya bakmadı. Aynı harita ve kâğıtlar muazzam masasına karmakarışık bir şekilde yayılmıştı ve Koşey kaşlarını o kadar çok çatmıştı ki adamın hoşnutsuzluğundan yakayı kurtarma konusunda ümitsiz duvarlar, ondan uzağa kıvrılmışlardı. Adam, uzun ve siyah kapı güm diye açılıp sigarillosu ardında savaş bayrakları gibi mavi izler bırakan Baba Yaga paldır küldür içeri girdiğinde bile irkilmedi. Yaga, göz kamaştırıcı paltosuyla Koşey'in sandalyesine ata biner gibi oturdu ve onu dudaklarından ıslak ıslak öptü; koca ağzı onu iştahla yiyip yutuyordu. Koşey yüzünü çevirip öpücüğüne karşılık verdi. Marya nefes alamayacak ya da bağıramayacak kadar yıkılmıştı. Gözleri yaşlarla doldu ve yok olmak istedi.

"Öyle şaşkın bakma çorba!" diye güldü Başkan Yaga dudaklarını şapırdatarak. "Bu da benim kocamdı, ah, yüzyıllar önce! Dokuzuncu sanırım. Benim de senin bineğini birazcık örselemem oldukça adilce. Fazla sert sürdüğün için havanım yarı yarıya kendinden geçmiş durumda. Havaneline başka bir hanımın mis kokusu sürtündüğünden zavallı yaratığın kafası epey karışmış!"

"Kardeşin olduğunu söylemiştin," dedi Marya hissiz bir şekilde. Yüzü yanıyor, ikisini böyle görmek yüreğini eziyordu.

"*Çertiy*, evlat. İblisler. Neden bunu takalım? Sonsuza kadar yaşarsan er geç sırf görmüş olmak için her şeyi deniyorsun. Ama bir işe yaramı-

yor, hepsi aynı." Yaga elinin tersiyle Koşey'in yanağını kibarca okşadı. "Yiyemediğim tek kocam." Koşey belli belirsiz gülümsedi. Kocakarı siyah kürsüden atladı ve uygun adım Marya'ya doğru yürüdü; nefesi küf kokuyor ve yüzü yaşlanmış görünüyordu. Marya'nın paltosuna, deri önlüğüne ve makyajına şöyle bir baktı. "Seni o sınavlara tabi tutmak zorundaydım çünkü bir yılanla evlenmenin neye mal olduğunu bilirim. Neden bahsettiğimin fazlasıyla farkındayım." Çatlamış dudaklarını büzdü. "Paltona *bayıldım* Marya."

"Sınavlarınızı geçtim Başkan Yaga."

"Ya? Pekâlâ, o zaman görelim bakalım!"

Marya göğsünün yakınına, ılık ve güvenli bir yere sakladığı yumurtayı çıkardı. Koşey, nefesini dişlerinin arasından koyuvererek tısladı.

"Sana demiştim kardeşim. O da tıpkı diğerleri gibi. Senin ölümün olacak."

Başkan Yaga yumurtayı nasırlı ellerinde evirip çevirdi, kırdı ve içini höpürdeterek içti; dişleri yumurta sarısıyla parladı.

Marya acı içinde bağırdı. O Koşey'in ölümü müydü? Bir yumurtaya benziyordu. "Hayır! Yapamazsın! Benden istediğin her şeyi yaptım!"

Baba Yaga dilini şaklattı. "Kız haklı! Eğer onu hâlâ istiyorsan al senin olsun Kostya. Hayır duamı her iki elimle veriyorum. Kız sinsi sinsi sokulan, yalancı, köpek katili bir hırsız ve tam da bana benziyor! Hatta bu sürtüğe drahoma bile veririm." Yaşlı kadın, haritaların dağıldığı çalışma masasına kendinden hoşnut bir patırtıyla oturarak sigarillosunu bir kırsal bölge krokisinin üzerinde söndürdü.

Sıcak gözyaşları Marya'nın yüzünden aşağı dökülüyordu. "Beni nereye gönderdiğini bilmiyordum. Köpeklerin orada olacağını bilmiyordum–"

"Ama oraya gider gitmez hepsini öldürdün ve yumurtayı aldın," diye belirtti Baba Yaga. "Ne yaptığını gayet iyi biliyordun. Benim zavallı, yaslı kardeşim o köpekleri elinde büyütmüştü."

"Koşey, bir şey söyle!" diye yalvardı Marya. "Neden benimle konuşmuyorsun?"

"Ne demeliyim?" dedi Koşey yavaşça, sesi korkunç ve eziciydi. "Yumurtanın benim ölümüm olmadığının açık olması lazım, çünkü kardeşim onu az önce öğle yemeği niyetine yedi. Sana nerede sakladığımı

neden söyleyecektim ki? Elbette peşine düşerdin. Kendini tutamazsın. Bir kıza sır verdin mi hemen gidip ortalığa saçar."

"Bana yalan söyledin." Üstelik bunları söylerken gayet ciddiydi. Yumurta, Yelenalar. Genç kızlığının kırılan onuru. Her şey.

Koşey'in yüzü hiçbir ifadeyi açığa vurmadı. "Gördüğün üzere iyi niyetliymiş."

"Beni onun göz yumduğu, onun planladığı bir ihanetle suçlayamazsın. Özellikle de asıl sen bana yalan söylemişken, hem de yumurtadan çok elzem konularda."

Koşey başını merakla, siyah bir kuş gibi yana yatırdı. Ayağa kalktı, odayı boylu boyunca katedip Marya'nın yanına geldi ve kızın yüzünü uzun parmaklarının arasına aldı. Çenesini sıkıca tuttu. "Ben seni suçladım mı Marya Morevna? Sana sadakatsiz dedim mi?"

Marya acı acı gözyaşı döktü; yüzündeki kemikleri yoran, nahoş, bitkin bir tür ağlayıştı bu. Gözyaşları yarasından aşağı kayarken cızırdayıp yandı. "Bütün o berbat şeyleri seni görmeden, seninle konuşmadan kendi başıma yapmam için beni yalnız bıraktın. Fabrikayı gördüm, ama o kızları nasıl tutabildiğini, itaatsizlik edersem bana ne yapacağını sormak için seni göremedim."

Koşey siyah gözlerini kızın üzerinde gezdirerek onu inceledi. "Elbette seni yalnız bıraktım. Düğün hazırlıkları damat tarafınındır. Yaptığın her şey senin değil de benim başarım olsun diye bir baba gibi seni gütse miydim? Kendi kendime layık olduğumu kanıtlamaya ihtiyacım yok."

Marya ani bir hareketle çenesini çekip kurtardı. "Ama ben neyi kanıtlamak zorundayım? Bir canavar olmadığını, *bana* layık olduğunu kanıtlamak için Zmey Goriniç'in kıvrımlarına *sen* dolanmış olmalıydın!"

"Kanıtlamadım mı? Seni açlıktan kıvranan şehrinden çıkarıp yedirip içirmedim mi; seni güzelce giydirmedim mi; nasıl dinleyeceğini ve nasıl konuşacağını öğretmedim mi; seni bir hanım, bir çarevna olarak tapılırcasına sevildiğin bir saraya getirmedim mi; seninle sevişmedim mi; tenini mücevherlerle donatmadım mı? Kendimi drahoma olarak vermedim mi? Sana elimde bir krallıkla, dizlerimin üzerinde gelmedim mi? Ve *o kızlara* gelince... onlar bana aitler ve bu seni çok *korkutmalı*. Bu senin gözünü korkutmalı ve anlamsız sesler çıkarıp dizimin dibinde sessizce oturmanı sağlamalı; tıpkı başına ne geleceğini bilen, dayak

yemiş bir köpek gibi. Ama sen hâlâ bana bağırıyor, yüzünü ellerimin arasından çekiyor ve seni hak etmediğimi söylüyorsun. Kardeşim gibi giyinip paltonda ölümümle bana geliyorsun. Onun ölümüm olup olmaması önemli değil. Öyle olduğunu sandın. Tam şu anda bile o kızların benim ordularımı diktiklerini bile bile neden bu şeyleri yapıyorsun?" Koşey onu kollarıyla sardı ve kendine çekti. Marya yüzünü ona, aşığına, ölümüne, yaşamına dayayarak gözlerini kapadı. Ama korkuyordu da, hem de adamın yapabileceği her şeyden. "Sana nedenini söyleyeyim. Çünkü sen bir iblissin, tıpkı benim gibi. Ve diğer kızların acı çekip çekmediği çok da umurunda değil, çünkü sen sadece arzu ettiğin şeyi arzu edersin. Köpekleri öldürecek, ormandaki yaşlı kadınların izini sürecek ve arzu ettiğine sahip olan her ruha ihanet edeceksin. İşte bu seni kötücül, bu seni bir günahkâr, bu seni benim karım yapıyor."

Hayır. Umurumda. Bildiğim tüm numaralarla hem kendi arzuladığım şeyi hem de o fabrikadaki tüm kızların arzuladığı şeyi elde edeceğim. Çoğunlukla haklısın aşkım. Ama yine de yanlışın var. Bunların hiçbirini söyleyemedi, ama hepsini kelimelere ihtiyaç duymayan kalbine sakladı.

Baba Yaga başparmağının tırnağını kemirip kopardı ve üstlerine tükürdü. "Lesoviki öptü, biliyor musun? İyi bir öpücük de değildi. Dilini kullandı ve ağzıma çamur tadı geldi."

Koşey ona soğuk soğuk bakmak için Marya'yı öteye ittirdi. "Bu doğru mu?"

"Evet." Bu konudan utanmıyordu.

Koşey gülümsedi. Solgun dudakları kızınkileri aradı ve onu ölecekmişçesine, sertçe öptü. Marya'nın ağzına bir tatlılık geldi, sanki onu hâlâ dilinde bal ve şekerle öpüyormuş gibi. Geri çekildiğinde Koşey'in gözleri parlıyordu.

"Umurumda değil Marya Morevna. Öp onu. Yatağına al, hatta vilayı da. Benim için bunların hiç önemi yok. Beni anlıyor musun karıcığım? *Aramızda herhangi bir kurala asla ihtiyaç duyulmayacak.* Açgözlü olalım, zulalayalım. Birbirimize huş dallarıyla vuralım ve birbirimizi zindanlara kapatalım; geceleri birbirimizin kanını içelim ve gün ışığında birbirimize ihanet edelim. Yalan söyleyelim, şehvetli olalım ve yüzlerce âşık edinelim; kar ayaklarımızın altında eriyene dek dans edelim. Çalalım ve şişmanlayıp yaşamın hazlarında yuvarlanmaya başlayana kadar yiyelim;

onları ele geçirmek için birbirimizin elinden kapmaya çalışalım. Yalnız ölümümü bana bırak; bırak da bu tek şey kutsal, dokunulmamış ve gizli kalsın. Ben de kendimi altın tepside sana yemek olarak sunayım. Ama beni terk etme, beni asla terk etmeyeceğine yemin et ve hiçbir imparator benden üstün olmasın. Fabrikadaki kızları unut. Bencil ve zalim ol, hiçbirini düşünme. Ben bencilim. Zalimim. Eşim de benden geri kalmamalı. Seni zulamda saklayacağım Marya Morevna, benim kara aynam."

Marya ürperdi. İçindeki bir şeyin zincirlerini kırarak serbest kaldığını ve kül gibi savrulup gittiğini hissetti. Koşey'e uzandı ve tırnaklarını soğuk tenine batırarak çenesini bir eliyle sıkıca kavradı. Açılış hamlesini yapacaktı; zaten tüm yapabileceği buydu. "Eğer beni istiyorsan Koşey Besmertni, bana ölümünün nerede olduğunu söyle. Aramızda hiç yalan olmamalı. Dünyaya yalan söyleyebilir ve tırnaklarımızı çıkarıp sinsice avımızın peşine düşebiliriz, ama bunu birbirimize yapmayalım. Adil olan bu: Sen *benim* ölümümün nerede olduğunu biliyorsun; bıçağının ucunda ya da boğazımı sıkan ellerinin arasında veya bir kadeh zehirde. Bana ellerimde bir civciv gibi, küçücük ve çaresiz durabildiğini göster. İstesem seni ezebileceğimi, ama bunu yapmayacağımı, asla da yapmayacağımı bildiğini göster. Bunu bana borçlusun, tüm o Yelenaların, tüm o Vasilisasların bedenleri üzerine– ve bana onların bedenlerini de borçlusun."

Koşey uzun bir süre hiçbir şey demedi. Yüzü ifadesiz ve hareketsizdi, ona tepeden bakıyordu.

"Sakın yapma kardeşim," diye içini çekti Baba Yaga.

"Ölümümü Taşkent'teki bir kasap koruyor," dedi sonunda. "Sana gelirken onun sorumluluğuna bırakmıştım. Bir ineğin içindeki bir maralın içindeki bir köpeğin içindeki bir kazın içindeki bir kedinin içindeki bir tavuğun içindeki bir yumurtanın içindeki bir iğnenin deliğinde. İnek kasapla yaşıyor ve hem o hem de çocukları tarafından çok seviliyor. Oğulları ölümümü içinde taşıyan ineğe biner ve sağrısına şaplak atarlar."

Marya hakikati ondan söküp almak istermiş gibi onu sertçe öptü ve siyah paltosunun püsküllü saçakları Koşey'in çenesine değdi.

Başkan Yaga sandalyesine geri oturdu. Yeni bir sigara yaktı ve tükürdü. "Sanırım bazı insanlar bu sözlere evlilik yemini diyor," diye söylendi, ama kocakarı hâlâ altın renkli yumurta sarısıyla lekeli kahverengi dişlerini göstererek sırıttı. "Düğünler bende gaz yapar."

Penceresiz oda soğuk bir rüzgârla dolup taştı. Yarış atı gibi daireler çizip hız kazanarak, kendi etrafında dönüp durarak, haritalarla kâğıtları birbirine katıp tüyleri diken diken ederek, ve en sonunda Marya Morevna'ya, Koşey'e ve Baba Yaga'ya çığlık attıracak kadar sert ve hızlı eserek kıyafetlerini, saçlarını, nefeslerini kapmaya çalıştı. Koşey yeni eşine siper etmek için kollarını kaldırdı. Baba Yaga gözlerini devirdi.

"Siktir," dedi Baba Yaga kısa ve öz bir biçimde ve rüzgâr, yerini beyaz bir sessizliğe bırakarak birdenbire durdu.

Ve biri, az önce odada olmayan biri, orada duruyordu. Adamın siyah saçları zeminin her yerine dökülmüştü. Gri bir papaz cübbesi giyiyordu ve gümüşi bir ışık serpintisi göğsünde bir yıldız gibi parlıyordu. Gözkapakları o kadar uzundu ki bedenini bir rahip etolü gibi örtüyordu; kirpikleri yerleri süpürüyordu. Ellerini uzatarak uzun, renksiz parmaklarını onlara doğru esnetti.

"Bir yastıkta kocayın kardeşim," dedi adam kulak tırmalayıcı bir sesle. Sesi çok uzaklardan geliyordu, sanki üç cam tabakasının ardından duyuluyormuş gibi. "Davet edilmiş olsaydım hediye getirirdim. Büyükbaş hayvan. Ve ateşkes." Gözkapaklarını ceket yakaları misali düzeltti.

"Ama davet edilmedin Viy," diye öfkeyle parladı Baba Yaga. "Çünkü boktan bir davetlisin. Diğer herkes güzelce birbiriyle kesişmeye çalışırken sen her yeri ateşe verip dans eden kızları iskeletlere dönüştürerek ziyan ediyorsun. Kim seni ne diye davet etsin?"

"Çünkü ben tüm düğünlere katılırım Gece," diye mırladı Viy. "Ölüm her gelinin, her damadın ardında durur. Yeminlerini ederken bile gelinin tacındaki çiçekler solar, damadın ağzındaki dişler çürür. Otuz yıl boyunca fark etmeyecekleri kanser çoktan midelerinde yavaş yavaş ilerlemeye başlar. Yüzük, parmağına takılırken gelinin güzelliği bozulmaya başlar. Gelini öperken damadın kuvveti azar azar tükenir. Eğer kilisede iyice kulak kabartırsanız, saatim tik ederken gelinle damadın mezara doğru takladığını duyabilirsiniz. Bunamaktan ölüme doğru giden o kısacık yolda gururla yürürlerken ellerinden ben tutarım. Her şey ne kadar da tatlı, ağlayasım geliyor. Bırak da gelinini iki yanağından öpeyim Yaşam. Bırak da sıcak kanının gözkapaklarımda yavaşça soğuduğunu hissedeyim."

"O sana ait değil kardeşim," dedi Koşey.

"Ya? Yoksa onunda mı ölümünü çıkardın? Seninkini çıkardığın zamanı hatırlıyorum da– peh, ne karmaşaydı ama!" Marya, Viy'in göz-

kapaklarının altındaki bakışlarının kendisine döndüğünü görebiliyordu. "Tabii ki çıkarmadı. Çıkarmadı değil mi evlat? Ölümünün bir mantar gibi göğsünde serpildiğini görebiliyorum." Marya'nın eli, ölümün görünmez başını yoklamak için göğsüne gitti. Viy parmaklarını yavaş yavaş, suda hareket ediyormuşçasına ona doğru uzattı. İki göğsünün arasına iğne batmış gibi oldu– tam olarak acıtmadı, ama onu durduğu yere tamamen çiviledi, tamamen. Öyle ki Marya, Viy'in onu istediği yere götürüp getirebileceğini biliyordu. Onu kalbinden ya da ölümünden veya her ikisinden birden yakalamıştı ve Viy o kasvetli ortamda korkunç parmaklarını kımıldatırken Marya sendeledi. Kendi ölümünün çıkarılıp çıkarılamayacağını sormak aklına bile gelmemişti. O kadar açıkgöz değildi ne de olsa. Sabit durmak, karşı koymak için uğraştı ama gövdesi acıyla kıvranıp titredi. Viy elini indirdi ve hantal başını iki yana salladı. İğne batma hissi geçti. "Kişisel algılama. Kardeşimiz neşterini başkası için çıkarmaz. Sadece o sonsuza kadar yaşar. Diğer herkes, er ya da geç, bana aittir. Yalnızca bana ait olabilirler. Ve Yaşam, şu yaşlı tiran, topraklarımın bugünlerde bereketli olduğunu biliyor. Pek çok beyaz çiçekle. 1917'den beri gerçekleşen çok fazla ölümle. Sizden çok bizim gibilerle. Yakında halkımın sizin üstünüzde ve etrafınızda dolaşmadığı, terinizle demlenmediği, sıcaklığınızı yudumlamadığı hiçbir yer kalmayacak. Yani belki yine de düğününe katılırım, ha kızım? Belki de gümüş bir sunakta hayaletinin yanında duran, parmağının gölgesine mezar taşından bir yüzük takan ve hayaletinin bekaretini tadan kişi ben olurum. Göbeğinin savaş alanında çarpışabilirdim. Seni bir eyalet gibi aramızda bölüşebilirdik."

Baba Yaga örgülü kaşını kaşıdı. "Ee, Anlaşma'yı bozmayı nasıl başardın Viy? Buyan'a girme iznin yok ve bunu biliyorsun. Seninle bizim aramızda kapılar ve köpekler var. Bu küçük aile toplantıları öyle garip ki! Üçümüz bir odada! Bu şeyden beri hiç olmamıştı... hımm, Konstantinopolis'in düşüşünden beri. Senin cesedini içeri sokmayacağız diye kendimizi epey sıkıntıya sokmuştuk. İsteklerimizi bu şekilde görmezden geldiğinde duygularımızı incitiyorsun. Elbette, en büyük çocuk her zaman en küstah olanıdır."

Viy ona tuhaf bir ifadeyle baktı– ilgi ve sevgi gibi bir şey, diye düşündü Marya. "Ya senin cesedinden ne haber Gece? Onu da alacağım, bu yüzyıl bitmeden önce. Hep birlikte olacağız; tek bir reisi olan tek bir

aile." Viy'in tebessümünün köşeleri gözkapaklarının altında kayboldu. "Raskovnik," diye tısladı kötücül bir memnuniyetle, "tüm kapıları açar. Marya'nın gidip bizim için bir tane alması ne kadar da düşünceli bir davranış! Yeni gelin kadar budalası yoktur, der eski masallar. Askerlerimi onun sınır boyunca leş gibi kokan, çarpan, çağıran kalbini takip etmeleri için yollamam, sonra onu atından çekip indirmelerini sağlamam, böylece vintovnikin kokladığı yeri bizim de kokladığımızı görmesini önlemem çok zor olmadı. Yaşam Ülkesi'nin kapıları ardına kadar açıldı ve şimdi bile yoldaşlarım düğününüzü kutlayıp hediyelerinizi kapınızın eşiğinize bırakmak için nehir gibi içeri akıyorlar. Umarım beğenirsiniz. Ne de olsa Marya Morevna, artık bir aileyiz."

Viy uzun gözkapaklarını buruşturarak nazik bir reverans yaptı. Kimse kılını kıpırdatamadan belinin orta yerinden katlandı ve görkemli, beyaz bir albatrosa dönüştü. Ardından kanatlarını yavaşça çırparak önce kapıdan, sonra da uzun ve siyah merdivenlerden aşağıya doğru uçup gitti. Marya yeni kocasının yanından ayrıldı ve Ölüm Çarı'nın peşine düşerek Viy, Çernovsyat'ın devasa oyma kapısını delip geçene ve kasvetli, acıklı bir çığlıkla öterek gri sabah göğüne çark edene kadar kuşun kuyruğundaki solgun, ışıldayan telekleri takip etti.

Marya'nın önünde uzanan Skorohodnaya Yolu, sanki üzerine gümüş rengi bir boya dökülmüş gibi yer yer lekeliydi. Gümüş rengi temas ettiği her yerde kıpır kıpır kıpırdaşıyor, buharlaşana kadar taşları kemiriyordu. Göğüslerine gümüş sıçramış piyade erleri uygun adım evlere gidip tüfeklerinin dipçikleriyle camları haşat ediyor, uzaklardan gelen sesleriyle içeriye sesleniyor ve kanatana dek tavernaların duvarlarını süngülüyorlardı. Her yerden kırılan cam sesleri yükseliyordu.

Ve taş kafasındaki derin bir yaradan çamur sızan Zemlehyed, demir çenesi delinmiş Naganya ve kalbinin üzerinde temiz bir kurşun yarası çiçeklenmiş Madam Lebedeva'nın bedenleri büyücüler restoranının arka duvarına yaslanmış bir hâlde yerde yatıyordu. Üzerlerine solgun çiçekler ve kurdeleler yığılmıştı; sanki birer hediye olarak bırakılmışlar gibi... Lebedeva gözlerini kırmızıya boyamıştı elbette, uyumlu olması için... Üçü de karanlık bakışlarını şafağa dikmişti, ama hiçbir şey görmüyorlardı.

3. BÖLÜM

İvanuşka

Buraya giriyorsun, bir miğfer ve kaputla,
O kadının peşinden koşarak, maskesiz.
Sen, eski masalların İvanuşka'sı,
Seni ne rahatsız ediyor bugün?
Her kelimende çok fazla acı
Aşkında çok fazla karanlık
Ve neden bu kan gölü
Yanağının taçyaprağını bozuyor?

—Anna Ahmatova

14

Tüm Bu Ölüler

Sonbaharda, odunlardan tüten duman altın sarısı ve yoğun havada asılı durur ve kar, beyaz parmaklarıyla rüzgârı yoklarken genç bir subay, uzun ince bir yoldan aşağı, uzun ince bir sigara tüttürerek tek başına yürüyordu. Keyifle içine çekerek, acele etmeksizin sigarasının tadını çıkarıyordu. Bir subay olduğundan, az sayıdaki ayrıcalıklarından biri olan tütün değerliydi. Altın tüttürmek gibiydi. Isıtmayan güneş, sigara dumanına isabet edip onu cennetten inme huzmelerle keserken ufak zevk ürpermeleri omurgasından aşağı indi. Çizmeleri yoldaki donmuş çamur üzerinde çıtırdadı ve bu da hoşuna gitti: yayvan yapraklı orman boyunca kendi adımlarının çıtır çıtır, berrak sesi; yün ceketiyle kürklü başlığının sıcaklığı; sigara, donmuş çamur, sarı yapraklar ve fazlasıyla iyi bir sabah geçiren İvan Nikolayeviç'in buluşması.

İvan o gün yalnız tütünün değil, tereyağının da tadına bakmıştı. Bıçağının kızarmış ekmeğe sürtünürken çıkardığı ses ve ışıldayan tuzlu kremanın bıraktığı izin hatırası onu hâlâ heyecanlandırıyordu. Tereyağının efsanevi masallardan fırlamış bir ödül olduğunu düşünmeye başlamıştı, tıpkı bir ateş kuşunun teleği gibi. Ama şimdi bile yağın ekmeğinde kayışını hatırladıkça nabzı hızlanıyordu. Kendini güçlü hissediyordu, bacakları tek bir sıçrayışta üç nehri aşacak kadar uzundu. Daha geçen cumartesi, mecburi gönüllü hizmeti sırasında o gözlüklü, darmadağınık saçlı ve akıllı şehirli çocukların tümünden daha çok elma toplamıştı. Kaslarının keyifli mırıltısı ile çaldığı elmanın o sert, tatlımsı ekşi tadı hâlâ parlak ve çakırkeyif bir pus gibi etrafında asılıydı. Bu uzun bacaklarla ve artakalan iyi hisle ne yapmalıydı? İvan Nikolayeviç öğle yemeği arasının en kıymetli saatlerini karargâhının tel örgülerinin ötesindeki karaçam ormanında yürüyüşe çıkarak harcamaya karar vermişti.

Ve böylece İvan, bitmesin diye sigarasından kısa kısa nefesler alarak ilk düşen yaprakların üzerinde uzun adımlarla yürümeye başladı. Ama sigaraların bir bakıma hoş tarafları da kendi kendilerini çok çabuk tüketmeleridir. Genç subay üzülerek, ama göğsü canlılıkla dolu bir şekilde sigarasından artakalan minik izmariti ayağıyla ezip buz tutmuş toprakta söndürdü.

Birkaç adım ötede, altın sarısı yaprakların oluşturduğu parlak bir iskelenin altında, İvan Nikolayeviç bir erkek eli gördü. Parmakları kül rengine dönmüş ve morarmıştı. El hâlâ bir önceki geceden kalma bir parça karı sıkıca tutuyordu. İvan yerinden kımıldamadı; ama eli gözleriyle takip ederek önce bileğe, sonra dirseğe, ardından omuza ve nihayet ormanda yatan, sönük gözleri boşluğa dik dik bakan, ağzı ne diyeceğini unutmuş gibi açık duran ölü adamın yüzüne ulaştı. Rus değildi; İvan bundan emindi. Başına pullarla süslü, lal rengi bir eşarp takmıştı ve yarısı kesik sol kulağında bir sıra çelik küpe vardı. Kıyafetleri süslerle işıldıyordu; yağlı, tuhaf bir yeşil deriden yapılmış çizmeleri parlıyordu. Dahası tüfeğini hâlâ, ölüyken bile sımsıkı tutuyordu ve İvan Nikolayeviç ölen Rusların tüfeklerini asla uzun süre tutamadıklarını çok iyi biliyordu. Bir an önce karargâhına dönmesi ve ormandaki ölü yabancıyı üslerine bildirmesi gerektiğini de biliyordu. Ama bunun yerine eski püskü çizmeleriyle birkaç adım attı ve ölüyü ayak ucuyla dürttü.

Belki bu botlar bana uyar, diye düşündü İvan Nikolayeviç. Şimdiden çıplak ayaklarında bırakacakları yumuşaklığı hissedebiliyordu. Ölü Ruslar çizmelerini de uzun süre tutamazlardı. *Bugün amma da şanslıyım! Tereyağı, iyi tütün ve yeni çizmeler!* Ama ölü adamın ilerisinde ters dönmüş başka bir el daha yatıyordu. Kanla lekelenmiş bir kadın eli. İvan ürperdi ve ellerini ceplerinin derinliklerine tıkıştırdı. En iyisi onları bırakmaktı. Zaten yoldaşlarına çizmelerin rengini asla açıklayamazdı. Ama yine de, ölü kızın yüzünü görmek için yavaş yavaş ileriye doğru yürüdü ve ince bir huş ağacının etrafını dolaşıp dikkatle baktı. Kuşlar kadının yanağını epey gagalamıştı ve bir gözü gitmişti. O da acayip, yapraklar kadar sarı bir eşarp takıyordu ve alnında iki küçük, kıvrımlı boynuz vardı; tıpkı bir keçi yavrusununkiler gibi. İvan nefesini dişlerinin arasından koyuvererek haç çıkardı. Bu kötü bir alışkanlıktı ama, tırnak yemek gibi, bırakması zordu.

Sanki ekmek kırıntılarıymış gibi, ölüleri ormanın derinliklerine doğru takip etti. Bazıları çember oluşturacak şekilde, sırt sırta düşmüş yatıyordu; kendilerini savunurken can vermişlerdi. Bazen yalnız ölmüşlerdi. Bazen boynuzları vardı, sarı eşarplı kadınınki gibi. Bazen kuyrukları vardı. Bazen İvan'dan çok da farklı görünmüyorlardı. Donmuş zemin orada burada, üzerine gümüş renkli boyayı andıran berbat bir şey sıçramış gibi ışıldıyordu. Çok fazla ceset vardı. İvan'ın midesi bulanmaya başladı ve pek kıymetli tereyağını yediğine pişman oldu. Ama durmadı. Nasıl olurdu da nöbetçi askerlerden biri tüfek atışı alarmı vermeksizin karargâhına bu kadar yakın bir yerde böyle bir savaş olurdu? Rüzgâr gri ceketinin kanatlarını tekmeledi. Kendisini rahatlatacak başka bir sigarası olsun istedi.

Sonunda orman kahverengi yapraklarla gölgelenmiş, derin ve taşlık bir vadiye açıldı. İvan Nikolayeviç'in dehşeti dudaklarından fırar etti– bir çığlık attı ve dizlerinin üstüne düştü. Toprağa binlerce ölü saçılmıştı; elleri ters dönmüş, gözleri kör ve sönmüş, güzel kıyafetleri rüzgârda dalgalanan cesetler. Bir örümcek kuşu başının üzerinde acı acı gakladı, yerdeki bir gözkapağını deşmek için dalışa geçti ve küçük siyah başını silkeleyerek yerinden sökmeye çalıştı. Gümüşi boyadan muazzam damlalar toprağı sırılsıklam etmişti. Pek çok savaşçının göğsünde o serpintiden vardı. Kokusu yoktu. Ölülerin hiçbiri kokmuyordu. Vadiye yakın bir bayırın yukarısında siyah bir çadır duruyordu; kırmızı, beyaz ve altın sarısı, uzun ince bayrakları alçak bulutların altında sertçe dalgalanıyordu.

İvan rüzgâra doğru bağırdı, "Burada hayatta kalan biri varsa cevap versin! Kim bu muhteşem orduyu katletti?"

Yakınındaki bir asker, ağzının kenarlarından kan kabarcıkları fışkırtarak öksürdü. İvan Nikolayeviç aceleyle o tarafa koştu ve ona kendi matarasından su verdi. Ama su adamın ipeksi yüzünün içinden geçerek onu karartıp ıslattı. Asker hırıltılı bir nefes aldı ve dudaklarının kenarlarındaki dikişler patladı. İvan irkilerek geri çekildi.

"Tüm bu ölüler Marya Morevna'ya aittir, Denizin Ötesindeki Kraliçe'ye."

Ve sonra asker, dikişli dudaklarında o isimle birlikte öldü.

İvan cesetlere takılıp düşerek, başlığını başına sıkıca oturtarak, tökezleye tökezleye siyah çadıra doğru yürüdü. Eşarplarına, payetlerine,

mükemmel çizmelerine tırmanan bir dağcı gibi hareket ederken elinin tersiyle gözlerindeki yaşları sildi. *Aşağı bakma. Aşağı bakma.*

Çadırın yanında hiç muhafız yoktu. İvan Nikolayeviç göz ucuyla gümüşi-beyaz bir şeyin hareket ettiğini görünce irkildi. Ona doğru döndüğünde yalnızca daha fazla ölü, daha fazla yaprak gördü. Çadır titredi.

"Ciyaaak," diye gakladı ne çadır ne de asker olan bir şey. İvan hızla döndü. Şey, orada burada çarpık bir dirseğe, kıvrılmış bir bacağa takılarak, parçalanmış ıvır zıvırın üzerinde hantal hantal yürüdü. İvan onun kadın mı yoksa erkek mi olduğundan emin olamadı– kamburunu çıkarmış ve başını koyu renk, tüylü omuzlarının arasına saklamıştı; hareket ettiğinde bir rüzgâr gülü gibi gıcırdıyordu. İvan can havliyle koşmak, güçlü bacaklarını kımıldatmak ve bir adımda üç nehri aşmak istedi. Ama onun yerine, kalbi yarı yarıya durmuş bir şekilde bekledi; ta ki o şey, bir deri bir kemik bir cesedin üzerinden geçip başını göğsünün derinliklerinden çıkarıncaya kadar.

Bir kadının yüzüne sahipti. O kadar kusursuz bir gençliği ve güzelliği vardı ki teni zevkten karıncalanan İvan Nikolayeviç'in içi, kadının bakışlarının gücüyle ezildi. Enfes kaşları, acımasız mavi-menekşe gözlerinin üzerinde birer yay çiziyordu ve dudakları öpülmeyi bekleyen bir gelin gibi aralanmıştı. Ama koyu renk saçları bir ayının postu gibi karmakarışık ve keçeleşmişti. Geniş, dik ve iskeletimsi omuzlarından başlayıp üç parmaklı, kertenkele sarısı ayaklarına –donmuş zemini kavrayan bir kuşun pençelerine– kadar büyük parçalar hâlinde uzanan ve daha çok bir kürkü andıran bakımsız tüylerden başka üzerinde hiçbir kıyafet yoktu.

"Bugün amma da şanslıyım," diye bağırdı tükürükler saçarak kuş kadın. "Tereyağı, iyi tütün ve yeni çizmeler!" İyi bir espri yapmışçasına kıkırdadı. Güzelim ağzı açıldığında, beyaz dişetlerine gömülü yalnızca üç çürük çarık dişinin olduğunu gördü İvan. Kadın sırtını geriye doğru büktü ve omuzlarından çıkan, tüyleri yarı yarıya dökülmüş kanatları açıldı. Onları iki-üç kez çırpıp duruldu, sonra da sırtına doğru katladı. İvan tekrar haç çıkardı.

"Hadi ama evlat. O da ne öyle? Tanrı'yla ilişiğini kesmiş olman gerek. Pes ederek kollarını havaya kaldırdın ve O'na bir yığın iğrenç isimle hitap ettin. Peki ya sonra? Penceresinden içeri bir tuğla fırlattın!

Şahsen benim kitlelerle ya da afyonla alıp veremediğim yoktur, ama o noktada O'nu alt ettin. Bu adil bir bedel." Kuş kadın ağzını kocaman açtı ve tekrar *ciyaaakladı*.

"Sen bir iblissin!" diye haykırdı İvan Nikolayeviç.

"Tam üstüne bastın."

İvan daha sakin nefes alıp vermeye çalıştı. Soğuk, ağzını kesmişti. "Tanrı yoksa iblisler de yoktur," diye fısıldadı. "Yoksa tüm oyun biter."

Kadın bir bacağını kaldırıp indirdi ve ileri geri sallayarak diğerini kaldırdı.

"O zaman bırak bitsin İvan Nikolayeviç."

"Adımı nereden biliyorsun?"

"Ne zaman bir insanla konuşsam bana hep bunu sorarlar biliyor musun? Bunu neredeyse rahatlatıcı buluyorum. Hepinizin gözlerinizi sonuna kadar açıp bana öyle bakmanızı da az çok sevimli buluyorum. Ben Gamayun'um evlat. Herkesin ismini bilirim. Zaten bilmeseydim bile senin adın her zaman İvan Nikolayeviç'tir. Bu hile sayılır, kabul. Kulağından yumurta çıkarmaktan çok da bir farkı yok."

İvan, Tanrı'ya inanmıyordu. Tam olarak değil; kahvaltıya, tereyağına ve sigaralara inandığı gibi değil. Devrim'den önce doğacak kadar şanssız olduğu için vaftiz edilmişti ve haç çıkarmak gibi uygunsuz hatalar yapmaya eğilimi vardı. Ama İvan dini dogmaların sadece işçileri baskıyla sindirmeye yaradığını biliyordu. Açık fikirli oluşuyla ve tüm o kutsal, boş vaatlerden uzak, modern fikirleriyle gurur duyuyordu.

İvan Nikolayeviç Tanrı'ya inanmıyordu, ama Gamayun'a inanıyordu. Annesi, her iyi annenin yapması gerektiği gibi ona İncil okumayı bırakmıştı, fakat kış karanlık bastırırken sobanın etrafında masal anlatmayı asla bırakmamıştı. İvan onun, *Göklerdeki Babamız*, dediğini hatırlamıyordu. Ama, *Gamayun geçmişin, şimdinin ve geleceğin çanağından yer. İvanuşka'mın içinde bir bebek, güçlü bir erkek ve torunları olan yaşlı bir adam olduğu çanaktan. İşte geliyor, bir kuş gibi görünüyor, ama bir kuş değil – ciyak, ciyak, ciyak!* diye fısıldarken çıralı çam ateşiyle aydınlanmış yüzünü keskin bir berraklıkla anımsıyordu.

"Demek beni tanıyorsun ha?" Gamayun sırıttı. "Güzel. Yüksek yerlerde tanıdıklarım var gördüğün üzere. Hükümetten teminat aldım. Eğer İsa altından bir bulutun üzerinde geri dönerse onu oracıkta tu-

tuklayacaklar, ama beni rahat bırakacaklar. İhtilaller ancak o kadar ileri gidebilir."

İvan'ın yumrukları sıkılı, nemli ve soğuktu. Bunu günlük raporuna nasıl yazabilirdi? "O çadırdaki kim Gamayun?"

"Gir de öğren. Zaten er geç öğreneceksin. Başına gelmeden önce başından geçmiş olamaz. Ve sonra her şey tıpkı bir motor gibi harekete geçecek ve yanacak hiçbir şey kalmayıncaya dek durmayacak."

"Anlamıyorum," diye fısıldadı İvan.

Gamayun, başı heybetli kanat-omuzlarının üzerinde sallanırken ona doğru badi badi yürüdü. Ölü bir askerin karnına çömeldi, ağırlığıyla adamın kaburga kemiklerini çatırdattı ve pençeleri şarap rengi gömleğinden kalanları sıkıca kavradı. "Otur İvan Nikolayeviç. Sana her zaman başına gelecek şeyleri anlatacağım. Hadi ama, dizlerini nasıl büktüğünü hatırla... hah, işte böyle oturulur." Gamayun'un güzel yüzü, kuş bedeninin enkazından dışarıya dikkatle bakıyordu. Boynu bir kuğununki gibi uzun ve kıvrık, ama kalın kas kirişleriyle tel teldi.

İvan birkaç zavallı ölü yaratığı gücendirmekten çekinerek, dikkatlice otların üzerine oturdu.

"Neden bu kadar korkunç bir şey yapasın ki?" diye sordu İvan.

"Çünkü her şeyin her zaman olduğu şekilde gerçekleşeceğinden emin olmam gerek."

"Ama zaten öyle olmak zorundalar, değil mi?"

Gamayun başını bir yana yatırdı. Gözleri parlıyordu. "Ah İvanuşka, kendi kendilerine değil, öyle kendiliğinden olmazlar. Annenin sana soba başında masal anlattığı zamanları düşün. O masalları yüzlerce kez dinlemiştin. Jack her zaman fasulye sırığına tırmandı. Dobrinya Nikitiç[1] her zaman Sarazen Dağları'na gitti. Doğan Finist[2] her zaman tüccarın

1 En tanınmış Rus bogatirlerinden biri. Dobrinya ve Ejderha adlı bilinada (Doğu Slav geleneğine özgü hikâye tarzında epik şiir), Dobrinya'nın annesi kahramanı Sarazen Dağları'na gitmemesi konusunda ve başka bir dizi konuda uyardığı hâlde Dobrinya Nikitiç annesini dinlemeyip Sarazen Dağları'na gider ve türlü badireler atlatır – ç.n.

2 Bir Rus masalı. Bir tüccar, üç kızına panayırdan dönerken ne getirmesini istediklerini sorar. En küçük kız Doğan Finist'in bir teleğini ya da kırmızı bir çiçek ister. Tüccar, ablaların isteklerini yerine getirirken küçük kızınınkini hep atlar, ancak panayırdan üçüncü dönüşünde teleği (ya da masalın değişik varyasyonlarına göre kırmızı çiçeği) getirir. Aynı gece Doğan Finist kızın penceresine konar ve onu baştan çıkarır. Kızın ablaları bu ziyaretleri bir şekilde öğrenir ve babalarını küçük kardeşlerinin bir âşığı olduğuna ikna etmeye çalışırlar. Ablaların pencere önüne koyduğu bıçaklarla yaralanan Doğan Finist, küçük kıza kendisini üç çift demir ayakkabı ve üç

kızıyla evlendi. Bu masalların nasıl sona erdiğini biliyordun. Ama yine de annenin onları yumuşak sesiyle ve hırlayan bir kurdun korkutucu taklidiyle anlatmasını istiyordun. Eğer onları farklı anlatsaydı, o masallar önceden gerçekleştikleri şekilde gerçekleşmezlerdi. Ama masalın devam etmesi için onları yine de *anlatmak* zorunda. Her zaman gerçekleştikleri şekilde gerçekleşmeleri için. Aynı şey benim için de geçerli. Tüm masalları bilirim. Boyarlar her zaman sakallarını tıraş ederler. Kilise her zaman bölünür. Ukrayna her zaman zehirli bir rüzgârla çürüyüp gider. Ama ben hâlâ dünyanın o masalları sadece onun anlatabileceği şekilde anlattığını duymak istiyorum. Dünya kurt taklidi yaptığında titremek istiyorum. Hâlâ gerçekleşmesi gerektiği için *gerçekleşmek* zorunda. Sen çoktan o çadıra girdin. Çoktan o kızla birlikte yola çıktın. Çoktan onu kaybettin. Masalını bu sefer farklı anlatabilirdin sanırım. Ama anlatmayacaksın. Adın her zaman İvan Nikolayeviç olacak. Her zaman o çadıra gireceksin. Gözünün altındaki yarasını görecek ve nasıl olduğunu merak edeceksin. Her zaman bir kadının nasıl o kadar çok siyah saçı olduğuna hayret edeceksin. Her zaman âşık olacaksın ve aşk her zaman boğazın kesiliyormuşçasına hızlı gelecek. Her zaman onunla kaçıp gideceksin. Her zaman onu kaybedeceksin. Her zaman bir budala olacaksın. Her zaman buzdan bir şehirde, kar, kulağına düşerken öleceksin. Bunların hepsini çoktan yaptın ve tekrar yapacaksın. Ben sadece bunun olacağından emin olmak için buradayım."

"Beni korkutuyorsun." Ve gerçekten de titriyordu, tepeden tırnağa. Her bir hücresi Gamayun'un varlığıyla, kelimelerinin basıncıyla titreşiyordu. O denli ağırdı ki yaklaşan, onu bir fırtına gibi dizlerinde ve göğsünde hissedebiliyordu.

"Evet," dedi kadın kısaca.

"Anlamıyorum. Anlamak istiyorum."

"Anlayacaksın. Sona ermeden önce. Anlayacaksın. Her zaman anlarsın."

"O zaman neden her şey gerçekleşmesi gerektiği şekilde gerçekleşiyor? Eğer anlarsam bunu değiştirebilirim. Bu senin suçun mu? Değiştir-

---

demir çubuk ile aramasını söyleyip gider. Kız yolculuğu boyunca üç cadıyla karşılaşır (bazen bunlardan ilkinin Baba Yaga olduğu söylenir) ve her biri kıza bir hediye verip onu diğer cadıya yollar. Sonuncu cadı kıza Doğan Finist'in kalesinin yerini söyler. Masalın son kısmının pek çok varyasyonu vardır, ancak sonunda Doğan Finist her zaman tüccarın küçük kızıyla evlenir – ç.n.

meme engel mi oluyorsun?" Gamayun doğruyu söylemek zorundaydı. İvan bunu biliyordu, bunu her masaldan hatırlıyordu. Ve bu yüzden bedeninin hiçbir yerinde ona inanmama gücünü bulamıyordu.

"Gerçekleşiyorlar çünkü Yaşam her şeyi yok eder, Ölüm asla uyumaz ve dünya ikisinin arasında devinir. Kış, bahara döner. Arada sırada garip, hüzünlü ve küçük bir oyun sahneye koyarlar, sırf sonunda biri kazanabilmiş mi diye görmek için. Dünya hâlâ eskiden olduğu gibi hareket ediyor mu diye." Gamayun dağınık tüylerini kabarttı ve kirpiklerinin altından İvan'a bir bakış fırlattı. "Tutkulu bir oyun gibi. Kendini feda etmek gibi. Bu kesinlikle benim suçum değil."

İvan siyah çadıra baktı. "Eve koşabilirim, karargâhıma. Nöbetime kaldığım yerden devam edebilir ve hiçbir şey söylemeyebilirim, bunların hiçbirini, hiçbir zaman."

Gamayun mükemmel kaşlarından birini kaldırdı. "Git o zaman İvanuşka. Koş. İnan bana, o kadın buna değmez."

Belirsizlikler İvan Nikolayeviç'in aklını karmakarışık etti. Kaşlarını çattı ve o sabahki sigaranın ne kadar çok hoşuna gittiğini düşündü. Ne kadar şanslı hissettiğini. Eğer koşarsa, bir gün yine de ölecekti. Yıllardan 1939'du. İnsanlar sabah akşam ölüyorlardı. Yine de ölecekti, ama siyah çadırın içinde kim olduğunu bilmeden ölecekti. İkide bir bunu merak edecekti; tıpkı diliyle yoklamadan duramadığı, ağzının içindeki bir yara gibi. Ne zaman ölürse ölsün, nerede ölürse ölsün, düşündüğü son şey bu olacaktı: siyah ipeğin dalgalanışı ve kulağa bir fısıltı gibi gelişi.

İvan kımıldamadı.

"Dobrinya Nikitiç her zaman Sarazen Dağları'na gider," dedi Gamayun usulca. Sonra başını omuzlarının altında soktu ve göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kayboldu.

15

Hüküm

Marya Morevna çalışma masasının üzerine eğildi; örülü saçları başının etrafında toplanmıştı, mareşal üniforması çamurdan kaskatıydı.

Savaş kötü gidiyor.

Savaş her zaman kötü gidiyordu.

Eliyle gözlerini kapadı. Bir yılı aşkın süredir gözlük takma ihtiyacı duyuyordu. *Bak*, dedi gözlüğü, çalışma masasından. *Bak, diğerlerinden nasıl da farklısın. Yaşlandın ve gözlerin bozuldu. Kime ait olduğumu unutma diye söylüyorum.* Marya insanların kaçırılmış peri masalı kızlarının akıbetini bu yüzden sormadıklarını düşünüyordu. Ne büyük bir utanç kaynağı olurlardı. Asabileşiyor, orduya katılıyor ve gözlük takma ihtiyacı duyuyorlardı. Onları kim isterdi ki?

Marya gümüş telgraf cihazını çalıştırdı. Telefonlar hemşerilerine iyi gelmiyordu. Nedenini ne o ne de köylüler biliyordu ama ahizeyle konuşmaya çalıştıklarında burunları kanıyordu. Kulakları da öyle, ama o kadar çok değil. Tak-tak-tik-tak. *Bitti. Geride kimse kalmadı. Eve dönüyorum.*

Birdenbire, sanki bir sürgü yuvasına kayıyormuş gibi, çadırında bir adam olduğunu hissetti. Sıcaklığı sırtına vuruyordu; altın sarısı ve masum. Sigara, sıcak ekmek ve erkek teni kokuyordu. Diğer hisleri giderek körelmesine rağmen koku alma konusunda ustalaşmıştı; artık bir kurt gibi koku alıyordu. Marya Morevna ona bakmak için dönmedi, ama çadırın içinde ne kadar büyük durduğunu biliyordu. Koca bir güneş kadar büyük. *Şimdi olmaz, ah şimdi olmaz.* Neredeyse kusacaktı– bu meselenin ne kadar ileri gittiğini buradan biliyordu. Eskiden sihir aynı anda hem sıcaklamasına hem de midesinin bulanmasına neden olurdu.

Şimdiyse bunu insanlar yapıyor, midesini bulandırıyor ve onu söküp atmayı istemesine neden oluyorlardı.

"Adınızın," dedi Marya, sesi kısılmıştı, "İvan Nikolayeviç olduğunu varsayıyorum." Onu suçlamak, tutuklatmak, ona İvan olmanın bedelini ödetmek ve bunun için asıldığını görmek istiyordu. Koşey ve Yaga ona bugünün geleceğini ne çok söylemişlerdi. Onu komşu köydeki kolera salgınına karşı uyarır gibi uyarmış, bunun kaçınılmazlığını yere göğe sığdıramamışlardı. Nasıl da her zaman onlara gülmüştü.

"Evet." Adamın yaz çamuru gibi yumuşak ve derinden gelen sesini ilk kez duydu. Kulakları bir kurdunki kadar iyi duyuyordu.

"Ve doğal olarak üç oğlun en küçüğüsün."

"Öyle... Öyleyim."

"Peki ya en dürüst olanı mısın? Ağabeylerin kötü huylu ve yalancı mı? Zavallı baban aranızdaki farkı asla göremiyor mu?" Marya sesindeki acılığın tadını –adil olmayan her şeyle demlenmiş tanenli çay gibi– alarak ağzını buruşturdu.

"Ağabeylerim öldü. Ukrayna'da, açlıktan. Kötü huylu ya da yalancı olacak kadar uzun bir hayat sürdüklerini söyleyemem."

Elini Buyan ile bir Sibirya kenti olan İrkutsk arasındaki eğri büğrü, dolambaçlı sınırın haritası üzerinde dolaştıran Marya duraksadı.

"Adamlarımı çağırabilirim. Seni öldürtebilirim. Üstelik sadece adının İvan olması ve bunu yapmayı istemem dışında hiçbir neden yokken. Seni kendim öldürmeliyim. Bir kurşun o kadar da kötü olmaz."

Adamın tok ve hayat dolu, Rus ve tanıdık sesi yeniden etrafını sardı. "Lütfen yapma."

"Senin geleceğini söylemişti, ben de kalbini yiyeceğime dair yemin ettim. Yeminlerini ölene dek bozamazsın."

"Kim demişti?" diye sordu İvan Nikolayeviç.

"Eski bir dost. Önemli değil."

"Oradaki askerler kim? Ne için öldüler?"

"Savaş için. Benim için. Bilmiyorum."

"Ne savaşı? Antlaşma var. Almanya'dan korunuyoruz."

Marya acımasızca güldü. Ağrıyan gözlerini tekrar ovuşturdu. Ne kelimeydi ama. "Almanya diye bir şey olduğunu unutmuştum. Biz Koşey

için savaşıyoruz, Viy'e karşı. Yaşam için, Ölüm'e karşı. O askerlerin bazıları bizim. Ve ölür ölmez askere alınıp Viy'in saflarına geçerler. Ona ruh akıtıyoruz. Göğüslerinde gümüş olanlar, onlar Viy'in ölüleri, onun hayaletleri, bizim öldürdüklerimiz. Ama nereye gittiklerini bilmiyoruz. *Bizim* tarafa geçmiyorlar. Cesetlerini yaşayanlar gibi terk ediyorlar. Ama sadece gidiyorlar. Belki bir yerde başka bir ordu vardır, görünmez, hayaletlerden de görünmez, bilmediğimiz ve göremediğimiz şeyler için savaşan ve oradaki safları dolduruyorlardır. Ama bilmiyoruz. Ne yapabilirsin ki? Ölü, ölü demek. Onlar için bile."

"Bir hayaleti öldürmek nasıl mümkün olabilir? Ve lütfen bana bakar mısın?" Marya, *Deli kız. Delinin tekisin sen*, dediğini duyabiliyordu. Kulakları yandı.

"Başka bir şeyi nasıl öldürüyorsan öyle. Kurşun iyi iş çıkarır. Süngüler de. İyice boğarsan da işler ters gitmez. Ve hayır. Sana bakmayacağım. Sana asla bakmayacağım." *Ve ben deli değilim. Böyle bir şeyi ne cesaretle düşünürsün, ne cesaretle buraya gelirsin, ne cesaretle yaşarsın?*

"Sen Marya Morevna'sın," dedi İvan. "Denizin Ötesindeki Kraliçe."

"Bana hâlâ öyle mi diyorlar? Çok garip. Burada denizin olduğu zamanları hatırlayamayacak kadar gencim."

"Sen bir iblis misin? Boynuzların var mı? Ya kanatların?"

Marya uzun bir süre düşündü. *Kime aitsin küçük kız? Neden burada, bu derin ve karanlık ormandasın?*

"Ben Koşey'in karısıyım," diye cevap verdi sonunda. "Ve ben bir kadınım. Boynuzlarım yok."

İvan'ın nefes alıp verişini hissedebiliyordu; sanki çadır, adamı şişirmek, boşaltmak ve tekrar şişirmek için genişleyip büzülüyordu. "Sanırım izinsiz girdim," dedi yavaşça. "Sadece bir sigara içip yürüyüş yapmak istemiştim. Burada neler olup bittiğini anlamıyorum. Karargâhımı, yoldaşlarımı ve bu akşam her birimize et suyuna çorba ile birer şalgam verileceğini anlıyorum. Bunu iple çekiyorum. Şalgamı severim. Tadı biraz tereyağını andırır ve tencereden ilk çıktığında çok sıcak olur. Her gün şalgam yesem de mutlu olurum sanırım. Ölümsüz Koşey'le evlenecek türden bir kız hakkında bir şeyler bilmeye ihtiyacım yok."

Marya'nın dizleri ağrıyordu. *Hiç bu kadar yorulmuş muydum acaba? Eski bir eyer kadar yorgunum.* Soğuk parmaklarının ucundaki telgraf ci-

hazını hâlâ çalıştırdığını fark etti. Tak-tak-tik-tak. Kayıp, küçük çareviçle iletişim kuran şarlatan bir medyum gibi, kendiliğinden.

"Senin hakkında masallar anlattığımızı biliyor musun?" dedi Marya, elinin altındaki telgraf tutacına gözünü dikerek. "Sen bir canavarsın, bir gulyabani. Sana gülüyoruz. *Sevgiline iyi davran Koşey, yoksa bir İvan gelip onu kaçırıverir!* Bu İvanların en sevdikleri şey. Koşey'in karılarını baştan çıkarmak. Bir numaralı hobileri. Gerçekte İvan adında erkeklerin olduğunu unutuyorum nedense."

"Ben seni baştan çıkarmıyorum!"

"Yine de çıkarıyorsun," dedi Marya ve kendi sesinin samimiyetle, arzuyla yüklü olduğunu duydu. Neredeyse dönüp ona bakıyordu. Neredeyse ona Vanya diye, İvanuşka diye sesleniyordu; sanki çoktan sevgili olmuşlar gibi. Kalçaları şimdiden birazcık ona doğru çekiliyordu. Tüm benliği daha en başından anlayışlı bir yüz ifadesiyle onu durduğu yere sabitlemek ve bağışlamak istiyormuş gibi. Böylece bunu sonradan yapmak zorunda kalmayacaktı. Bunu, aradaki bu çekimi açıklayamıyordu; Viy iğnesini batırarak onu göğüslerinden çekiştiriyormuş gibiydi. Ölüm Çarı onu ölümle yakalamış ve etrafında fır döndürmüştü. İvan ise, ah, sadece sesi onu yaşamla yakalamıştı. "Çıkarıyorsun. Sadece çadırımın kanadını kaldırarak çıkarıyorsun. Sadece cana yakın, hayat dolu ve bana yakın olarak çıkarıyorsun. Bu uzun günün ve Viy'in tüm süvarilerinin taburumu su gibi önlerine katıp götürmesinin ardından. Bugün iki albay kaybettim. İki albay, bir binbaşı ve pek çok at. Pek çok kız. Yarın uyanacağım, üniformamın önünü ilikleyeceğim ve hepsinin gözünün içine bakacağım, yoldaşlarımın, ta kendilerinin. Ama göğüslerinde gümüşi yıldızlar parlıyor olacak ve karaciğerimi söküp çıkarmak isteyecekler. Ve tüm bunların üstüne sen geliyorsun; çok seksi, genç ve masum. İnsan gibi kokuyorsun. Kalbinin kokusunu alabiliyorum. Sadece benim için hazırlanmış ağır bir yemek gibi. Şimdiye dek öğrenmiş olduğum üzere; ormanda, beklenmedik bir şekilde ve sihirle hazırlanan ağır yemekler... işte baştan çıkarmalar onlardır. Üstelik bir İvan olduğunu, kocama ihanet etmeme neden olmak için varolduğunu bildiğim hâlde yine de seni öpmek istiyorum. İçindeki yaşamın, içimdeki yaşamı ele geçirdiğini hissetmek için. Ham, taze ve yeni. Ve sen... Sen yüzümü bile görmedin, ama duyduğun arzunun titreşimlerini kürek kemikle-

rimde hissedebiliyorum. Endamını, boyum posum... daha şimdiden bensiz bu çadırdan ayrılmayacaksın."

"Evet," diye fısıldadı İvan.

"Yine de masumiyetinde ayak diriyorsun."

"Sana sadece tesadüfen rastladım. Cesetleri takip ettim."

"O hâlde belki ben de seni baştan çıkarıyorumdur."

"Gelinden tüyler ürpertici bir hediye," dedi İvan ve gülmedi.

"Belki de öldürdüğüm her asker, seni dünyandan çıkarmak ve bana getirmek için yere belli bir doğrultuda düşmüştür. Belki de bedenim, kılıcımın darbeleri ve tüfeğimin ateşi bunu kendilerinden habersiz bir şekilde yaptı." Yapmış mıydı? Marya tüm uzuvları bedenine pamuk ipliğiyle bağlıymış ve bir rüzgârla parçalarına ayrılarak uçup gidecekmiş gibi hissetti. O kimdi ki şu kopuk uzuvların ne istediğini, o bakmadığı zamanlar ne yaptığını bilsin? "Ama düşündüğün kadar kötü değil. Askerlerin çoğu sadece boş, içlerinde birazcık nefesle, az biraz kanla dolu kıyafetler. Yırtıldıklarında hiç kimseye sorun çıkarmıyorlar. Şey. Bu hiç kimsenin umurunda olmaz. Ama bazılarının olur, evet. Bazıları tüyler ürperticidir. Bazıları hayattadır."

İvan elini beline koyduğunda Marya'nın nefesi kesildi. Yaklaştığını duymamıştı. Tetikte değildi. Acaba çadırına girmeden önce neye benziyordu? Ağaçtan mı düşmüştü? Bir karga, kızıl gerdan ya da serçe miydi? Hayır. O öyle değildi. O, orada da burada da bir erkekti. İçinde kuş yoktu. İvan kollarıyla belini sarmadı, sahiplenici değildi. Sadece avuç içini tereddütle belinin kıvrımına koymuştu. Yakınlığı güneş çarpması gibi Marya'yı çarpmıştı. Cazibesi kulaklarına doluyordu, nefesi boynunda çiçek açıyordu. İvan gözle görülmez biçimde, bir hayalet kadar yakın fısıldadı ve Marya bunu ona neden söylediğini ilk başta anlayamadı. Ama konuşurken sesi, kelimelerinin başının bitimindeki titreşimleri, kazandıkları her bir arazi parçasının sınırlarını kazıklarla işaretleyerek ilerleyen askerler gibi ona doğru harekete geçti.

"Büyükbabam," dedi, "ben küçük bir çocukken öldü. Annem ona çok yakındı ve bir yıl boyunca her gün mezarını ziyaret ettik. Ama ben yerinde duramayan küçük bir çocuktum, bu yüzden annemin yanından uzaklaşırdım. Kederi kasvetli bir ev gibiydi ve beni korkutuyordu. Okumayı mezar taşlarından, uzun otların arasında her bir harfi telaffuz

ederek öğrendim. Mezarlardan biri beni özellikle etkilemişti. Çok küçüktü, bir okul kitabından daha büyük değildi. *Dorşmay Veliçko*, yazıyordu. 1891–1900. Altında da şöyle yazıyordu: *Ölümün onun üzerinde hükmü yok. Hüküm* kelimesinin anlamını bilmiyordum. Ama Dorşmay adlı kızı farklı biçimlerde tekrar tekrar hayal ettim; siyah saçlı, sarışın, benden uzun veya benim kadar uzun değil. Uzun saçları örülmüş ya da oğlan çocuğu gibi kısa saçlı. Benim arkadaşım olacak ve benimle birlikte mezar taşlarını okuyacaktı. Kibirli olacaktı, benden uzak duracaktı ve ben yine de onu sevecektim. Ona olan bağlılığımı sessizce açığa vuracaktım, aşkımı şarkılarla ve vaatlerle yüksek sesle ilan edecektim. Sürekli onu ve o kelimeleri düşündüm: *Ölümün onun üzerinde hükmü yok.* Ve bir gün annem büyükbabamı, ben de Dorşmay'ı görmeye gittiğimizde mezarının yanında kahverengi bir başörtüsü bağlamış, yaşlı bir kadın duruyordu. Çoraplarından biri bileğine inmişti. Yaşlı kadın kabirlerin arasına bir masa kurmuştu ve onu yiyecekle donatıyordu: ekmek, tatlılı ekşili soslar, hamur köfteleri, iri yeşil üzümler, minik çikolatalı şekerlemeler ve çay dolu eski bir semaver. Masada sanki biri onunla yemeye geliyormuş gibi yer açtı. Ama yemedi. Orada olduğumu biliyormuşçasına arkasına döndü ve bana kollarını uzattı. 'Ye,' dedi. 'Ye.' Utangaçtım. Kadını tanımıyordum. 'Lütfen,' dedi. 'Oğlum savaşta öldü. Bu dünyadaki her şeyimdi. Bu o, oradaki. Vitaliy. Benim Vitaliy'im. Onu bir daha asla göremeyeceğim. İçimde kurşun yarası gibi bir boşluk var. Oğlum olmayan herkesi yedirip içirmek, onları hayatta tutmak istiyorum. Kimsenin içinde boşluk olsun istemiyorum. Artık annesi olabileceğim kimse yok. Ye, ye. İşte biraz *blini*, tatlı oğlum; işte peynirli börek. Ye. Şişmanla. Hayatta kal.' Yağmur bulutları yavaş yavaş toplanırken yemeklerini yedim. Hayatım boyunca yediğim hiçbir yemek o kadar tatlı gelmemişti. Üzümleri Dorşmay'ın mezarına bıraktım ve bir daha asla geri dönmedim. Yaşlı kadının ekmeğiyle peynirini yediğim günün ertesi, annem yas tutmayı bıraktı ve beni mezarlık yerine parka götürdü. Asla geri dönmedim."

Marya gözlerini kapadı. Aklına karanlık bir ormandaki bir kulübe geldi, okkalı bir masa. "Bana bunları neden anlatıyorsun?"

İvan Nikolayeviç başını kızın saçlarına yasladı. "Söylediğim şu ki, bu mezarlıkta seni yedirip içirmek isterim, böylece içinde kurşun yarası

gibi boşluklar olmaz. Soframa otur Marya Morevna. Bırak da sana bir anne olayım. Şişmanla. Hayatta kal."

Ve Marya döndü. Genç bir adam gördü, ama o kadar da genç değil; geniş, güneşten kızarmış bir yüzü ve çok fazla el değiştirmiş madeni paraları andıran koyu altın sarısı saçları vardı. Gözleri çay rengiydi, kenarlarında kırışıklıklar vardı ve bu onu sevecen gösteriyordu. Marya, ona kendisinin sevecen olmadığını ve asla da olmayacağını göstermek için dişlerini sıktı.

İvan'ın koluna gülünç bir şövalye nişanı gibi düğümlenmiş kırmızı bir şerit, eski bir fular sarılıydı. Marya parmak uçlarıyla fulara hafifçe dokundu. Bir an kumaşın yanıp kül olacağını düşündü. Onun dokunmasına izin vermektense yok olabilirmiş gibi. *Bir birey, ama Halk'tan değil.* Fakat yumuşak ve parlak fular hâlâ elinde duruyordu.

"Çok acımasızsın Marya Morevna. Beni doğrayabilirdin. Neden bu kadar acımasızsın?"

"Çünkü orduya katıldım ve tüm arkadaşlarım öldü."

Sonra gözyaşlarına boğuldu; o berbat düğün gecesinden beri ilk gözyaşlarıydı bunlar. Sadece bir an için, yanan alnını İvan Nikolayeviç'in göğsüne koydu.

16

Ölülerin Daimi Kederi

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ölüm Çarı zaferе çok yaklaştı. Muazzam gücü, her zaman sayıca üstün ve sabırlı olmasından kaynaklanıyordu. Ölüm'ün gücü beklemeye her zaman yeter.

Tuz Çariçesi o ışıksız yıllarda öldürüldü.

Viy, Ölüm'ün Toprakları'nda zenginleşti. Ölüm'ün hazineleri yakılmış tahıl ve elmayla, açlıktan ölmüş büyükbaş hayvanlarla ve çürümüş patatesle tıka basa doldu. Ölülerin kafeleri, yere dökülmüş kahve içen ve yasaklı kitaplar okuyan müdavimlerle doldu. Ruhlar Viy'in ülkesine geldikleri için rahat etmişlerdi, çünkü orada ne vuruluyor ne dizanteriye yakalanıyor ne de arkadaşları acı çekiyordu. Viy, ülkesini mümkün olduğunca yaşayanların dünyasına benzetmiş, hatta savaşın gümüşi imgelerinin gösterildiği sinemaları bile inşa ettirmişti; böylece ölülerin minnettar olmalarını ve yeniden hayata dönmeyi istememelerini sağlamıştı. Bu yüzdendi ölülerin daimi kederi, çünkü ölmeden önceki kadar yiyip içip hayal kurdukları hâlde ölü olduklarını biliyorlardı ve umutsuzca yeniden yaşamayı arzuluyorlardı. Bir zamanlar olduğu gibi kanı damarlarında hissetmeyi, kim olduklarını hatırlamayı. Ölülerin hafızası zayıf olduğundan, her bir düşünceyle birlikte önceki yaşantılarına dair tüm duyularını yitirdiler; ta ki boş bakışlarla, birer gölge gibi oradan oraya sürüklenene kadar. Bir süre sonra tekrar hayatta olduklarına inandılar.

Böylece Viy, önde gelen boyarlarını halkının arasına göndererek ordularına katıldıkları takdirde görev süreleri sona erdiğinde onları evlerine yollayacağını ilan etti. Eve, Yaşam'a, ocağa, kana ve çalışmaya. Yalan söylüyordu ve onlar da bunu biliyorlardı, ama ölüler bu tür bir yalanla uzun süre yaşayabilirler. Ölüm Çarı, mısır anızını kurutmakla ya da insanları enfeksiyonlarla yavaş yavaş çürütmekle tatmin olmuyordu artık. En çok nefret ettiği şeyin kaynağına saldıracaktı, Yaşam Çarı'na. Zaten ne diye

yaşayanların şölenlerinin küllerinde ziyafet versindi ki? Hürmet görmede neden kardeşinden geri kalsındı? Neden Ölüm İmparatorluğu herhangi bir dünyevi güce üstün gelmesindi?

Böylece Buyan'ın caddelerini paramparça ettiler. Ölüm'ün mıntıkası her gün biraz daha genişliyordu, Yaşam'ın mıntıkasıysa daralıyordu. Ama ertesi gün Yaşam'ın mıntıkası genişliyor ve Ölüm'ünki daralıyordu. Viy'in safları, Fransız cephelerinden ve Alman ovalarından ölülerle dolarken, Yaşam'ın elleri armut toplamıyordu. Skorohodnaya Yolu'nda yürümek, aydınlık ve karanlık lekelerin arasından tedbirsizce son sürat geçmek demekti. Arnavut kaldırımı sokak, düşmana ait olabilir ve ona parmak ucuyla dokunmak bile köpeklerini uyandırabilirdi. Çok geçmeden Buyan, kendi ülkelerinde kalmak ve Viy'in bölgesine kaymamak için sadece tek bir tırnağını, tek bir saç telini sokağa koyabilmek için sıçrayan, dönen ve sürünen dansçıların memleketi oldu.

O günlerde Tuz Çariçesi kendini tarafsız ilan etti. Taraf tutmayacaktı. Yuvasını kurduğu, ahlaki davranışları incelediği ve solgun salonunda güvercinleri eğlendirdiği insan dünyasının kentleri için endişelenip gözyaşı döktü. Ama orada bile Ölüm Ülkesi yer yer kendini gösterdi: Erkekler ile kadınlar farkında bile olmadan ayaklarını o görünmez ve dipsiz dünyaya sokuyor, caddelerde düşüp ölüyorlardı. Tuz Çariçesi, bedeninin bitmez tükenmez tuzunu Ölüm'ün aktığı kar beyazı çukurlara serperek şehirleri elinden geldiğince savundu. Ne zaman gözleri yuvalarında ters dönüp sendeleyen yaşlı bir büyükanne görse, Tuz Çariçesi onu tutmak, ona tuzlu ekmek vermek ve onu doğrultmak için babuşkanın üzerine atılıyordu. Kısa süre sonra Ölüm Çarı, ondan Yaşam Çarı'ndan bile daha çok nefret etti ve önde gelen boyarlarını –timsah gibi ağızları ve çıngırdayan bıçakların sarktığı kanatları olanları– Çariçe'nin üzerine saldı. Onu parçalarına ayırmalarını ve her bir parçayı Rusya'nın dört bir yanına dağıtmalarını emretti ki bir daha asla birleşemesin.

Bir çariçeyi öldürmek kolay değildir. Ama Viy cüretkârdı. Boyarları Çariçe'nin kolunu, bacağını, boynunu kestiler ve onun tuz kristalinden kokoşnikini[3] çok yüksek bir yerden aşağı fırlattılar, öyle ki tuzla buz oldu. O olmadan şehirler açlıktan kıvranmaya ve büyük gruplar hâlinde Viy'e katılmaya başladı; üstelik sadece ruhlarla yetinilmedi. Opera binaları un ufak olana dek bombalandı, apartman daireleri birbiri ardına havaya uçtu ve fabrikalar benzinle imha edildi.

---

3 Kokoşnik: On altıncı ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında Rusya'nın kuzey bölgelerinde yaşayan kadınların kullandığı bir tür geleneksel başlık – ç.n.

Denir ki Viy, sonunda onu tamamen susturabilmek için Tuz Çariçesi'nin sol koluyla evlenmiştir ve o kol, parmakları keder ve hiddetten kaskatı kesilmiş bir hâlde Ölüm Ülkesi'nin kalbinde, aşık kemiklerinden yapılma bir tahtta durmaktadır.

"Anlıyor musun?" Marya, başını Liko'nun kara kitabından kaldırıp İvan'a dikkatle baktı ve yüzünde kuşku belirtileri aradı. Kendisine inanmazsa onu sevmeyecekti. *Delisin. Delinin tekisin sen. Neden böyle şeyler söylüyorsun?* İçten içe ona inanmamasını istiyordu, böylece işler çok daha kolaylaşırdı.

"Koşey, Yaşam Çarı ve sen de onunla evlisin. Bu yüzden onun ordularını yönetiyorsun."

"Evet, ama dinlemen gereken kısım obruklar hakkında olandı. Seni eve götüreceksem beni dinlemek ve ne diyorsam harfiyen yapmak zorundasın."

İvan bunun yerine onu öptü. *Ah*, diye düşündü Marya, *bundan sağ çıkamayacağım. Neden erkekler kapımı aşındırıyor? Neden şapkalarını çıkarıp iri, ceylan gözleriyle bana bakıyor ve çıplak boyunlarını meydana çıkarıyorlar? Evde kalıp, mutfak masalarına böyle bakışlar atsalardı birazcık huzur bulabilirdim.*

"Buyan'a dönmek için Viy'in ülkesinden geçmek zorundayız. Uzak değil ama aynı benim gibi adım atmak, aynı benim gibi nefes alıp vermek ve sadece ben konuşuyorsam konuşmak zorundasın. Şu aralar her şey kaygan bir zeminde. Bu ormandan tek bir yaprak koparırsan bir yanı ölülerin ve bir yanı yaşayanların tarafında olur. Bir zamanlar sevdiğin ya da tanıdığın insanları görebilirsin. Onlarla konuşamazsın, yoksa seni kendilerine çekerler ve asla bırakmazlar. Onlara bakamazsın bile. Göğüslerinde gümüşi bir leke varsa yüzünü çevirmek zorundasın."

"Peki ya karargâhım? Beni merak edecekler. Kayıp ya da ölü sayılacağım."

Marya ona sus pus eden bir bakış attı. Onun küçük karargâhı için endişelenemezdi. Leningrad yeterince uzaktı. Savaş henüz oraya ulaşmamıştı. Orası şimdilerde çok güzel olmalıydı, muhtemelen ıhlamur ağaçları yeni yeni çiçek açıyordu. Kemancılar, Marya'nın şimdi güçbela hatırlayabildiği bir kafede hoş ve nostaljik bir şey çalıyor olmalıydı. Durabilirdi. Hemen durabilirdi. Ve uyuyabilirdi. *Beni bu savaştan uzaklara götür insan. Neden bu kadar ağırdan alıyorsun?* "Biliyor musun, senin

yerindeyken Koşey bana sadece, 'Eşyanı topla ve benimle gel,' demişti. Senin kadar sorun çıkarmamıştım."

İvan'ın birazcık rengi attı. Öksürdü. "Şey, Marya, bugünlerde birisi sana böyle dediğinde bu o kadar da hoş bir şey değildir. Bu genellikle... genellikle, 'Benim karargâhıma geliyorsun,' demek olur."

"O zaman, o kadar berbat bir yer olduğuna göre karargâhından ayrıldığına memnun olmalısın."

"Beni tekrar öp Marya ve seninle her yere gideyim."

Öptü. Tüfeğini ateşlemek ve bir ateş kuşunun gökyüzünden düşüşünü izlemek gibiydi. *Kuşları hiç görmemiş olsaydım*, diye düşündü İvan'ın dudakları onunkileri ısıtırken, *kim olacaktım? Sihir yüzünden hiç kusmamış olsaydım? Bunun gibi bir adamı mı sevecektim? Bu kadar saf, doğal ve genç birini?*

***

Marya Morevna on yıl aradan sonra Ölüm Ülkesi'nin işaretlerini görebiliyordu. Dünyanın temas ettiği her bölümüne bir gümrük görevlisi gibi damga vuruyordu. Bu damga bazen içinde gümüşi iğne delikleri olan bir gölge, bir yıldız gibi görünüyordu. Bazen de iskelenin altına yansıyan sudaki halkalar gibi. Kalelerinin içinden geçmek zorunda kaldığı zamanlardaysa altı pençesini hiddetle kaldırmış, üç başlı ayı şeklindeki bir imparatorluk mührünü andırıyordu. Yine de bunları görmemek, sadece Viy'in bölgesinde ince bir yol gibi uzanan Yaşam Ülkesi'ne, Buyan'ın işaretlerine –bir tür zayıf kış güneşi ışığı, fırında pişen şeylerin kokusu, yeşil olan her şeyin rayihası– bakmak her zaman daha iyiydi.

"Marya," diye fısıldadı İvan, ikili gittikçe geriye, Marya'nın evine ve kocasına doğru giderlerken. "Biri bizi takip ediyor."

"Sana konuşmamanı söyledim. Biliyorum. Onlar... onlar beni her zaman takip ediyorlar İvan. Her zaman."

Marya'nın arkasına bakmasına gerek yoktu. Kesin ona gülümseyeceklerdi, gözleri havagazı ışığı gibi umutla aydınlanacak ve gümüşi göğüsleri alev alev yanacaktı. Kafası kaya gibi olan küçük bir adam, gözünün olması gereken yerde bir tüfek dürbünü bulunan bir kız ve saçlarında kuğu telekleri olan bir kadın. Her zaman. Lebedeva'nın parfümünün kokusunu alabiliyordu; menekşe ve portakal suyu.

"Sana söyledim. Önceden sevdiğin insanları görebilirsin. Onlarla konuşamazsın, yoksa seni yanlarına çekerler ve asla bırakmazlar. Ölüm'ün

ülkesine balıklama dalmak gibi olur bu. Ben de onlarla konuşamam, asla." Marya'nın başı dönüyordu. Onlardan, ölmüş arkadaşlarından, nasıl peşini bırakmadıklarından ve onu nasıl hâlâ istediklerinden hiç bahsetmemişti; Koşey onu anlamaya çalışmamıştı. *Seni seviyorum*, demişti. *Ben ölmedim. Bu yeterli değil mi? Buyan'daki başka bir ruhla arkadaş olamaz mısın?* "Onlara dokunamam. Askerlik o kadar da kolay değil."

Marya Morevna sağ ayağını yerden kaldırmadan, ileriye doğru kaydırarak üç büyük ve düz taşı geçti. Ardından sol ayağını da aynı taşların üzerinden kaydırdı ve ayaklarını bitiştirdi. İvan onu taklit etti. Marya bildiği patikadan gidiyor, sadece her yedinci toprak parçasına ve her üçüncü düşen yaprağa adım atıyordu. Yaşlı, üzerinde mantarlar bitmiş bir ağaç gövdesinin üzerinden atlayacağına sürünerek altından geçti. Ne arkasına ne de iki yanına baktı. Bir yılan gibi hareket etti ve sadece ikişer nefeste bir soluk vermeye özen gösterdi. Ama en sonunda Marya'nın korktuğu yere, gölgelerle ya da sudaki halkalarla veya damgalarla işaretlenmiş hiçbir güvenli patikanın olmadığı bölgeye geldiler. Yalnızca dağlarda bütünüyle ışıktan yoksun, kara bir patika vardı. Ufukta, sisin ve son güneş ışıklarının etkisiyle menekşe rengine boyanan tepeler, akşamüstü ışığında bir resim gibi yeniden gözler önüne seriliyordu. Marya Morevna arkasına uzandı ve İvan kızın elini sıkıca tuttu. Marya onun korkusunu ter gibi alabiliyordu. Korkusu Marya'yı güçlü kılıyordu, her ikisi için de cesur olabilirdi Marya. Birlikte karanlık araziye adım attılar.

Ayaklarının altında sadece yumuşak killi toprağı hissedebildikleri hâlde, ayak sesleri görünmez bir kentin caddesinde yürüyorlarmışçasına yankılanıyordu. Yakınlarında küçük ses patlamaları dalgalanıyordu: bir tavernadan yükselen kaba bağırış çığırışlar, parçalanan ağır bir şeylerin sesi, çanak çömlek ve ahşap, alçak sesle ve hızlı çalınan bir keman. Marya'nın gözleri karanlıkta ardına dek açıldı. *Güvendeyim*, dedi kendine. *Bir yol var. Her zaman gidebileceğim bir yol vardır. Bana yetişemeyecekler.*

"İvan Nikolayeviç," diye seslendi küçük bir ses, tanıdık birine rastlamanın neşesiyle.

"Başını çevirme," diye tısladı Marya. "Yürümeye devam et. Yanımdan ayrılma."

"İvan Nikolayeviç, benim ben!" diye çınladı ses yeniden.

"Eğer bakarsan bu senin ölümün olur ve bir daha ne beni öpebilir ne sigara içebilir ne de tereyağının tadına bakabilirsin," diye uyardı Marya,

sıktığı dişlerinin arasından. Dişlerini sıkmaktan çenesi ağrımıştı; bedenini her tür dış etkene kapamış, dış dünyaya set çekmişti.

"İvanuşka, ben Dorşmay. Gel de bir sarılalım artık!"

Ve Marya, İvan'ın onu da çekerek döndüğünü hissetti.

Ses, başından sarkan ve iki gözyaşı damlasına benzeyen solgun örgüleri eski moda bağlanmış genç bir kıza aitti. Dantelli bir elbise giymişti ve gülümseyişi bir fotoğrafa benziyordu: eskiden kalma, üzerinde çalışılmış, donakalmış. Kollarını uzattı.

"Ah İvanuşka, öyle çok bekledim ki! Mezarımın başında bana nasıl da sadıktın. Nasıl da tatlıydı benim için bıraktığın üzümler! İvan, gel de beni öp! Tüm o solucanlar tabutumun kapısını çalarken beni öptüğünü hayal ettim."

İvan'ın ablak yüzü bir fener gibi aydınlandı. "Dorşmay! Ah! Demek sarışınsın! Hem de kibar."

"Çok kibarımdır!" diye katıldı gümüşi kız, başıyla onaylarken saç örgüleri aşağı yukarı sallanıyordu. "Buradaki herkes de öyle söylüyor. Her zaman küllerimi paylaşırım!"

İvan Nikolayeviç biraz geri çekildi. Marya onu uzaklaştırmaya çalıştı, ama İvan iri yarı ve inatçıydı; bunu yaşayarak öğrenecekti. *Bırakayım da seni iyice aptal yerine koysun.* Marya vazgeçti. *Seni uyarmıştım.* "Ne demek istiyorsun?" dedi İvan tereddütle.

Dorşmay Veliçko elbisesinin kuşağından bir sigara çıkardı ve ağzına götürdü. Sigara tamamen içilmişti. Uzun bir kül sütunundan ibaretti. Ama kız neşeyle bir nefes çekti ve kül yavaşça yeniden beyaza döndü, ta ki tek parça olana kadar. Sigarayı İvan'a uzattı.

"Şimdi alabilirsin. Sevdiğini biliyorum. Senin için sakladım."

"Sakın ha!" diye parladı Marya.

İvan sigaraya uzanmadı. Dorşmay omuzlarını silkti ve sigarayı yere atarak zarif ayağıyla ezdi. "Artık işime yaramaz. Tamamen tükenmiş. Ah, ama *sen* tükenmemişsin İvan! O kadar sıcak ve parlaksın ki sana zar zor bakabiliyorum! Kalın ve sulu sulusun! Yeşil bir üzüm tanesi gibi! Gel de koynuma gir, her zaman istediğin gibi. Bunu o zamanlar bile istediğini biliyorum, seni küçük hınzır şey."

İvan gözünü dikmiş ona bakıyordu, Marya'nın avucundaki eli gevşedi. Marya onun kıza doğru bir bardaktan diğerine dökülen su gibi akıp gittiğini hissedebiliyordu.

"Dorşmay," dedi Marya sesini yükseltmeden. İvan'ın kendi kendine yeteceğini, otoritesini kullanmasına gerek kalmayacağını ummuştu. Marya kızı yere sermeye hazırdı, çok hazırdı. "O benim korumam altında."

Dantel elbiseli kızın bakışları İvan'dan Marya'ya ve tekrar İvan'a kaydı. "Senin korumanın oyuncakları da kapsadığını sanmıyorum küçük Çariçe. Bırak da onu alayım. Ona binip Gürcistan'a kadar gidip geleceğim. Yalnız mahmuzlarım yüzünden epey kan kaybedebilir. Onu o zaman geri alabilirsin."

Marya sırtına astığı solgun, girift bir biçimde oyulmuş tüfeğine uzandı. Tüfeğini seviyordu. Eşi benzeri yoktu. Onu çok önceleri Naganya'nın evinde bulmuştu. Vintovnik onu ava çıktıklarında, hep birlikte oldukları son seferlerinde öldürdükleri ateş kuşunun kemiklerinden yontmuştu. Düğün hediyesi olarak vermek için. Marya Morevna, hayalete ateş etmek için tüfeğini doğrulttu ve nişan aldı.

"Yapma!" diye haykırdı İvan.

"Ah!" diye fısıldadı Dorşmay. "Çok güzel! Hâlâ alevleri görebiliyorum! Ah Marya Morevna, böyle bir silaha sahip olmaya hakkın yok! Onu bana ver! Gördün mü, kuş bana ağzını açıyor, benim olmak istiyor!"

Marya ateş etti. Kızın gözyaşı damlası şeklindeki örgülerinden biri düştü.

"Ah, senden nefret ediyorum," deyip tükürdü Dorşmay. "Onu önce ben gördüm. Bu adil değil!" Kızın saç örgüsünden sarımtırak ve kıvamlı kan damlaları süzüldü. Bir topak siyah toprak, hayaletin iki kaşının arasına çarptı ve kız öfkeyle ciyakladı. İvan, kimin attığını görmek için kendi etrafında hızla döndü.

"Öyle bakıp durma İvan! Sana beni dinlemeni söylemiştim! Onlara bakamazsın!" Ama donuk, buz tutmuş yosundan sakalı ve parçalanmış kayalar gibi elleri olan ufak tefek bir adam, bir avuç dolusu toprak daha alıp elinde şöyle bir tartarken, İvan'ı bırakıp gitmekten ya da onu o karanlıkta kaybetmekten aciz Marya da dönüp bakmıştı. Adamın göğsü gümüşi bir serpintiyle lekelenmişti. Marya'ya yalnız bir kez baktı ve kocaman gözyaşları gözlerinden yağmur gibi boşaldı.

"Koş İvan," diye fısıldadı Marya.

İvan koştu. Ve karanlık arkalarında acı çekiyormuş gibi kıvrandı.

Işığa ulaştıklarında Marya, İvan'ı zorla kendine çekti, üç defa etrafında döndü, parmağını burnunun kenarına götürdü ve gözden kayboldu.

17

Bir Zamanlar Ölümümün Olduğu Yerdeki Sancı

"Evdeyiz," diye içini çekti Marya. "Burası ev."

Ama İvan'ın beti benzi atmıştı ve uzun, gri paltosunun içinde tir tir titriyordu. Çağlayan ve fışkıran kan çeşmelerine baktı. Saçaklarda boylu boyunca uzanan saç örgülerine, deri kapılı ve kemik haçlı şapellere, boynuz ve kafatasından yapılma kapılara baktı. Uzakta beliren Çernovsyat'ın tamamen gölgelere bürünmüş kara kubbelerine baktı.

"Burası cehennem," diye fısıldadı. Marya, İvan'ın ellerinin haç çıkarma arzusuyla seğirdiğini, ama parmaklarına sırf kızın hatırı için hâkim olduğunu gördü– ve korku içindeyken bile hâlâ onu mutlu etmek istemesi hoşuna gitti.

"Hayır, hayır, alakası yok. Burası Yaşam'ın Ülkesi. Tamamen canlı, anladın mı? Kan, deri, kemik ve post. Tamamen canlı. Burada hiçbir şey ama hiçbir şey ölü değil. Bu çok güzel."

Ama İvan altın saçlı başını iki yana sallıyordu. "En azından Leningrad'da inşaatı kemiklerin *üzerine* yapıyoruz."

Marya Morevna güldü. İvan'ın saçını gözlerinin önünden çekmek istedi. "Elbette Leningradlısın," dedi. Moskovalı, Minskli ya da İrkutsklu olsaydı ortada baştan çıkartıcı bir durum olmazdı. Sadece onun memleketinden bir erkek, eski bir kırmızı fular takarak gelebilir ve onu kalbinden vurabilirdi. Onun için yaratılmıştı, kusursuz bir makine gibi.

"Burada kalmak istemiyorum!" diye bağırdı İvan. "Burası Şeytan'ın ülkesi!"

"Elbette öyle," dedi boğuk, Marya'ya kendi yatağı kadar tanıdık gelen bir ses. "Ve hemen eve gitmelisin."

Ölümsüz Koşey, Marya'yı kollarının arasına aldı. Marya gülümsedi– samimi, ferah bir gülümseyiş. Savunmasız ve kış kadar parlak. Adamı

öptü ve dudaklarının birleştiği yerde kendiliğinden kan damlaları fışkırarak birbirine karıştı; bedenleri o denli derinden kenetlenmişti.

"Oyuncak mı getirdin?" dedi Koşey merakla, karısını bırakarak. Sert Buyan rüzgârı uzun, siyah cübbesini kamçılıyordu. "Ben de oynayabilir miyim?"

Marya, Koşey'in yüzünü dikkatle inceledi. İyi oynarsa, durumu idare edebilirse kimse zarar görmezdi. "O beni buldu, İrkutsk'ta, savaştan sonra. Leningrad'dan."

Ölümsüz Koşey'in yüzüne geniş bir sırıtış yayıldı; siyah saçları, rüzgârla hafifçe havalanıp uçuşuyordu. "Ah, benim Marya'm büyümüş de keyfi için insan kaçırmaya başlamış! Gurur duydum."

"Öyle olmadı." Ama öyle olmamış mıydı? İvan'a bir anda ortaya çıkmış bir kuş-koca gibi görünüp onu o dünyadan çekip çıkarmamış mıydı?

Koşey, genç subaya döndü. "Ha? Sen ne düşünüyorsun genç adam? Öyle mi oldu?"

İvan'ın aklı başından gitmişti. Gözlerini kan çeşmesinden ayıramıyor, güneşin onu nasıl yarı yarıya siyaha dönüştürdüğünü seyrediyordu.

"Dilsiz mi? Bir adı var mı?"

Marya kem küm etti ve bakışlarını aşağı indirdi. Adını söyleyemezdi, kocasının önünde İvan'ın adını dile getirmeyi kendine yediremezdi. Ama Koşey tahmin etti. Marya daha ağzını açmadan anlamıştı. Uzun zamandır evliydiler. Koşey'in kara gözleri hiddetle alevlendi, dişlerini sıktı, tıpkı onun gibi. *Ne biçim aynalarız biz böyle; yüz yüze dönmüş, arzularımızı yansıtıyoruz birbirimize.*

"Bunu bana yapmazsın, değil mi Maşa? Bana onun Dimitri Grigoroviç[4] olduğunu söyle. Bana onun Leonid Belyayev olduğunu söyle. Bana adının Priapus[5] olduğunu ve ona karşı koyamadığını söyle. Ama benim karım benim evime bir İvan getirmez, beni böyle sırtımdan bıçaklamaz."

"Aramızda kuralların olmadığını sanıyordum," diye cevap verdi Marya yavaşça; bunu evliliklerinin bir parçası olmayan ve özel mevzularını duymaması gereken İvan'ın önünde tartışmaktan biraz utanmıştı.

4 Dimitri Vasilyeviç Grigoroviç (1822-1900) Rus yazar, sanatçı ve eleştirmen – ç.n.

5 Yunan mitolojisinde bereket tanrısı. Aşırı derecede büyük ve sürekli ereksiyon hâlinde olan cinsel organı belirgin özelliğidir – ç.n.

Koşey gözlerini iki kez kırptı ve gücenmiş bir şekilde sırtını, karga kamburunu dikleştirdi.

"Tabii ki haklısın karıcığım. Unutmuşum. Bir isim nedir ki? Hiçbir şey ve hiç kimse. Ben aptal, yaşlı bir adamım." Gülümseyişi kusursuz yüzünde, çenesinin gençlik dolu kıvrımında dondu; gözlerinin çevresinde yaşlılıktan kaynaklanan en ufak bir kırışıklık bile yoktu. Marya'nın kapısının eşiğinde saçında yıldızlarla beliren adam olarak kalmıştı tamamen. "Arkadaşını kesinlikle akşam yemeğine getirmelisin, savaşla ilgili seçeneklerimizi tartışırız."

Yaşam Çarı, pırıl pırıl parlayan siyah topuğunun üzerinde döndü ve uzun adımlarla sarayına doğru yürüdü. Omuzunun üzerinden seslendi, "Ah, yolun sağ tarafından yürümemeye dikkat et. Sen yokken orayı kaybettik de."

Marya şaşkınlıkla elini ağzına götürdü. Görmemişti. Bunu nasıl gözden kaçırabilmişti? Skorohodnaya Yolu'ndan aşağı uzun, siyah bir şerit iniyordu. Gümüşi renk karanlıkta yıldızlar gibi, nokta nokta parlıyordu.

***

Koşey, onlara kendi eliyle servis yaptı: siyah kayık tabakta sülün, renksiz elmas kadehler dolusu şarap, biri kara ve biri beyaz iki somun ekmek, Marya'nın bilmediği hoş kokulu bir sosta buğulanmış armutlar. Işıl ışıl bir tereyağı tepeciği, üstüne saplanmış küçük, altın bir bıçakla birlikte İvan'ın oturacağı yerin önünde duruyordu. Marya uzun, siyah bir elbise giymişti; ipek elbisenin üst kısmı, tam boyun hizasının altından göğsünü açıkta bırakıyordu ve üzerindeki taşlar ışıldıyordu. Koşey bu elbiseyi özellikle seviyordu ve Marya barışmak istiyordu. *Bir kış gecesine benziyorsun*, demişti bunu ona verdiğinde. *Ayazında uyuyabilirim.* İki adama da bakmamaya çalıştı.

"Ye," dedi Koşey ruhsuzca. "Yolculuk için güç toplamaya ihtiyacın olacak."

İvan ellerini kucağında kavuşturdu. "Ben... ben sizin yiyeceklerinizden yemem gerektiğini düşünmüyorum Yoldaş," dedi titreyerek.

Koşey ona alaylı alaylı güldü. "Nedenmiş o? Çoktan masama oturmuş, karımın tadına bakmışsın. İkinizde de kokusunu alabiliyorum, fazla güzel koktuğu için mide bulandıran bir parfüm gibi."

Marya çatalını bıraktı. "Bunu neden yapıyorsun Koşey? Daha önce de sevgililerim oldu. Senin de öyle. Marina'yı hatırlıyor musun? Rusalka olanı? O ve ben her sabah birlikte yüzerdik. Somon balıklarıyla yarışırdık. Bize küçük köpek balıklarım demiştin."

Yaşam Çarı bıçağını öyle sıkı tutuyordu ki, Marya parmak eklemlerinin pörtlediğini görebiliyordu. "Hangisinin adı İvan'dı? Aralarında masumiyetten yapış yapış bir insanoğlu var mıydı? Seni tanıyorum. Seni tanıyorum, çünkü sen benim gibisin. İç içe geçmiş iki kaşık kadar benziyoruz birbirimize." Kocası ona doğru eğildi; mum ışığı siyah, karmakarışık saçlarında kıvılcımlar saçıyordu. "Onları kaçırdığında, olduklarından çok daha fazla anlam kazanırlar Maruşa. Güven bana. Biliyorum. Nerede hata yaptım? Sıkıcı mıydım? Seni ihmal mi ettim? Sana yeterince güzel elbiseler vermedim mi? Yeterince zümrüt vermedim mi? Eminim bir yerlerde daha fazla zümrüdüm vardır."

Marya elini kocasının yanağına koydu. Kaşla göz arasında tırnaklarını yüzüne geçirdi. "Sakın benimle bu şekilde konuşmaya kalkma. Yıllardır ölüm ve kandan başka bir şey giymiyorum ben. Tıpkı benden istediğin gibi tüm savaşlarında senin için savaştım. Öğrenmek zorunda olduğumu söylediğin tüm numaraları öğrendim. Bir adamı boğarken ağlamamayı öğrendim. Parmağımı burnumun yanına götürüp gözden kaybolmayı öğrendim. Her şeyi ölürken izleyebilmeyi öğrendim. Artık senin sihrinden gözleri kamaşmış küçük bir kız değilim. Artık benim de sihrim var. Ve eğer tüm askerlerimin gözümün önünde ölmelerini izlediysem, sadece tüfeğim ve kendi ellerim sayesinde hayatta kaldıysam, haftalarca sudan çok kan içtiysem, o zaman çadırıma tesadüfen girmiş bu insanı alır ve çığlıklarım dinene kadar bacaklarımın arasında tutarım ve sen de beni bunun için *cezalandıramazsın*. Bizler *çertiy* değil miyiz? Bizler iblis değil miyiz? Ağzından *ceza* lafının çıktığını bile duymayacağım ihtiyar."

Koşey, Marya'nın elini yakaladı ve bileğinden tutarak onu sandalyesinden kucağına çekti. Tabaklar tıngırdadı ve armutlar yere saçıldı. Avucunun içi, Koşey'in tırnaklarının çizdiği yer, kanla yol yol olmuştu ve Koşey orayı öptü, sonra da başparmağını, ardından yüzük parmağını... çenesi kanla kıpkırmızı olana kadar. "Sana nasıl da tapıyorum Marya. Ne kadar iyi bir seçim yapmışım. Beni azarla, beni reddet. Ne istiyorsan söyle ve beni sonsuza dek lanetle. Ama beni terk etme."

Marya adamın tatlı, değişmez, değişemez yüzünü inceledi. İvan masanın altından eline uzandı, ama Marya onu unutmuştu. İvan'ın parmakları, tenini saran kâğıt bir peçeteden farksızdı. Koşey görüş alanında muazzam bir yer kaplıyordu; tüm gölgeleriyle onu dolduruyordu. Tıpkı tüm dünyasını, tüm yıldızların ışığını yok edecek bir ay gibi. Parmaklarını adamın koç postuna benzeyen saçlarında dolaştırdı. "Ölümümü al," dedi. "Kesip çıkar. Parçalarına ayır ve bir ördeğin gözünün içine sakla. Dört köpeğin ardına. Beni senin gibi yap, iki kaşıkmışız gibi. O zaman seni hiç terk etmem." Koşey, Marya'nın elini kibarca başından çekti ve kucağına koydu. "Savaş kraliçenin de senin gibi ölümsüz olması daha iyi olmaz mı? Bir antlaşmayla korunmuyorum. Viy'in sana karşı duyduğu korku bir kalkan değil, hem de hiç. Yılın büyük çoğunluğu savunmasız ve senden uzaktayım. Kemiklerimi aç ve ölümümü çekip çıkar. Dünyanın kalbine göm. Bunu fazlasıyla hak ediyorum. Sen neyi hak ettiğimi biliyorsun."

"Bunu daha önce de istedin. Yapamam."

"Sen irademi aldın ama."

"Bütün baştan çıkarmalar böyle yürür. Bir irade ötekine sunulur, bir boyun eğişle sarılıp sarmalanmış olarak. Mesele her zaman kimin alacağı ve kimin vereceğidir. Ben önce aldım, hepsi bu. Sen en son alacaksın. Bu tür oyunlarda senden iyiyim, ama öğrenciler her zaman yetenekleriyle demlenir, her zaman, her zaman. Ölümünü, o güzel ağzını açıp havyar tadarak bana veremezsin. Ve ben bunu almayacağım."

"Buna rağmen benden sadakatimi istiyorsun, tüm kalbimi, iliğime kemiğime kadar her şeyimi."

"O dediklerin bana ait. Anlamıyorsun Maşa. Hiç anlamadın. Sen benim hazinemsim, donuk altınımsın, kalbimin kalbisin. En derinlerimdesin ve köklerimi kemiriyorsun. Ama bizden biri değilsin. Ne kadar bize dönüşürsen dönüş. Dünya çok gençken, çok kolay kandırılabilirken bizimle değildin. Gökyüzünde sadece tek bir yıldız varken. Bizim bildiklerimizi bilemezsin. Bizim yaratıldığımız gibi yaratılmamışsın sen. Çok şey öğrendin, doğru ve seninle gurur duyuyorum. Ama sen..." Koşey, elini Marya'nın göğsünü saran siyah ipeğe koydu. "Hâlâ et, kıkırdak ve kemiktensin."

Marya, Koşey'in dipsiz ve sonsuz gözlerini inceledi. Onu nasıl da sevmişti, hâlâ seviyordu ve sonsuza dek sevecekti. O sıcak, mide bu-

landıran, göz kamaştırıcı sihrin kaynağı O'ydu ve sihri şarap gibi içine dolduruyordu. "Peki sen neyden yapıldın?" diye sordu, şiddetli öfkesi yumuşayarak. *Belki de senin için bu savaşa birazcık daha dayanabilirim. Seni elimin altında tutarsam. Ve İvan'ı. Kural yok, hiçbir zaman.*

"Etten değil," dedi Koşey kibarca. "Kandan bile değil." Tekrar Marya'nın parmaklarını tutup ağzına götürdü ve dudaklarına kan bulaştırdı. "Sen makyaj malzemelerini nasıl sürünürsen, ben de kanı öyle sürünürüm. Tıpkı bu yüze, bütünüyle ince ve kıvrak bu bedene sürdüğüm gibi. Seni memnun etmek için, sırf seni memnun etmek için, benim insan sevgilimi, benim volçitsamı. Bilmiyor muydun? Tahmin de mi etmedin? Ama bu iyi değil Maşa. Ölümünü her hücrende taşıyorsun. Bedeninin en küçük parçaları bile el çabukluğundan daha hızlı bir şekilde ölüyor. Daima ölüyorsun, her saniye. Bunu nasıl senden çıkarıp alabilirim? Benim ölümüm bedenime böyle dağılmamış. Sadece bir tane var. Seninse milyonlarca. Kız kardeşim, çok iyi tanıdığın sevgili kız kardeşim, Yaga bile benden ölümünü çıkarmamı istemiyor. Neden biliyor musun?"

Marya Morevna sessizliğini korudu. Yalnız tek bir şeyi düşünebiliyordu, aklı fikri sıkıca bu fikre tutunmuştu: *Yüzün olmadan neye benziyorsun? Kimsin sen kocacığım? Bunu öğreneceğim. Öğreneceğim.*

"Çünkü bunu kendime nasıl yaptığımı biliyor. Bu kadar hassas olmasını ondan beklemezsin. Ama o zamanlar çok gençtik ve kardeşler arasında olan bir tür anlayışa sahiptik. Paylaşılan bir geçmiş. Sana söylemeyeceğim aşkım. Sen neysen osun ve sırf bana yapabileceğini göstermek için bunu deneyebileceğini düşünüyorum. Sana bunun benimle buraya gelişin gibi bir şey olduğunu, binlerce yıl her gün bir kurdun ciğerimi yemesine izin vermek gibi bir şey olduğunu, haset renkli bir gazla yavaşça boğulmak gibi bir şey olduğunu ve tamamen ölmekten kaçınmak için her saniye ölmek gibi bir şey olduğunu söyleyeceğim. İçimde hâlâ bir yer var Maşa, bir zamanlar ölümümün durduğu yerde. Orada bir sancı var, dizlerinden aşağısı kesilmiş insanların çok sonra bile bacaklarını hissetmesine benzer bir duygu. Bu benim acım ve onu paylaşamam. Yapabilecek olsaydım bile paylaşmazdım. Eğer bu seni memnun edecekse seninle birlikte yaşlanacağım. Sana uyacağım, her bir kırışıklıkla, her bir gri saç teliyle, çatırtıyla ve tümörle. Yaşlandığında çok güzel olacaksın."

"Ölümün hükmü yoktur," dedi İvan ve hem Marya hem Koşey dönüp sanki bir anda ortaya çıkmış gibi görünen genç adama baktılar. Marya, bir kedi kadar dikkatliydi artık. En çok istediği her neyse onu bütünüyle zaptetmişti, öyle ki takıntı nesnesi dışındaki her şeyi kesinlikle bir kenara bırakmıştı. Ve sonra yeni bir şey belirecek ve aynı nüfuz edilemez bakışlarla ona atılacaktı. Kendisini tanıyordu; yıllar geçtikçe nasıl yavaş yavaş bir kediye, bir kurda, bir yılana, bir kız dışındaki herhangi bir şeye dönüştüğünü biliyordu. Çocukluğunu nasıl bir ölüm gibi içinden çekip çıkardığını da biliyordu. Ve şimdi İvan orada, kalınca tereyağı sürülmüş ekmeğini yememe konusunda gayretli bir şekilde, Marya'nın dikkatini ve takdirini kendisine yöneltmesini bekleyerek oturuyordu; ama Koşey onu küçük bir ay gibi kendisine çekerse İvan'ı bir dakikada unutabileceğinin farkındaydı. İkisinin arasında, insan kalbiyle iblis kalbi arasında bölünüp hırpalandığını hissetti.

"İyi dedin," diye kabul etti Koşey, cömertliği kelimelerini kaplıyordu. "Lütfen oğlum, ye. Söz veriyorum kimse ortaya çıkıp sana gülmeyecek, ama şimdi yılın altı ayı burada kalmak zorundasın. Leziz bir parça et için ölüyor olmalısın."

İvan tereyağına, nasıl parladığına baktı. "Burasının şeytanın ülkesi olduğunu söylemiştiniz."

"Aynen öyle dedim. O zaman ben de şeytan olmalıyım. Ve o da şeytanın gelini. Bu kadar heyecan verici insanların arasına düştüğün için şanslı sayılmaz mısın?"

Marya ona yardım etmeye çalıştı. Bunun kendisi için ne kadar zor olduğunu hatırlıyordu. "Sadece sana takılıyor İvan."

Koşey aniden hırladı ve dudakları bir anda sararıp kararan keskin dişlerini gösterecek şekilde geriye çekildi. Kadehini duvara fırlattı. Kadeh kırılmadı, ama gürültüyle yere düştü.

"O isim olmaz," diye gürledi. "Benim evimde olmaz. Eğer eve serserileri getirmekte ısrarcıysan ona başka bir isimle hitap et."

Marya adamın kucağından kalktı, açık saçları bir yular gibi Koşey'in yüzüne düşüyordu. Kendisine ne demiş olursa olsun Marya'yı reddedecekti. Adamın itirazının oturduğu yerde bir acı hissetmiyordu, artık değil. Aslında Marya arzudan başka pek bir şey hissetmiyordu; içinde halka halka kıvrılmış, tükenmek bilmez bir arzu. Koşey'e, şa-

raba, kaza, kavuna, kemikten tüfeğinin kabzasına saldıran bir arzu. Yumruklarıyla ve silahlarıyla atıldığı her kavgadan sağ çıkan arzu. O inatçı bir kurttu. İvan Nikolayeviç'i bütün bütün yutmuştu. Marya o anda kendini mutlu mu yoksa üzgün mü hissettiğini artık hatırlayamıyordu. Yalnızca açlığı hissediyordu. Yalnızca boşluğu, açgözlülüğü ve doyumsuzluğu. O deri önlüğü, o siyah kürk paltoyu, o korkunç kırmızı boyayı hiç çıkarmamış gibiydi.

Koşey soğuk elleriyle Marya'nın elini sıkıca tuttu. "Beni terk etme," dedi çaresizce. "Bu kuraldan başka kural yok. Beni terk etme."

***

Ölümsüz Koşey, İvan'ın Marya'nın evinde uyumasına izin verdi. Bunu, yüce gönüllüğünü göstermek istemişti. Açık yürekli olmak istemişti, sonunda gerçekten paylaşmak zorunda kalmadığı sürece elbette. Bu yüzden, İvan'ın altın saçlı başı Çernovsyat'ın büyük salonunun aşağısında kaybolur kaybolmaz Koşey onu saçından yakalayıp tekrar kendine çekince Marya buna şaşırmadı. Başparmağıyla ezerek kadının saçlarını eline doladı.

"Tüm onikslerim, akiklerim, obsidiyenlerim. Tüm kara hazinelerim bu bir tutam saçta," diye mırıldandı Koşey. "Saçın ne kadar da uzamış. Bununla bir adamı boğabilirsin."

Marya bir halat kadar ağır olan saçlarını onun elinden kurtardı, sonra da Koşey'in boynuna dolayarak adamı kendi yüzüne yaklaştırdı. Koşey, arpa ve yaşlı ağaçlar gibi kokuyordu. Ama belki de sadece Marya'nın hoşuna gittiği için öyle kokuyordu. Marya Morevna kocasının kollarının arasında ürperdi. Koşey uzun kirpikli gözlerini kapayarak alnını onunkine dayadı.

"Sana sorduğunda," diye fısıldadı Koşey sert bir şekilde, "onunla *gitmelisin*. Gitmelisin, onun çocuklarını doğurmalısın, onların yaralarını öpmelisin ve onlara okumayı öğretmelisin."

"İstediğin bu değil." Aralarındaki hava ağırlaşmış, düğüm düğüm olmuştu.

"İstediğim bu değil." Onu geriye; siyah şölen sofrasından uzağa; tavus kuşlarını, elmaları ve uzun dişli baş melekleri gösteren gümüşi goblenlerle tamamen kaplı büyük, geniş bir duvara doğru itti. Tam da bir tavus kuşunun kuyruğundaki gözlerden sarkan uzun zincirlere.

"İstediğim bu değil. Sonsuza dek benimle kal, sonsuza dek, ölene dek ve o zaman bile kemiklerini saklayıp bağrıma basacağım." Marya'nın kollarından birini kaldırdı ve zincire vurdu. Marya o zincirleri iyi biliyordu. Kendisine aitlerdi, onları ehlileştirmişti. Açık seçik, sakin sakin konuşmak istemesine rağmen kilitler takıldıkça kalbi hopluyordu. Nefesini bir düzene soktu. Koşey'in bakışlarını yakalamak için başını eğip kaldırarak adamın gözlerini aradı.

"Koşey, benim ben. Senin Maşa'n, Maruşa'n. Yaralı bebeklerle ne işim olur benim?"

Koşey öteki kolunu da gümüşi brokara bağladı ve Marya çaresiz bir şekilde orada asılı kaldı. Ama kanıyla arzusu kendi kendine saldırdı ve Koşey'in duvarında bağlı kaldığı onca zaman boyunca ilk defa tamamen çaresiz olmadığını biliyordu. Adamın korkusu, yüzünün tüm bildik köşelerinde kendini belli ediyordu.

"Ama onunla gidersen güvende olmayacaksın. Viy anlaşmalarımıza her zaman saygı göstermez. Mutabakatlar seni sadece hayatta tutar; seni mutlu etmez, tek parça kalmanı sağlamaz ya da sevdiğin şeyleri güvende tutmaz. Senin için pazarlık ettim, başkası için değil. Eğer beni terk edersen, bir gün gümüş makaslarla sana gelecek ve öleceksin. Eğer bir ödlek olmasaydı ve bana yemin etmeseydi bunu çoktan yapmış olurdu."

"Beni çocukmuşum gibi kendi iyiliğim için uzaklara yollaman gerekmez. Ben savaşmayı seçtim ve tercihim hâlâ bu yönde." Ama Marya Morevna bunu derken yalan söylediğini biliyordu. Savaşa son vermek istiyordu. Ayaza, karanlığa ve ölümün gümüş rengiyle yarısı mahvolmuş yola bir son vermek.

Koşey gidip gardıroptan uzun, beyaz ve ince bir huş ağacı dalı çıkardı.

"İstediğim sana açgözlü ve bereketli bir hayat vermekti," dedi dalı Marya'nın göğüsleri üstünde gezdirirken. "Masum kalmanı istedim, böylece saflığını her zaman, her kahvaltıda ve her akşam yemeğinde yiyebilecektim. Yeniden masum *olabilirsin*. Masumiyetini bir daha asla geri kazanamayacağını söyleyenler yanılıyorlar. Kazanabilirsin. Sadece çoğu kişi bunun için yeteri kadar çabalamaz." Ölümsüz Koşey, parmaklarını Marya'nın elbisesinin ışıltılı yakasına doladı ve ihtiyatla, etek ucuna kadar yırttı. Minik mücevherler şakırtıyla yere saçıldı. Marya

gözlerini kapadı; bedeni ona doğru kavislendi; ufak, çaresiz ve daima açlıktan kıvranan, çizgili bir hayvana dönüşmüştü. İşte buydu, onu burada tutan buydu. Hayatta, alevler içinde. Kavganın sonunda bu duvar, bu adam, bu zincirler kalbini yeniden canlandırmıştı.

"Onunla gitmelisin. Sanırım bu gece soracak. Ben olsam bu gece sorardım. Hepsinin beni İvanlar için terk etmesinin bir sebebi var. Ben asla bir İvan olamam. Seninle asla altın sarısı, şapşal bir köpek yavrusu gibi güneşin altında yuvarlanamam. Bunun için, öylesine bir coşku ve budalalık için çok yaşlıyım. Yanarım, donarım; ama asla ılık olamam. Kaskatıyım; sevecenlik neymiş unuttum, çünkü işime yaramıyordu." Koşey dalla Marya'nın göğüslerinin altına vurdu ve kadın darbenin alazıyla bir çığlık kopardı. Teninde parlak kırmızı bir kamçı izinin çıktığını, acının eriyik ateşinin etinde göründüğünü hissetti. *Evet, hâlâ hayattayım*, diye düşündü. "Sonsuza dek dediğimde," diye fısıldadı Koşey, "dünyanın kopkoyu ölümüne kadar olan zamanı kastediyorum. Bir İvan sadece şu an, onun ufacık bir alevi anlamına gelir; yeşil bir kırda, dudakları dudaklarında. O anın uzayıp sürmesi anlamına gelir. Ama sonsuzluk denen şey aydınlık değildir; alakası yoktur. Sonsuzluk soğuk, sert ve nihaidir." Ona tekrar, bu kez karnına vurdu ve Marya gülümsedi. Bir sonraki darbenin kalça kemiklerine gelmesi için vücudunu ona doğru büktü; darbeden yayılan ateş dayanılmazdı, çarpıcıydı. Marya bir an için mutlu ve üzgün olduğu zamanları *hatırladı*. Havyarın ve kavun turşusunun hazzını, çok hastalandığında hamamda geçirdikleri o geceyi. Koşey dalı karnına tekrar tekrar indirdi ve Marya anladı. Hiçbir zaman Koşey'in çocuğunu taşıyamayacak ama bir ihtimal İvan'ınkini taşıyabilecek o karın, kendisini Koşey'den farklı kılıyordu. Onu *çertiy* değil, insan yapıyordu.

Gözyaşları sel gibi Marya Morevna'nın yüzünden aktı. Nefesini bir düzene sokabilmek için çabaladı, uğraştı ve sonunda sakinleşti. Koşey durdu, başı yaşlı bir kurt gibi aşağı sarkıyordu.

"Koşey, Koşey," diye fısıldadı Marya. "Kuşları hiç görmeseydim nasıl biri olacaktım? Hiç kimseyim, hiçbir şeyim. Senin ve sihrinin, üstüne küçük bir kız yazdığı boş bir kâğıdım. Tam istediğin türde bir kız; her zaman aç, yaralı ve muhtaç. Seni sevmeye yarayan bir makine. İçimde senin eserin olmayan hiçbir şey yok. Ekin kargası geldiğinde altı yaşındaydım– altı! Elinde eğip büktüğün benim bütün yaşamım. Büyüyünce ne olacaktım? Nasıl bir insan olacaktım? Saf ve mutlu biri mi? Bir kuşun

kanadıyla hiçbir zaman bozulmamış olsaydım? Dünyayı hiçbir zaman savunmasız görmemiş olsaydım? Yeniden kendim olmak istiyorum. Altı yaşında olmak istiyorum. Bildiğim her şeyi bilmemek istiyorum. İvan tıpkı benden çaldığın yaşama benziyor."

Yaşam Çarı, başını bir boğa gibi sağa sola sallayarak ıstırapla kükredi. Duvara bir yumruk attı ve siyah renkli bir toz, darbesinin oluşturduğu kraterden ufalanarak döküldü. Marya Morevna'nın uzun boynunu ısırdı, ama kan akmadı. Marya'nın teni sertleşmiş ve güçlenmişti, delinmezdi. *Bu sahneyi kaç kez oynadın ihtiyar? Bu benim için yepyeni bir şey, ama senin için değil, hayır*, diye düşünmeden edemiyordu.

"Eğer onunla gidersem," dedi, sesi alçak ve istemediği hâlde söylemek zorunda olduğu şeyden dolayı titriyordu, "beni de mi Yelenaların olduğu fabrikaya koyacaksın?" Fakat ondan asıl istediği şey bağışlanmaydı, en büyük başarısızlığı için birazcık bağışlanma, çünkü Yelenalar konusunda hiçbir şey yapmamıştı. Arkadaşları öldüğü, erdemlerini kaybettiği, savaş dikkatini dağıttığı için onları yüzüstü bırakmış, sadakatsizlik etmiş ve kaderlerine terk etmişti.

Koşey dalı sessizce bıraktı ve ellerini Marya'nın yüzüne koydu. Marya bir an için onun ağlayacağını düşündü. Ama sonra hırladı, kükredi ve üstüne öyle vahşice atladı ki, Marya onu bir lokmada yiyebileceğini düşündü. Koşey kendi kıyafetlerini de yırttı, Marya'nın bacaklarını kalçaları gıcırdayana kadar ayırdı ve nezaketle değil de, sanki düşman bir kralın kabul salonuna zorla girermiş gibi girdi içine. Sarılarak bedenine tırmandı ve pençelerini ona geçirdi. Marya şiddetle, hazla, acıyla, ona karşı hissettiği korku ve hayranlıkla sarsıldı.

"Evet," diye hırıldadı Koşey, "evet, seni oraya tıkacağım, gözünün ferini söndüreceğim ve yüzyıllarca sana bakarak dalıp gitmeye geleceğim; çünkü sen benimsin, benim hazinem, benim zulam. Ne seni alıkoyabilirim ne de gitmene izin verebilirim."

Koşey tekrar tekrar Marya'nın içine girip çıktı; hırıltıları yankı yapıyordu. Doruk noktasına ulaştığı anda, kırık dökük bir şeymiş gibi haykırdığında, Marya bir an için adamın yüzünün pörsüdüğünü, imkânsız derecede yaşlandığını gördü. Bir taş kadar yaşlıydı, saçları beyazdı, gözleri ağarmış kafatasının derinliklerine gömülüydü; sadece dişleri keskin, zalim ve teyakkuzda kalmıştı.

18

Aramızdaki Şey

Bir keresinde; düğün gününden iki yıl, iki ay ve iki gün sonra; kahverengi, yeşil ve beyaz tabutlu üç cenazenin ardından; Marya'nın sol uyluğundan yaralandığı, kuzey kulesinin tamamının yitip öldüğü ve Viy'in hâkimiyetinde, gümüşi bir renkle yeniden ortaya çıktığı Çernosvyat Savaşı'nın ertesinde, Marya Morevna fabrikayı ziyarete gitmişti. Geceleyin Buyan'ın caddelerinde gizli gizli ilerlemiş ve ne korkunç sundurmalarında oturarak külden sigaralarını tüttürüp kristal kadehlerden toz içen ölü balıkçılara ne de bir zamanlar sevdiği, şimdilerdeyse devrimci şarkıları söyleyen hayaletlerle dolu, gümüş rengi tavernaya bakmıştı. Artık öteki Buyan'ın parçasıydılar ve ölü şehrin pencerelerinden içeriye göz ucuyla bakmak tamamen güvenli olsa bile onları dinlemeye katlanamıyordu.

Marya yolu hatırlıyordu. Patlayıp tıslayan fosforla beynine dağlanmış gibi hafızasına kazınmıştı bu yol. Çenesi düşük bir binicisi olmadan, dimdik bir sırtla ne kadar da kolay olmuştu. Kemik kapı, ardında tıkırdayan dokuma tezgâhlarının sesleri. Ay, gökyüzünde bir tren vagonu gibi hareket ediyordu ve genç gelin başka bir yaşamda, ölü bir adamın kanının ne renk olduğunu bilmediği bir zamanda Baba Yaga'yla paylaştığı muazzam demir balkona süzülmüştü. Mekânı yeşil abajurlar aydınlatıyordu: geniş parke zemin; uzun ince pencereler; tamamlanmış bezden keskin nişancılar, organze atlarıyla köşelerdeki süvari subayları ve piyade yığınları. Gecenin kör karanlığında bile aydınlık, her Yelena'nın başına değiyordu. Onlarcasının. Başları zıplayan mekiklerin ve gürültülü dokuma tezgâhlarının üzerine eğilmişti. Marya, yüreği ağzında, demir merdivenlerden aşağı inmişti. Kimse onu dikkate almamıştı. Kimse başını kaldırıp ona bakmamıştı. Bir ustabaşı görememişti, yine

de her birkaç dakikada bir, kızlardan biri bez askerlerin içine üfler ve o erkek ya da dişi asker ilk nefesini –ki bu soluklar aslında zavallı Yelenalara aitti– paçasından alıp ağzından verirken makinelerin takırtısını cılız soluklar bölüyordu.

Marya Morevna kadınlardan birinin yanına çömelmişti. Dolgun cevizler kadar kahverengi saçları, narin ensesinde bir çember oluşturacak şekilde örülmüştü ve parmakları çok hızlı hareket ediyordu, korkunç derecede hızlı! Dişi bir askerin gövdesini çoktan yarılamıştı; dokuma kolu bir keskin nişancının tüfeğini kavramıştı. Yelena –yoksa az sayıdaki Vasilisalardan biri miydi? Marya emin olamıyordu– başını çevirmemişti. Gözleri altın sarısı, ince bir tabakayla kaplıydı; irisleri görünmüyordu ve kız hiç göz kırpmıyordu, bir kez bile.

"Yelena," diye fısıldamıştı Marya. "Adın *Yelena mı*?"

Kız dokumaya devam etmişti, parmakları suyun altında ok gibi ileri atılan balıkları andırıyordu. Marya kızın koluna dokunmuştu. Teni sıcacıktı. "Yelena?"

Kızın gözlerindeki altın sarısı zar kımıldanıp fır dönmüştü, ama kız konuşmamıştı.

"Ah, lütfen uyan. Lütfen!" Birdenbire, bunu neden yaptığında dair en ufak bir fikri olmaksızın, Marya birazcık doğrulup kızı şakaklarından öpmüştü. Dudaklarını kızın sıcacık, yumuşak tenine ve nefis, tüy gibi yumuşacık saç tutamlarına bastırmıştı. Uyuyan bir prensesi böyle uyandırmaz mıydınız? "Lütfen uyan," diye fısıldamıştı Marya yeniden.

Ama kız uyanmamıştı. Donup kalmıştı; iplikler motiflerinden kayarak bitkin bir şekilde yere düşmüştü. Kız ellerini kucağında kavuşturmuştu; ama ne başını kaldırıp Marya'ya bakmıştı, ne onunla konuşmuştu, ne de altın rengi tabaka incelmişti.

"Yelena? Beni duyabiliyor musun? Senden geriye bir şey kaldı mı? Çok korkuyorum Yelena. Seni seviyor muydu? Onu terk mi ettin? Seni de gümüşi goblenlere zincirledi mi? Öpücükleri hoşuna gidiyor muydu? Burada mutlu muydun? İvan adında bir çocuğu tanıyor muydun? Eve gitmek istiyor musun? Mutlu olduğun zaman ile onu öldürmek istediğin zamanın arasından ne kadar vakit geçti?" Marya zorlukla yutkunuyordu. "Bana sizleri unutmamı, bencil olmamı, zalim olmamı, bir iblis olmamı söyledi. Ama ben sizi düşlüyorum ve rüyalarımda Baba

Yaga için su taşıyorsunuz. Altın bir kafeste sallanan bir ateş kuşunuz oluyor ve Koşey sizi en az beni sevdiği kadar seviyor."

Kız kavuşturduğu ellerine bakıyordu.

"Ya, *'Git Yelena, alarmı çalmayacağım. Koş, dışarı çık, fırla,'* desem?"

Kız hareket etmemişti.

"Yelena, Yelena, bu dünyada bana benzeyen bir siz varsınız. Bana ne olacak? Sana ne oldu? Hepinize? Yelena, her bahar tüm bu askerlerle uygun adım yürüyorum ve onların omuzlarına dokunduğumda sizleri düşünüyorum, hepinizi. Buna engel olamıyorum. Bu bende müthiş bir korku uyandırıyor, çünkü onların dokuma gözlerinde dehşeti ve belirsizliği görür gibi oluyorum, fakat onların yaşamıyor olmaları gerekiyor. Ama vurulduklarında canlıymış gibi haykırıyorlar ve ben ürperiyorum. Konuş benimle Yelena. Ya da Vasilisa– adın Vasilisa mı? Her gün, her soğuk çadırda, kanın iplik gibi saçıldığı her yarı ölü toprak parçasında kalbimin bedenimden akıp gittiğini hissediyorum. Çok korkuyorum Vasilisa. Savaşın kötü gittiğinden korkuyorum."

Ama dokumacı başını kaldırıp bakmamıştı ve makineler her yanda, hiçbirini umursamadan çalışmaya devam etmişti. Marya gözyaşlarını silip ayağa kalkmıştı. Bir dizi, kazandıkları –ama zar zor, ah, tek kelimeyle zar zor kazanabildikleri– Birinci Skorohodnaya Yolu Savaşı'nda darbe aldığından çıtlayıp çatırdamıştı.

Dokumacı, Yelena ya da Vasilisa, bedeninin kalan kısmını kımıldatmadan yavaşça başını çevirmişti. Körlemesine Marya'nın karnına, bir dakika önce yüzünün durduğu yüksekliğe bakmıştı.

"Savaş her zaman kötü gidiyor," demişti kız, sonra da mekiğini yeniden kavramıştı.

Marya Morevna kızın kolunu çekiştirmişti. Asılabildiği kadar asılmıştı, ama kızın kolu taş gibiydi ve hiç kımıldamamıştı. Marya yalvararak, ağlayarak, yüzü ateşler içinde ve duyduğu utançtan kızarmış bir hâlde, bir defaya mahsus kendini tamamen unutarak bir kızdan diğerine koşturmuştu. Birinin bile konuşmuş olmasının hepsinin hayatta olduğu anlamına geldiğini biliyordu. Ama hiçbir Yelena kımıldamamış, hiçbir Vasilisa yeniden konuşmamıştı ve hiçbiri onunla gitmeyecekti. Marya uğultulu fabrika zemininin ortasına umutsuz ve yenik bir şekilde yığılsa bile...

***

"O vampir mi?" diye sordu İvan Nikolayeviç, Koşey'in verdiği siyah geceliğe boş vermiş, Marya'nın yatağının kızıl denizinde kaygısızca çıplak, tedirgince otururken.

"Ne acayip laf o öyle," dedi Marya, aynasının önünde dururken. Harap olmuş, uzun saçlarını yaban domuzu kılından yapılma bir saç fırçasıyla –hiçbir tuhaf yaşlı kadını çağırmayan, katlanılması gereken hiçbir felaketi getirmeyen bir fırçayla– uzun uzun tararken kendini seyrediyordu. Domuz kılı parlayarak Marya Morevna'nın saçlarının içinden geçiyordu. Marya hem bedenini hem de onu seyretmeyi seviyordu; çıplak ve dolgun göğüsleri ile karnı, kamçı izlerinin neden olduğu kaplan çizgileriyle yol yol olsa bile... hatta özellikle öyle olduğunda. Artık bir kızın vücuduna sahip değildi; kalçaları bir aslanın kalçalarıydı, göğsü güçlü ve kaslıydı, bacakları sıçramak, koşmak ve çömelerek ateş etmek için eğitilmişti. Yaraları ilkine, yanağında siyah bir boya izi gibi duran Zmey Goriniç'in izine doğru yola çıkarak tenini takım yıldızlar gibi işaretlemişti.

"Elindeki kanı yaladı," dedi İvan. "Aynı zamanda yaşlı, solgun ve dişleri de uzun. Genç göründüğünün farkındayım, ama gerçekte genç değil. Onun yanında oturmak, bir müzede inanılmaz derecede eski bir heykelin yanında oturmak gibi. Bu yüzden bence bu mantıklı bir soru, cidden."

"O, Yaşam Çarı ve kan da yaşam. Çorba, votka, banyo ve sevişmek de öyle. Ama onun bir vampir olduğunu sanmıyorum. En azından dört yol ağzında baş aşağı gömdüğün türden değil."

İvan kaşlarını çattı ve kaba, esmer elini saçlarının arasında gezdirdi. "Ona devamlı böyle diyorsun. Yaşam Çarı."

"Çünkü öyle." *O hâlde ben de Yaşam Çariçesi miyim?* diye sordu kalbinin yarısı. Diğer yarısı cevapladı, *Bir dakikalığına bile kraliçe olmadın.*

"Ama belli bir tür yaşam, değil mi?" İvan öne eğildi, mum ışığı güneşte yanmış başına vuruyordu. Kemik bulmuş harika bir köpek gibi görünüyordu, devasa ve candan. "İyi de, bu... mantarvari bir yaşam. Karanlıkta yetişen, solgun, en köklüsünden. Bahse girerim burada geçirdiğin bunca yıl boyunca sana yemen için taze bir elma vermemiştir. Sevdiği her şey saklanmış, salamura edilmiş... *turşusu kurulmuş.* Diri

olmasına diridir, ama diri tutulmuştur, sonsuza kadar, cam bir fanusta. Ve aynısı onun için de geçerli. Salamura bir koca, elindeki bu."

Marya kaşlarını çatıp başını aynadan çevirdi. "Ve sen dirisin, öyle mi? Dalından yeni koparılmışsın? Ama sonra rengin kararacak, solacaksın ve bir gün için kurtlanacak. Koşey ise asla güçten düşmeyecek."

İvan mahcup bir biçimde omuz silkti. "Buna ihtimal vermem."

"Elbette verirsin. Verdin bile."

"Sen bir insansın," dedi sessizce. "Buraya ait değilsin. Tüm bu kana, tüm bu turşu kurmalara falan. Ve onların tuzlu suyu azar azar içine işliyor. Hatta onlar gibi gözden kaybolabiliyorsun da. Kim bilir başka neler yapabiliyorsun!"

"Pekâlâ," diye güldü Marya nazikçe. "Aslında yapamıyorum, onların yaptıkları gibi değil yani. Bu işte çok iyi değilim. Sadece sınırların çok zayıf olduğu, belli yerlerde yapabiliyorum. Kendi etrafımda dönüp seni de beraberimde götürdüğüm yere kadar yürümek zorunda kalmıştık, hatırladın mı? Bu yerlerin çoğunu bilmiyorum. Bölgeler, haritaları güncel tutamayacağımız kadar hızlı değişiyor. Ama zayıf bölgelerde muhtemelen bunu sen de yapabilirsin. Tabii eğer çalışmışsan. Zor değil."

"Yapmak *istemiyorum*." İvan Nikolayeviç bir sigara sarmaya başladı. Marya böyle bir şey istememiş olmasına rağmen üstüne kâğıtların ve gevrek, kıvırcık tütünün düzgünce yerleştirildiği bronz bir sigara tablası sessizce ortaya çıkıverdi. İvan bunların Marya'ya ait olduğunu sandı, ama Marya işin aslını biliyordu– Koşey orada olmamasına rağmen aralarına girmişti.

"Neden olmasın?" diye sordu Marya, omuzlarını silkerek. "Eğlenceli. İnsana kendini iyi hissettiriyor."

"Bana değil. *Sen* kendini iyi hissediyorsun ve bense buğdaydaki güneş ışığını, taze tereyağını, yumurtaları ve bunun gibi kendim sardığım sigaraları seviyorum. Sihir, derim soyuluyormuş ve gerisingeri tekrar giydiriliyormuş gibi hissetmeme neden oluyor."

Marya, fırçasını bıraktı ve yatağın üstünde ağır ağır, kedi gibi, aç bir şekilde emekledi; avına sinsice yaklaşma hissinden, İvan'ın bildiğinden daha fazlasını bilmekten zevk aldı. Koşey'in de böyle hissettiğini tahmin etti. Her zaman.

"Tamam," diye mırladı, "ben de o şeylerin hepsini seviyorum. Ara-

larında bir seçim yapmak istemem. Koşey beni seçmek zorunda bırakmıyor."

"Hayır," dedi İvan yavaşça, eliyle kadının yüzünü okşayarak. "Bırakıyor. Sadece derinin soyulmasının tadını taze tereyağı ve buğdaydaki güneş gibi hissetmeni sağlıyor."

Marya kaşlarını çattı. Keşke İvan sadece onunla geri dönmesini isteseydi; keşke bir kuşmuş, siyahlar giymiş bir adammış gibi davransaydı... o zaman tüm bunlar Marya'nın gözüne çok daha kolay görünecekti. "İvan, bizi anlamıyorsun. Evlilik kendine özgü bir şeydir. Kendince barbar hukuku, gizli tarihçesi, vahşi eylemleri vardır ve evli insanların aralarında geçenler yabancılar için anlaşılmazdır. Sana korkunç ve haşin görünürüz, kanımızın uçuştuğunu görürsün, ama aramızdaki şey zor kazanıldı ve onu tam da olmasını istediğimiz gibi, tam istediğimiz renkte, tam istediğimiz şekilde yaptık."

İvan onu öptü. Tereddütle, nazikçe, okul bahçesinde bir kızı öpen bir oğlan gibi. Marya'nın ağzı ateşle dolup taştı.

"Bana evliliğin ne olduğunu söylerken," diye fısıldadı, "beni nasıl öptüğüne bir bak Marya Morevna!"

"Herkesin ihtiyacına göre paylaşabilecekken kaynakları stoklamak bencilliktir İvan Nikolayeviç. Neden ikisine de sahip olmayayım? İkinize, Leningrad'a ve Buyan'a, salamuraya ve taze olana, erkeğe ve kuşa?"

İvan onu tekrar öptü, bu kez daha içten. Adamın ağzında bıraktığı tat muhteşemdi; kandan daha muhteşem.

"Bizim *aramızdaki* şey ne o zaman Maşa?"

"Hiçbir şey," diye fısıldadı Marya. Ona bu kadar çabuk Maşa demeye nasıl cüret ederdi! "Henüz."

Marya Morevna, İvan'ın omuzlarını sımsıkı tuttu ve onu altına doğru ittirdi. Onun daracık kalçalarını, aslanınkileri andıran kendi uyluklarının arasına sıkıştırdı ve öğrendiği tüm ısırmalı, sahiplenici tavırla, bir öpücüğe sığdırması gereken her şeyle onu öptü. Saçları İvan'ın yüzünde tüm ışığı gizleyen, kaçınılmaz bir biçimde içine girmesine neden olan kara bir perde gibi salınıyordu.

İvan elini Marya'nın ensesine koydu ve ona iyice yaslanmak için altında kımıldanıp belini ileri doğru büktü. İnledi; bozuk renkli kirpikleri çok uzundu, tıpkı bir kızınkiler gibi.

"Benimle Leningrad'a geri dön," diye fısıldadı İvan. "Geri dön." *İşte. İşte, sordu. Ve seçim yapmak zorundayım. Ardımda savaş ve önümde tanımadığım bir kadın var. Olmuş olabileceğim bir kadın, insan olan bir kadın. Bir bütün ve seksi.*

Marya varlığının derinliklerinde Gorokovaya Caddesi'ndeki, Komisarskaya Caddesi'ndeki, Zerzinskaya Caddesi'ndeki eski evini duyumsadı. Ev yavaş yavaş gözler önüne serildi, gıcırdadı ve onu çağırdı. Neva Nehri'nin taptaze çağıltısını hissetti. Kendisine hatırlama izni vermediği şeyler, İvan'ın öpücüklerinden, teninden ve menisinden taşarak geliyordu. Denizin kokusunu aldı. *Ama 1942 artık o kadar uzak değil,* diye düşündü çaresizce, İvan'ın sıcaklığı kırbaçlanmış karnına yayılırken. *O kadar uzak değil.*

Ve İvan Nikolayeviç'in kalbi Marya Morevna'nın bedeninin içinde parçalandı, parçaları Marya'nın kemiklerinin derinlerine saplandı ve yıldızlar pencereden onları izledi.

***

Daha sonra, su ve birkaç parça yakut kırmızısı eti paylaşmalarının ardından Marya, İvan'ın koluna düğümlediği, paltosunun altından onları gizlice gözetleyen kırmızı fuları gördü. Eğildi ve dil gibi dışarı fırlamış ucuna dokundu.

İvan hafifçe gülümsedi. "Genç Öncüler[6] fularım. Neden hâlâ yanımda taşıdığımı bilmiyorum. Sadece hoşuma gidiyor. Gençken kendimi güvende hissettirirdi. İyi hissettirirdi, başıma hiçbir kötülük gelemezmiş gibi; çünkü çok iyiydim, çünkü ait olduğum yerdeydim."

İvan uzun bir süre ona baktı; sevgi dolu çay rengi gözleri, mum ışığında tamamen siyaha dönene dek koyulaşmıştı. Tıpkı Koşey'inkiler gibi. Ama İvan'ın bakışı, onu sıcaklığın ve sessiz gecenin hakikatlerinin çemberinde tutuyordu. Marya hiçbir şey demedi, nefesini tuttu. Derken İvan bir şey yaptı ve Marya bedeninin sarsılarak kendini parçalara ayıracağını düşündü. İvan Nikolayeviç, fuları paltosundan çözmüş ve Marya Morevna'nın uzun saçlarını bezin üstünde bırakarak çıplak boynundan aşağı sallandırmıştı. Böylece fuların uçları göğüslerinden aşağı sarktı ve onları kanlı gözyaşları gibi parlak kırmızıya boyadı.

6 Öncü hareketi, komünist partiler tarafından kullanılan bir teşkilat. Çocuklar teşkilata genellikle ilkokulda katılır ve ergenliğe kadar devam ederlerdi - ç.n.

***

Marya gözlerini aniden açarak şafak öncesindeki dipsiz karanlıkta uyandı. Doğrulup oturdu, yanında hoş, ılık bir tepecik gibi uzanan İvan aldırışsızdı. Makyaj masasının önüne gümüşi beyazlıkta bir kadın oturmuştu; uzun, solgun parmakları teker teker çanaklara dokunuyordu. Beyaz saçları açıktı ve belinde salınıyordu. Bir kameo takmıştı; üzerinde, uzun, soluk saçları olan ve göğsünde gümüş bir yıldız bulunan bir kadının mükemmel bir oyması vardı.

"Maşenka, hayatım," diye içini çekti Madam Lebedeva. "Seni nasıl da özlüyorum. Benimle konuşmanı nasıl da istiyorum."

Vila döndü ve göğsündeki gümüşi yıldız tavana yılankavi gölgeler düşürdü. Gözkapakları Marya'nın o güne dek hiç görmediği, çok daha açık bir renkle boyanmıştı.

"Seni incitmeyeceğim," dedi hayalet hafifçe. "İncitmeyeceğim. Bunca yıl geçti ama sen hâlâ seni peşimden sürüklemeyeceğimi, bunu asla yapmayacağımı bilmiyorsun. Her şeyin söylenmiş olabileceği en kötü saat bu. Bu saati bekledim. Bana bir şeyler söyle Maşa. Beni bilgilendir. Seni seviyorum. Öldüğünde, utanç eski bir gömlek gibi bir yana atılıyor. Böyle şeylerden şikâyet etmenin anlamı yok. Seni seviyorum. Sen beni sevmiyor musun?"

Marya'nın gözkapakları ağırlaşarak yeniden kapandı– ama onları açılmaya zorladı. Ve eski dostuna dikkatle baktı. Yüzüne bakmaya katlanamıyordu. Ona koşmak, ona sarılmak istedi, ama hayır, hayır, bunu bir daha asla yapamayacaktı. Asla. Marya'yı peşinden sürüklemek istemeyebilirdi, ama bu kaçınılmaz olarak gerçekleşirdi; tıpkı yerçekimi gibi, tıpkı yüksekten düşmek gibi. Konuşmak istemiyordu. Ama arkasına bakmadan, ardındaki gümüş ayak izlerini fark etmeden geçirdiği tüm o yılların ağırlığı... ah, o ağırlık lök diye midesine oturmuştu.

"Seni seviyorum Lebed," dedi Marya Morevna sonunda ve ağladı. Yavaşça, ses çıkarmadan, gözyaşı dökmeksizin. Çünkü tamamıyla kurumuştu.

"Ölü olmak o kadar kötü değil hayatım. Canlı olmak gibi; sadece daha soğuğu. Her şeyin daha az tadı var. Daha az hissediyorsun. Azar azar kim olduğunu unutuyorsun. Çok fazla sevgi yok, ama çok fazla votka ve eski günleri yad etme var. Daha çok bir üniversite toplantısı

gibi, ama pastalar ve turtalar tozdan yapılmış. Ve her zaman devam eden bir savaş var. Ama önceden de her zaman devam eden bir savaş vardı, değil mi? Ve sıcak şeylerin görünüşü seni öfkelendiriyor, tahmin edebileceğimden de fazla sinirlendiriyormuş hem de. Bende sıcak olan bir şey yok, görüyorsun. Ama öyle çok olsun istiyorum ki. Ve olan biteni çok iyi hatırlayamıyorum. Yaşlanıyormuşum gibi– ama artık asla yaşlanamam. Yine de ben seni unutmadan önce benimle konuşmana sevindim."

"Size, hiçbirinize bakmazsam gideceğinizi ve sizi hatırlamak zorunda olmayacağımı zannediyordum."

"Günün birinde gideceğiz. Ya da belki de kim olduğunu unutacağız, ama alışkanlıktan hâlâ yakınında olacağız ve tek bildiğimiz her zaman bu siyah saçlı kızın yakınında olduğumuz olacak, o her kimse." Madam Lebedeva aynaya dokundu ve kendine çok güzel bir yabancıymış gibi baktı. Nemli, gümüşi bir leke buzlanıyormuş gibi parmak ucundan cama yayıldı.

"Acıdı mı?" diye fısıldadı Marya. "Öldüğünde?"

"Hatırlamıyorum ki. Senin duvağını getiriyordum– hakikaten, duvaksız nasıl evlenebildin Maşa? Çok ayıp. Duvağını getiriyordum ve biri beni vurdu. Bir an için bir şeye takılıp düştüğümü sandım, sonra katil beni kollarının arasına aldı –ah, nasıl da gümüş renginde ışıldıyorlardı!– ve ağzını yarama dayadı. Bir bebek gibi emdi ve, *Asla birini emmeyeceğim, asla!* diye düşündüm. Sonra da öldüm. Bir halata var gücünle asılmak gibiydi. Sonra halat birdenbire serbest kalır ve düşersin, çünkü kendini öyle zorlamışsındır ki eşiği geçmene engel olamamışsındır. Bedenimin üzerine çiçekler koydum. Ona çok düşkündüm. Ve biliyorsun, Çernovsyat Savaşı sırasında eski büyücüler kafesine bir fosfor bombası çarptı. Artık orası bizim ülkemizde ve ne zaman istersem orada yiyebilirim. Toz çorbası, tozdan hamur köfteleri. Külden minik tartlar." Lebedeva aniden parmağını Marya'ya doğrulttu, sesi sertleşmişti. "İvan'la gitmelisin Maşa. Arkadaşının sözünü dinle. O hâlâ bir büyücü. Hâlâ bir şeyler biliyor."

"Bu Koşey'in kalbini kıracak." Kalmaya karar vermişti. Gitmeye karar vermişti. Uykusunda binlerce kez karar vermişti. Rüyaları ikiye bölünmüştü.

"Eh, yani. Daha önce de kırıldı. Ayrıca onun bir kalbi yok. Kendini koruyup kollamak zorundasın. Yakında efendime senin tüfeğinden gına gelecek ve bir anlaşma olsa da olmasa da seni afiyetle yiyip içmeye gelecek. O zamana kadar neden birazcık huzur bulmayasın? Leningrad'da yıl 1940– çok sakin bir yer. Mutlu olabilirsin."

"Bu çocuğu neredeyse hiç tanımıyorum." Marya arkadaşının görüntüsünü içine çekti ve göğüslerinin arasında sersemletici bir ağrı baş gösterdi. Lebedeva'yla konuşmaya bir son vermek zorundaydı, durmak zorundaydı, ama duramıyordu.

"Koşey'i de çok az tanıyordun. Kız kaçırma, olağanüstü bir kaynaşma yöntemidir."

Marya Morevna eliyle gözlerini kapadı. "Lebed, neden? Neden Buyan'dan ayrılayım? Burası benim evim."

"Çünkü başka yolu yok. Koşey böyle ölür. O her zaman böyle ölür. Ölebilmesinin tek yolu bu. Ölmek evliliklerinin bir parçasıdır, sevişmek gibi. Onu bir noktada öldürmezsen ne yapacağını bilemez."

"Onu asla öldürmeyeceğim! Gitsem bile, burayı terk etsem bile, onu *öldürmem*!"

"Göreceğiz. Ama gideceksin. Çünkü hâlâ kısmen gençsin ve güneşin yüzüne vurmasına ihtiyacın var. Muhteşem Leningrad güneşinin. Yanaklarını pembeleştirsin diye. Git ve rahat uyu, bugün kaç kişinin öleceğini düşünme."

"Koşey beni durdurur." Peki ama gerçekten de durdurur muydu? Belki de sadece başka bir kız bulurdu. Belki de her şey baştan başlardı, yalnızca Marya Morevna olmazdı ve infazını biraz daha erteleyebilirdi.

"Bunun için fazla gururlu. Diğerlerini durdurduğunu mu sanıyorsun?"

"Ben diğerleri gibi değilim."

"Hadi ama Maşa, görmüyor musun? Öylesin işte. Bir İvan geldi. Bu, bir koltuğa iki karpuz sığdırmaya çalışmak gibi bir şey. İkisine de sahip olamazsın. Savaşta her zaman bir taraf seçmek zorunda kalırsın. Ya birini ya da ötekini. Gümüşi olanı ya da siyahı. İnsanı ya da iblisi. Eğer ikisi arasında köprü olmaya çalışırsan seni ikiye bölerler."

Marya ellerini gözlerinin önünden çekti; sadece Lebedeva, Marya'nın korkusuna, alt çenesinde sakladığı yaralara, iradesini çıkardı-

ğında Koşey'in açtığı yaraya kulak verebiliyordu. "Lebed, o dünyada nasıl yaşayabilirim? Ben artık bir insan sayılmam. Sadece bir çocuktum; sihrin ne olduğunu bilmeden önce olduğum kızı nasıl bulabilirim? O dünya beni sevmeyecek. Beni tekme tokat kara devirecek, fularımı alacak, beni utanmış bir hâlde ve kanlar içinde bırakacak."

"Başka bir dünyada nasıl yaşarsan öyle yaşayacaksın," dedi Madam Lebedeva. Marya'nın ellerini tutacakmış, onları kendi yanağına bastıracakmış gibi elini uzattı, sonra da Marya'nın elleri ellerindeymiş gibi parmaklarını kapadı. "Zorluk ve ıstırap içinde."

Ardından yavaşça, sahneye çıkmak üzere giyinen bir kadının sonsuz özeniyle, Madam Lebedeva göğüsleri teleklerle kabarıp narin bacaklarını altına toplarken uzun ve zarif boynunu uzattı– çok uzağa, çok uzağa! Ta ki gözleri kara şeritli bir kuğu olana dek... Sonra pencere pervazına sıçradı ve sancılı, soğuk gecenin içine uçup gitti.

19

Üç Kız Kardeş

Böylece Marya Morevna altın saçlı oğlanı, esneyen gümüşi yankılarla kaplı, buzlu, şafakla aydınlanmış caddelerden sürükleyerek kaçırdı. Sol taraftan gittiler ve arkalarına bakmadılar. İvan Nikolayeviç kızıl kulaklı, ufak toynaklı bir atta Marya'nın arkasına oturmuştu– Volçiya-Yagoda'nın soyundan değildi, ama onun fesatlığa meyilli bir kuzeniydi; tabii atlar için böyle şeyler söylenebilirse... Atta hiçbir mekanik eğilim ya da ona benzer bir şey yoktu; yalnızca sahibini seven ve çapraz genlerindeki hatıraların derinliklerinde, adam kaçırma aracı olarak kullanılmaktan ötürü heyecanlı bir hayvandı. Soğuk rüzgârın etkisiyle dişleri takırdayan Marya, geceleyin gerçekleştirilen bu kaçış, bu firar, karanlık diyarlara son sürat yapılan bu yolculuk olmadan; birinin, bir annenin, babanın ya da kocanın kederli elinin onu yakalayıp geri çekeceği korkusunu hissetmeden aşklarının var olup olamayacağını kendi adına merak ediyordu. Atları, büyük ağaç dallarına ya da taşlara aldırış etmeksizin ormanın içine çark ederken İvan onu belinden kavramıştı. Hiç konuşmuyordu. Marya'nın da aklına söyleyecek bir şey gelmiyordu. Onu kaçırmıştı ve kaçırılmış bir şeye ne diyebilirdiniz ki? Kemikleri eyerde tıngırdıyordu. Dizi gıcırdıyordu. Gözünün altındaki eski kabarcık zonkluyordu.

Ama hiçbir el onları attan düşürmedi. Hiçbir kara muhafızı Marya'yı saçından tutup geriye çekmek için sarı karaçamların arasından fırlamadı. Sabah güneşi kızıl ışınlarını üstlerine doğrultmuştu; dürüstçe, suçlayarak. Onun onaylamaz bakışları altında gün boyunca, öğleden sonraya kadar at binmeye devam ettiler. Hatta öğleden sonra ve gece çökene kadar. Yıldızlar, tepelerindeki karanlığa cennetin haritasını çizdi.

Sonunda kızıl kulaklı at hırıltıyla soludu, tükürdü ve bir orman açıklığının karlı gölgelerine diz çöktü. Büyük bir malikânede durmuşlardı; şömine ışığı, aşırı zenginlerin kışa özgü sıcacık kayıtsızlığıyla tüm billur pencerelerde kor gibi parlıyor ve ışıldıyordu. Bir ahıra ve samana sahip olduğu kesindi. At da onları oraya götürdü. Kocaman bir cam kapı oldukça davetkâr bir şekilde, yarı açık duruyordu. Marya'nın gözleri rüzgâr ve karla kamçılanmaktan sulanmıştı. Girmeye korkarak, dikkatle içeri baktı; Koşey'in ona suçluluk duygusuyla eziyet etmek ve Buyan yolundaki tüm o hoş, sessiz, küçük evleri hatırlatmak için kendisine tuzak kurduğundan emindi. Yataklarına kadar girmek için; tıpkı bir masada sessizce beliren tütün gibi.

Ama yalnızdılar. At, sakince yerdeki karı kokluyordu. Hiçbir ses, hatta baykuşlarınki bile karanlığı bozmuyordu. Böylece Marya, ata binmekten her yeri kaskatı kesilen ve insanın iliğine işleyen şiddetli soğukta tir tir titreyen İvan'ın eşikten geçmesine yardım etti.

*Dacha*nın antresi çevrelerini sardı; geniş, malakit zemini kahverengi yeşim taşlarıyla benek benekti; şamdanlarının tamamı yakut ve ametisttendi. Parlayan zeminin ortasında, çaprazlama duran altın varakların üzerine oturtulmuş, çivi başı gibi elmaslarla bezeli, mavi emayeden muazzam büyüklükte bir yumurta duruyordu. Yumurtanın tepesine orta yaşlı bir kadın tünemişti; sarı saçları, hasat zamanındaki saman balyaları misali arkasında toplanmıştı. Gözlüğünün üstünden yavaş yavaş, azar azar uzayan kan kırmızı bir çocuk çorabının yarısının sarktığı iki gümüş örgü şişine dikkatle bakıyordu.

Marya'nın kalbi şaşkınlıkla fır döndü.

"Olga!" diye haykırdı. "Bu nasıl olabilir? Nasıl olur da burada, ormanın derinliklerinde olursun? Bu koca dünyada seni nasıl bulabildim? Benim, kardeşin Maşa!" Marya ağlayabilirdi, ama öyle yorgundu, öyle korkmuştu ve her yanı öyle tutulmuştu ki gözyaşları içinde donup kalmıştı. Kandırılmaktan, kadının yumurtadan kayıp zıplayarak başka bir şeye, berbat ve onu suçlayan bir şeye dönüşeceğinden ölesiye korkuyordu.

Kadın başını kaldırıp ona baktı ve tamamen porselen, pembe yüzü aydınlandı. Kız kardeşini görünce bir şarap tulumu gibi şişindi, şişlerini tombul kolunun altına kıstırıp zıplayarak yumurtasından aşağı indi

ve İvan'a dönmeden ya da onu yanaklarından edeplice öpmeden önce Marya'yı yüzünün her yerinden öptü.

"Marya! Ah, benim sevgili kardeşim!" diye bir çığlık kopardı. Tıpkı Olga gibi kokuyordu, bu bir tuzak olamazdı. "Görüşmeyeli ne çok oldu! Şu hâline bir bak, ayı gibi olmuşsun! Ah! Ne zaman bu kadar büyüdük biz?"

Marya, her ikisi de küçükken Gorokovaya Caddesi'ndeki evde yaptıkları gibi kollarını uzatmayı, Olga'nın onu havaya kaldırmasını ve kendi etraflarında fırıl fırıl dönmeyi şiddetle arzuladı.

"Olya, mutlu musun? Keyfin yerinde mi?"

"Ah, çok iyiyim! Altıncı kızım da yolda!" Değerli taşlarla süslü yumurtasını şefkatle okşadı. "Bir kuşla evlenirsen olacağı bu." Göz kırptı. "Ama sen zaten onun bir kuş olduğunu her zaman biliyordun, değil mi? Ve bana söylemedin. Hayırsız kız seni. Ama senden n'aber? Mutlu musun? Keyfin yerinde mi?"

"Yorgunum," dedi Marya Morevna. "Olya, bu İvan Nikolayeviç. O bir kuş değil."

İvan, Marya'nın en büyük ablasını başıyla selamladı.

Olga gözlüğünü zarifçe burnunun yukarısına ittirdi. "Ah, onun kim olduğunu biliyorum. Teğmenlerin çok fazla konuşmadığını düşünürsün, değil mi? Dedikodu buralarda altın gibidir. Kardeşime de bakın hele, hem bir kaçak hem de yüz karası. Üstelik bu yaşında! Sana şu kadarını söyleyeyim, koluma ilk girdiği andan beri Graç'a sadığım ve pek kıymetli on dört civcivim de buna şahidimdir!"

"Amma çokmuş!" diye ıslığını koyverdi İvan.

Olga güzel gözlerini kısarak ona baktı. "Devam eden bir savaş olduğundan haberin yok mu?" Kaşlarını çattı. "Hepimiz üstümüze düşeni yapmak zorundayız."

"Marya'ya da dedim. Almanya'yla antlaşma imzaladık. Rusya savaşı rüyasında bile göremez. Kardeşin Leningrad'da güvende olacak."

"*Pöh!*" Olga tükürdü. "Sen daha oradasın." Geniş sırtını İvan'a döndü ve Marya Morevna'yı bir kez daha kucakladı. "Ama sen geceyi burada geçiriyorsun, zavallı atını güçlendirmen –ne de cılız bir yaratık!– ve soframdan yiyip içmen gerek. Sen benim kardeşimsin. Benim olan

her şey senindir, erkeklerden çift tayın kapmış şeytani bir Delilah olsan bile. Aile içinde küçük bir yaramazlığın ne önemi vardır ki?"

Ve böylece Olga onları ekmek, biber turşusu, tütsülenmiş balık, hamur köfteleri, sirkeli şeker pancarı, esmer *kasha*, mantar, kalın sığır dili, üstü küçük siyah kaşıklar dolusu havyar ve kremayla kaplı *blini* ile donatılmış uzun, abanoz masasına götürdü. Soğuk votka, kristal bir sürahi içinde terlemişti. Ocakta kaz yahnisi fokurduyordu. Masanın başında kaliteli, siyah bir ropdöşambr giymiş bir adam oturuyordu. Başının olması gereken yerde parlak tüylü bir ekin kargasının başı vardı ve Marya sandalyesini çektiğinde onu gagasıyla zalimce kapmaya çalıştı. Olga gagasını öptü ve ona evliliğin gönül okşayıcı, gizli dilinde mırıldanıp cıvıldayarak adamı oradan uzaklaştırdı.

Bir an için baş başa kalan Marya ile İvan yemeğe el sürmediler. Marya'nın başı ağrıyordu. Bu çok uzun bir zaman önce, henüz bir çocuk, bir hiç, aç bir küçük kurtken yediği yemekle aynı mıydı? Hatırlayamadı. İvan güçlü, kırmızı eliyle votkaya uzandı.

"Bekle..." diye fısıldadı hafifçe Marya. "Bekle... volçik."[7] Kelime onu ürpertti; yasaklı bir şey gibi ağzından yuvarlandı. İvan parmaklarını çekti. Ona itaat ediyordu, ona güveniyordu. Marya kurumuş dudaklarını yaladı. Olan bitenler zihninde dönüp duruyordu. Yanakları yanmaya başlamıştı. Zar zor konuşabildi, kalbine asılı kelimeler öylesine büyüktü. "Bu akşam daha fazla konuşma İvan Nikolayeviç. Onun yerine beni dinle ve dediğimi yap." İvan tereddütle gözlerini kırpıştırdı ve itiraz etmeye çalıştı. Marya parmağını onun dudaklarına götürdü. Bir müddet sonra elini geri çekti ve İvan konuşmadı. *Ah, bu büyük bir şey*, diye düşündü. *Nasıl da muazzam hissettiriyor. Daha önce anlamamışım.* "Şimdi." Sesi birazcık titredi; onu hemen sertleştirdi. "Önce havyarın tadına bak." Marya Morevna kalın bir dilim ekmek kesti ve üzerine bembeyaz tereyağı sürdü, sonra da pırıl pırıl kızıl havyarı onun üstüne yaydı. Ekmeği ona uzattı ve İvan bir çocuk gibi elinden yedi. Marya tahtında oturan bir kraliçe gibi, mesafeli bir tavırla onu izledi; ama aynı zamanda ona çok yakın, kendi çalınmış güzelliğine ise mahkûmdu. "Şimdi votkanı yudumla ve sonra şu biberlerden bir ısırık al– gördün mü sirke ve votka nasıl da birbiriyle savaşıyor? Bu bulunmaz bir şey.

7 Rusça küçük erkek kurt - ç.n.

Kışa özgü." Marya'nın sesi boğuklaştı. Gözyaşları içinde konuştu. "Bu karışımda yazın tadını alabilirsin. Buharlaşan ve tuzlu suyla sırılsıklam olan yaz. Çünkü bu *yaşam*, İvan. Raftaki kavanozlar, camın ardındaki parlak renkler... Hepsi de kış için, açlıktan ölmemek için saklanmış."

İvan sıkıntıyla içini çekti ve bardağını masaya koydu.

"Bu aptalca Marya. Açım. Bırak da huzur içinde bir yemek yiyeyim."

İvan coşkuyla balığını yemeye koyuldu ve sihir Marya'nın ayakları dibinde paramparça olup bozuldu. Marya Morevna gözünü dikip ona baktı, çenesini dişlerini kıracak kadar sıkmıştı.

***

Şafak büyük evi aydınlattığında Marya ve İvan Nikolayeviç, Olga'yı bir kez daha kıymetli yumurtasının tepesinde buldular. Bir sinekkuşu gibi, ellerini görünmeyecek kadar hızlı bir şekilde hareket ettirerek örgü örüyordu.

"Maşa, benim en küçük kardeşim," diye aşağı seslendi evin hanımı. "Bunu yanında götür."

İpliğini dişiyle kopardı ve kırmızı yumağı Marya'ya fırlattı; Marya da onu yakaladı ve pazardan aldığı bir meyve gibi elinde hafifçe sıktı. İplik herhangi bir yünden çok daha yumuşaktı, ustalıkla bükülmüştü ve kalındı.

"Bu sana daima geriye, ülkene, evine dönüş yolunu gösterecek. Tüm çocuklarımın çoraplarını bundan örerim, böylece eve ve annelerine nasıl döneceklerini bilirler." Olga, yumurtanın kobalt mavisi tarafından aşağı indi ve kollarını kardeşine uzattı. Marya onlara doğru bir adım attığında Olga onu yukarı kaldırdı ve etrafında döndürdü. Marya kendini tutamayıp her zaman yaptığı gibi bir kahkaha attı.

"Leningrad'a vardığında annemize onu sevdiğimi söyle," dedi Olga ve Marya'yı her iki yanağından öptü. Olga, madeni para ve anne gibi kokuyordu. Marya Morevna ona sıkıca sarıldı.

***

Böylece önce şafağa kadar, ardından öğleden sonraya kadar yolculuk ettiler. Sonra da alacakaranlığa ve akşama kadar. Yıldızlar, tepelerindeki

karanlık kasnağa dallı budaklı motifler teyelledi. Yine de, hiçbir donuk bıçak Marya'nın kalbini delip geçmek için ormanda aniden parlamadı ya da İvan Nikolayeviç'in başını omuzlarından ayırmadı.

Nihayet kızıl kulaklı at, kardan sivri uçlu ve dikenli otların çıktığı, etrafı kemikler gibi huş ağaçlarıyla çevrelenmiş bir çayırda diz çöktü. Sert buzların ve botlarının altında gıcırdayan soğuk karların kapladığı bir açıklığın öteki ucunda bir öncekine nazaran daha küçük bir ev duruyordu. Pencerelerinin yarısı şömine ışığıyla kor gibi parlıyor, ahırlarının yarısındaysa atların nefesi buğu yapıyordu. Kocaman bir ahşap kapı oldukça davetkâr bir şekilde yarı açık duruyordu. Marya'nın gözleri acıyordu. Onları sonsuza kadar kapamak istiyordu. Onun yerine, uzun yolculuktan dizleri titreyen İvan Nikolayeviç'in eşikten geçmesine yardım etti.

Evin antresi önlerine serildi; akçaağaçtan yapılma geniş zemini, dişbudak ağacından yapılma şık karelerle benek benekti; şamdanlarının tamamı kemik ve boynuzdandı. Bir avcının zafer hatıraları... Ve ışık saçan zeminin ortasında muazzam büyüklükte bir yumurta duruyordu; sıcacık, çilli kahverengi kabuğunda gül rengi kurdeleler çaprazlamasına gidip geliyordu. Yumurtanın tepesinde tilki gibi kurnaz, al yanaklı bir kadın oturuyordu; gri gözleri dikkatini cezbeden her şeye kilitleniyordu. Gözlüğünün çerçevesinin üstünden kucağındaki bir sepet elmaya dikkatle bakıyor ve her bir elmayı pastalar, turtalar ve meyveli börekler için yedi parçaya bölüyordu.

Marya'nın kalbi şaşkınlıktan fır döndü. Midesini yokladı: Bu sihir miydi? *Çertiy* işi miydi? Ama karar veremedi. Hiçbir şey hissetmiyordu.

"Tatyana!" diye haykırdı. "Bu nasıl olabilir? Nasıl olur da burada, yabanın ortasında yaşarsın? Bunca şeyden sonra seni nasıl bulabildim? Benim, kardeşin Maşa!" Marya ağlayabilirdi, ama o kadar uzun bir zamandır o kadar hızlı bir şekilde kaçıyordu ki yorgunluktan gözyaşları, içinde kuruyup kalmıştı.

Kadın başını kaldırıp ona baktı ve tamamen esmer, kan kırmızısı yüzü aydınlandı. Kız kardeşini görünce ipek bir balon gibi şişindi. Bıçağını güçlü kolunun altına kıstırdı, zıplayarak yumurtasından aşağı indi ve İvan'a dönmeden ya da onu pek de edeplice olmayan bir biçimde yanaklarından öpmeden önce Marya'yı yüzünün her yerinden öptü.

"Marya! Ah, en sevdiğim kardeşim!" diye bir çığlık kopardı. "Görüşmeyeli ne çok oldu! Şu hâline bir bak, keçi gibi olmuşsun! Ah! Gözlerimiz ne zaman böyle görmez oldu?" Tatyana kız kardeşinin göğüs cebindeki gözlüğüne hafifçe vurdu, tıpkı kendisininkine benziyorlardı.

Marya, her ikisi de küçükken Gorokovaya Caddesi'ndeki evde yaptıkları gibi Tatyana'nın başına masaj yapmasını ve saçlarını karıştırmasını çok istedi.

"Tanya, mutlu musun? Keyfin yerinde mi?"

"Ah, çok iyiyim! Dördüncü oğlum da yolda!" Kahverengi yumurtayı şefkatle okşadı. "Kuşla evlendin mi kuluçkada uyanırsın." Göz kırptı. "Ama sen zaten onun bir kuş olduğunu her zaman biliyordun, değil mi? Ve bana söylemedin. Akıllı kız seni. Ama sende ne var ne yok? Mutlu musun? Sağlığın yerinde mi?"

"Yorgunum," dedi Marya Morevna. "Tanya, bu İvan Nikolayeviç. O bir kuş değil."

İvan, Marya'nın ikinci en büyük ablasını başıyla selamladı.

Tatyana gözlüğünü dalgın bir şekilde burnunun yukarısına ittirdi. "Ah, onun kim olduğunu biliyorum. Teğmenlerin ortalıkta pek gezinmediklerini düşünürsün, değil mi? Dedikodu buralarda bir fincan şeker gibidir. Kardeşime de bakın hele, hem düşmüş bir kadın hem de bir gönül avcısı. Üstelik de bu yaşında! Seninle çok gurur duyuyorum. Sana şu kadarını söyleyeyim, Zuyok elimi ilk tuttuğundan beri ondan iki kat fazla âşığım oldu ve tilki gibi kurnaz dokuz minik civcivim şahidimdir!"

"Amma çokmuş!" diye ıslığını koyuverdi İvan.

Tatyana civelek gözlerini ona çevirerek ardına kadar açtı. "Haberin yok mu? Eski dünyanın baskıcı hiyerarşilerinden kurtulduk." Sırıttı. "Modernite için üstümüze düşen her şeyi yapmak zorundayız."

"Hayat çağdaşlık olmadan da yeterince zor sanırım," diye içini çekti İvan.

"*Pöh!*" Tatyana tükürdü. "Sen daha oradasın." Ama biçimli sırtını İvan'a döndü ve Marya Morevna'yı bir kez daha kucakladı. "Geceyi burada geçiriyorsun elbette; zavallı atını güçlendirmen –ne de soylu bir yaratık!– ve soframdan yiyip içmen gerek. Sen benim kardeşimsin. Benim olan her şey senindir, adı çıkmış bir sürtük olsan bile. Biz bir aileyiz, birbirimize göz kulak olmalıyız!"

Ve böylece Tatyana onları kızarmış kuğu, tatlı domuz, elma dolgulu *vereniki*, kavun turşusu ve kremayla kaplı hamur işleri ile donatılmış uzun, ceviz ağacından masasına götürdü. Masanın başında kaliteli, kahverengi bir ropdöşambr giymiş bir adam oturuyordu. Başının olması gereken yerde sık tüylü bir yağmur kuşunun başı vardı ve Marya, İvan'ın sandalyesini çektiğinde onu manidar bir biçimde gagasıyla kapmaya çalıştı. Tatyana onun kanadına vurdu, sonra da birbirine uyumlu çiftlerin cıvıl cıvıl ve didişen diliyle şakıyıp tıkırdayarak adamı oradan uzaklaştırdı.

İvan tatlı domuzu bir çırpıda yiyip bitirdi ve koyu kırmızı şarabı lıkır lıkır içti.

"Bize bu şarabı veren üzüm bağları, Yoldaş Stalin'in masası için de şarap sağlıyor," dedi Marya resmi, boş bir ifadeyle. "Bir zamanlar biri bana çocuklar doğru olan uğruna açlıktan ölseler bile Babaların masalarında her zaman şarap bulunduğunu söylemişti." Kendi şarabını yudumladı. "Ben gençken aşırı tatlı gelirdi. Ben acı olandan hoşlanırım, uzun ve fırtınalı bir ömür sürmüş olanların baharatlarından. Belki sen de bunu tercih etmeyi öğrenmelisin. Ne de olsa diğer her şey yok olduğunda bile, yine de acı olana sahip olma ihtimalin var." Marya Morevna bardağını kafasına dikti. "Artık bu şekerli şurup bile ağzıma acı geliyor," diye içini çekti.

***

Şafak büyük evin esmer yanaklarını çimdiklediğinde, Marya ve İvan bir kez daha Tatyana'yı kurdeleli yumurtasının üzerinde buldular. Bir oduncu gibi, ellerini görünmeyecek kadar hızlı bir şekilde hareket ettirerek elmaları dilimliyordu.

"Maşa, benim en küçük kardeşim," diye aşağı doğru seslendi yağmur kuşunun karısı. "Bunu yanında götür."

Marya'ya bir elma fırlattı; kırmızı küre havada fırıl fırıl döndü. Bir mücevher gibi sert ve parlaktı.

"Ne kadar yersen ye, koçanını bıraktığın sürece sabah yeniden bir bütün olacak. Tüm çocuklarımın yemeklerini bundan yaparım, böylece annelerinin onlara baktığını ve geleceklerini düşündüğünü bilirler." Tatyana yumurtasının pürüzsüz tarafından aşağı indi ve kollarını kardeşine uzattı. Marya onlara doğru bir adım attığında Tatyana onun

başını okşadı ve saç bukleleriyle oynadı. Marya kendini tutamayıp her zaman yaptığı gibi bir kahkaha attı.

"Leningrad'a vardığında annemize onu sevdiğimi söyle," dedi Tatyana ve Marya'yı her iki yanağından öptü. Tanya ekmek ve sevecenlik kokuyordu. Marya Morevna ona sıkıca sarıldı.

***

Böylece önce şafağa kadar, sonra da öğleden sonraya kadar yolculuk ettiler; üç kere dokuz krallığı, Yaşam Ülkesi ile Leningrad arasındaki tüm dünyayı geçtiler. Alacakaranlık boyunca ve gece yarısına kadar. Yıldızlar, tepelerindeki karanlık kâğıtlara tuhaf isimler yazdı. Yine de, hiçbir bez asker Marya Morevna'yı yakalamak ya da İvan Nikolayeviç'i kaba yünden tüfeklerle vurmak için ortaya çıkmadı.

Nihayet kızıl kulaklı at, tek bir çiçek ya da ağacın görünmediği, buzla kaplı, taşlık bir geçitte diz çöktü. Mütevazı bir kulübe, keskin kayalıklardan bir çemberin ortasında, her yandan korunaklı bir şekilde dikiliyordu. Pencerelerinden biri şömine ışığıyla kor gibi parlıyor, eskilikten kir pas içindeki ahırında at nefesi buğu yapıyordu. Küçük, demir bir kapı onları davet etmekten çok, meydan okuyormuş gibi yarı açık duruyordu. Marya'nın parmakları soğuktan zonkluyordu. Boğuk boğuk öksüren, cildi kızarmış ve ateşler içindeki İvan'ın eşikten geçmesine yardım etti.

Evin yegâne odası önlerine serildi; sert topraktan zemini buz topaklarıyla nokta nokta olmuştu; kol kadar kalın ve uzun mumlarının tamamı don yağındandı. Ve bu tek göz odanın zemininin ortasında muazzam büyüklükte bir yumurta duruyordu; ışıl ışıl çelik kabuğu demir cıvatalarla bezeliydi. Yumurtanın tepesinde ceylan gibi narin ve uysal bir genç kadın oturuyordu; göz kapayıp açıncaya dek kızarırdı yüzü. Gözlüğünün üstünden kucağındaki bir sepet anahtara dikkatle bakıyor ve eritmek için onları birbirinden ayırıyordu; demir olanları bakır olanlardan, bakır olanları pirinç olanlardan.

Öteki ablalarını gördüğünde sıçrayan kalbi bu sefer sevinçten şarkılar söyledi.

"Arına!" diye haykırdı Marya. "Bu nasıl olabilir? Nasıl olur da burada, dağların tepesinde saklanırsın? Benim, kardeşin Maşa!" Ve Marya ağladı; gözyaşları ılık, teklifsiz ve sevinçtendi.

Kadın başını kaldırıp ona baktı ve tamamen solgun, neşeli yüzü aydınlandı. Kız kardeşini görünce bir kova su gibi dolup taştı. Bir halka anahtarı narin kolunun altına kıstırıp zıplayarak yumurtasından aşağı indi ve İvan'a dönmeden ya da onu yanaklarından soğuk soğuk öpmeden önce Marya'yı yüzünün her yerinden öptü. "Marya! Ah, en sevdiğim kardeşim!" diye bir çığlık kopardı. "Görüşmeyeli ne çok oldu! Şu hâline bir bak, kurt gibi olmuşsun! Ah! Ne zaman böyle ciddi insanlar olduk biz?"

Marya, her ikisi de küçükken Gorokovaya Caddesi'ndeki evde yaptıkları gibi Anna'nın onu tutup kaldırarak dans etmesini çok istedi.

"Anyuşka, mutlu musun? Keyfin yerinde mi?"

"Ah, çok iyiyim! İkinci kızım da yolda!" Çelik yumurtasını şefkatle okşadı. "Karı koca tam bir uzlaşma hâlinde olmalı." Göz kırptı. "Ama sen zaten onun bir kuş olduğunu her zaman biliyordun, değil mi? Ve bana söylemedin. Hain kız seni. Ama sen neler yapıyorsun? Mutlu musun? Keyfin yerinde mi?"

"Yorgunum," dedi Marya Morevna. "Anya, bu İvan Nikolayeviç. O bir kuş değil."

İvan, Marya'nın üçüncü en büyük ablasını başıyla selamladı.

Anna gözlüğünü öfkeyle burnunun yukarısına ittirdi. "Ah, onun kim olduğunu biliyorum. Teğmenler birbirlerini pek bilgilendirmezler sanırsın, değil mi? Dedikodu buralarda tayın karnesi gibidir. Kardeşime de bakın hele, hem sadakatsiz hem de bir sabıkalı. Üstelik bu yaşında! Sana şu kadarını söyleyeyim, Julan beni bilinçlendirdiğinden beri namusumla yaşıyorum ve iki dürüst civcivim de buna şahittir!"

"Amma azmış!" diye ıslığını koyuverdi İvan.

Anna dürüst bakışlı gözlerini kısarak ona baktı. "Haberin yok mu? Komşunun elindekinden fazlasına sahip olman çok kötü bir şeydir." Sırıttı. "Parti için hepimiz üstümüze düşeni yapmak zorundayız."

"Elbette," dedi İvan.

"*Pöh!*" Anna tükürdü. "Siz daha ordasınız, ikiniz de." Ama zarif sırtını İvan'a döndü ve Marya Morevna'yı bir kez daha kucakladı. "Ama sen geceyi burada geçiriyorsun, zavallı atını –ne de ağırbaşlı bir yaratık!– güçlendirmen lazım. Fakat tutsağın hasta görünüyor. Buna ne versen kusar. Sen benim kardeşimsin. Benim olan her şey senindir, sürgünde bile olsan. Biz bir aileyiz. Ama kimseye seni sakladığımı söylemeyeceksin."

Ve böylece Anna, onları gümüşi buzların üzerinden geçirerek dışarıya, Olga'nın dolaplarından az biraz daha büyük, küçük bir banyoya götürdü. Yırtık pırtık, gri bir ceket giymiş bir adam, bir buhar bulutu eşliğinde *banya*dan çıktı. Başının olması gereken yerde cılız bir örümcek kuşunun başı vardı ve Marya yanından geçerken ona bakmadı. Anna, yüzü bir gaz lambası gibi ışıldayarak ona gülümsedi, kanadını tuttu ve bozulmaz ahlakın cırlak, derli toplu diliyle gaklayıp guklayarak onunla birlikte eve doğru yürüdü.

Marya Morevna, İvan'ın konuşmasına izin vermedi. Bu sefer sözünü geçirmeye kararlıydı. İvan ona boyun eğdi ve bu hareketinin altında minnettarlık gizliydi. *Perişansın,* diye düşündü Marya. *Bu kadar ağır yemekler yiyip her lokmadan haz aldın ve hepsini midende tuttun. Ama şimdi hastasın ve teslim olmak zorundasın.* Marya onu hamama oturttu. Boyası soyulmuş, küçük bir masanın üzerinde bir kupa votka duruyordu.

Marya bir müddet hareketsizce dikildi. Kendini iki ayrı kadınmış gibi hissediyordu: biri yaşlı ve biri genç, biri masum ve biri bilgili, biri tuhaf ve biri akıllı. Marya, İvan Nikolayeviç'in giysilerini çıkardı. Önce İvan'ın gömleğinin düğmelerini, sonra da kendi düğmelerini açtı; elleri her bir devinim için iki kez hareket ediyormuş gibiydi. İvan'ın gözleri yuvalarında dönüyordu ve kızıl kaşları ter içindeydi. Neredeyse Marya'nın adını söyleyecekti, ama sessiz olması gerektiğini hatırladı ve Marya bunun için onu öptü. Uzun, sert parmaklarıyla İvan'ın tenini ovdu, Marya'nın parmaklarının ve melodilerini yarı yarıya hatırladığı, zalim kurtlar ve dikkatsiz kızlar hakkındaki yumuşak, hüzünlü şarkıların etkisiyle sakinleşen altın saçlı erkeği neredeyse oturduğu yerde uyuyacaktı. Kısa süre içinde Marya'nın yüzünden hem ter hem gözyaşı akmaya başladı ve bedeni artık açıklanamayacak bir şekilde ona ait olan bu hasta insan evladıyla nasıl ilgileneceğini göstermesi için Koşey'in yanında olmasını diledi. Ama yoktu. Artık Koşey olmayacaktı. Sadece Marya kalmıştı.

"İç İvanuşka." Bir anne gibi hafifçe cıkcıkladı ve kupayı dudaklarına götürdü. "Ciğerlerin votka istiyor." İvan uysalca içti, öksürdü ve bir daha içti.

Marya Morevna, İvan'ın soğuk ve nemli ayaklarını ablasının derin olmayan küvetine daldırdı. İvan'ın burnuna bir avuç su tuttu ve içine

çekmesini emretti. İvan suyu fışkırttı ve kusacak gibi oldu, ama artık onun sesine ve emirlerine öylesine alışmıştı ki yine de dediğini yaptı. Sonunda Marya onu ayağa kaldırdı. Uzun, beyaz bir huş ağacı dalının orada olduğunu iliklerine dek hissederek *banya*nın duman altı köşesine uzandı.

Ama İvan, ateşi yüzünden kendinden geçmişti ve bir av köpeği gibi *banya* zeminin üzerine kıvrılıp uyudu.

Marya huş ağacı dalını yavaşça bıraktı. Karanlıkta, hiç ses etmeden onu izledi.

***

Şafak, mütevazı kulübeyi işe koyulması için uyandırdığında, Marya ve İvan Nikolayeviç, Anna'yı bir kez daha çelik yumurtasının tepesinde buldular. Bir makine gibi, ellerini görünmeyecek kadar hızlı bir şekilde hareket ettirerek anahtarları ayıklıyordu.

"Maşa, benim en küçük kardeşim," diye aşağı doğru seslendi örümcek kuşunun karısı. "Bunu yanında götür."

Marya'ya pirinç dişli bir anahtar fırlattı. Anahtar, güneşi yansıtarak elinde belli belirsiz parlıyordu.

"Bu eski evimizin anahtarı, Gorokovaya Caddesi'ndeki. Ama artık adı Zerzinskaya Caddesi elbette. Birimiz orada yaşamaya devam etmeli. Birimiz yeniden genç olmalı." Anna yumurtasının gri tarafından aşağı indi ve kollarını kardeşine uzattı. Marya onlara doğru bir adım attığında Anna yüzünü kardeşinin göğsüne yasladı, elini tuttu ve küçük kulübenin etrafında yumuşak, aheste daireler çizerek onunla dans etmeye başladı. Marya kendini tutamayıp her zaman yaptığı gibi bir kahkaha attı. Bir ömür önce de bu şekilde güldüğünü bir camın ardından bakıyormuşçasına hatırlıyordu. Anna'yı alnından özlemle öptü.

"Annemiz öldüğü zaman," dedi Anna, "İskân Bakanlığı anahtarları bana yolladı. Bulabildikleri tek kişi bendim. Kayıtlarımızı güncel tutuyoruz da." Sonra Marya'yı her iki yanağından öptü. Demir ve metanet kokuyordu; Marya Morevna ona sıkıca sarıldı.

4. BÖLÜM

Leningrad'da Ateş Kuşları Yok

Ve daima buz gibi, savaş öncesi havasında,
Şehvetli, tehditkâr karanlıkta
Bir tür gelecek yaşıyordu, çınlayan...
Ama yine de, sadece sesi bastırılmışken duyabildin,
Ruha zar zor gölge düşürebildi
Ve boğuldu Neva kenarındaki kar yığınlarında.
Dehşet verici bir gecenin aynasındaki gibi,
Bir adam kıvranıyor şeytan misali
Ve kendini tanımak istemiyor
Efsanevi rıhtımın kıyısında
Takvim değil, gerçek
Yirminci yüzyıl sona eriyor.

—Anna Ahmatova

20

Zerzinskaya Caddesi'ne Gelen İki Koca

Uzun ince bir caddedeki uzun ince bir evde, açık mavi elbiseli bir kadın, uzun ince bir pencerenin kenarına oturmuş, cezalandırılmayı bekliyordu.

Ceza, ne merhametsiz ne de yakıcı bir biçimde geldi. Tam bir yıl, bir ay ve bir gün sonrasıydı. Üstelik yanında bağışlayıcılık da yoktu.

Marya Morevna, Zerzinskaya Caddesi'ndeki evin kilidine pirinç anahtarını soktuğunda ve anahtarın kendi kaburgalarının arasından da kayarak yaşlı, isimsiz kemiklerle dolu bir sandık gibi içini açtığını hissettiğinde ilkbaharın sonlarıydı. Ev bomboştu. Yeşil ve altın sarısı, kobalt mavisi ve gümüş, kırmızı ve beyaz renkli evin tüm perdeleri kornişlerinden çekilip çıkarılmıştı. İpekten örümcek masalları dokuyan sayısız örümcek nesillerinin ağları duvarlarda bir *palimpsest* oluşturmuştu. Ev eskiye göre çok daha küçük görünüyordu; daha karanlık, daha eski, miadını doldurmuş kambur bir yaratık. Bir zamanlar Marya ile ailesine ait olan odanın tavanında bir delik açılmıştı ve içeri yağmur damlalarıyla erik ağacı çiçekleri düşüyordu. Alt kattaki kuzine soğuk ve sessizdi; artık hiç kimsenin boşaltmadığı eski küllerle doluydu. Boş odalar boş odalara açılıyordu.

"Dyaçenkolar bu odada yaşarlardı," dedi Marya, hiç kimseye. Elini, sahiplenircesine sırtına koymuş olan İvan Nikolayeviç'le konuştuğunu farz etti. Bu tamamen yanlıştı. Burada samimiyet bulacağını sanmıştı; İvan'ın samimiyeti gibi. Yaşam ve zindelik. "Dört oğulları vardı, hepsi de sarışındı. İsimlerini hatırlamıyorum. Babaları her gece şu berbat turşu çorbasını içerdi. Odanın her yerine dereotu kokusu sinerdi. Ve burada da– ah, Blodnek kızları! Ah, çok güzellerdi. Hele saçları! Onlarınki gibi saçlarım olmasını ne çok isterdim. Parlak ve pırasa gibi düm-

düz. Okurlardı da." Bomboş gözlerle İvan'a döndü. "Bir moda dergisini okurlardı. Her biri her gün belirli saatlerde okurdu. Etek boylarını ve renk paletlerini ezberlemişlerdi. Küçük Lebedevalar! Ve ah, orada, orada da Malaşenkolar satmak için düzinelerce çiçek demeti bağlarlardı ve Svetlana Tikonovna saçlarını fırçalardı. Ah, neden burada kimse yaşamıyor? Burası güzel bir evdi! Bu evde on iki annem ve on iki babam vardı. Çok lezzetli balıklar yedim bu evde."

Marya Morevna boş mutfaktaki büyük tuğla kuzinenin önünde diz çöktü. Ağlamadı, ama yüzü ağlayamamanın verdiği acıyla gittikçe kızardı.

"Zvanok," diye fısıldadı zemine. "Zvanok, ortaya çık."

Sonunda kırılmış fayansın üzerine kıvrıldı ve nihayet yağmurdan saklanabileceği bir sığınak bulmuş hırpani bir sokak kedisi gibi uykuya daldı.

***

O akşam İvan Nikolayeviç, ortadan kayboluşu konusunda af dilemek için ağır bir hastalık atlattığına ve daha sonrasında da Buryatskaya eyalet köylerinde iyi bir hizmet verdiğine dair uzun bir bahaneyle bakanlığa gitti. Evden çıkmadan evvel kapıyı açtı, Marya'nın yanağına bir öpücük kondurdu ve kapattı. İvan'ın öpücüğü Marya'ya en az gözünün altına işlenmiş dövme kadar yabancı geldi. Öpüşmek dediğin ezici, yakıcı, yok edici, ısırıklı olurdu; gagalamaya benzemezdi. Şapur şupur ses çıkarmaz ve çabucak yok olmazdı. Taze ıhlamur yapraklarıyla hor çiçeklerinin kokusu boşluğu doldurmak için İvan'ın peşinden içeri uçuştu. Marya Morevna, İvan'ın caddenin aşağısına doğru yürüyüşünü izledi; mavi ve eflatun renkli akşam, etrafına kuşaklar dolduruyordu. İvan ıhlamur ağaçlarına yaslanarak gitar çalan, siyah kasketli gençlerin yanından geçti. Marya gözlerini kapadı. Tekrar açtığında gitarlar hâlâ ilk sönük yıldızların altında tıngırdıyordu ve İvan Nikolayeviç köşe başında gözden kaybolmuştu. Aniden evden çıkmaya korktuğunu hissetti. Dışarıda ne korkunç bir dünya bekliyordu onu! O dünya ki havuzlarından ölü, tatsız tuzsuz sular akan, yüksek binaları isimsiz, tensiz ve saçsız. Oysa bu evi tanıyordu. Onun için her zaman nasılsa öyle kalmıştı. Genç kızlığının mimarisiydi. Ahşabı damarlarının derinliklerinde Marya'nın teninin yağını saklıyordu, pencereler hâlâ minik burnunun

çoktan yok olmuş, görünmez izlerini taşıyordu. Marya'nın sihirsiz bir hayaletinin; bozulmamış, asker olmayan, eş olmayan küçük kızın. Ama Leningrad... Leningrad bir yabancıydı. Doğduğu şehirle aynı adı bile paylaşmıyordu.

Su tesisatı gıcırdayıp canlandı ve lavaboya kahverengi, kimyasal bir kin tükürdü. Marya nefret dolu, ejderhamsı musluğun zehrini gidere kusmasını izleyerek bekledi. Suyun tam manasıyla temiz aktığı söylenemezdi, daha çok soğumuş açık çay rengindeydi. Marya Morevna bir müddet düşündükten sonra çizmelerini çıkardı ve kasten kuzinenin yanına, bir zamanlar küçülerek bir oklava boyutuna indiği yere koydu. Siyah pantolonunun paçalarını kıvırdı, kova olmadığı için suyu zemine birleştirdiği avuçlarıyla döktü, ardından diz çökerek yağlı bir çaput ile kuzinenin içine doldurulmuş birkaç eski gazeteyle yerleri ovaladı. *Hekim Maskesi Altındaki Hain Casuslar ve Katiller!* yazıyordu gazetede. Marya kâğıdın üzerindeki mürekkep, su ve kirle karışıp akana kadar gazeteyi zemine sürttü. Gıcırtılı dizi, fayansların üzerinde çıtlayarak söylendi ama Marya yavaş yavaş tek bir ağarmış ve rengi atmış gül desenini, bir zamanlar temiz olan mutfaktan hatırladığı o motifi ortaya çıkarmayı başardı. *O gülleri görmek istiyorum!* diye bağırırdı Baba Blodnek kızlarına.

"Şimdi Blodnek kardeşlerden birinin beni öpmesi ve benimle beraber kuzineyi yakması için neler vermezdim," diye fısıldadı Marya. Sırtı ağrıyıp sızlayana dek yerleri ovmaya devam etti. Mumcunun bölgesini kaybettikleri gece, tam orasından, böbreğinin yanından bıçaklanmıştı ve Koşey onun kanını görünce ulumuştu. Sesi öyle çok kurtlarınkini andırıyordu ki ormandaki kurtlar da topluca ulumaya başlamıştı. Marya karnının üzerinde boylu boyunca yere uzandı ve kaslarının gevşeyerek doğrulmasına izin vermesini bekledi. Serin fayanslar yüzünü öpüyordu. Kırık pencerenin dışarısında genç bir kızın güldüğünü duydu; krema renkli, çileksi bir kahkaha. Sevgilisi ona şarkı söylüyordu: *Lvov'da yeniden buluşacağız, aşkım ve ben...*

Kaba, çınlayan bir ses onu azarladı. "Leningrad'a geleli daha bir saat olmadı ve sana yerleri sildiriyor."

Marya ıslak zemine gülümsedi. Bir rahatlama göğsüne saplanırken gözlerini sıkıca kapadı.

"Zvanok, ah Zvanya, gittiğini sandım."

Başını çevirdiğinde domovoya orada duruyordu; sarı bıyığı karman çormandı ve uçları kırıklarla doluydu, yelek düğmelerinin çoğu eksikti, tuğla rengi pantolonunda yamalar vardı. "Takdir etmediğimden değil," dedi Zvanok. "Biri zeminle ilgilenmeyeli epey zaman oldu. Bu evde birileri, *Kapa şu kapıyı! Kışın tüm soğuğu içeri giriyor!* diye bağırmayalı o kadar uzun zaman oldu ki bu süre içinde bir deve bile kin tutmaktan vazgeçebilir. Ama zaten kış bu eve girdi, değil mi? Girdi, girdi." Domovoya kendi kendini başıyla onayladı.

"Ama bu güzel bir ev. Neden burada kimse yaşamasın ki? Peki ya Domovoy Komityeti'ne ve tüm arkadaşlarına ne oldu?"

"Gittiler, ailelerle birlikte. Sadece ben evle kaldım. Bu benim evim. Yaşlı piçle evliyim. Üstüme yapıştı kaldı. Bazı kızların tam anlamıyla öğrenemedikleri bir ders." Zvanok oturdu ve Marya'nın burnunun dibinde bağdaş kurdu. "Şey, biliyorsun, Svetlana Tikonovna öldü. Kötü bir olaydı. Ve oğulları, şey, onlara et getirecek kimse yoktu. Bir gün dilenmeye gittiler ve bir daha geri dönmediler. Küçük çocuklara böyle şeyler olur. O canavarların Neva'ya düştüklerini düşünmek istiyorum. Fare deliklerini eski çoraplarıyla tıkarlardı. O deliklere ihtiyacım vardı! Derken bir gün Abramov ikizleri bir hastalık kaptı, kısa süre sonra herkese bulaştı ve tuvaletin önünde lahana satan manavların önündeki gibi bir kuyruk oluştu. Bir süre sonra tuvalete gitmeye bile zahmet etmediler. Ve sonra belediye sağlık koruma yetkilileri hepsini dışarı taşımaya başladı; teker teker. Bazıları ölmüştü, bazıları ölmemişti. Annen sona kalanlardandı. Onlarla birlikte, domovoyları da karınlarını tutup bıyıklarını çekiştirerek, sürüne sürüne dışarı çıktılar. Biz dizanteri kapamayız, biliyorsun, ama ailelerimiz incindiğinde hissederiz." Zvanok bıyığını çekiştirdi ve yerdeki temiz güle baktı. "O kurşun omuzuna girdiğinde bunu hissettim. Sırtına saplanan süngüyü de. Senin için ne çok sıkıntıya girdim. Her neyse, Ev Komitesi yeni kiracılar almak için uğraştı, ama ben onları istemedim." Domovoya, Marya'nın açtığı temiz bölgeye gelmesinden dikkatle kaçınarak tükürdü. "Hayır, istemedim! Şişman ve tembeldiler; yağcı ve ayyaştan başka bir şey değillerdi! Bagirlileri, sekizini birden senin üst kattaki odana yerleştirdiler. Sonra Grusovlar çıkageldi. Karı ve koca, sıçan ve sıçaniçe! Son evlerinde ispiyonculuk yapmışlardı, o yüzden evin geri kalanını onlara ayırdılar! Üstelik

çocukları da yoktu! O sürtüğün yaşlı, dağ gelinciği kılıklı rahmi, bebeği kesin boğardı. Eh, Zvanok'un da fikirleri vardır ve onlar da şu: çoğuna cehennem azabı yaşatmak. Onlar kaçırana kadar bir şeyleri kırdım ve çatı kirişlerini gıcırdattım. O zamandan beri hiç kimsenin buraya gelmemesi ne garip! Hah!" İblis dizine bir şaplak attı.

Marya Morevna birazcık güldü, ama bu sırtının ağrımasına yol açtı. "Ah Zvanok, seni özledim."

"Eh, yaşam standartlarını yükselttiğini söyleyemem. Getirdiğin o kazmayı gördüm. Bana ispiyoncunun teki gibi geldi. Bir *Grusov* gibi."

"Ben öyle düşünmüyorum." Ama aslında sormamıştı. Onun hakkında hiçbir şey bilmiyordu, ağzının tadı dışında. Başka neyi biliyordu? Hiçbir şeyi, hiçbir şeyi.

"Bahse girerim Koşey Baba seni pisliğin içine çökertip mutfağını sildirmiyordu. Bahse girerim her yeri safirli bir kokoşnikin ve kucağında da tekir bir kedin vardı."

"Pek sayılmaz." Ama mücevherleri ve ezici öpücükleri vardı. Belki de yanlış yapmıştı. Belki de düşüncesizlik etmişti. Ama bunu şimdi düşünemezdi, daha değil; denemek zorundaydı. *Çünkü ne var ki geride? Savaş, kan ve yıldızlar gibi gümüşi lekeler.*

"Tamam, Viy geldikten sonradır kesin. Onu ben de hissettim, senden çok uzakta olmama rağmen. Ama ondan öncesi... öncesi güzeldi, değil mi? Her gece mersinbalığı yumurtası, bakır kaplama küvetler..."

Marya tekrar gülümsedi. Saçları sırtından aşağı kaydı. "Evet, güzeldi Zvanya. Savaştan öncesi."

"Şey, sana bir şey söyleyeceğim Maşa, kızım. Olduğun yerde kalacaktın. Ara sıra yeni bir ata binmeye ihtiyaç duyduğunu anlıyorum, her bir-iki yüzyılda bir, başka bir eve gidip duvar kâğıtlarına bir güzel bakmadım mı sanıyorsun? Ama bir kaplan ile tombul, küçük bir kedi yavrusunu takas edemezsin. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Sadece yere işer ve olmayan balığın için seni ısırmadığı zamanlarda da hor görür."

"Onu ilk gördüğümde içine kıvrılıp uykuya dalabileceğimi ve asla uyanmayacağımı sandım."

"Erkekler bu işe yaramazlar Maşa. Günün sonunda yatağa düşüşlerini yumuşatmadığın zamanlarda sürekli çalışmanı isterler."

"Yaşadığımı hissetmek istedim. Başka biri olmak istedim."

Zvanok ayağa kalkıp kırmızı pantolonunun tozunu silkeledi, sonra da ellerini beline koydu.

"Pekâlâ, umarım o zeminde çiğnenmiş köpek gibi uzanmak, gerçekleşmesini dilediğin tek şeydir." Omuzlarını silkti. Sonra domovoya tek ayağının üstünde hopladı, kendi etrafında üç kez döndü, derin bir nefes aldı ve durdu. Bir an için gözlerini kısarak Marya'ya baktı ve yelek cebine uzanıp minik, beyaz bir şey çıkardı. Zvanok'un tek başına taşıyamayacağı bir hâle gelene kadar büyüdü de büyüdü. Onu fayansa düşürdü: pek çok yerinden çatlamış, kulpunda kirazlar bulunan porselen bir çay fincanıydı bu.

Zvanok halka biçimli kulpun tam ortasına zıpladı ve gözden kayboldu.

***

"Maşa!" İvan Nikolayeviç'in sesi, sertçe esen rüzgârla savrulan geçen yılın yaprakları eşliğinde evin içinde gümbürdedi.

Marya Morevna uyanmaya çalıştı. Kendini zorlayarak mutfak zemininden kalktı, kemikleri hoşnutsuzlukla çatırdadı, sırtı hâlâ ağrıyordu; ama o berbat, şiddetli sancı hafiflemişti. Siyah ceketinin üzerindeki tozları temizledi; üzerindekini çıkarmak için hâlâ çok soğuktu ve İvan'ın caddede giymemesi gerektiğini söylediği mareşal üniforması dışında hiçbir şeyi yoktu.

"İyi haberlerim var Maşa!" diye seslendi İvan. Altın saçlı başı mutfak kapısında belirdi ve onu görünce yüzünde oluşan gülümseme odayı bir soba gibi aydınlattı.

Uzun saç örgülü bir kadın, kollarında uyuyan bir bebekle çekinerek onu takip ediyordu.

"İskân Komitesi bu lanet olası eski yerde yaşamak isteyen birini bulduğuna öyle memnun oldu ki, bizden sadece burayı bir aileyle paylaşmamızı istediler. Olağanüstü, değil mi? Sahip olduğumuz boş alanı bir düşünsene! Marya Morevna, seni Kseniya Yefremovna Ozernaya ve kızı Sofiya'yla tanıştırayım. Yoldaş Kseniya hemşirelik okuyor, bu yüzden burada olmasından memnun kalacağımıza eminim. Maşenka, yerleri tek başına mı temizlemeye çalıştın sen? Sabun ya da kova olmadan hem

de? Ne kadar çalışkan bir karım olduğunu görüyorsun ya Kseniya!" İvan saçmalıyordu. Gergindi, Marya bunu görebiliyordu. Üzerinden korku akıyordu, yakalanacaklarından endişeleniyordu. Marya onun karısı değildi, hiç kimsenin bunu bilmesini istemiyordu. Marya, bu gereksinimi yüzünden ona acıdı. Böyle bir şeyi kim takardı ki? Aklına Grusovlar geldi ve omuzlarını silkti. İvan hakkında başka ne biliyordu? Ama umursamadı. Sadece onu bir yatağa götürmesini ve kendisini yeniden sıcak hissettirmesini istiyordu. Sanki iç organlarında güneş varmış gibi...

Ama tek söylediği, "İyi akşamlar Yoldaş Ozernaya," oldu.

"İyi akşamlar Marya Morevna," dedi genç kadın; koyu renk gözleri samimiyet ve umutla doluydu.

Çok yalnız olmalı, diye düşündü Marya.

"Çocuğun babası nerde?" dedi merakla ve soğuk davranmadan. Bunun görgü kuralları bakımından uygun olmadığını yabana atmıyordu, ama mesele ilginçti.

"Öldü," dedi kadın acı acı. "Erkekler ölür. Pratikte bunun için varlar."

İvan Nikolayeviç boğazını temizledi. "Şey, kişisel geçmişlerimizi paylaşmak için bol bol zamanımız olacak. Üst katı mı, yoksa alt katı mı tercih edersin Kseniya Yefremovna?"

"Lütfen," dedi Marya aceleyle, kız cevap vermeden önce, "alt katı alın. Kuzineye daha yakın. Çocuk için daha iyi olur." *Ayrıca üst kat benim evim*, diye ekledi sessizce.

"Teşekkür ederim. Nereye gidersek gidelim rahat etmenin bir yolunu buluyoruz. Ama bu kesinlikle... daha iyi. Sık sık banyo yaparım."

İvan onlara ışık saçarak gülümsedi. "Bize izin verir misin Yoldaş Ozernaya? Karımla özel olarak konuşmak istiyorum da."

"Elbette."

Marya hafifçe homurdandı. *Ne kadar acayipsin İvanuşka, onu daha demin verdiğin odadan kovuyorsun.*

Kseniya Yefremovna, bir zamanlar Malaşenkoların allık için ağız dalaşı ettikleri salona daldı; Svetlana Tikonovna'nın tüm oyun programlarını astığı yere. *Firavunun Kızı. Giselle. Spyashaya Krasavitsa.*[1] İvan Nikolayeviç aceleyle Marya'yı kendine çekti ve yüzünü saçlarına gömdü.

---

1 Rusça Uyuyan Güzel - ç.n.

"Maşa," diye fısıldadı, "bu eve bakma. Bu cansız kuzineye, çatıdaki deliğe bakma. Bu yeri, çocukluk evini senin için eski hâline getireceğim ve sonra beni seçmekle ne iyi ettiğini anlayacaksın. Sana ne kadar iyi hizmet ettiğimi göreceksin."

Marya Morevna, İvan'ın omuzunda iç geçirdi. Kokusunu içine çekti. *Evet, işte böyle. Bu daha iyi işte. Bana başka seçeneğimizin olmadığını söyle.*

"Beni yukarı götür," diye fısıldadı.

İvan da öyle yaptı. Mutfaktan çıkarlarken Marya yerdeki su birikintisini, saçı örgülü kızla bebeğinin az önce durduğu yerde hafifçe dalgalanan kusursuz bir daireyi fark etti.

***

Zaman böylece geçip gitti. İskân Komitesi çatıyı tamir etmeleri için birkaç adam yolladı ve İvan, *Bak, ben de adamlara emir veriyorum*, dercesine Marya'ya otuz iki dişini sergileyerek sırıttı. Sert, mavi bir sabun ile çamaşır sodası kullanarak tüm pisliği ve kalıcı hastalıkları mutfak zemininden söküp attılar. Fayanslardaki tüm güller çiçek açtı– gerçi bir daha asla pembe olmayacak, her zaman silik ve kahverengi kalacaklardı. İvan kuzineden kova kova külü dışarıya taşıdı ve ah, Marya gri korların içinde bir derginin yanmış köşesini, bir hanımın tüylü şapkasının yanık ucunu görünce nasıl da ağladı. Dördü birden temiz kuzineyi ilk kez yakmak için mutfakta bir araya geldi. Sofiya Bebek tombul ellerini çırptı ve hep beraber, tutuşana kadar küçük aleve üflediler. Bütün evi is, duman, talaş ve çam iğnesi kokusu doldurdu, ama sıcaktı. Kseniya o gece özel durumlar için sakladığı salamura uskumruyu ve pencerenin önündeki eski bahçeden –şimdilerde yeni filizlerle dolup taşıyordu– toplanmış taze, hoş kokulu dereotunu kullanarak hepsine lezzetli bir *ukha* yaptı.

İvan Nikolayeviç'in Çeka'da, yani Olağanüstü Durum Komisyonu'ndaki yeni sivil pozisyonuna göre kendilerine eşya ve yemek kartları tahsis edildi. İvan o kelimeleri söylediğinde Marya bir kahkaha attı.

"İyi de bunun hiçbir anlamı yok ki İvanuşka! Bunun nesi olağanüstü?"

"Bir tür polislik gibi Maşa. Şerif gibi."

Ama aklı bir türlü almıyordu. Tüm harfler, kısaltmalar, şifreler ve renkler her hafta, hatta her ay sandalye kapmaca oyunundaki gibi de-

gişip duruyordu. İblislerin oynadıkları oyunlar gibi. Diğerleri satranç oynamak isterken Naganya'nın sorguya çekme oyunu oynamak istediği zamanlardaki gibi bir tür çekicilik taşımaları dışında onun için hiçbir şey ifade etmiyorlardı.

İvan ona üç elbise, iki de pantolonlu takım aldı; biri siyah, biri kahverengi. Elbiseleri –kırmızı, beyaz ve sarı– hiç giymedi. Onları boş bir perde çubuğuna asarak güneşi kesmekte kullandı. Marya, Kseniya ve bebek, pek çok gün boyunca patates, ekmek, lahana ve soğan almak için beraber pazara gittiler. Bazen balık oluyordu. Bazen de olmuyordu. Tüm yıldızlar aynı hizaya gelirse belki biftek de olurdu, ama sıranın başı onlara gelene kadar kesin biterdi. Kseniya Yefremovna ve Marya önlerindeki insanların çoktan kapıştıkları zenginlikler üzerine şakalaşırlardı.

"Buraya saat üçte gelenler muzları kapmış!"

"Yaşlı dul İpatiyev tüm çikolatayı silip süpürmüş. Baksana dişlerinin her yeri kahverengi!"

Marya, *Tam bir Leningradlı gibiyim. Bak sen şu işe*, diye düşünüyordu.

Geceleriyse, eski odasındaki dar bir yatakta İvan'ı sıkıca içinde tutuyor, kendisine itaat etmesini ve ruhunun kopup içine boşalmasını talep ediyordu. Ancak o zaman tam ve kök salmış hissediyordu; ama kendi gibi hissetmiyordu. Anna, Tatyana ve Olga'nın kardeşi gibi hissetmiyordu. On iki annenin kızı gibi değil. Genç Öncü gibi değil. Altı yaşında ve kuşları görmemiş, görmemiş biri gibi hiç değil.

Marya çok uzun zaman önce yaptığı gibi, rahatsız ve huzursuz bir şekilde evi arşınlamaya başladı. Bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Okuyor, düşünüyor, konuşuyordu. Uykusu kısa, anlık sarsıntılarla geliyordu; geceleri baykuşlar gibi gözlerini dört açıyordu. Hayal kurmaktan çekiniyor, evden çıkmaktan hâlâ korkuyordu. Ne zaman uzun ince pencerelerden dışarıya, ablalarının kocalarının çok kısa süreliğine kondukları kiraz ağacına baksa, Buyan'ı tekrar görebildiğini düşünüyordu; tamamen kan kırmızısı, tamamen kemikten, tamamen ışıl ışıl, bir bütün hâlinde ve hiç gümüşi renk olmaksızın. Ya da daha kötüsü, Viy'in renksiz ülkesinin Leningrad'ın katmanlarına da sızdığını görebildiğini... Bu şeyleri görmek için can mı atıyordu, yoksa onları görmekten ölesiye korkuyor muydu bilmiyordu. Hâlâ tüfeğini kuşanmaya (artık yatağının altında gizliydi ve üzerinde sanki o da Marya'nın ellerinde

ateş alacakmış gibi duran İvan yatıyordu), arkasında tüm o adamlarla, tüm o yumuşak ve sessiz ayakkabılı dokuma askerlerle beraber hücuma geçmeye hazır olan bedeni her dakika gerim gerim geriliyordu. Nevski Prospekt'e[2] dondurma yemek, film izlemek ve kafelere oturmak için giderken pencerelerinin altından geçen erkeklerle kızların kaba saba, gereksiz gürültüleri hop oturup hop kalkmasına, üstlerine atlamaya ve gırtlaklarını parçalamaya hazır hâle gelmesine neden oluyordu.

Ev kesinlikle küçülmüştü; bunu biliyordu. Önceden mütemadiyen saydığı, yok olmuş kobalt ve gümüşi perdeden, yok olmuş yeşil ve altın sarısı perdeye kadar olan beş adım, artık üç adımdı. Fakat belki de adımları daha uzundu. *Artık o kadar az kaldık ki*, diye düşündü ve o gece Zvanok için bir ayakkabı bıraktı. Marya'nın ayakkabılara olan bu esrarengiz düşkünlüğü yüzünden canı çok sıkılan İvan onun bir deli, bir kurt olduğunu söyledi. Marya irkildi. O gece İvan uyuduğunda aniden adamın üstüne sıçradı ve yanağını vahşice ısırdı. Deli de değildi kurt da; artık değildi. İvan ona son derece şoke olmuş bir biçimde, yaralı bir şaşkınlıkla baktı. Marya kanı öperek temizledi, sonra da bedenini, parmaklarını ve dudaklarını kullanarak onu tahrik etti. İvan itiraz etti, ama elleri çoktan Marya'nın saçlarına dolanmıştı. *Sabah erkenden rapor vermek zorundayım Maşa!*

Yaşayanların ve ölülerin dünyasından Partili bir kadın olmak için mi kaçtım sanıyorsun? Bağlı olman gereken kişi benim, senin kommissar'*ın benim.*

Ve İvan ona boyun eğdi, her zamanki gibi.

***

Marya, Kseniya Yefremovna'nın tuhaf alışkanlıklarını uyuyamadığı için keşfetti. Ocak ayının uzun, zifirî karanlık bir gecesinde, Denizin Ötesindeki Kraliçe, soğuktan donan ayaklarını kuzineye tutmak ve içten hemşirelik öğrencisini de, onun miniğini de uyandırmamak için parmak ucunda yürüyerek aşağı kata süzüldü. Çocuğun kafasında artık koyu renkli, karmakarışık bir saç yığını vardı ve *mamoçka,*[3] *Sofiya, süt, balıklar!* sözleriyle bölünen, sonu gelmez sesler çıkarıyordu. Sofiya yürümeyi daha yeni öğrenmişti ve koridorlarda, salonun bir ucundan

2 Nevski Bulvarı. Saint Petersburg'un ana caddesi. Prospekt, Rusçada kentsel alanlardaki geniş, çok uzun, çok şeritli caddelere verilen isim – ç.n.

3 Rusça annecik – ç.n.

öteki ucuna paldır küldür koşuşturmasıyla hepsinin yüreğini ağızlarına getiriyordu. Ama Marya gecenin o yıldızsız saatlerinde ikisini de tamamen uyanık buldu; büyük bir çaydanlığın büyük, tuğla kuzinenin üstünde kaynamasını bekliyorlardı.

"İyi akşamlar Marya Morevna!" diye fısıldadı Kseniya. "Sorun ne?" Bebek tombul kollarını şuursuzca salladı.

"Yok bir şey Ksyuşa, sadece üşüdüm. Eski çatı hâlâ cereyan yapıyor. Kuzinenin yanına oturabilir miyim?"

Kseniya Yefremovna kaşlarını çattı. "Elbette. Hepimize ait olmayan hiçbir şey bana ait değildir." Marya cümlenin diğer yarısını da duydu: *ama keşke oturmasan.*

Marya, onlarla birlikte kuzinenin kızgın tuğlasının yanına sokuldu. Sersemletici ve mahmur sıcaklık içine işledi. Parmağını Sofiya'nın eline verdi.

"Sağlam sıkıyor. Belki de büyüyünce asker olur."

Kseniya ona dik dik baktı. Marya asla doğru şeyi söylemiyordu, özellikle de çocuğun yanında.

"Ona konuşmayı öğretmeye başladın mı?" diye yeniden denedi.

"Evet, çok akıllı."

Sofiya, sanki repliğini hatırlamış gibi, ellerini havaya kaldırdı ve ciyak ciyak bağırdı, "Su!" Ardından gürültüyle kıkırdadı.

"Evet, ribka,[4] benim minik balığım! Su zamanı." Kseniya çocuğun ellerini tuttu. "İffetimize düşkünüzdür," diye ekledi sonra da, beceriksizce.

"Yardımı olacaksa gözlerimi kapayabilirim. Hâlâ üşüyorum da. Ama neden gecenin bu saatinde yıkanıyorsunuz? Üşüteceksiniz."

Genç hemşire uzun saç örgüsünü açıp koyu renk, belli belirsiz nemli saçlarını çözerken yüksek sesle içini çekti. "Benim... bir sorunum var. Kızımın da. Biz... tenlerimiz kuruduğunda hastalanıyoruz. Saçlarımız. Geceleri özellikle tehlikeli. Yastıklar suyu çok emiyor. Kendim için olsa çaydanlığı çıkarmazdım bile, ama minik balığım musluk suyuna katlanamıyor."

Marya Morevna, hemşirelik öğrencisini bir ekin kargası gibi dikkatle izleyerek başını bir yana eğdi. Bu belirtiler Rusalkalara özgüydü; bunu uzun süren deneyimlerden biliyordu. Kururlarsa düşüp ölüyorlardı.

4 Rusça küçük balık - ç.n.

Buyan'da rusalkalar temiz, mavi havuzlar ve sıcak saunalarla dolu kocaman, cam tavanlı bir yüzme havuzunda kalıyorlar, böylece geceyi şehirde geçirebiliyorlardı. Evde, göllerinde hiç endişelenmiyorlardı– şöyle bir hızlıca yüzmeyle hemen ışıldıyor, şarkı söylüyor, âşıklarını coşku ve neşeyle boğuyorlardı. Ama yeşil, yosun dipli dağ nehirlerinden çok uzaktayken hepsi de bir rusalkayı her gün hayatta tutmak için gerekli, çeşit çeşit gizemli kişisel ritüellerin tutsağı oluyorlardı.

"Bir zamanlar seninki gibi bir sorunu olan birini tanıyordum," dedi Marya yavaşça. Emin olamıyordu, bunu genç kadına söyleyerek riske giremezdi.

Kseniya Yefremovna esrarlı, tereddütsüz bakışlarını onun üzerine sabitledi. "Tanıdığına hiç şaşırmadım Yoldaş Morevna."

Yalnızca kuzinedeki kararmış odun yongalarının bozduğu mutfağın sessizliğinde Marya, Kseniya'nın ufak bir leğen doldurmasına ve uzun saçlarını içine daldırmasına yardım etti. Genç kadının buklelerini okşadı ve her bir saç telinin ıslandığından emin oldu. Birdenbire, genç kadının nemli alnını öptü.

Sabah bundan bahsetmediler.

***

Mutlu muydu? Koşey'i düşünüyor muydu? Kendini çok uzaktan görüyordu, suyun altında hareket ediyormuş gibi. Küçük şeyler yeniden keyfini kaçırıyordu: penceresinin dışında, yerde çürüyen kirazların kokusu; onu her zaman ürküten radyonun cızırtısı; Kseniya'nın pazardan aldığı yumurta, mantar ve lahanaların yarısını saklamak için kullandığı sirkenin keskin alazı. Kseniya, Marya'ya göre yaşama sanatında daha iyiydi. Marya bu farkı kabullendi ve günde yalnız bir kez, alacakaranlıkta, Naganya'nın onaylamayarak köşede çenesini tıkırdattığını görmeyi bekleyerek arkadaşının ıslak omuzunun ötesine baktı. Ama hiçbir şey görmedi; onu takip etmemişlerdi ya da görünmez kalmaktan memnundular. Marya hangisini tercih ettiğini bilmiyordu.

Sonra bir de İvan vardı, daima İvan. İçindeki devinimi; onu yola getirmek için başvurduğu yöntemler; ona tarak, bir bardak su gibi ufak tefek şeyleri aldırmak. Ona sıkıca tutunmuştu, çünkü böyle yaptığı tak-

dirde Buyan'dan ayrılmak gözüne doğru bir karar gibi görünebilirdi, hem de sonsuza kadar. İvan, işinden hiç bahsetmiyordu. Marya da evden çıktığında ne yaptığını sormuyordu. İvan Nikolayeviç'in onunla ne yapacağına dair pek bir fikri yok gibiydi, özellikle de tam da ondan istediği gibi Leningrad'a geldikten sonra. *Sana bir iş bulabilirim Maşenka. Çalışmak hoşuna gitmez mi? Yoldaşlarının olması hoşuna gitmez mi?* Hayır, gitmezdi. Sadece dinlenmek ve yağmur suyundan kabarmış eski kitaplarının sayfaları dikkatlice, çok dikkatlice çevirerek okumak istiyordu.

"İvanuşka," diye sordu bir gece, tıngırdayan sokak sesleri pencerenin altında çalarken. "Eğer isteseydim benim için bir görevi yerine getirir miydin?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Bana... bir ateş kuşunun teleğini getirir miydin, denizin dibinden bir yüzük çıkarır mıydın ya da bir ejderhadan altın çalar mıydın mesela?"

İvan dudaklarını büzdü. "O tür şeyler çok eski moda Maşa. Onlar senin ve Rusya'nın eski yaşantısının bir parçası. Artık onlara ihtiyacımız yok. Devrim dünyanın tüm karanlık köşelerini silip süpürdü. Evet, kalıntılar hâlâ cephe gerisinde pusuda bekliyor– Koşey, bir iki Gamayun. Ama onlar mevzu dışı. Eski dünya kirli, bozulmuş oyuncaklarını ortada bırakmış olabilir. Ama çok geçmeden her şeyi derleyip toplayacağız. Ayrıca, Leningrad'da ateş kuşları yok."

Marya Morevna ona sırtını döndü ve İvan kürekkemiklerini öptü.

Onu sarıp sarmalayan ve rahat bırakmayan esas şey yorgunluk, evinin perişanlığıydı; sanki üst üste konmuş filmler gibiydi. Öyle ki bir duvara baktığında yalnızca duvarı değil, Svetlana Tikonovna ile annesinin çamaşır için onun önünde kavga ettiğini, Zemlehyed'in ona pençe attığını ve kendisinden çok uzaklardaki bir Buyan duvarının derisini görüyordu. Her yerde görüşü ikiye üçe katlanıyordu ve başı bunun ağırlığıyla aşağı sarkıyordu. Her şey aynı anda olup bitiyor, hepsi bir öncekinin üstüne ekleniyordu.

Mutlu muydu? Koşey'i düşünüyor muydu?

Mantarları, sirkeyi ve eski yaraları düşündü.

***

Sonunda, Zerzinskaya Caddesi'ndeki evde geçen bir yılın ardından, Marya uzun ince pencerenin yanındaki yatağında oturuyordu. Başını kaldırıp orada asılı duran kırmızı elbiseye baktı. Yaka dekoltesi derindi ve büzgülü, bol bir eteği vardı. Bir genç kadın elbisesiydi.

"Otuz üç ne?" dedi boş eve. "Bir şifre mi?"

Ve böylece elbiseyi giydi ve siyah saçlarını beline saldı. Kseniya'nın rujlarından bazılarını aldı– sorun etmezdi, bu dönem çok fazla dersi yoktu. Marya ruj sürmede ustalaşmıştı; dudakları düzgünce parıldadı. Marya Morevna merdivenlerden indi ve avucunu kiraz ağacından büyük kapının tokmağına koydu. Nehir kıyısına inebilir, kendine bir dondurma alabilir ve biri bir piyano salonunda kendisiyle dans edebilirdi. Hem de adını bile bilmeden... Dışarıda, Leningrad haziranında, uzun, yarı yarıya altın sarısı akşam karanlığında bu yıl erken çiçek açan yaz mimozalarının kokusunu alabiliyordu. Genç bir adam biraz uzakta cesurca şarkı söyleyerek keman çalıyordu: *Lvov'da yeniden buluşacağız, aşkım ve ben...*

Marya Morevna tokmağı çevirdi ve kapısını şehre açtı. Parlak kırmızı elbisesiyle orada dikildi ve bir anda yüzündeki tüm kan çekildi. Oldukça uzun bir adam hemen önünde duruyor ve ona tepeden bakıyordu. Ilık akşam rüzgârı koç postuna benzeyen kıvırcık, koyu renk saçlarını havalandırdığı hâlde siyah bir palto giymişti. Siyah paltolu adam yavaşça, gözlerini onunkilerden ayırmadan önünde diz çöktü.

"Camdaki kız için geldim," dedi ve gözleri yaşlarla doldu.

21

Bu Evin Bodrumu Yok

İvanuşka, bana bir söz vermek zorundasın.
Ne istersen karıcığım.

Ertesi gün bir tür saf ışık, soğuk çekiç darbeleri gibi Zerzinskaya Caddesi'ne düştü. Sabah geçip gitti, ama ışık aynı kaldı. Balmumundan yapılmış gibi sert ve merhametsizdi. Şapkasının çevresinde açık mavi bir şerit olan genç bir kadın, kiraz ağacından yapılma büyük kapıyı düzenli aralıklarla çaldı. O hiçbir zaman kuş olmamıştı– ne bir ekin kargası, ne bir örümcek kuşu, ne bir yağmur kuşu, ne de bir baykuş. Kesin hareketleri o sabaha uygundu; acımasız ve haşin. Kapıyı tekrar çaldı.

***

İvanuşka, ne kadar tuhaf görünürse görünsün, bana itaat etmek zorundasın.
Her zaman karıcığım.

Siyah paltolu adam, sanki onun gerçek olduğuna inanamıyormuş gibi bir elini Marya'ya uzattı. "Sana bakıyorum Maşa ve soğuk su içiyorum sanki. Sana bakıyorum ve sanki boğazım kesiliyor."

"Ayağa kalk." Göğsü sancıyordu. Kendisini yaşlı hissediyordu ve nehirden gelen rüzgâr şeker gibi kokuyordu; ama bu imkânsızdı.

"Senin olmadığın bir dünyaya tahammül edemiyorum. Denedim. Bir yıl boyunca her siyah ağaca Marya Morevna diye seslendim, buzların desenlerinde senin yüzünü aradım. Karanlıkta, donuk altın sarısıymış gibi senin kaybına dalıp gittim."

"Herkes zorluklara göğüs gerer." *Ben göğüs geriyorum. Hiçbir zaman seçme şansım olmadı, çünkü burada da zor, orada da. Her yerde zor.*

"Bunu reddediyorum," diye fısıldadı.

"Kimse reddedemez."

"Buradaki yaşam çok mu neşe dolu?"

Marya Morevna dizlerinin üzerine çöktü; elbisesi kapı eşiğine bir kan gölü gibi yayıldı. Alnını Koşey'inkine bastırdı.

"Peki ya savaş?"

"Savaş kötü gidiyor."

***

İvanuşka, bu benim evim, evraklar ne derse desin.

Evet.

"Benim adım Uşanka,"[5] dedi mavi şapka kurdeleli kadın, gıcır gıcır ve kahverengi eteğini düzeltip otururken, "ve sizden düzeltmenizi istemek zorunda olduğum bazı usulsüzlükler ortaya çıktı Yoldaş Morevna. Sorularıma cevap verdiğiniz takdirde öğleden sonranızı arzu ettiğiniz gibi gezerek geçirebilirsiniz. Nehir kıyısında dolaşabilir, ekmek yapabilirsiniz."

Marya başka bir yerde olmayı dileyerek, bir geyik gibi uzaklara sıçramaya can atarak eski püskü yeşil bir sandalyeye kaygısızca oturdu. Ama İvan Nikolayeviç birileri soru sormaya gelirse cevap vermek zorunda olduğunu söylemişti; bunun isteyip istememekle alakası yoktu. "Pekâlâ."

"Kocanızla birlikte çalışıyorum, bunu biliyor muydunuz?"

"Hayır. İşinden söz etmeyiz."

"Ah! Tam da iyi bir yurttaşa yakışan bir davranış. Yine de şu usulsüzlüklere dönmem lazım."

"Ya?" Marya yüzündeki tek bir kası bile oynatmadı. Sorguya çekme oyunlarında bu kadının asla olamayacağı kadar iyiydi.

"Pekâlâ, uzun bir askerî devamsızlıktan sonra ve daha önce sahip olmadığı bir eşle bir anda ortaya çıkan bir adamın *tuhaflığını* şüphesiz kabul edersiniz." Uşanka'nın yüzüne yayılan tebessüm sanki iki eski dostmuşlar gibi çok geniş ve çok içtendi.

---

5 **Kışın takılan, soğuktan korumaya yarayan yumuşak ve sarkık kulakları olan büyük bir şapka – ç.n.**

Marya parmaklarının titrememesini diledi. Gözlerini dosdoğru karşıya dikti. "Askerlerin yurtdışı görevlerinde sık sık kadınlarla tanışması oldukça doğal."

"Bir yabancısınız o hâlde? Rusçanız mükemmel de." Kalemi not defterine bir şeyler çiziktirdi.

"Hayır, hayır. Burada doğdum, Leningrad'da. Devrim'den önce tabii ki."

"Elbette. Net bir soru sormama izin verin Yoldaş Morevna. Zekânızı aşağıladığım için beni bağışlayın, ama sadece işimi yapıyorum. Yoldaş İvan Nikolayeviç Geroyev ile gerçekten evli misiniz?"

***

İvanuşka, bu sözünü tutmazsan çok eski bir kristal kadehi tutamayıp düşürmüş gibi olursun. Kırılan bir şeyin parçaları hiçbir zaman eskisi gibi bir araya gelemez.

Anlıyorum.

"Benimle dön," diye ısrar etti Koşey. "İçimde saklan. Daha önceden yaptığın gibi. Kucağına bir sürü mücevher yığayım. Varsın Viy bu dünyayı yakıp kül etsin, yeter ki sen benim ol. Çernosvyat'ı çoktan aldı. Ülkemin gönderinde çoktan beridir gümüşi bir bayrak dalgalanıyor. Benimle gel. Ölümümü söküp bir çekiçle parça parça edeyim ve bırak Viy ikimizi de ele geçirsin. Böylece ben de onun gümüşten ülkesinde dünyanın sonuna kadar seni becereyim."

Marya burnunu hafifçe Koşey'inkine sürttü. İki sevecen canavar gibiydiler.

Ölümsüz Koşey koyu renk gözlerini kapadı. "Hayır bile desen seni her hâlükârda alıp götürebilirim."

"Yapabileceğini biliyorum." Koşey'in kelimelerini karnının derinliklerinde hissetti.

"Ama yapmayacağım. İvan'a geri ödemeyi aynı para birimiyle yapmak daha tatlı olacak."

"İkinizin arasında, iki köpek arasında kalmış kemik gibi bir ileri bir geri sürüklenmek istemiyorum. Aynı şeyler için söz veriyorsunuz ve ikiniz de sözünüzü tutmuyorsunuz."

***

İvanuşka bu sözü tutmak senin için zor olacak. Bir şömineyi ayakta tutmak gibi olacak.

Ne yapmam gerektiğini söyle.

Uşanka not defterini bir kenara bırakarak öne doğru eğildi. Kemerli, Bizanslılara özgü uzun bir burnu vardı. "Zaten biliyoruz Yoldaş Morevna. Çoktan kamuya mal olmuş bir şeyi itiraf ederseniz ceza verilmeyecek. Geroyev için artık çok geç, ama bu olay için sizin de suçlanmanıza gerek yok."

Marya gözlerini kırptı. "Bildiğinizi sandığınız şey nedir?"

Uşanka gösterişli bir şekilde omuzlarını silkti. "Benim ne bildiğimi kim bilebilir ki? Belki de buradan çıktığımda bilmeyeceğim bir şey biliyorum. Hepsi size bağlı Yoldaş."

Denizin Ötesindeki Kraliçe, Naganya'nın bu oyunu oynamayı nasıl da sevdiğini hatırlamaya çalıştı. *Hayır, hayır Maşa! Gözlerini bu şekilde kaçıramazsın! O zaman yalan söylediğini anlarım! Yanlış yapıyorsun! Şimdi, bana masum olduğunu söyle ve ben de başparmağının tırnağını söküyormuşum gibi yapayım.*

"Her ne yaptığımı düşünüyorsanız size masum olduğumu temin ederim."

"Biliyor musunuz?" Uşanka yakılmamış bir sigarayı hafifçe dizine vurdu. "Haklı olduğunuzdan kesinlikle eminim. Sakıncası var mı?" Marya Morevna tereddüt etti, ama genç memur çoktan pirinç bir çakmağı şaklatıp sigarasının dumanını etrafa savurmuştu. "Zaten bu yüzden ikimizin de keyfi yerinde. Sadece, bir ikindi vaktinde kadın kadına sohbet ediyoruz. Bir fincan çay, sigara? Tüm bunlar ufak tefek incelikler ve aramızda yalan dolan yok. Şimdi, Yoldaş Geroyev sizinle Moğolistan sınırının yakınlarında, İrkutsk civarında tanıştığını rapor etti. Bu doğru mudur?

"Doğru görünüyor." Hiçbir fikri yoktu. Coğrafya esnek, değişken ve güvenilmezdi.

"Peki madem Leningrad'da, tam da bu evde doğdunuz, neden o kadar uzak bir kente gittiniz? Ve neden seyahat belgeleriniz yok? Ya da kimliğiniz? Görüyorsunuz ya, sizi tanıyorum Yoldaş Morevna– ya

da Geroyev mi demeliyim? Bir önceki soruma cevap vermediğinizin de farkındayım. Sessizlik de kendi çapında bir cevaptır elbette ve kendimi tekrar ederek sizi daha fazla utandırmayacağım. Görüyorsunuz ya, ne kadar çabuk mesafe katettik!"

Marya hafifçe gülümsedi.

"Komik bir şey mi var?"

"Bana eski bir dostumu hatırlatıyorsunuz, hepsi bu."

***

İvanuşka, sözünden döneceğini biliyorum.
Dönmeyeceğim.

"Al bunu," dedi Koşey, içini çekerek.

Çok ağırdı: gümüş kakmalı, soğuk elmaslarla bezeli, siyah bir yumurta.

"Bunu benim sırtımda yuvarlamıştın. Kâbuslarımı içine çekmek için." Marya gözlerini yumurtaya dikti, ışığı nasıl yakaladığını seyretti.

"Bu benim ölümüm. Ah, benim volçitsam, anlamıyor musun? Her zaman senin ellerindeydim. Her zaman çaresizdim."

"Peki ya Taşkent'teki kasap?"

Koşey'in dudaklarının kenarları aniden kıvrıldı. "Saygılarını yolluyor."

Marya yumurtayı elinde evirip çevirdi. Elmaslar eline battı, kan fışkırdı. Vücudunun aşağılarında, içinin karanlıklarında bir kapı açıldı. Ayağa kalktı; bakışları ifadesiz, buyurgan ve bir zamanlar Koşey'inkilerin olduğu kadar tuhaftı. Sonunda anlamıştı. Neye dönüşebileceğini biliyordu.

"Benimle gel Koşey."

***

İvanuşka, bu evin bodrumuna inme. Kapıyı açma. Kilitten içeri bakma.
Hepsi bu mu?

"Size kartlarımı göstermeme izin verin Yoldaş Morevna. Eğer bir vatandaşın yaşantısında bir şeyler tersse, o kişi bütün gün gömleğini ters giyerek dolaşmış gibi olur. Sıradan bir gözlemci için her şey normal görünebilir, ama gerçekte bir şeylerin doğal düzeni altüst olmuştur. Üs-

tüne bir palto bile giyse, tüm dünyaya normal bir erkeğin olması gerektiği gibi bile gözükse onunla ilgili bir şeyler terstir. Yoldaş Geroyev'in ortadan kaybolduğu süre boyunca karşı devrimci unsurlarla işbirliği yaptığını ve çalışmalarını Leningrad'ın içlerinde bile devam ettirdiğini iddia ediyorum."

Marya yüksek sesle güldü. "Düşündüğünüz bu mu?"

"Ya bu ya da siz bir casussunuz. İyi bir adama bufa balığı gibi yapışmışsınız ve hem beni hem de temsil ettiğim kişileri oldukça yakından ilgilendiren asilere şu anda bile yataklık ediyorsunuz. Neredeler? Tavan arasında mı, yoksa bodrumda mı? Söyleyin bana Yoldaş. Tam şu anda bodrumunuza baksam ne bulurum?"

Uşanka sigarasını pencere pervazında söndürdü.

***

İvanuşka, senin için bu evin bodrumu yok.

Söz veriyorum kancığım.

Zerzinskaya Caddesi'ndeki evin bodrumu, güneş görmemekten ve bakımsızlıktan kokuyordu. Naftalinle ilaçlanmış eski soğan kavanozları örümcek ağlarından perdeler üretmişti. Mekânı paslanmış bir daktilo; bir kutu çivi; bir terzi kalıbı ve çok uzun zaman önce aşırı mayalanıp patlamış, hatta dökülen köpükleri bile kireçlenip parçalanmış üç sürahi ev yapımı birayla paylaşıyorlardı. Koşey, yanağını onun saçlarına dayayıp uzun kollarını beline doladı. Marya siyah yumurtayı avucunda sıktığındaysa dudaklarını kadının alnına bastırarak inledi. Marya, Koşey'in ölümünü elbisesinin içine, göğüslerinin arasına, kalbine değdiği yere soktu.

"Duvara karşı dur Koşey."

Koşey tek kelime etmeden ona itaat etti. Marya Morevna atılan eşyaların arasında, sanki manyetizma ya da dedektör kullanmış gibi aradığını buldu: küflü bir halat kangalı. Koşey'in karşısında durdu, normalde olduğundan çok daha uzundu, kalçaları eskiden olduğu gibi ona değiyordu. Koşey'in ellerinden birini kaldırdı, halatı etrafına doladı ve kalanını bir zamanlar et tuzlamak için kullanılan demir bir halkaya düğümledi.

Ölümsüz Koşey, Marya'nın düğümünü dikkatle inceledi. "Bu beni tutmaz. Şaka gibi. Bir üflesem un ufak olur."

"Dışarıya çıkamadıktan sonra bu neye yarar?" dedi Marya yavaşça ve karanlıkta adamın solgun dudaklarını öptü. Çocukluğundan kalma tüm hayranlığı tekrar alevleniyordu. *Buna ihtiyacım var. İhtiyacım var. Beni reddedemeyeceksin.* Adamın diğer zarif elini de kaldırdı ve onu da bağlayarak kollarını başının üzerinde birleştirdi.

Koşey, gözyaşları yol yol yüzünden aşağı akarken orada öylece asılı duruyordu.

"Seni seviyorum Marya."

Marya parmağını Koşey'in dudaklarına götürdü.

"Artık konuşmana gerek yok Kostya. Sadece tek bir soru var: Kim yönetecek? Ve bu asla kelimelerle yanıtlanmaz. Kımıldamayacaksın. Düğümlerimi gevşetmeye çalışmayacaksın. Senin için acı çektiğim gibi sen de benim için acı çekeceksin. O zaman bana boyun eğişinin mutlak ve gerçek olduğunu, bana layık olduğunu anlayacağım." Marya Morevna, Koşey'in yüzünü ellerinin arasına aldı ve alnını alnına dayadı. "Birlikte çok sıra dışı bir şey yapacağız. Sen ve ben," diye fısıldadı. "Çok uzun zaman önce bana bunu söylediğini hatırlıyor musun? Yapacağımız şeyin ne olduğunu biliyor musun? Sana söyleyeceğim ki sonradan seni kandırdığımı ileri süremeyesin. İrademi senden çekip çıkaracağım ve senin iradeni de benimkiyle birlikte alacağım. Bir geyiğin içinde saklı bir kazın içinde saklı bir tavuğun içinde saklı bir yumurtada saklı bir iğnenin deliğinden çıkararak... İşimiz bittiğinde iradeni bana vereceksin ve ben de onu senin için saklayacağım." Gülümsedi, gözlerini sakince kapamıştı. "İrademi sevgilime nasıl teslim edeceğimi çok iyi öğrendim. Bana bir âlim diyebilirsin. Sense bir çıraksın. Bir çırak bile değilsin hatta. Ve her iyi çırak gibi gururunu yenmelisin."

Marya ondan uzaklaştı; gözleri parlıyor, kanı kulaklarında uğuldu-yordu. Sonra döndü ve merdivenlerden yukarı çıktı. Kırmızı elbisesi siyah basamakların üzerinde peşi sıra sürükleniyordu. Kapıyı arkasından kapattı ve anahtarı çevirdi.

***

Teşekkür ederim İvanuşka. Bana karşı ne kadar da iyisin.
Bu dünyada istediğim tek şey bu; sana karşı iyi olmak.

Marya'nın gözleri ani bir ilgiyle, hatta zevkle parladı.

"Ne kadar eğlenceli, değil mi?" dedi. Sırıtışı yüzünün bir yanından başlayıp diğer yanına doğru yavaş yavaş seyahat etti. Bu bir oyundu, her zaman bir oyundu. Ve oyun bittiğinde ya da sıkıldığında oyunu öylece sona erdirebilir ve ay ışığında mantar toplamaya çıkabilirdiniz.

"Efendim?" Yoldaş Uşanka irkildi.

"Oyun oynamayı severim. Çok iyi oynuyorsunuz! Nerdeyse gerçek gibi." Hiçbiri gerçek olamayan kısaltmalar, renkler ve komiteler kadar gerçekti. Hepsi de birer oyuncaktı, hepsi de eğlenceliydi ve hepsi de er ya da geç bezdiriciydi.

Not defterini sıkıca tutan Uşanka'nın dili dolaştı. "Sizi temin ederim ki Yoldaş–"

"Yarın yine oynamaya gelin olur mu? Burası o kadar *sıkıcı ki*! Şimdiden arkadaşmışız gibi hissediyorum! İnsanın yeniden arkadaşlara sahip olması ne kadar güzel." *Çık dışarı, çık dışarı, çık dışarı*, diye tısladı Marya'nın bedeni ama gülümseyişini bozmadı.

"Daha bitirmedim Yoldaş Morevna!"

"Hadi ama Uşanoşka, öğle yemeği vakti neredeyse geldi çattı ve hiçbir şey öğle yemeğini engelleyecek kadar önemli değildir."

Uşanka tükürükler saçarak konuşmayı bıraktı. Kalemiyle defterini bir kenara koydu, ellerini onların üstünde kavuşturdu ve başını aşağı eğip pis pis sırıttı.

"Evet, Yoldaş Morevna," diye fısıldadı. "Eğlenceli." Ve sakince kapıya doğru yürüdü; tokmaktaki eli kararlı ve kendinden emindi.

***

Kadın gittiğinde Marya elini boğazına götürdü; kalbi korkunç bir şekilde göğsünü dövüyordu, şakaklarındaki ince tüyler ter içinde kalmıştı. Uşanka'nın uzun ince sokakta uzaklaşmasını izledi. Etek ucundan sarkan gevşek bir iplik güneş ışığını yakalamış, sallanıp duruyordu.

22

Hiçbiri Yakalanamaz

Marya Morevna sırrını bir çocuk taşır gibi taşıdı. Kalbi onunla semirdi, çünkü sırlar bir kalbin en sevdiği besindir. Yaşamı ikiye bölünmüştü ve onları birbirinden ayıran sınır çizgisi Zerzinskaya Caddesi'ndeki hayatını üst kata ve alt kata, gündüze ve geceye, İvan'a ve Koşey'e, altın sarısına ve kemiğe bölen zemindi.

"Yemin ederim, mart bu yıl çoktan üç kere geldi Kseniya Yefremovna," dedi sabahleyin, çaydanlığını ateşe koyar, çayın suyun içinde boya gibi çözülüşünü izler, Sofiya'yı yatıştırır ve bir tavaya sosis dilimlerken. Marya, sırrını içeride tutmak için elini kalbinin üzerine koydu. Kseniya bir kahkaha attı ve karın Leningrad'ı hazirandan önce peşini bırakmayacak kadar çok sevdiğini söyledi. İki genç kadın gibi, genç kadınlara özgü konulardan bahsettiler. Küçük Sofiya, bir çobanaldatan şarkısı söyler gibi, *mamoçka, mamoçka!* diye bağırarak tahta bir kaşığı gürültüyle masaya vurdu.

Kseniya okula gittiğinde Marya Morevna demir anahtarlarını çekip çıkaracak ve bodrumun kapısını açacaktı. Sırrı karanlıktan ona doğru fırıl fırıl dönecek ve kalbi onu aşağıya yönlendirecekti.

***

"Bugün daha yaşlı görünüyorsun," diye fısıldadı ve tüm bedenini duvara mahkûm Ölümsüz Koşey'inkine dayadı.

"Her zaman yaşlıydım. Sadece sen artık benim yaşlılığımı görmek istiyorsun."

"Seni öpsem tekrar genç olur musun?"

"Her zaman yaşlı olacağım."

Küf kokulu, çürüyen mahzende Koşey'e verdiği öpücükler, yaşamının en tatlı öpücükleriydi. Hatta o kadar tatlıydılar ki dişleri sızlıyordu. Ya ona yaslanıyor, ya onu yumruklayıp genç kızlığını alıp götürmekle suçluyor, ya da bedenini canı çektiği gibi kullanıyordu. Bazen ellerini ona uzattığında Koşey öyle mutlu bir biçimde gülümsüyordu ki öldüğünü düşünüyordu. Ama uyarılışı ölmediğini gösteriyordu ve mahzenin zeminine saçılan menisinden tuhaf mavi bitkiler filizleniyordu. Çiçek açtıklarında azar azar polenleri çıkıyor, sonra da tekrar ölüyorlardı. Marya ona çiçekleri ve neden artık kırışıklıkları, keskin dişleri ve uzun, fırlak kemikleri olduğunu sorduğunda Ölümsüz Koşey şöyle cevap verdi; "En çok ne zaman kendini canlı ama aynı zamanda da ölüme çok yakın hissediyorsun Marya? Ben orada yaşıyorum işte. Benim bedenim bundan yapılmış."

Böylece Marya başını adamın göğsüne yasladı; uzun siyah saçları Koşey'in çıplaklığını bir cübbe gibi örttü. "Sanırım sonunda evlendik," diye fısıldadı.

İvan işten döndüğünde, o da çoğunlukla yaşlı görünüyordu. Pirzolalarını ve ekmeğini sessizce, bir tür kasvetli merhametsizlikle yiyor; Marya'yı bir tür kasvetli merhametsizlikle sarıp sarmalıyor; teninin her yerini öpüyor ve daha fazlasına sahip olmadığı için ona küfrediyordu. Bu öpücükler de tatlıydı, hatta öyle tatlıydı ki Marya'nın başı dönüyor ve kalbi onların arasında bir tramvay gibi bir ileri bir geri, bir ileri bir geri son sürat gidip geliyordu. Marya Morevna gülümseyişini cebinde, tenine yakın bir yerde taşıyordu ki kimse çalamasın. Zihninde sırrına, zulasına dalıp gidiyordu; sanki altınmış gibi... Pazara gittiği zamanlarda çabucak eve dönüyor ve kışlık paltosuyla bluzunun düğmelerini mahzende açarak göğüslerini Koşey'in dudaklarına bastırıyordu. İvan'ın eve geç döndüğü zamanlarda bir aşağı bir yukarı, paldır küldür yürüyordu ki adımlarının sesini duysun ve eve, ona koşsun– ama böyle zamanlarda alt kattaki Koşey de onun kimi beklediğini anlıyordu. O günlerde etin yalnızca en yumuşak parçalarını yedi.

"Hoşuna gidiyor mu Kostya? Orada asılı durmak, karanlıkta, beni bekleyerek?" diye sordu Ölümsüz Koşey'e bir gün, küçük mahzen penceresinden içeri giren kare biçimindeki ışık zeminde yavaşça seyahat ederken.

"Evet," diye fısıldadı Koşey. Marya onu boynundan öperken ve en sevdiği kedisiymiş gibi göğsünü okşarken gözleri yuvasında döndü. "Bu yeni bir şey."

"Savaşı kaybetmek de yeni, değil mi?"

"Her şey yeni volçitsa. Bir Devrim oldu, yoksa duymadın mı?"

İvan'a her gece tam olarak yetmiş öpücük veriyordu ve hiçbir öpücük birbirine benzemiyordu. Ona, "Daha önce nerede yaşadığımı hatırlıyor musun? Savaş hâlinde olduğumuzu? Asker olduğumu?" dedi.

İvan esnedi. "Bütün bunlar çok uzun zaman önceydi Maşenka. Bir rüya gibi. Aslında bazı günler rüya olduğunu düşünüyorum. Hepsini hatırlamana şaşıyorum doğrusu."

"Ben yaşadıklarımı unutamam. Onlar hep benimle."

"Peki bu gece seninle olan nedir?"

"Burada bir savaş olduğuna göre, sanırım oradaki savaş yakında sona erecek. Hayaletler her şeyi yiyip bitirecek; çünkü onların aç karınları ufacık bir köşeyi bile doldurabilmek için tüm dünyayı istiyor."

İvan ondan yana döndü; uzun, geniş hatları cesur ve doygundu. "Sana söyledim. Savaş yabancıların caka satmasından başka bir şey değil. Alman işi. Bizimle bir ilgisi yok."

***

Nisan ayı gelip çattığında karların erimesi bir hafta sürdü. Sennaya Meydanı'nda[6] festivaller harıl harıl devam ediyordu ve Kseniya Yefremovna balonları görmek için bebeği ve Marya'yı götürmekte ısrarcıydı.

"Mamoçka!" diye bağırdı Sofiya. "Çok, çok!" Küçük elleriyle gökyüzünü kapmaya çalıştı.

Bahar güneşi gökyüzünde hırıldayıp hızlı hızlı solurken, her iki kadın da içlerinden kanlı kirazların taştığı kızarmış meyveli böreklerle gerisingeri bulvarlardan aşağı dolandılar.

"O ne?" dedi Marya Morevna aniden. Dekabristler Caddesi'ndeki[7] sıradan iki apartmanın arasında yükselen siyah evi kastediyordu.

Kseniya Yefremovna cevap verdi. "Peri masallarından her tür şeyle boyadıkları bir ev. Böylece harika bir yer olacak ve insanlar görmeleri

6 St. Petersburg'un merkezinde yer alan bir meydan. Kurulduğu 1737 yılında saman, yakacak odun ve büyükbaş hayvan satıldığından bu ismi (sennaya; Rusça saman) almış - ç.n.

7 Dekabristler Meydanı. Asıl adı Senato Meydanı. İsyandan sonra bu ismi almış - ç.n.

için çocuklarını getirecekler. Tıpkı bizim de bugün Sofiya'yı getirdiğimiz gibi. Kapısında bir ateş kuşu, bacasında Efendi Bozkurt'u, duvarlarında da kucağında Güzel Yelena'yla kaçan Budala İvan'ı ve kaşığını sağa sola savurarak peşlerinden koşan Baba Yaga'yı görebilirsin. Şuradaki, bahçede sessizce hareket eden bir lezovik. Ve bir vila, bir vodyanoy ve kırmızı başlıklı bir domovoy. Oraya, mutfak penceresinin yanına da bir rusalka koymuşlar." Kseniya, Marya'ya döndü. "Ölümsüz Koşey de orada, mahzenin yakınında. Onu görebilirsin, temel taşlarına resmedilmiş."

Marya elini kalbinin üzerine koydu.

"İnsanların inandıkları şeyler ne kadar garip ve hayret verici, değil mi?" dedi hemşirelik öğrencisi.

"Evet," dedi Marya titreyerek ve eve, renklerine, oraya resmedilmiş herkesin nasıl da koşuyor, koşuyor ve sonsuza kadar birbirini kovalıyormuş gibi göründüğüne baktı. Hiçbiri yakalanmıyordu; uzun bir zincirin birer halkasıydılar. Gözleri yaşlarla doldu. *Peki ben nereye resmedildim? Hiç mi onların bir parçası olmadım? O masalların, sihrin?*

"Demek istediğim şu," dedi Kseniya yavaşça. "Bodruma asla inmeyeceğim. Benden söz vermemi istemene gerek bile yok."

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Güneş, kireçlenmeden yakınarak kemiklerini çıplak ıhlamur dallarında çatırdattı. Marya yeniden bir arkadaşı olsun istiyordu ve bazen öyleymiş gibi hissediyordu. Yaşayan, al yanaklı bir arkadaş.

"Neden hemşire olmak istedin Kseniya Yefremovna?"

"Bir rusalka olmaktan daha iyi," dedi Kseniya omuz silkerek. Marya aralarına bomba gibi düşen bu kelime üzerine hayretler içinde kaldı. "Neden daha iyi bir şey istemeyeyim ki?" diye devam etti Kseniya. "Bunu kim istemez? Sen istemez misin? Eski düzen, eskiler için iyi. Bir çiftçi, oğlunun güzel kadınlardan korkmasını ister ki oğlu hemen evi terk etmesin; bu yüzden bir rusalkanın, kardeşinin kuzeninin arkadaşını gölde boğduğuna dair bir hikâye anlatır. Adam boğulmayı hak eden bir domuz olduğundan değil, güzel kadınlar kötü ve aynı zamanda cadı oldukları için. Üstelik kadının güzel olmayı, bir gölde doğmayı ya da sonsuza kadar yaşamayı isteyip istememesi veya erkekler nefes almayı bırakana kadar bunu nasıl yaptıklarını bilmemesi önemli değildir. Eh,

güzel olmak, bir kadın olmak ya da herhangi bir şey istemiyorum. Erkeklerin nasıl nefes alıp verdiklerini bilmek istiyorum. Kızımın Genç Öncüler'e katılmasını, büyüyüp bir yazar ya da bir immünolog gibi önemli biri olmasını, bir rusalkanın ne olduğunu bile bilmeden büyümesini istiyorum; çünkü onun dünyasının, çiftçilerin oğullarına güzel kadınların ne kadar kötü olduklarını söyledikleri dünyayla hiçbir şekilde benzerlik göstermediğini ancak o zaman bileceğim."

"Sofa iyi olacak," dedi çocuk, ağırbaşlı bir şekilde ve kendi başını okşadı.

***

Bu olaydan kısa bir süre sonra Gürcistan'dan şeftali nakliyesi gerçekleşti. İvan, Marya, Kseniya ve bebek hâlâ cazırdayan ve kor gibi parlayan tuğla kuzinenin yanındaki mutfak masasında oturuyorlardı– karlar erimekten vazgeçmiş ve bekaretlerini bir başka kar fırtınasına ve ondan sonra da bir başkasına saklamıştı. Hepsi gözlerini belli belirsiz olgunlaşmış şeftalilere, ince tüylerine ve hâlâ saplarında bulunan yeşil yapraklarına dikmişti. Meyveler her birine yazı, güneş ışığını ve yağmuru çağrıştırıyordu.

"Bu şeftalileri, işçilerinden geçinen bir adamı tutukladığım için Leningrad'daki herkesten önce aldık," dedi İvan Nikolayeviç.

"Neden sana verdiler ki?" diye sordu Marya Morevna, birini elinde evirip çevirerek.

"Çünkü tutuklama işinde iyiyim. Bu bir sanat, anlarsın ya. İşin sırrı onları yanlış bir şey yapmadan önce yakalamakta. Bu herkes için en iyisi."

Marya göz ucuyla ona baktı. Bir erkek ne kadar da rahatsız edici bir yaratıktı. "Demek istediğim şu: Gönül maceralarını bile soruşturdukları hâlde sana şeftali mi veriyorlar?"

İvan'ın sesi sertçe yükseldi. "Ne soruşturması? Biri eve mi geldi?"

"Yoldaş Uşanka. Seninle çalışıyormuş. Nasıl tanıştığımızı sordu." İvan'ın bunu bilmediğini tahmin etmişti. Yoldaş Uşanka'nın da bir sırrı vardı ve Marya bunu biliyordu, ama onun ne olduğunu tahmin edemiyordu. Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.

İvan boynunu çıtlatmak için başını sağa sola yatırarak gevşedi. "Oh be, rahatladım. Yanlışın var Maşa. Benim büromda Uşanka diye biri yok. Kentteki herhangi bir büroda da yok. Bunu bilmek benim işim. Bence senin beynin iş istiyor. Belki de yeteri kadar aylaklık ettin, hı?"

Kseniya şeftalisini ısırdı ve meyvenin suyu şekerli bir ırmak olup fışkırdı. Isırığının sesi sohbetlerini ikiye böldü. Hep birlikte altın sarısı şeftalileri yemeye koyuldular ve kısa süre içinde her birini ağızlarını şapırdata şapırdata yiyip bitirdiler. Çekirdekler masanın üzerinde sert, kızıl kurşunlar gibi darmadağın duruyordu.

Marya Morevna'nın ayırıp eteğine sardığı şeftali hariç. Bütün ev uyuduğunda onu bodruma, Koşey'e götürdü. Ona göğüslerini gösterdi ve itiraf ettiği her yalanında onu şeftalinin bir parçasıyla besledi.

Sana o lezoviki öpmeni umursamadığımı söyledim.

Sana seninle Viy'in arasında bir kalkanın durduğunu söyledim.

Sana hiç kural olmadığını söyledim.

Sana senin dünyanla benim dünyamın birbirinden farklı olduğunu söyledim.

Sana ölemeyeceğimi söyledim.

***

O gün, Marya Morevna basamaklardan gerisingeri yukarıya, diğer yaşamına çıkarken gözüne gümüşi bir pırıltı çarptı. O şeyi bulana kadar mahzenin toprak zeminini tırnaklarıyla kazıp iri iri parçalar söktü. Svetlana Tikonovna'nın eski saç fırçasıydı bu; sert yaban domuzu kılları hâlâ sağlam, gümüşü hâlâ parlaktı. Fırçayı ellerine alırken donmuş çamur, parmaklarının arasında ufalandı ve bodruma asılı gölgeler birbirinin üstüne ilmik attı; ta ki yaşlı dul Liko orada durana dek... Tam da Marya'nın hatırladığı gibiydi; uğursuz beli tavan yüzünden iki büklüm olmuştu. Uzun parmaklarının eklem yerlerini ovdu ve pişmiş kelle gibi sırıtarak Koşey'e dikkatle baktı.

"Kardeşim, kızlar sana iyi gelmiyor, bunu biliyorsun," dedi. Sesi her zaman olduğu gibi zeminde sürükleniyordu.

"Burada kendi irademle asılıyım," dedi Koşey. "Beni kendi iradesiyle serbest bırakacak."

"Ben olsam yapmazdım," diye kıkırdadı Liko. "Asla, asla."

"Senin başka bir yerde olman gerekmiyor mu kardeşim? Benim programımı ve emirlerimi uygulaman? Yokluğum için önlemler almadım mı ve sen onlardan biri değil misin?" Koşey'in gözleri ona duyduğu nefretle alevlendi; aralarındaki hava bir yay çizerek büküldü.

"Ah, ama gelmek *zorundaydım*! Gelmek ve izlemek zorundaydım! Malum, bundan daha kötü bir şans düşünemem. Ya da daha kötü bir zamanlama. *Tataaa!* Bu kadar kent, Marya, bunca yıl! Bu ihtiyar gözlerimi yaşarttın. Tüm huysuzluğumla seninle öyle gurur duyuyorum ki... Neticede eski öğretmeninin izinden gidiyorsun."

Liko uzun ve kemikli elini uzattı, Marya'nın yanağından makas aldı; gülümsemesi bütün yüzüne boydan boya yayılmıştı. Marya geri çekildi. Anlamamıştı. Anlamak istemiyordu. Mekânı istila edilmişti, sırrının yalnız iki kişiye ait olması gerekiyordu. Liko'yu o siyah av köpeğine dönüşene kadar ezip tekmelemek istedi.

O sırada, uzaklardan gelen bir hava saldırısı sireni, tüm kenti, caddeyi ve mahzeni sarıp sarmaladı.

23

Bir Savaş Hikâyesi Karanlık Bir Uzamdır

Bakın, iki elimi yukarı kaldırıyorum ve ikisinin arasında Leningrad var. İki elimi yukarı kaldırıyorum ve ikisinin arasında Marya Morevna'nın konuşmadığı karanlık bir uzam var. Konuşmak isterdi, çünkü bir hikâyenin bir hazine gibi olduğunu ve yalnızca bir ejderhaya ait olabileceğini düşünüyor. Ama onun payını ben alıyorum; her şeyi kendisine almasına izin vermeyeceğim. Bende bu güç var. Konuşmasına izin vermeyeceğim, çünkü onu seviyorum ve birini sevdiğiniz zaman ona savaş hikâyeleri anlattırmazsınız. Bir savaş hikâyesi karanlık bir uzamdır. Bir tarafında önce, diğer tarafında da sonra vardır ve ikisinin arası yalnızca ölülere aittir. Ayrıca, yukarı kaldırdığım iki elimin arasında olanlar, ölülerin kitaplarındaki sayfalar arasına sıkıştırıldı. Kendi ellerimle yazdığım kitapların arasına. Çünkü ben Marya Morevna'nın konuşmadığı o uzamda öldüm. Ve şimdi her şey açıklığa kavuştu ve artık anlıyorsunuz.

Bir domovoya, hikâye anlatma konusunda her zaman için bir insandan daha iyidir, çünkü sefil şeyleri daha az sefil göstermeye çalışmaz; böylece büyükannesinin dizinde oturan bir oğlan onaylayarak başını sallayıp, *Savaş çok berbattı, öyle değil mi babuşka? Ama zararı yok, çünkü bazı insanlar hayatta kaldılar, iyi olmaya devam ettiler ve çocukları oldu*, diyebilir. O oğlanın ağzına tüküreyim ben, çünkü sadece kendi çıkarını düşünüyor; yani doğması gerektiğini. Sefil demek sefil demektir. Ne yapabilirsiniz ki? Ya bundan sağ salim kurtulursunuz ya da ölürsünüz. Yaşamak en iyisi, ama yaşayamazsanız da... eh, hayat bazen böyledir. Bazen. Bu yüzden artık her şeye son veriyorum, ölülerin ölülerle konuşma vaktinin geldiğini söylüyorum ve sözü Zvanok'a bırakıyorum. Söylenecek söz kaldıysa elbette...

***

Uzun bir süre boyunca hiçbir şey değişmedi. Budala İvan ile Güzel Yelena'nın nihayet Baba Yaga'dan kaçmaları dışında... Çünkü üzerine resmedildikleri siyah eve bir bomba isabet etti ve bina yanıp kül oldu. Bu, kızın kaçması için mükemmel bir stratejiydi, cidden, hatta belki de tek stratejiydi. Tabii eğer bir budalaysanız... Ama ev yanıp kül oldu ve kızıl bulutlar tüm kenti bir perde gibi örttü. Sadece peri masalları evi değil, çok fazla ekmek, tereyağı ve şeker barındıran tahıl ambarları da yanıp yok olduğu için. Öyle ki babuşkalar pastalarını kavrulmuş topraktan yapmak zorunda kaldılar. Her şey, yanmış makine yağı gibi kokuyordu. Perdelere benzeyen kızıl bulutlar kalktığında Leningrad çok dehşet verici bir şey sahnelemeye başladı, ama henüz kimse bunu fark etmemişti.

Peri masalları evinin yanması bütün bir gün sürdü. İnsanlar izlemek için sıraya girdiler.

Marya Morevna sıraya girmedi. Volta atarken pencereden şöyle bir bakış attı, ki bunda çok iyidir. Silahlar korkunç sesler çıkarırlar, sanki birileri gökyüzünü yumrukluyormuş gibi... O gün silah seslerinin Marya'nın içinden geçtiğini ve onu da yakıp kül ettiğini gördüm, tıpkı o ev gibi. Pencereden dışarı baktı, çünkü Leningrad'ın da Buyan gibi ölmeye başlamasından korkuyordu ve haklıydı, ama aynı zamanda haksızdı da. Size dediğim gibi, henüz hiçbir şey değişmemişti; hepimizin silah seslerini duymamız dışında. Sabah akşam– önce sirenler, sonra silahlar. Ardından sirenler sustu, çünkü bastıramayacakları kadar çok silah sesi vardı.

Leningrad'ın evleri hızla erzaklarını saydılar. *Ne kadar dayanabiliriz?* dediler. Ve kilerleri mahzenlerine, *Çok sürmez*, cevabını verdi.

Gökyüzünden kar taneleriyle birlikte kâğıtlar yağdı. Bacaları tıkadılar ve caddedeki genç kızlar onları yerden toplayıp ağlamaya başladılar. Kontrol edilemez biçimde... sanki birisi içlerindeki bir şalteri kaldırmış, sonra da onu bozup bir daha asla kapatılamayacak hâle getirmişçesine. Kâğıtlarda şöyle yazıyordu: *Leningrad'ın kadınları. Yıkanın. Beyaz elbiselerinizi giyin. Son yemeklerinizi yiyin. Tabutlarınıza yatın ve ölüme hazırlanın. Gökyüzünü bombalarla maviye boyayacağız.*

Marya hiç ağlamadı. Onun da içinde bir şalter vardı ve o da bozulmuştu.

İvan Nikolayeviç öfkesini hamur yoğurur gibi yoğuruyordu. Bütün gün hop oturup hop kalkıyor ve bağırıp çağırıyordu. "Belgelerin yok Marya! Sana nasıl tayın kartı alabilirim? Hem sen ne tür bir iblissin ki kimliğin yok? Bir budalayım ben, seni evime aldığım için bir budalayım. Beni bir suçluya çevireceksin!"

"Burası *benim* evim," dedi Marya Morevna sessizce.

İkisi de haksızdı. Burası *benim* evim. Ama bıraktım bunun için kavga etsinler, çünkü adam bir budala ve kadın benim gibi bir iblis. Dünya budalalarla iblislerin yumruklaştıkları bir boks ringi değildir de nedir?

Bir tayın kartı der ki, *Size bu kadar yaşam ayırdık.* Der ki, *Bu kadar ölümü kapınızdan uzak tutabiliriz. Daha fazlasını değil.* Der ki, *Leningrad'da oradaki herkese yetecek kadar çok yaşam var.* Der ki, *Leningrad'da karneye bağlanmayan tek şey ölümdür.*

Ama İvan ona tüm belgeleri aldı, değil mi? Ve o yığının içinde bir evlilik sertifikası olduğunu görmediğimi sanmayın. Onları eve getirip Marya'ya fırlattığında mürekkebi hâlâ ıslaktı. Marya, senin için başka bir koca seçerdim dediğimde kastettiğim kişi İvan değildi.

"Beni bir sahtekâr yaptın," diye bağırdı ona. "Beni vazifeyi suistimal suçu işlemiş bir memura çevirdin. Ekmeğinden aldığın her ısırıkta, *Bunu benim kötücüllüğümü görmezden gelen İvan Nikolayeviç'e borçluyum*, diye düşünmen gerek."

Dedikleri Marya Morevna'nın bir kulağından giriyor, ötekinden çıkıyordu. *Hem evlilikte hem de savaşta, insanların söyledikleri şeyleri kek dilimler gibi küçük parçalar hâline getirip sadece hazmedebileceğin kadarını yemelisin*, dedi bana sonradan. Şu bilgelik taslayana da bakın hele, dedim. *İki kocam varsa dört kat daha akıllı olmak zorundayım*, diye cevap verdi.

Elbette bodrumdan haberim vardı. Benim haberim olmadan kuytularımın kuytusunda hiçbir şey gerçekleşemez. Duvarların içinde, katlarda, yoldaşlarımın önceden Devrim'in –bizim Devrim'imizin– şerefine en kaliteli tinerimizle doldurulmuş kadehlerimizi kaldırırken buluştuğu yerlerde her zaman yaptığım gibi sessizce dolaşırım. Her kattaki tüm öpüşmeleri gördüm. Bazıları iyi öpücüklerdi. Bazıları şöyle böyleydi. Çok fazla öpüşme gördüm, o yüzden bu işten anlarım. Bir domovoyanın yalnız kendi evinden haberdar olduğunu düşünebilirsiniz. Ama

bir kent, bir araya gelmiş pek çok evden ibarettir sadece, o yüzden geri kafalı olmayın.

Örneğin, Marya Morevna her sabah evden çıkıyor ve her gece eve tükenmiş olarak geliyordu. Kseniya onunla birlikte gidiyordu. Ona çok büyük gelen bir paltonun içinde tüylü bir domuz yavrusu gibi tıpış tıpış yürüyen Sofiya da öyle. İvan, gözlemenin pişmediği, yalnızca kirli bir kupada birazcık çamurumsu ardıç brendisinin olduğu karanlık eve öfkeyle geliyordu. Ama bütün evler kadınların nereye gittiklerini biliyordu; üstelik yalnız benim evimin kadınlarının da değil. Ellerinde badana dolu kovalar vardı ve bulabildikleri her numaranın, her adresin, her sokak tabelasının üzerini boyadılar. Leningrad'ın artık isimleri yok, tıpkı büyüyünce neye benzeyeceğini bilmeyen çocuk bir şehir gibi. Bunu Almanların şehri istila etmesi ihtimaline karşı yaptılar; çünkü hayvanca davranmada epeyce pratikleri olduğu için Almanlar bu konuda çok iyiydiler. Bizim yerimize onların kaybolmaları çok daha iyiydi. Bu fikri tasvip ettim. Ne de olsa labirentler, iblislere özgü bir numaradır. İblisler sadece iyi numaraları bilirler.

Bir süre için ekmek ekmek ve tereyağı tereyağıydı.

Sanırım onun geldiğini ilk Marya Morevna gördü, çünkü o bir iblis gibi görebiliyordu. Pencerenin yanında otururken ağzının sol yanıyla çığlık attığını duydum– ve hepimiz General Ayaz'ın Neva Nehri'nin üzerinden geçtiğini gördük. Hepimiz nefeslerimizi tuttuk ve gözüne ilişmemek için parmaklarımızı şıklattık. Ayakkabıları hasır ve paçavradan, sakalı ise olduğu gibi sertleşmiş kardandı. Şapkası yoktu, ama başında soğuktan kaynaklanan şişlikler vardı ve kocaman mavi-siyah elleri köpeklerinin, Aralık ile Ocak'ın çifte zincirini tutuyordu.[8] O dişlerle nasıl da ısırırlar! Yaşlı Zvanok, sizi korkutmak için hikâyeler uydurmuyor. İstediğinize sorun, size Rusya'nın en büyük askerinin General Ayaz olduğunu söyleyecektir. Düşmanlarımızı buzla bozguna uğratır, silahlarını pençelerinde dondurur ve üstlerine köpeklerini salar. General Ayaz'ın göğsünde buz sarkıtlarından çok madalya asılıdır. Rusya'da asker olacak kadar yalnız ve bahtsızsanız –işsiz güçsüz bir tanrı sizi korusun!– onu görebilirsiniz. Sol elinizle sağ gözünüzü kaparsanız, ağ-

8 Ruslar kış mevsimini General Ayaz, General Kış ve General Kar isimleriyle kişileştirirler. Bunun arkasında Rusya kışının bu toprakları istila etmeye çalışan onlarca ülkeyi tek başına yenmesi yatar – yhn.

zınıza bir parça kar koyarsanız ve bütün gece uyumadan bir çukura pusarsanız onu kar yığınlarının arasında dolaşırken, elini Almanların başına sürüp miğferlerini ölüm maskelerine çevirirken gözetleyebilirsiniz.

Ama, vah bize, General Ayaz henüz gençken kör olmuştu. Yaşlı adam, işe yaramaz gözlerinin üzerine yağlı bir çaput takar ve bir Alman ruhunu yalayıp yutmaktan ne kadar mutluluk duyuyorsa bir Rus ruhundan ya da herhangi başka birinin canını almaktan da o kadar mutludur. Koca midesine hava hoş. Tüm yaşlı tanrılar gibi o da hata yapar ve köpekleri tasmalarından kurtulup karanlığa doğru acı acı havlar.

Kimse dışarı çıkamaz. Kimse içeri giremez. Kışın kahpe köpekleri tayın karnelerine dişlerini geçirir ve onları ikiye ve sonra yeniden ikiye bölene dek silkeler.

Bir domovoya ne yer diye mi soruyorsunuz? Eşit iki milyon parçaya bölünmüş bir kuru ekmek kabuğu için, bir ekmek deposunun önünde sıraya girmediğimizden günahlarınız kadar eminsiniz, öyle mi? Hayır. Ben kül yerim, bir de kor; kuzineden çıkan lezzetli, sıcak şeyler. Herkes uyuduğunda kül keklerimle kor pirzolalarımı hazırlar ve dudaklarım tamamen ateşe bulanana kadar yerim. Ben gençken ve sadece birkaç apartmanla flört ederken, insanların ateş değil de benzin yediklerine inanamazdım. Pastaları kim takar? Ete hiç ihtiyacım yok, tabii ateşi canlı tutmak dışında... Ama yaşlı ve evliyseniz, yabancıların acayip âdetlerine tahammül göstermeyi öğreniyorsunuz. Yani diyeceğim o ki, ilk başta benim için o kadar kötü değildi. Ekmeğin sonu geldiğinde yeterince kül vardı. *Hah! Zvanok bununla yaşayabilir!* diye düşündüm.

Ama yine de kâğıtlar düşmeye devam etti. Caddelerdeki kar gibi yığınlar oluşturdular. *Kommissarların hakkından gelin. Maşrapaları paramparça olmak için yalvarıyor. Dolunayı bekleyin! Süngüler yere. Teslim olun.* En azından Almanların tuttukları yazarlar iyi, değil mi? Ama artık kimse mesajlar için ağlamıyordu. Kağıtlar yere düşüp ıslanmasın diye ellerini uzatıyorlardı ve sonra onları yakıt olarak kullanıyorlardı.

***

Yeni yıldan önce hepsi birbirinin aynısı üç görüşmem oldu. Size onlardan bahsedeceğim.

İlki, ne kadar denersem deneyeyim hiç ürkütemediğim Kseniya Yef-

removna'ylaydı. O, Sofiya için balık yağında biraz un kızartırken ben de kuzine tuğlalarında duruyor ve ayaklarımı ısıtıyordum. Her şey başlamadan evvel hâlâ gerçek unumuzun ve gerçek balık yağımızın olduğunu hatırlamak şimdi ne kadar da güç!

Neden gitmiyorsun, ha rusalka? dedim Kseniya Yefremovna'ya. *Neden onlardan biriymişsin gibi sağda solda dolanıp duruyorsun? Marya kendini diğerleriyle birlikte ortaya atıyor ve deli kadınların neden delice işler yaptığını kim bilebilir? Ama neden gidip Lagoda Gölü'ne atlamıyor ve her şey sona erene kadar orada beklemiyorsun?*

Çünkü o benim gölüm değil Yoldaş Zvanok, dedi Kseniya Yefremovna bana. *Yüzeyinde bir taş gibi sekerim.*

O zaman kendi gölüne git, dedim. Hepsini bir araya getirsen ben yine de onlardan daha akıllıyım.

Kseniya Yefremovna cevap vermek yerine çıplak elleriyle bir kor tuttu. Koru göz hizasına kadar kaldırdı, nemli parmakları coslayıp buhar çıkardı, sonra da onu aşağıya, bana uzattı. Sofiya gözlemesini çiğnerken ben de koru çiğnedim ve dışarıda kar yağmaya devam etti. Kömür dişlerimin arasında gıcırdıyordu.

Ben artık bir rusalka değilim.

Ona bunun hakkında ne düşündüğümü göstermek için tükürdüm.

Ben artık bir Leningradlıyım. Sofiya da öyle. Ve sağlam durduğumuz için hayatta kalacağız; bir zamanlar, savaştan önce birer rusalka olduğumuz için değil. Artık kimse savaştan önce olduğu kişi değil.

Fırına kadar yolu var. Umurumda değil. Kiracı dediğin nedir ki? Gelip geçici şeyler. Ha onlar için yas tutmuşum, ha peynir için.

General Ayaz'ın her evde yatacak yeri varken, borular sosis gibi donarken ve Marya Morevna her sabah çorba için –ama aynı zamanda gizlice, Kseniya ile Sofiya'nın saçları için de– eve su taşımak amacıyla nehirde delik açarken, aşağıda süregiden saçma sapan durum nedeniyle uygun adım bodruma indim. Koşey Baba'mı öyle, başının üzerindeki küflü ipiyle ve ısınmak için İvan Nikolayeviç'in paltosuna üç kat sarınmış hâlde görmek hoşuma gitmiyordu.

Baba, dedim babama, *neden bu yeri patlatıp Marya Morevna'yı yanında götürmüyorsun? Gözbebekleri bile bir deri bir kemik kaldı. Görmüyor musun?*

Görüyorum domovoya, dedi babam bana.

Peki kardeşin Su Çarı'nın dışarıda olduğunu, caddelerde paldır küldür yürüdüğünü, köpeklerini yaşlı kadınların üzerine saldığını da görüyor musun? General Ayaz'ın ailesi onu resmi durumlarda bu isimle çağırır da.

Görüyorum. Ama kendimi bağladım. Marya'yı bir zincirmiş gibi kullandım. Kendi bağlarımı çözemem. Onu anahtar olarak kullanamam.

Ne kadar da tembel bir koca oldun böyle seni uçkuru düşük ihtiyar!

Zvanok cesareti bir kazandan öğrendi ve bunun ona her zaman faydası dokunmuyor.

Ben artık Ölümsüz Koşey değilim.

Ona bunun hakkında ne düşündüğümü göstermek için tükürdüm.

Aşktan sonra, kimse önceden olduğu kişi değildir.

Ekmek sadece yarı yarıya ekmek olduğunda (çünkü diğer yarısı huş ağacı kabuğuydu) ve tereyağı yarı yarıya tereyağı olduğunda (çünkü diğer yarısı keten tohumu yağıydı) her gün yatağının altındaki silaha bir haçmış gibi gözünü diken Marya Morevna'ya gittim.

Cepheye gidebilir ve savaşabilirim, dedi kızım bana. *O zaman çift tayın karnesi alırım. Ama o zaman iki kocamın akıbeti ne olur?*

Kurt neden kuzular için kaygılansın? dedim kızıma. *Elim daha büyük olsaydı sana bir tane çakardım. Koşey'i boynuzlarından tut ve kalanımızı salla gitsin!*

İvan Nikolayeviç'i terk edemem. Ya da Kseniya ile Sofiya Bebek'i. Ya da seni.

Canına kıyacaksan sakın ha bizi bıçağın olarak kullanma.

Sanırım boyadan bir tür bisküvi yapabilirim, ve terebentinden de kızartmalık yağ, dedi Marya'm ve tırnağıyla duvardan biraz boya kazıdı.

Ona bunun hakkında ne düşündüğümü göstermek için tükürdüm.

Bu kadar açsan önceden kim olduğunu hatırlayamazsın bile, diye fısıldadı. *Ya da açlık yokken kim olmuş olabileceğini.*

Marya o gece ısınmak için tavan arasındaki tüm kitapları yaktı. Onları aşağıya taşıdı, ama birer birer; çünkü Aralık onun gücünü yiyip bitirmişti. Onları kuzinede tutuşturdu ve dördü birden etrafında toplanıp ellerini uzattı. Sonuncusu Puşkin'indi ve Marya ağladı, ama gözyaşları olmaksızın. Çünkü ekmeğiniz olmazsa gözyaşınız da olmaz.

"Bu kitapları senin için hatırlayacağım," dedi İvan Nikolayeviç, çünkü onu gerçekten seviyordu, bu sığırca bir aşk olsa bile: aptalca, sert ve çok pişmiş. "Ne zaman okumak istersen sana ezberimden okuyacağım."

Ben de külleri yedim; yavaş yavaş, hemen bitmesinler diye. Kalanında da ellerimi ısıttım. Dışarıda, rüzgâr ve çatışma sürüp gidiyordu.

Borulardan sonra elektrikler de gitti. Tıpkı bir boğazın kesilmesi kadar çabuk. Ah, bunu bacaklarımda hissettim! Benim zavallı evim! Bağırsakları donmuş, kalbi tekliyor! Elektrikler gittiğinde kan kustum.

***

Marya Morevna gizlice bir şey yaptı. Size ondan bahsedeceğim. Her sabah, karanlık karanlığı pencerelerden dışarı kovaladığında masaya oturdu ve paltosunun cebinden bir elma çıkardı. İkiye böldü. Yarısını tutuklama fabrikasındaki işine gidecek İvan Nikolayeviç'e, diğer yarısını da o yarıyı ikiye bölüp bir yarısını Sofiya'ya verecek Kseniya Yefremovna'ya verdi. Elma her sabah bir deri bir kemik kalmış solgun ellerinde parlak bir ışık saçıyordu. Kırmızıdan da kırmızı. Koçanının birkaç küçük parçasını tavuk kemikleri saklar gibi saklıyordu ve yıldızlar daha gökyüzünü boydan boya katedemeden önce elma tekrar büyüyor, eskisi gibi bir bütün oluyordu. Zvanok'un da elma yiyebilmeyi dilemesine neden oluyordu; evet, buna neden oluyordu. Marya kimseye bir şey söylemedi. Elmayı bir komünyon ayinindeki insanların yedikleri gibi yediler. Çiğnemeden. Ağızlarında eriterek. O yarımları onlara kalbinin yarısını sunar gibi sundu ve küçük Sofiya konuşmayı unutmaya başladığında, hatta buz kesmiş beşiğinin içinde yarı yarıya kör yatarken bile, sabahın o saatinde kendi elma parçasına elini hâlâ uzatabiliyordu.

Sır olan bu değil. Bunları her sabah gördüm. Sır olan şeyi sadece bir kez gördüm. Elmadan sonra, onu sonunda yalnız bıraktıklarında, Marya bodruma indi. Babamın da kemikleri sayılıyordu, ama bizim gibi çirkinlikten ve açlıktan ölemezdi elbette. Marya'ya baktı, ve ah, eğer bir ev bana öyle bakmış olsaydı, bir kümes hayvanı gibi duvara bağlı da olsa yaşamım boyunca hiçbir zaman bir insanla konuşmazdım. Marya burnunu çekmeye ve titremeye başladı; yüzünden düşen bin parça oldu. Küçükken annesinin onu cezalandıracağı zamanlardaki gibi omuzları düştü. Ağlıyordu, ama gözleriyle değil, aç kemikleriyle.

Koşey Baba gözlerini kapadı. Boynunda bir yara açıldı, tıpkı bir öpücük gibi. Kırmızıdan da kırmızı. Bıçak olmadan, hiçbir şey olmadan. Kan damla damla aktı ve ben bodrumun dibinde, merdivenin altına saklandığım hâlde, Marya Morevna ağzını Koşey'e dayadı ve bir bebek gibi içti. Bir bebekten de beterdi; yüzünün her yerine kan bulaşmıştı. O kuru, sarsıntılı ağlayışı bütün bu süre boyunca devam etti.

***

Sonunda ekmek hiçbir biçimde ekmek, tereyağı hiçbir biçimde tereyağı olmamaya başladı; çünkü ekmek pamuk tohumu keki, kâğıt ve tozdan yapılıyordu; tereyağıysa duvar kâğıdı macunundan, ama yine de bu şeyin bir kırıntısı uğruna tayın karnenizi göstermek zorundaydınız. Tozdan kekler, tozdan tartlar, tozdan ekmekler; kabarmıyorlardı bile. Kimsenin yakacak bir şeyi yoktu, çünkü yakabiliyorsanız yiyebilirdiniz de ve ateşin ölü bir adama yardımı dokunmuyordu. Bu yüzden zavallı bir domovoya için hiç kor yoktu ve evi de hastaydı. Yine de, *Hah! Zvanok bununla yaşayabilir*, diye düşündüm. Size o günlerde nasıl çorba yaptığımızı anlatacağım: Bir tayın karnesini otuz dakika kaynamış suyla dolu bir tencerenin üzerine tutun ki karnenin gölgesi suyuna düşsün. Sonra da yiyip bitirin ve tek bir damlayı bile dökmeye kalkmayın.

Bir keresinde, İvan Nikolayeviç eve deri paltosuyla geldi. Deri palto, insanları tutuklamakla meşgul olduğu anlamına geliyordu. Yukarıya, yatağına çıktı ve Marya Morevna'yı yatağın üstünde buldu. İkisi de safi dal gibi kalmıştı; yaşlı ağaçların dalları gibi. Ivan onu kollarıyla sarıp sarmaladı ve kemikleri tokuştu. Marya'nın saçlarını bir kediyi sever gibi okşadı. Uzunca saç parçaları eline geldi. İvan ona neyin kötü gittiğini söylemeyecekti, ama ben biliyordum, çünkü kulağımı çatıya dayayıp diğer evlerin, *Sennaya Meydanı'nda et satılıyor. Şişman, yaşlı bir kadın satıyor. Deri bir iş önlüğü ve siyah bir kürk giyiyor; el arabasının acayip tekerlekleri var, sanki tavuk pençesi gibi. Pirzolaları var, düzinelerce, düzinelerce. İnci karşılığında satıyor, saat karşılığında, ruble karşılığında, çizme karşılığında. Bütün bunları nerden bulmuş? Sadece bir budala iyi etin nereden geldiğini soruşturur*, dediğini duyabiliyordum.

Bana bir oğlanla birazını yollayın, dedim Maklin Prospekt'teki tanıdık bir domovoya.

Bu eti istemezsin, dedi bana.

Dedim ki, *Sofiya'nın artık et yemesi lazım yoksa ölecek ve bu ev bir ölümü bile kaldıramaz, yoksa hepsi ölmeye başlar.*

Böylece bir oğlan, Svetlana Tikonovna'dan yıllar önce arakladığım elmas bir kolye karşılığında iki pirzolayla geldi. Oğlan kolyeyi hiç beğenmedi, ama onu aldı ve eti bıraktı. Kseniya Yefremovna başını iki yana salladı.

Bunun ne olduğunu biliyorum.

Ben de. Sen insan değilsin. Ne fark eder?

Sağduyuyla tartışamazsınız. Eti bir tavada kızarttı ve ev mis gibi koktu. Sofiya hepsini, her parçasını yedi ve bize küçük bir kahkahayla karşılık verdi. Dürüst ticaret, diye düşündük ikimiz de ve ben bundan çıkan tüm koru yedim. Bu, İvan Nikolayeviç'in deri paltosunu giydiği geceydi.

Ne yapabilirdim ki? Sefil demek sefil demektir.

***

Sofiya öldüğünde Kseniya Yefremovna ile Marya Morevna onu çarşaflara sardılar ve minik, sarı kızağına koydular. Kızağı yol üstüne çektiler ve her biri kalbini kapı eşiğinde bıraktı. Başkaları da kızak sürüklüyordu. Kardan çok kızak vardı. Bazen bir kadın, boru gibi donmuş kocasını mezarlığa çekerdi ve onu sürüklerken ölürdü; bu yüzden ikisi de gidecekleri yere varamazdı, ama varırdı da. Buz yüzünden hiçbiri kokmuyordu, ama her yer durmuş kızakların oluşturduğu kar öbekleriyle doldu. Onlar kızağı çekerken ben de Sofiya'nın karnının üstüne oturdum. Bir ev, bir aile yapar ve onlar benim ailemdi. Son ailem.

Kimse konuşmadı. Atkılarının içine doğru nefes alıp veriyor ve kızağı çekip duruyorlardı. Ama başkalarını gömecek kimse kalmamıştı, bu yüzden insanlar kızakları yığın hâlinde mezarlığın kapısına bırakıyorlardı sadece. Biz de Sofiya'yı oraya bıraktık. Kseniya bir çiçek gibi üzerine uzandı; kar, saçlarına yığıldı. Onlara bir domovoy ayini okudum, ama kimse beni duymadı; çünkü kederin sesi duadan yüksek çıkar.

O gece, pencerenin kenarında otururken Marya Morevna bana, *Sanırım sonunda evimi buldum, çünkü sevdiğim herkes burada*, dedi.

Zihninin kapılarını kapa, bedenin giderek gevşiyor, dedim kızıma.

Koşey altımda, İvan üstümde. Ve dışarıda, karda, her şey gümüşe döndü. Madam Lebedeva rujundan jöle yapıyor, Zemlehyed ıhlamur ağaçlarına ku-

lak veriyor, Naganya ise aşağıda, donmuş nehrin üzerinde, ağzını benzinle dolduruyor ki tetiği donmasın. Sen, Kseniya Yefremovna ve minik Sofiya. Hep birlikteyiz, en sonunda.

Bakışlarımı pencereden dışarıya, aylardır durup durup baktığı yere çevirdim. Ve orada, karanlıkta, başka bir Leningrad'ın sokaklarındaki yaralardan akan kan gümüşi bir ışıkla parlıyordu. Başka bir Neva, başka bir Zerzinskaya Caddesi. Hepsi de gümüşle yıkanmıştı. Saçlarında kuğu tüyleri olan bir kadın, başında cansız yapraklar olan kısa ve tombul bir yaratık ile tabancaya benzeyen bir kadın köşe başına kadar yürüyerek gözden kayboldu. Kseniya da onlarla yürüyordu, göğsü lekeli ve pırıltılıydı, bebek Sofiya'nın elinden tutmuştu. Çocuk zıplayarak, uzaklara sürüklenen gümüşi balonları yakalamaya çalışıyordu.

Mamoçka, diye bağırdı. *Bir sürü!*

Hepsinin ortasında gümüşi bir brokar giyip gümüşi bir taç takmış, gözkapakları yolunun üzerindeki karları süpürecek kadar uzun olan, kommissar gibi bir adam yürüyordu. Biz izlerken Ölüm Çarı gözkapaklarını bir etek gibi kaldırdı ve Leningrad'ın caddelerinde dans etmeye başladı.

***

Marya'nın kürekkemikleri sırtına batıyordu ve İvan Nikolayeviç'in dizleri karnının önünde birbirine çarpıyordu. Evin içinde buz saçakları oluşmuştu. Hep birlikte macuna ulaşmak için duvar kâğıtlarını söktüler, sonra da ekmek yapmak için onları haşladılar. İkisi de birer ağız ve kemiklerden ibaret kalmıştı ve ne zaman göz göze gelmeye çalışsalar gözlerinin şaftı kayıyordu. Kabuğunda çiçek desenleri olan ekmeklerini yediler ve üzerine tereyağı sürer gibi macun sürdüler. Ekmek hiçbir zaman ekmek, tereyağı hiçbir zaman tereyağı olmamıştı. Bu tür şeyleri hatırlayamıyorlardı.

"Almanlar Hotel Astoria'daki gala balosu için davetiye basmışlar," diye fısıldadı İvan Nikolayeviç, sanki onlara benim dışımda kulak kabartacak biri varmış gibi. "Domuz kızartması, yüz bin patates ve iki yüz elli gram pasta servis edecekler. Davetiyeyi kendi gözümle gördüm. Altın sarısı mürekkep kabartmalı, kırmızı şeritli. Üzerlerinde, 'Leningrad bomboş. Sadece partiden önce ortalığa birazcık çekidüzen vermeleri için kargaları bekliyoruz,' yazıyor."

Sana inanmıyorum, dedi Marya'm. Öyle inatçı ki, kalbi ne zaman çarpmak istese aklıyla kavgaya tutuşuyor. Biliyorum. Onu ben büyüttüm, ben büyüttüm.

Açken bir fısıltı bile çığlık olur. "Orospu! Bırakayım da seni alıp süt domuzlarıyla birlikte şişte kızartsınlar. Bodrumda ne saklıyorsun?"

Söz verdin İvanuşka.

"Sokayım verdiğim söze. Aşağıda benden yiyecek saklıyorsun, biliyorum. İblis karı. Keçi kılıklı Kulak karısı."

Söz verdin İvanuşka.

"Şeytan'ın kadınına verdiğin söz, söz olmaz! Hiçbir mahkeme zaptedemez beni! Yiyecek zulalıyorsun ve beni İrkutsk'ta büyüledin! Yoksa neden senin gibi bir çuvalı isteyeyim ki?"

Kuzinenin arkasına saklandım. Evliliğin pek az şahidi olur.

Sözünü bozacaksın. Anlıyorum. Elimle kalbimin kulaklarını tıkıyorum, böylece senden nefret etmeyeceğim.

Açken bir adım bile sert bir itiş olur. İvan aksayarak bodrum kapısına yürüdü ve eh, budalalık etmişti. Her zaman bir budala değil miydi zaten? Bir budalayı kalın kafalı olduğu için suçlayamazsınız. Çam devirmek, şaklabanlık yapmak ve siyah saçlı bir kızı yılda bir kez güldürmek dışında başka ne için doğmuş olabilirler ki? Bakın, iki elimi yukarı kaldırıyorum ve aralarında Zerzinskaya Caddesi'ndeki eski, güzel ev var. Marya Morevna, açlıktan sığır gibi kudurmuş kocası ve karanlıklardan yukarı bakan Ölümsüz Koşey var. Orada, aşağıda gülümsüyor ve gülümseyişinin iki tarafı var.

"Kim var aşağıda?" dedi İvan, cevabı biliyor olmasına rağmen.

Çok susadım Yoldaş.

"Kim o?" diye dikkatle aşağıya baktı İvan, gözleri salamura yumurta, kiraz reçeli, bir sürahi bira, bir mahzenin sahip olabileceği herhangi iyi şeyi arayarak.

Çok açım Yoldaş.

İvan bir budala olduğu ve Marya'nın ondan sakladığı şeyin yalnız Koşey olamayacağını düşündüğü için aşağı indi. Bütün kış Marya'nın ondan sakladığı yiyeceklerin hayalleriyle kendine işkence etmişti. Aşağıda olmak zorundaydılar, zorundaydılar, aksi hâlde bir budaladan da beter olacaktı.

Bana biraz su vermeyecek misin İvan Nikolayeviç? dedi Koşey.

İvan'ın bedeni gözyaşı dökemeyecek kadar kurumuştu. Bu yüzden gelecekteki gözyaşlarını ödünç aldı ki Koşey onun kederini görebilsin ve ortada kafa karışıklığı kalmasın.

"Neden bizi bir türlü yalnız bırakamıyorsun? Çık dışarı, çık dışarı, ihtiyar herif; bizi rahat bırak."

Buna ben de memnun olurdum, ama çok güçsüzüm. Kimse babam sırf gülümsüyor diye ona acıyıp merhamet göstermemeli.

Böylece budala, Koşey'in iplerini çözdü ve ona kirli, yarı yarıya donmuş bir su birikintisinden su verdi. Marya Morevna bütün bunları merdivenlerin tepesinden seyretti. Siyah saçları tamamen etrafını sarmıştı. Ben de oradaydım, bu yüzden onun Marya'ya doğru şahlandığını gördüm ve size şu kadarını söyleyeyim, Marya ikisine de bir ekin kargasının gözleriyle baktı ve dedi ki, *Evet Kostya. Götür beni. Götür beni.*

Ve sonra buz kesmiş, rutubetli mahzende sadece ikimiz kalakaldık. İvan Nikolayeviç ve ben.

Ona bunun hakkında ne düşündüğümü göstermek için tükürdüm.

***

Yaşlı Zvanok öldü, çünkü evi öldü. Evliliğin anlamı bu.

Bizi çoktan terk etmişlerdi. Hepsi. Hatta bazıları bir kereden fazla... ve eğer gözyaşlarını göstermiş bir domovoya varsa, o ben değildim. Başka ne diyebilirsiniz ki? Herkes öldü. Kseniya Yefremovna öldü. Sofiya Artyomovna öldü. Hatta ilkbaharda İvan Nikolayeviç bile öldü. Sadece Zvanok kaldı ve sonra o da öldü. Bir Alman bombası bize isabet etti ve sağımızdaki evle solumuzdaki evleri buna rağmen sağlam bıraktı. Eh, böyleleri sevdiğiniz şeylerin başına hep gelir.

Artık diğer Leningrad'da yürüyorum. Gümüşi olanda, dişleri olanda. Kışın en soğuk gecesinde Marya'yla pencereden dışarı baktığımızda gördüğümüzde.

Ve burada, Zerzinskaya Caddesi'ndeki diğer evde, Kseniya Yefremovna hâlâ tayın karnesi gölgelerinden çorba yapıyor; ama artık tadı yoğun, iliksi ve lezzetli. Diğerleriyle birlikte içiyorum fakat çorba ağzıma gireceği yerde bıyığıma bulaşıyor. Ama ruhum sarhoş ve doymuş.

5. BÖLÜM

Hazzın ve Hüznün Kuşları

Bir kez daha demeyecek misin bana
Ölümü fetheden o kelimeyi
Ve yanıtlarını yaşamının bilmecesinin?

—Anna Ahmatova

24

Altın Sarısının Dokuz Tonu

Artık orada olmayan Marya'nın kara kitabı, mahzenin zemininde açık bir şekilde duruyordu. Kül, çok çok yavaş bir biçimde kitabın sırtında ilerliyor, sürünerek kelimelerin üzerine çıkıyor ve onları kendi kendine, acemice, sessizce okuyordu.

Bir kartavuğu benekli, çay rengi bir yumurta yumurtlar; bir saztavuğuysa ardında kanla lekelenmiş gibi görünen, kırmızı benekli, beyaz bir yumurta bırakır. Yumurtaya bakarak kuşu tahmin edebilirsin.

Kuşlar Çarı, bir Çariçe değil de Çar olmasına rağmen tamamen yumurtasız değildir. Mücevherlerle benek benek olan yumurtaları bakır rengi, uçuk yeşil ve turkuvazdır. Oltu taşıyla sırlanmışlardır. Üzerlerine dans eden kızların ve kiliselerin ardında batan güneşin resmedildiği sahneler vardır. Ve buna bakarak, evladım, Alkonost'un imkânsız derecede çok renge sahip bir kuş olduğunu tahmin edebilirsin. Öyle zengin ve doğurgan bir gönlü vardır ki yumurtlamadan edemez. İçinden geçen her şey zarafet ile boyanmış olarak gün ışığına çıkar. Alkonost'un uzun kuyruğu çivit mavisi, fuşya ve altın sarısının dokuz tonuna sahip telekleriyle kamçılar ve kırbaçlar. Geniş, yumuşacık göğsü beyazın altı tonuyla şimşek gibi çakar; pençeleri yeşil yeşil, tırnakları sedef renginde ışıldar. Kuş bedeninin üzerindeki insan yüzü sakalsızdır ve zarif bir şekilde süzülür; saçları tacının altındaki sikkeler kadar parlaktır. Tüm bu şeyleri yumurtasına bakarak söyleyebilirsin, yumurtasını görebilirsen tabii.

Bir keresinde, Alkonost bir kız yumurtladı. Ona Gamayun adını verdi. Kızı da babası gibi geleceği ve geçmişi görüyordu. Gözkapaklarına yansıtılmış, birlikte akan iki film makarası gibi. Babası gibi yalnız olmayı tercih ediyordu, kendi yumurtalarının dostluğu sülalesinin dostluğuna yeğdi. Baba kız, birlikte meditasyonu ve dünyevi endişelerin ötesindeki gökyüzü-

nün sükûnetini tercih ediyorlardı. Her şeyin nasıl sonuçlanacağını zaten biliyorlardı, anlıyorsun ya.

Bir keresinde, aynı anda hem bu kadar çok renge hem de taştan bir yüreğe sahip olması mümkün olmadığı için, Alkonost, kardeşi Yaşam Çarı'na merhamet etti.

"Çok kırılgansın kardeşim ve sıklıkla da çaresiz. Ölüm seni her an alabilir."

"Hah!" dedi Yaşam Çarı. "Hayat böyledir işte."

Gök mavisi telekleri rüzgârda dalgalanan Alkonost, kardeşini bulutlardan öğrendiği, bulutların da güneşten öğrendiği sonsuz bir yardım ve sevgiyle kucakladı. Pırıl pırıl kanatları Yaşam Çarı'nın etrafında bir kilisenin kapıları gibi açıldı ve Alkonost kanatlarını çektiğinde havanın ışığa ve ışığın havaya dönüşecek kadar yüksek bir dağın zirvesindeki yuvasında beraber yatıyorlardı. Kuşlar Çarı, ilk doğan kızlarının saç örgülerinden yapılmış yuvasının damını samanla örttü ve yumuşaklığının eşi benzeri yoktu. Muazzam kuş, kardeşini o altın sarısı, siyah ve kahverengi iplerin arasına yatırdı ve kendi lezzetli yiyeceklerini Yaşam Çarı'nın ağzına kusarak onu bir civciv besler gibi besledi.

Zaman akıp geçti ve yalnızca kardeşlerin konuşabileceği türden gizli şeyler konuşuldu. Ve tüm bu süre boyunca Alkonost bileklerini örten teleklerinin altında sakladığı bir yumurtayla gizlice ilgilendi. Yumurta, Yaşam Çarı'na duyduğu merhametten doğmuştu. Her geçen gün büyüdü. Ve her gün acıyla haykırdı Yaşam Çarı, eli böğründe.

"Kardeşim," diye gözyaşı döktü, "kalbim ikiye bölünüyor sanki. Dayanamayacağım."

"Hah!" dedi Kuşlar Çarı. "Hayat böyledir işte."

Yumurtanın çatlama zamanı yaklaştığında Alkonost bunu daha fazla gizleyemedi. Hava olan ışıkta ve ışık olan havada kocaman, simsiyah bir ışıkla parlıyordu; üzeri soğuk, renksiz elmaslarla bezeliydi. Alkonost, kendisininkinden çok kardeşinin çehresini taşıdığı için yumurtayı sevmedi. Çatladığında, iki kardeş birlikte yaptıkları şeyin içinde bekleyeni görmek için kabuğun paramparça olmuş, yıldızlı kenarından içeri dikkatle baktı. Görür görmez her ikisinin de gücünün boyutunun asla bulunamaması için yumurtayı kapayıp kalplerinin derinliklerinde saklamaya karar verdiler. Bir kartavuğu, çatlamış bir yumurtayı tekrar kapayamaz. Alkonost kapayabilir.

Kuşlar Çarı'nın sesi o kadar ahenklidir ki istediği takdirde onu duyan herhangi bir kadın bütün yaşamını, hatta adını bile unutabilir. Bunu o da dilemek zorundadır elbette. Ama Alkonost en ufak nezaketle, en ufak merhametle bile konuşsa sesinin canlılığı bütün kalplerdeki her tür kederi alıp götürebilir ve onun yerine sadece olması muhtemel, mükemmel dünyayı bırakabilir. Eğer o dünya daha öncesinde kalplerde yaratılmadıysa... Bu yüzden halkın bir kısmı kulaklarını balmumuyla tıkar. Bazılarıysa hayatları boyunca cennet kuşunu arayarak onda boğulmak için dua eder. Bu iki kesim birbirlerini motive eden şeyin ne olduğunu kavrayamaz. Nasıl olur da kendini, geçmişini, ismini kaybetmek isteyebilirsin? Nasıl olur da Tanrı'nın sesinden kaçabilirsin? Lakin ne arayan Alkonost'u bulabilecek, ne de saklanan ondan kaçabilecek.

Hayat böyledir işte.

25

Aleni Firar

Uzun ince bir yolun sonunda Yiçka[1] Köyü uzanır. Donuk altın sarısı karaçamlar, köyü bir duvar gibi sıkı sıkıya kuşatır ve sis sonbaharda yalnız pazar günleri yere çöker. Sağlam, siyah bir çatıdaki çivileri andıran yıldızlarla bezeli gece göğüne, düzgünce inşa edilmiş bacalardan çıkan hoş kokulu dumanlar ile civardaki yıllanmış, kuru ağaçlar yükselir. Kurtlar ormanda ulur, ama hiçbir zaman görünmezler. Her çatının tepesine çokça taze saman yığılıdır; her mutfağın bahçesinden taze soğan sürgünleri çıkar. Yiçka, toprakları tüm kabahatleri bağışlayan birkaç tarlaya, dört ata, on büyükbaş hayvana, aile başına iki tavuk ile bir horoza, üç koyuna (biri gebe), soğan sürgünlerine merakı olan tek bir keçiye ve ufak bir nehre (o kadar ufaktır ki kendi adını bile unutmuştur, ama yine de Yiçka'nın bir yel değirmenine sahip olmasına imkân tanır) sahiptir. Ete duyulan eğilim bu sayıları hoş bir şekilde sabit tutar. Yağmur sadece herkes kapısını olabildiğince sıkı kapadığında yağar; kar sadece herkes ihtiyaç duyduğu tüm odunu kestiğinde düşer.

Hiç kimse hiçbir zaman Yiçka'dan ayrılmaz– dışarıda istenecek ne vardır ki? Ve köyün dışından hiç kimse hiçbir zaman Yiçka'yı ziyarete gelmez. Köyde bir deyiş vardır; *Yiçka pek çok şeye sahiptir, ama orman da Yiçka'ya sahiptir.*

Yiçka'nın sahip olduğu diğer şeylerin arasında Marya Morevna'nın kocasıyla birlikte yaşadığı alçak, geniş bir ev de vardır. Marya tüm hayatı boyunca orada yaşamıştır ve oradan asla ayrılmamıştır. Yiçka'nın sahip olduğu diğer bir şey de Marya'nın yazın ormanda çırılçıplak uzanıp kara buklelerini güneşte kurutuşunun mahrem görüntüsüdür. Perşembeleri ve pazartesileri kalbinin üzerine sarkan demir anahtar halkasına bir anlığına dokunur, ama anahtarların neyi açabileceklerini hatırlayamaz. Sonra dört atından birini çıkarır –en sevdiğini, Volçiya adlı ve

1 Rusça yumurta – ç.n.

alaca kır olanı– ve karaçam ormanına öyle bir dörtnala koşturur ki aklı başından uçup gider. Sırtında tüfeği ve omuzlarının etrafına düğümlenmiş en iyi kırmızı fularıyla gölgelerin derinliklerinde pusarak, takip ederek ve ateş ederek avlanır. Perşembeleri ve pazartesileri ise çınlayan kahkahaları Yiçka'nın kilise çanları gibidir. Geyikle veya tavşanla döner, ya da sülünle veya kazla; bazen, gizemli bir şekilde, Volçiya'nın geniş sırtına bir kurt atılmış olur. Şu uluyup da görünmeyenlerden bir tanesi. Marya Morevna av etini köyle paylaşır. Kimse kurt çorbasını pek sevmez, ama şikâyet de etmezler. Tavuklar yumurtlamayı unuttuğunda da Marya şikâyet etmez. Hayat böyledir işte.

Marya Morevna'nın kocası Koşey Besmertni öyle yakışıklıdır ki, Yiçka'daki her erkeğe güzelliğinden birazcık bile dağıtsa yine de herkesi büyüleyebilir. Buğday, ayaklarının dibinde ekmek somunlarına dönüşür; ama aynı şeyi arkadaşları için de yapar ve tüm Yiçka, Koşey Besmertni'nin arkadaşıdır. Şeker pancarı toplamak için toprağa eğildiğinde her bir dizesi beş kelimeden oluşan dört dizelik kısa bir şarkı tutturur ve hepsi de *kanıcığım* kelimesiyle biter. İneği gebe kalıp doğurduğunda buzağıyı en az ineği olan aileye, süt düvesini de en çok çocuğu olan aileye sunar. Keçisine hiçbir şey demez ve soğan avına çıkmasına izin verir. Bazen Marya'ya daha önceden tanıdığı birini anımsatır, hatta neredeyse adını çıkaracak gibi olur: siyah saçlarına bir tür altın sarısı dökülmüş, gülüşü uluyan bir av köpeğini andıran birini.

Bir keresinde Marya Morevna uyandı ve Yiçka gözlerindeki rüyaları temizleyemeden önce tarlalarda çalışan birini gördü. Çok renkli, parlak bir palto giymiş ve tahılları devasa bir makasla kesen birini.

"O kim?" diye sordu kocasına.

"Ona bakma volçitsa," dedi yakışıklı Koşey. "Bırak payını alsın."

Marya Morevna bunun üstünde fazla durmadı, kocasının güneşte yanmış her iki yanağını öptü ve atını, kuyrukları gözlemeye benzeyen iki tombul kunduzun peşinden ormana sürdü. Akşam Koşey Besmertni'ye döndüğünde, onun tarafından tutulup kucaklanmak güneş tutulması gibiydi ve birlikte ekmeklerindeki tereyağının donuk sarısının tadını çıkardılar.

***

Maryaların sol tarafında, yumurtlamayı asla unutmayacak kadar güzel anıları olan tavuklara sahip Vladimir İlyiç ile karısı Nadya Konstan-

tinova yaşardı. Nadya kaşlarını o kadar sert çatar ki, kış bile onu rahat bırakırdı. Vladimir kelleşmişti ve gözlük kullanma ihtiyacı duyuyordu, ama ununu eleyip eleğini asmış ve Tanrı'yla uzun zaman önce barışmıştı. O zamanlar yaşlı Vova, yeni gözlükleri gözündeyken uyuyakalırdı ve biri kırmızı diğeri beyaz karıncalardan oluşan iki orduyla ilgili bir rüya onu ziyarete gelirdi. Bu rüya bir şekilde, atı olan dört Yiçkalıyı bir araya getirmesini ve hem Marya'nın av seferlerine hem de Yiçka'nın birkaç tarlasının hakkaniyetli bir biçimde sürülmesine yarayan bir at paylaşımı sistemi kurmasını sağladı.

Gençliğinde, daha küçük bir Vladimir, göğsünde kızıl bir ışıltı olan güzel bir küçük kargayla karşılaşmıştı. Kuş onu vahşice gagalamaya çalışmıştı ve adam o zamandan beri insanları tuhaf şeylere ikna etme yeteneğine sahipti. Bir keresinde komşularına evinin duvarlarına tırmanan o uzun, güzel güllerin haksız yere serpildiğini, bu yüzden hem onların hem de leylakların payına düşen yağmura el koyduklarını iddia etti. Güller yozlaşmış, dedi ve hem Aleksandır Fiyodoroviç hem de Grigori Yevseviç, tatlı *myod*la[2] dolu kupalarının üzerinden onu anlayışla dinlediler. Gül tabiatı gereği kötücüldür, diye kabul etti Nadya ve kaşlarını öyle bir öfkeyle çattı ki myod, güllerle arasında herhangi bir ilişki olmadığını kanıtlamak için anında yere döküldü. Vladimir İlyiç yağmurdan pay almaları için leylakları cesaretlendirmeye çalıştı. Hatta işi çatı saçaklarına kovalar asmaya ve suyu uzun ince parmaklarıyla tüm çiçeklere eşit miktarda serpip kendi dağıtmaya kadar vardırdı. Ama bu yeterli olmadı.

"Ne yapmalı?" diye sordu. "Ne yapmalı?"

Derken bir sabah Yiçka Köyü uyandı ve Vova'nın bütün güllerini başları kesilmiş olarak buldu.

Vladimir ve Nadya iki oğullarıyla birlikte yaşıyorlar; Josef ve Leon. Her iki çocuk da oğlanlara özgü hayaller kuruyorlar: babalarının servetinden pay almak, kızlar, kocaman bir bıyık bırakmak. Kardeşler, birbirlerine sarılırken yumruklarını sıkmadan edemedikleri için Yiçka'da onlarla ilgili çokça şaka fısıldanır. Josef'in kıpkırmızı bir yüzle, bir daha asla geri dönmemesini haykırarak Leon'u pek çok kez ormana kovalamışlığı vardır. Ama akşam yemeğine yakın saatlerde Lyova gizlice geri gelir ve Josef hiçbir terslik olmamış gibi onu kucaklar. Leon ise buna

2 Baldan yapılan ve soğuk kış günleri ısınmak amaçlı içilen bir Rus içeceği – ç.n.

karşılık olarak odasında somurtur ve onlara kimin patron olduğunu göstermek için oyuncaklarını kırar. Vladimir'in güllerle olan hadisesinden sonra, Josef bahçedeki tüm çiçekleri ayağıyla ezdi– leylak, gül, şakayık, papatya. Hatta annesinin kekiklerini, nanelerini ve dereotlarını ve dağ kekiklerini bile... Sorumlusu olduğu enkazın ortasında nefes nefese kalmış bir vaziyette durdu; koyu renk gözleri mahmuzlanmış bir at gibi çılgınca bakıyordu. Övülmek için babasına baktı.

"Sen benim en sevdiğim oğlumsun," dedi Vladimir İlyiç ona, bütün erkek çocuklarının her zaman duymak istediği şeyi söyleyerek. "Bu yüzden çiçeklere yaptıklarını affediyorum."

Bu, çocuğu gülümsetti ama mizacını düzeltmedi. Bir kek kadar güzel bir bahar günü dosdoğru çok iyi niyetli biri olan Sergey Mironoviç'e gitti ve parmaklarını tabanca gibi yaparak ona ateş etti: *dıkşın dıkşın!* İkili, Yiçka'nın çamurlu ve mis kokulu yolunda, sanki çok uzun süre önce olmuş bir şeyi hatırlar gibi bir müddet birbirlerine baktılar.

"Lyova yaptı!" diye ağladı Josef, Sergey'in sessizliğinden korkarak ve kardeşine adamakıllı bir tane patlatmak için koşarak uzaklaştı. Josef'le durum bundan ibaret. Her kasabanın bir tane Josef'i vardır.

Maryaların sağ tarafında, evinin basamaklarına oturup huş ağacından yapılma *guslisini* ayın sevdasından bayılmasına yol açacak kadar güzel çalan Georgi Konstantinoviç ve bir kuzunun mütevazılığına sahip karısı Galina İvanova yaşar. Georgi'nin evindeki her şey mükemmel bir kesinlikle işler. Yumurtalar bile o söylediğinde kaynar, bir dakika bile geç değil. Bahçesindeki arılar, yalnız onun en sevdiği çiçekleri yudumlar. Kurtlar ormanda uluduğunda Georgi uyanır ve kızlarıyla birlikte tek sıra hâlinde, tüfekleri omuzlarında nöbet beklerler. Kurtların duyulmasının ama görülmemesinin sebebinin bu olmadığını kimse ispatlayamaz. Georgi karısından bile daha mütevazıdır. Kurtlara karşı takındığı güçlü tavırla Yiçka'yı her gece kurtlardan koruduğunu asla dile getirmez, fakat komşuları bunu onun yerine yaparlar ve kış bastırdığında ona ve kızlarına sıcak çay ile *musline* sarılı dilim dilim turta getirirler. Georgi, onun otoritesini tanıdıkları için inekleri de güder ve hayvanlar ağıllarına hiç zorluk çıkarmadan girer.

Bugünlerde, yolun tam aşağısında Nikolay Aleksandroviç ile uzun saçlı karısı Aleksandra Fedorovna yaşıyor. Her zaman açık duran kapılarının önünde Olga, Tatyana, Maria ve Anastasya adlı dört güzel kızları

oyun oynar. Her zaman hasta olan genç oğulları Aleksey ise kız kardeşleri çimenlikteki çam kozalaklarını kendi aralarında tekmelerken bir kavağın gölgesinde oturup kitap okur. Nikolay birazcık kalın kafalı ve aklen dengesizdir, ama bıyığı kalındır ve bahçesini her kış susuzluktan yarı yarıya kurutsa da, ineği sağılmak için avazı çıktığı kadar böğürdüğünde onu duymasa da o aslında çok iyi niyetli biridir. Vladimir İlyiç bir keresinde, güller ve leylaklarla ilgili düşüncelerini kendisine bir kupa *kvas* veren ve onu dikkatle dinleyen Nikolay'la tartışmaya çalıştı. Güneş, bir bulutun arkasına saklandı. Ama güllerden yana olan Nikolay Aleksandroviç sadece güldü ve yaşlı Vova'yı başından defetti. Bir keresinde de önlüğü bir gece kelebeğinin zarafetiyle işlenmiş ve koyunlarla cebelleşmekten kolları kas yapmış olan Aleksandra, Marya Morevna'ya komşularını ziyaret eden rüyanın, yani beyaz karıncalar ve kırmızı karıncalarla ilgili olanın aynısının kocasına da uğradığını ve adamın haftalarca uykusunda ağladığını söyledi. Aleksandra, kocası yatışana kadar öper Nikolay'ın ellerini, rüyalarının yaşadığı yeri. Ama bu sefer de kendisi uyuyamaz ve yıldızların uzun bir şiiri heceleyerek okumalarını izler sıcak yatağında.

Yiçka'da daha pek çok aile koşuşturur, tartışır ve elleriyle kulaklarını kapar. Köyler böyledir işte. Tüm gün boyunca bu veya şu büyükanne, Vova'nın, gebe koyunun kuzusunun paylaşımı hakkındaki planlarıyla ya da Josef'in keçiyle ilgili çok daha endişe verici planlarıyla ilgili sakız gibi uzayan hikâyeler anlatabilir. Yiçka'da yaşayanların yarısının ismini hatırlayamamaları şöyle dursun, Aleksandra'nın malum bir keşişle zina yaptığı hakkındaki dedikoduları sayıp dökmeye başlayamazlar bile. Büyükanneler böyledir işte. İnekler çayırda möler, tavuklar horoz geçerken kanatlarını çırpar, toprak sabanların altında hüzünlü ve nemli bir şekilde ters düz olur ve bir süre için, sadece bir süre için her şey parıldar. Hiçbir sorun yoktur, hiçbir yerde, hiçbir zaman.

Yiçka her zaman burada olmuştur ve asla başka bir yerde olmamıştır. Her zaman bu insanlara, onların dört atına, on büyükbaş hayvanına, her ailenin iki tavuk ve bir horozuna, üç koyununa (biri gebe), küçük ve isimsiz nehre, herkese ait olan ve ismi-lazım-değil tarafından hazırlanmış iki haftalık bir programa göre çalışan yel değirmenine, kendisi için neyin iyi olduğunu bilse herkesin soğanlarını yemeyi bırakacak tek bir keçiye ve ona yapılan her şeyi affeden derin, karanlık toprakları olan birkaç tarlaya sahip olmuştur.

26

Ona Ne İsim Vereceğiz?

Marya Morevna'nın evinde pencereler bile güler. Kışın ocak söndükten çok sonra bile Marya ile kocasının bedenleri kor gibi parlar. Kocası Marya'nın içindeyken öyle hayat doludur ki teni elma ağacı tadındadır ve bitki özü ile meyve suyuyla doludur. *Sıcaklığı*, diye düşünür Marya, *sıcaklığı!*

"Ah volçitsa," diye fısıldar kocası ona, karnı çorba ve taze ekmekle tıka basa doluyken. "Amma da şanslıyım! Bir fıçı tereyağı, akşam yemeğinden sonra sigara keyfi ve iyice yanıma sokulan sen, benim selvi boylu sevgilim!"

"Ne zaman böyle konuşsan başka biri olduğunu düşünesim geliyor," diye içini çeker Marya. Ama Koşey her zaman, kusursuz ve noksansız bir biçimde kendisidir.

Koşey bir güneş gibi onun içinde batar ve Marya bütün dişlerini göstererek gülümser. Marya her gün kapılarının yanında asılı duran demir anahtarlara bakar ve hatırlamaya çalışır: *Bunları daha önce nerede gördüm? Ne zaman kilitlemem gereken bir şeyim oldu?* Sisin çöktüğü ve hiç kimsenin evden çıkmadığı pazarları hariç, her gün uzun ince yolda uzun adımlarla yürür ve kafasını toparlamak için başını silkeleyip durur. Her sabah, Marya Morevna hiç bu kadar hayat dolu olmadığını düşünür, ama her akşam daha da hayat dolu olur. Siyah bukleleri suyun altından görünüyormuş gibi parlar.

Çarşambaları arkadaşı Uşanka onu ziyarete gelir. Tek seferde yüzünün yalnızca bir yanını gösteren kızlardan olduğundan yaşlı büyükanneler büyük bir olasılıkla adını unutmuştur. Kimse soyadını bilmez, ama bu bir sorun değildir. Soyadları Yiçka'da kibarca hasıraltı edilir.

Marya Morevna daima sofrasında bir tavşan budu, küçük bir çanak bal ve taze ekmek bulunduğundan emin olur ve çarşambaları, bir at gibi sırayla bütün evleri dolaşan gümüş *semaver* ona gelir.

"Peki kocan nasıl?" der Uşanka, güzel ve mavi bir kurdele, dantelli şapkasının fistolu kenarında çırpınırken. Uşanka bir örümceğin ağ ördüğü gibi dantel örer ve şallarını Yiçka'nın kadınlarına karşılıksız verir. Nazik Galka cereyandan üşüdüğü için şallarından birini daha dün omuzlarına attı.

"Yeni buzağının kesinlikle bir düve olacağından ve bu yüzden Aleksandır Fiyodoroviç'e verileceğinden emin. Ben de Nataşa'yla ardıç peyniri[3] yapma ihtimalini konuştum."

"Ne mutlu bize. Ya sen Maşa? Sağlığın yerinde mi? Ben ortalıkta yokken diğer hanımlar ziyaretine geliyorlar mı? Susadığında erkekler onlarla birlikte içmene izin veriyorlar mı?"

Marya Morevna çenesini ellerine dayadı. "Sanırım hiç bu kadar iyi olmadım Uşanoşka. O kadar iyiyim ki susadığımı bile düşünemeden önce bardağım doluveriyor. Ay hilalken üzgün oluyorum elbette. Çok uzun zaman önce ölmüş arkadaşlarımı hatırlıyorum. İçlerinden birinin çorbasının rengine uysun diye gözlerine makyaj yaptığını, birinin yanıma kıvrılıp uyuduğunu ve bir diğerinin beni öptüğünü... Sadece bir kez, bir nehrin kıyısında. Islak saçlı birini ve bebeğini hatırlıyorum. Keşke onlar da dolu bardaklardan içebilselerdi. Keşke onlar da yeni kuzunun doğduğunu görebilselerdi. Ama ay giderek büyüyor ve kederim azalıyor. Hayat böyledir elbette."

"Elbette." Ve Uşanka elini Marya'nınkinin üzerine koyar, çünkü çayı gözyaşlarından daha sık paylaşırlar. Teni kumaş gibidir. "İşin güzel yanı, kederle yan yana gelince hepsinin çok şiddetli yaşanması. Çatal bıçak gibi birbirlerine yakındırlar. Ama benim görevim senin mutluluğunu sorgulamak, gizli saklı köşelerini irdelemek ve bunun daim olduğundan emin olmak. Bir üzüntü kalbini kemirdiğinde bütün gün elbiseni ters giymiş gibi dolaşmış olursun; elbisenin düğmeleri ormana, yakası kasabaya bakar. Diğer herkes için her şey normal görünebilir, ama benim gözlerim çok keskindir."

Marya Morevna her ikisine de bakır rengi ve buharı tüten çaydan koydu. "Bazen bir çocuğum olsun istiyorum," diye itiraf etti. "Ama ne

3 Slav mutfağına özgü bir peynir – ç.n.

zaman bu konuyu Koşey'e açsam, beni bir ayının aşkıyla sevdiğini bile söylese, 'Biraz daha bekleyemez miyiz? Sadece biraz daha,' diyor. Garip değil mi bu?"

Uşanka yüzünün yalnız bir yanını gösterir ve o yanı çok düşünceli bir hâle bürünür, ama hiçbir şey demez.

"Bu tavşanı avlarken o kuşu yine gördüm," der Marya canlanıp, ışıldayan buttan bir parça alırken. "Öylesine parlaktı ki sanki yanıyordu! Sanırım erkek. Telekleri altın sarısı, bronz, parlak kırmızı ve mavi renklerle parlıyor. Ne alev ama! Ve etrafındaki hava kaygan dalgalara dönüşüyor. Ötüşü Georgi'nin *gusli* çalışını çağrıştırıyor. Tıpkı eski masallardaki gibi bir ateş kuşu. Onu yakalayacağım Uşanka, atımla ormanın bir ucundan girip öteki ucundan çıkmam gerekse bile."

"Hangi öteki ucu?" der Uşanka, yüzünün diğer yarısını göstererek. "Josef'in aptalca imalarını ciddiye alıyorsun. Sadece Yiçka var ve sen ve ben ve Saşa'nın ardıç peyniri ve çarşambaları tavşan ile ekmek."

***

O öğleden sonra, Yiçka günün tozunu üstünden atınca, Marya kuyuya gider ve tarlalarda çalışan birini görür. Çok renkli, parlak bir şapka takan ve tahılları devasa bir makasla kesmekle meşgul olan biri.

"Kim o?" diye sorar kocasına, kocası tam da elleri yeni buzağının plasentasıyla kan içinde dönerken.

"Ona bakma volçitsa," der yakışıklı Koşey. "Bırak payını alsın."

***

Aleksandra Fedorovna bir keresinde Marya'ya, sona eren gece rahmine bir çocuk bıraktığında bir kadının bunu anlayacağını söyledi– kendisinde beş tane olduğundan bunu iyi bilirdi.

"Tıpanmış olduğunu hissedersin Maşa. Bir şişe gibi."

"Ah, sana inanmıyorum Saşa! O kadar minik bir şeyi nasıl hissedebilirsin ki?"

Güzel Aleksandra omuzlarını silkti. "Bir yerini kestiğinde, bu ufacık bir kesik bile olsa hissedersin. Bir çocuk da öyledir işte, içindeki bir yara gibi."

Huysuz ay, pencerelerini dikizler, perdelerin etrafında casusluk yaparken Marya bunu hissetmez, ama yakışıklı kocası hisseder. Koşey

Besmertni bir hayvan yavrusu kadar körpe ve kırmızı organlarını onunkilerin etrafına sarar, Marya'nın içinde tuzla buz olur ve kırıkları kadının bedeninde serbestçe yüzer. Ta ki sivri köşeli ve zalim bir tanesi Marya'nın içine saplanana ve kımıldamama konusunda inat edene dek. Koşey titrek soba ışığında başını Marya'nın karnına koyar.

"Ölümün onun üzerinde hükmü olmayacak," diye fısıldar ve kadının göbeğini öper.

"Ne biçim laf o öyle!" Marya'nın parmakları Koşey'in tarak görmemiş saçlarında dolaşır. "Bunu bana eskiden başka biri daha söylemişti. O kadar uzun zaman önceydi ki hatırlayamıyorum bile. Bazen bana iki ayrı erkekmişsin gibi geliyorsun: benim Kostya'm ve tam olarak çıkaramadığım başka biri. Sanki hepsi tek bir bedene sıkışmış gibi."

Koşey başını kaldırıp ona bakar. Gözlerinin akı görünmektedir. "Hiçbir şey ölmek istemez," der hafifçe ve Marya Morevna anlamaz, çünkü çok az karanlık şey görmüştür.

"Ona ne isim koyacağız?" der Koşey ve öğrendiği en iyi gülümsemeyle gülümser. Bu öylesine altın sarısı ve sıcak bir tebessümdür ki, Marya'nın aklına bir türlü aklından çıkaramadığı, ormandaki havayı yağa dönüştüren kuşu getirir.

"Kime?"

"Daha şimdiden adını bilen kızımıza."

Koşey Besmertni dokuz ay boyunca uyumayacak. Tüm uykusunu kızına verecek. Bu, kızının hakkı.

***

Yiçka'nın sahip olduğu şeyler arasında isimsiz bir nehir ile gebe bir koyunun yanı sıra sihir de var mıdır? İhtiyar Grigori Yefimoviç bir gün bu meseleyi kesin olarak bir çözüme kavuşturmaya karar verir. Tüm çocuklara önceden bir rahip olduğunu söyler, ama herkes Yiçka'dan önce ve Yiçka'dan sonra, ya da Yiçka'nın yanında veya altında diye bir şey olmadığını, üstünde ise yalnızca yıldızların bulunduğunu bilir. İşte ihtiyar Grişa'nın onlara gizemli ve bilge biri gibi görünmesi de bu yüzdendir. Hâl böyleyken harika hikâyeler anlattığı, bebek doğurtabildiği ve yalan söylediğinde sakalını çekiştirdiği için tüm Yiçka ahalisi onu misafir eder. Çünkü sakalıyla uğraşmadığı sürece kendisine tamamen

güvenebileceklerini bilirler. "Onun saçlarında bir yıldız gördüm," diye fısıldadı Aleksandra'nın küçük kızı Olga Nikolayevna. İnsanlar Olga'ya güvenebileceklerini bilirdiler.

Grişa, Yiçka'daki sihir meselesini çözümlemek için, saçları altın tellere benzeyen Aleksandra Fedorovna'yı yanına alıp tam da karaçam ormanıyla Sergey Mironoviç'in tıbbi bitkiler bahçesinin kesiştiği yere götürdü. Bir ayağını orman tarafına, diğerini de kasaba tarafına koyarak durdu–büyücüler böyle duruşların önemini bilirdi, ve Grişa kesinlikle bir büyücünün ne bilmesi gerektiğinin önemini biliyordu.

"Şimdi Saşa, sen dâhil bütün çocuklarının korkunç derecede zehirli olduğunu bildiğiniz bu gümüşi benekli mantarı bak nasıl yiyorum."

Aleksandra dikkatle izledi. Grigori Yefimoviç mantarı çiğneyip yuttu. Hiçbir sorun yokmuş gibi görünüyordu. Ne uzuvları kasıldı ne de dili morardı.

"Gördün mü?" dedi Grişa.

"Gördüm," dedi Saşa.

"Bak şimdi kendimi şu karaçam ağacına nasıl asıyorum. Önlüğünü versene boynuma dolayayım."

Aleksandra dikkatle izledi. Grigori önlüğü boynuna doladı ve kendini ağaca astı. Hiçbir sorun yokmuş gibi görünüyordu. Grigori keyifle gülümsedi ve bir süre boyunca bir ileri bir geri sallandı. Asılı dururken ne gözleri fırladı yuvalarından ne de pişmanlıklarını belirten son bir ilahî sözcük döküldü dudaklarından.

"Gördün mü?" dedi Grişa.

"Gördüm," dedi Saşa.

"Şimdi, son kanıt olarak beni vurmak zorundasın." Gerçekten-rahip-olmayan ihtiyarın elinde ufak bir tabanca belirdi. Eğer Aleksandra üzerine kafa yormuş olsaydı bunun o öğleden sonra yaşanan en sihirli şey olduğunu fark ederdi; çünkü Yiçka'daki hiç kimsenin elinde o güne dek pat diye bir tabanca belirivermemişti.

Aleksandra ihtiyatla ateş etti. Kurşunu, her kurşunun yapmayı hayal ettiği gibi tam da adamın kalbine isabet etti. Grişa'nın gömleğinden kan sızdı (Bu giysi karşılığında Galina İvanova'ya sıçan suratlı askerlere karşı bir şehri savunan büyük bir savaşçı hakkında bir hikâye anlatmıştı.

Galina haftalarca kâbus görmüş ve buna dürüst ticaret demişti). Ama sonra, Grigori Yefimoviç gülümsedi ve Aleksandra'ya göğsünün daha önceden olduğu gibi aynı karman çorman kıllarla kaplı ve sapasağlam olduğunu gösterdi. Tabancasını geri aldı ve o silahı bir daha hiç gören olmadı. Saşa da Grişa'nın bir tabancası olduğundan ya da artık bir tabancanın ne olduğunu bildiğinden ve onu vereniki hamuru açarcasına kolay kullanabildiğinden kimseye bahsetmedi.

"Sana Yiçka'nın sihrini anlatacağım Saşa. Ölüm, Yiçka'yı unutmuş ve ondan bihaber."

"Bu mümkün değil elbette. Her şey ölür. İnekler, koyunlar. Marya'nın avladığı geyikler."

"Peki *bir insanın* öldüğünü hatırlıyor musun hiç?"

Aleksandra uzun bir süre sessiz kaldı. Gökyüzü maviye döndü ve derinliğini yitirdi. "Sanırım, kalbimin derinliklerinde bir yerlerde. Kalbimin en uzak, en ufak odasına kilitlenmiş bir yerinde. O kilidin ardında zemini toprak ve her zaman kışı yaşayan bir yer var. Orada birinin öldüğünü ve kimsenin onlara yardım etmediğini hatırlar gibiyim. Sonra öyle acı acı ağlıyorum ki gözyaşlarım korkunç çiçekler meydana getiriyor."

Grigori Yefimoviç uzun, kaba saba kollarını gençliğinden beri gizli gizli sevdiği Aleksandra Fedorovna'ya doladı. Aleksandra da bunu biliyordu elbette; bu yüzden birbirlerine çok dokunaklı bir şefkat gösteriyorlardı.

"Boş ver Saşa," dedi Grişa. "Repertuvarımdaki bir numara işte. Ağlama."

***

Cumaları Marya Morevna buğday biçmek için tarlalara gider. Yiçka'da buğday her zaman biçilmek için iç çeker. Marya, altı aylık hamileyken bile kaytarmaz; Yiçka'daki bütün ellerle, tüm o yağla, tüm o deriyle sapı iyice yıpranmış kısa bir tırpanla çalışmaya başlar. Güneş, ağaçların tepelerini parlatır ve Marya'nın siyah saçları maviye çalar. Tırpanını kaldırıp tekrar indirir ve bıçak altın sarısı saplara yeniden çarpar; o tek keçi, silip süpürdüğü için kimseden azar işitmeyeceği bir parça yabani soğanı keşfettiğinde kendinden geçerek meler. Tırpan tekrar aşağı yukarı vınlar ve o sırada da güzel, küçük Anastasya Nikolayevna

örgüsüne bir ilmek atar. Alaca kır Volçiya kasten bir nalını düşürür ki Marya sonradan onunla ilgilensin; çünkü Volçiya o tür bir hayvandır. Tahıl tahıl üstüne yığılır ve tepecikler oluşturadururken Yiçka'nın sahip olduğunu bilmediği altı fare, pembe dilleriyle birbirlerinin kulaklarını temizler. Marya bıçağını yavaşça bir yukarı bir aşağı savurur ve Yiçka'nın kadınları, sebebini bilmedikleri hâlde, tam da toprakları hepsini bağışlayan, düzgünce parsellenmiş tarlalar ile Nadya Konstantinovna'nın kırmızı turplarının birleştiği yere giderler, karnı bir yay gibi tamamen gerilmiş, hamile bir kadını neden izlemeye geldiklerini anlamadan Marya'yı seyrederler, Marya'nın tırpanı bir kılıç gibi kalkar, tekrar tekrar biçer; tertemiz teri saçlarını ıslatırken güneş de her bir dizesi beş kelimeden oluşan ve son sözcüğü *ölüm* olan dört dizelik kısa bir şarkı tutturur.

***

Günlerden perşembe ve Marya'nın karnı Volçiya'yı karaçam ormanına sürmesine elvermeyecek kadar fazla büyük. Bu yüzden yürüyor, uzun, kırmızı yün elbisesini de peşinden sürüyor. Siyah saçları neredeyse elbisesi kadar uzun, tüfeği ise bir kayışla sırtına bağlanmış vaziyette. Yapraklar tam da düşmeleri gereken ama düşmedikleri bir anda kala-kalmışlar. Ağaç kabuğu parçacıklarına benzeyen minik kuşlar sarmallar çizerek ardından uçuyorlar. Ormanın kokusu yanaklarıyla oynaşıyor, parlatıyor ve öpüyor. Marya sağ eliyle karnını tutuyor– tüm dağlarıyla birlikte Mars'ın bile kendisi kadar büyük olamayacağından emin.

"Eğer seninle konuşabilseydim kızım, seni gözlerimizin en kara olduğu saatte, tek keçimizin karnının soğanla tıka basa dolu olduğu bir günde ve ayın tıpkı bir yumurta gibi göründüğü bir gecede yaptığımızı söylerdim. Derdim ki, büyüyünce kim olacaksın? Derdim ki, sana ne isim vereceğiz?"

Yedi huş ağacının ardında bir şey hışırdar. O şeyin ayaklarının dibindeki yapraklar çıtırdar, kıvılcımlar saçar ve duman yükselir. Portakal renkli bir ışıltı, huş ağacı gövdelerinde yanıp söner. Marya koşabilecek vaziyette değildir, cidden, ama yine de bir ev gibi kımıldamadan durabilir. Kızı içinde kımıldar; minik elleri ve minik ayaklarıyla annesini, dünyasının yumurta kabuğunu ittirir. *Onu istiyorum anneciğim*, der eli. *O güzel kuşu*, der ayağı. Yaprakların arasında bir adım ileri atar Marya,

sonra bir adım daha. İşte orada, parlıyor: alev alev yanmakta olan kırmızı bir elbise gibi ormanın zeminini beraberinde sürükleyen ve gelmiş geçmiş tüm tavus kuşlarını kıskandıran upuzun bir kuş kuyruğu.

Marya Morevna tüfeğini kaldırır. Tüfeğini seviyordur. Biri onu hediye etmiştir; ama kimin, ne zaman ettiğini hatırlayamaz. Tüfek ellerinde sıcacıktır. Kuş kanatlarını çırparak, gökyüzüne kıvılcımlar ve dumanlar saçarak yükselir. Kuş yanmaya başlar; öyle beyaz ve altın sarısı bir ışıkla yanar ki Marya'nın gözlerinin önünde noktacıklar dans etmeye başlar. İçindeki kızı minik kollarını alabildiğince uzatır. *Anneciğim*, der kolları, *ışık!* Ateş ettiğinde karnındaki çocuk, sanki tam ama tam o an doğmak istiyormuşçasına baş aşağı kayıverir.

Yiçka'daki hiç kimse Marya Morevna kadar iyi nişan alamaz. Kurşun, uzun bir yolculuktan dönen babasının kollarına atılan bir çocuk gibi ateş kuşuna çarpar. Kuş geriye, gövdeleriyle ona tuzak kuran huş ağaçlarına doğru tökezler; gözlerini gökyüzüne çevirir. Marya sıkıca karnını tutar, ama ateş kuşunun gözlerinden neft yağı gibi gözyaşları süzülmektedir, ağzında kan tadında bir şarkı vardır ve sesi Marya'yı yaralar, çeker, bir *gusli*nin telleri gibi kaburgasının bam teline dokunur. Kanatlarının ucu, gaz ışığı gibi mavi mavi parlar. *Allee, allai!* diye ulur kuş; Marya bu seste bir tür çağrı görür; bir tür ibadete çağrıdır sanki. *Allee, allai!*

Anneciğim, ışık! Marya, ateş kuşunun alevlerinin oluşturduğu çembere adım atar. Kuş onu yakmaz, hatta yaralanmamıştır da... Saşa'nın tabancası Grişa'yı ne kadar yaralamışsa, ateş kuşu da o kadar yaralanmıştır. Kuşun kan kırmızısı gözleri ardına kadar açılıp fırıl fırıl döner; kanatlarını Marya'nın etrafına sararak onu içine çeker, gözyaşları başına balmumu damlatır. Ama Marya onu ne kadar öldürdüyse kuş da onu o kadar yakar. Birlikte, birbirlerinin kollarında ormanın zeminine düşerler– *Allee, allai!*

"Ne demek bu?" diye fısıldar Marya, ateş kuşunu kucağına almıştır. Kuş yanmış ekmek, tereyağı ve dünyanın merkezine doğru kaynayarak dökülen şeker gibi kokmaktadır.

"Seni bağışlıyorum demek," diye öter ona. "Beni öldürdüğün son sefer için. Ve bu sefer için. Sonsuza, sonsuza kadar, ölene dek."

Marya Morevna'nın karnındaki kızı suspus olur ve ateş kuşunun

imkânsız derecede büyük, devasa kalbinin yavaşça atışını dinler. Tıpkı annesininkine, tıpkı kendisininkine benzeyen atışlarını...

Marya Morevna Yiçka'ya eli boş döner, ama sorun değildir. Utanç diğer kasabalara, diğer kadınlara özgü bir histir. Ateş kuşu çorbası olmadan da hâlâ yiyecek çok fazla şey var. Ormandaki kuş hakkında tek kelime etmez ve hiç kimse bir şey sormaz. Geçen pazartesi, Marya Morevna iki kunduzun (ve kuyruklarının) yanı sıra bir tane de dişi kırık, genç bir yaban domuzu avlamıştı. O akşam, yakışıklı kocasının ve (bıyıkları tatlı tatlı terleyen) Nikolay Aleksandroviç'in yardımıyla büyük düğün masalarını, güzün yıldızlar kadar parlak ve sivri kızıl yapraklarının çoktan atlaya zıplaya rüzgârla uçuşmaya başladığı kasabanın ortasına taşır. Suyunda ışıltılı gözleme topaklarının yüzdüğü patates ve mantar yahnisi pişirir. Domuzu büyük bir ateşin üzerinde kızartır. Georgi Konstantinoviç, dün gizlice ve planlayarak tuttuğu balıkları getirir; Grigori Yevseviç yapraklardan da kırmızı bir sepet elma getirir. Vladimir ve Nadya Konstantinovna uzun zaman önce yok olmuş güllerinin kokusunu belli belirsiz taşıyan bir ton balla katkıda bulunur. Nikolay kendi damıtıcısından yağmur suyu kadar duru votka getirir. Çocuklar yaprakları birbirlerine fırlatarak masanın etrafında koştururlar; kahkahaları bir duman gibi gökyüzüne yükselir. Küçük Anastasya ve Aleksey, Georgi'nin *guslisi* eşliğinde birlikte dans ederler ve Josef masanın altından hepsini vahşice çimdikler.

Tüm Yiçka ahalisi büyük masanın etrafında kadehlerini kaldırır.

"Nazdrovya!" diye haykırır Georgi ve Aleksandır, Grigori ve Sergey, Yosef ve Leon, Koşey Besmertni, Aleksandra'nın dört güzel kızı ve erkek kardeşleri, Grişa ve Saşa, Nikolay ve Vladimir. Batan güneş kadehlerinde ışıldar.

"Yaşama," derler ve kadehlerini tokuştururlar gülerek, kurtlar ormanın derinliklerinde uluyup kendilerini hiçbir zaman göstermezken.

Ve Marya da haykırır. Çocuğu ava gitmesini, masayı taşımasını, onsuz içmesini protesto ederken koca karnını tutar. Çocuk içini dağlar; sonunda doğmak için hazırdır, tam da o anda, tam da o dakikada. Marya Morevna dizlerinin üzerine düşer; yanmışçasına simsiyah saçları etrafına yayılır.

27

Hatırlayışın Sesi

Bir çocuk ilk nefesini kulaklarından, ikincisini gözlerinden ve üçüncüsünü de ağzından alır derler Yiçka'da. Bu yüzden bazen bir bebeğin ağlaması bir dakika alır. İlk nefes anne için, ikinci nefes Tanrı için ve üçüncü nefes de baba için. Ağızdan alınan nefes en büyük keyfi verir ve önceden başka türlü nasıl nefes aldığımızı hemen unuturuz. Yiçka'da bir çocuk ağladığında, annesi onu yerden alır, yukarı kaldırır bir kahkaha atar ve der ki, *Benim minik ayıma da bak, yine gözlerinden nefes alıyor!* Çocuk hemen ağlamayı bırakır çünkü kendisine minik ayı denmesi hoşuna gider.

Marya ve Koşey'in kızı ilk nefesini diğer tüm çocuklar gibi kulaklarından alır. Nefes ufacık, köpeklerin bile duyamayacağı kadar tiz bir tısıltı çıkarır.

Sonra kız büyür.

Öyle hızlı büyür ki etajerler bile başlarını iki kez çevirir. Marya Morevna çocuğuna meme verir. Bebek, emzirilen tüm diğer çocuklar gibi mükemmel bir şekilde emer ve tek bir büyük yudumla gençliğinin tüm sütünü midesine çekip on yedi yaşına gelmiş genç bir kız olarak ayağa kalkar. Çıplak. Annesinin kanı hâlâ siyah saçlarında yapış yapış...

Koşey Besmertni, Marya'ya öyle hüzünlü gülümser ki, Marya sanki oraya bir kurşun isabet etmiş gibi elini kalbinin üzerine koyar.

"Ama burada mutluydun," der Koşey yavaşça. "Burada benimle mutluydun, değil mi?"

"Kostya, neden bu kadar üzgünsün?" der Marya. Bir kızın bu kadar hızlı büyümesi garip ve birazcık da trajik olduğu için kafası karışıktır, ama üzgün değildir. Çünkü bu, bir ateş kuşundan daha garip değildir. "Yardım et de kızımıza bir isim koyalım!"

Koşey çocuğuna uzun uzun bakar. Kız, gözlerinden ikinci nefesini alır. Bu hiç ses çıkarmaz. "Çoktan bir ismi var volçitsa, aşkım, benim korkunç kurdum. O, benim ölümüm. Ve ben onu sefilce seviyorum, bir babanın yapmak zorunda olduğu gibi."

Ölüm, hiçbir zaman konuşmayı öğrenmeyecek, hiçbir zaman konuşma ihtiyacı duymayacak olan kızları, beyaz ve gümüşi bir sıvıyla yol yol boyanmış kanlı kollarını uzatır.

"Sonunda her zaman ölürüm," diye fısıldar Koşey; artık korkuyordur, elleri titrer. "Bu her zaman böyledir. Asla kolay olmaz."

Duvardaki demir anahtarlarda terliyormuşçasına, boncuk boncuk kan birikir. Marya kızının bir yansıması gibi ellerini uzatır, ama kimi yakalamak istediğini bilmez. Sadece birini yakalamak istemektedir, herhangi birini; demir atacak, bağlanacak, onu yüzüstü bırakmayacak birini.

Ama Ölümsüz Koşey kızının kollarına doğru adım atar ve bir an için onu yavaşça, nazikçe, gururla kucaklar. Onu alnından öpmeden önce ıslak saçlarını tüm babalar gibi eliyle kusursuzca düzeltir. Kız ağzını açar ve üçüncü nefesini alır; eksiksiz, bir ciğer dolusu, ağzından. Annesinin rahminin son su damlaları dudaklarından dökülür. Üçüncü nefesinin zoruyla Koşey'in gözkapakları aşağıya çekilir, aşağıya, aşağıya, aşağıya, ta ki gözkapakları sarkana ve yere düşüp parşömen tomarları gibi açılana dek. Ve bir toplu iğne ucundan daha geniş olmayan gümüşi bir zaman dilimi içinde kardeşine dönüşür; Ölüm Çarı'na. Marya'yı son bir kez görmek için gözkapaklarını koluyla kaldırır, sonra gözlerini kızının omuzlarından yukarısına diker; kirpiklerinin ardında yalnızca ışık vardır. Koşey'in içinden taşan sonsuz, su gibi gümüşi bir ışık. Birdenbire ikisi de yok olur ve odada bir kuş belirir. Marya'nın ateş kuşuna hem benzeyen hem de benzemeyen bir kuş, Marya'nın karnı sanki kız doğurmamış gibi dümdüz ve serttir, Marya yatakta değil de Yiçka'daki evinin bir köşesinde, karanlıkta, ayakta durmaktadır, bir insan yüzüyle bakan kuş dışındaki her şeyse gri ve soğuktur.

"Otur Marya Morevna," der kuş; sesi Georgi'nin *guslisi* gibidir. "Başına gelen her şeyi sana anlatacağım. Hadi ama, dizlerini nasıl büktüğünü hatırla."

Marya altında bir sandalye olup olmadığını bilmeden oturur. Ama elbette bir tane vardır; burası Yiçka'dır, o burada asla yere düşmez. Tüy-

leri çivit mavisi, fuşya ve altın sarısının dokuz tonunda olan, buz tutmuş karanlık evin içinde ve bitkin bedeninin yanında aşırı parlak kalan kuşa bakarken Marya'nın yüzü zayıflayıp çöker.

"Nerede olduğunu biliyor musun Maşenka?" Kuş başını yana yatırır; zarif, güzel yüzü merhametlidir, keder dolu gözleri bir ikonanınkilere benzemektedir.

Marya Morevna sersem sepelek pencereden dışarı bakar. Otların uçları hafifçe donmuştur.

"Koşey'in sana yumurtasını ne zaman verdiğini hatırlıyor musun? Hatırlıyor musun nasıl da siyah, nasıl da gümüşiydi?"

Marya Morevna başını ellerinin arasına alır. Saçları ışıltısını kaybeder. Gözyaşları belli belirsiz donup minik kırıklar hâlinde yere düşer.

Kuşlar Çarı, göğsündeki bakırımsı yeşil tüyleri silkeler. Kanatlarının altındaki insan kolları ona uzanır; parmakları narin, kusursuz ve tüy gibi yumuşacıktır. Marya'nın yanaklarını tutup öper; onun ağzı kan rengindedir, Marya'nınkilerse kül... Marya'nın nazik gözyaşları Çar'ın öpüşüyle şiddetli hıçkırıklara dönüşür, tüm bedeni gözyaşlarıyla sarsılır, kemikleri karanlığı daha fazla içine almak için ötelere uzanır. Dudakları, takırdayan dişlerini ortaya çıkarır ve acı çektikleri hâlde Çar yine de onu öper. Ta ki Marya çığlık atana dek...

"Hatırlıyorum, hatırlıyorum," diye ağlar Marya. Alkonost kusursuz kollarıyla onu sarar ve turkuvaz-altın sarısı kanatları ikisini de örter. Marya karanlıkta, Çar'ın yanardöner kucaklayışında kaybolur.

"O yumurtayı ben yumurtladım, Maşa, zavallı çocuğum. Her yumurta yumurtlanmak zorundadır, yoksa yaşayamazlar. Koşey'in yumurtasını çok uzun zaman önce yumurtladım, çok uzaklarda, gökyüzünde yükseklerde. İçinde ne olduğunu gördüğümüzde onu bir daha asla açmayacağımıza dair birbirimize yemin ettik. Ama kardeşler sözleri bozmak içindir. İçinde ne olduğunu biliyor musun?"

"Ölümü."

Alkonost, insan eliyle Marya'nın saçlarını okşar. "Şey, evet, orası kesin. Ama bir yumurtada hem bir horozun hem de bir tavuğun izleri bulunur. Tıpkı bir çocukta, hem annesinin etkileyici burnunun, hem de babasının çekik gözlerinin bulunması gibi; bütün hayatını bir insanı izleyip hem annesinden aldığı, hem de babasından kopyalanmış

özelliklerini gözlemleyerek geçirebilmek gibi. İşte bizim yumurtamız da onun ölümünü aldı; güzel, sıkıştırılmış, kusursuz ve korkunç bir ölüm. Benden de Yiçka'yı aldı. Bunca zaman yumurtamın içinde yaşadın Marya, benim dünyamın içinde. Ah, biliyorum! Bana nasıl inanabilirsin ki? O kadar çok insan, o kadar çok mevsim, şu orman ve huş ağaçlarının arasında bir an için yanıp sönen ateş kuşu! Başta ben bile anlamadım. Ben bir kehanet kuşuyum, ama gördüğüm hiçbir gelecek, içinde bir mücevher gibi asılı duran Yiçka'yı barındırmıyor. Kehanetlerin sorunu canlı olmalarında yatar. Küçük bir ayı gibi. Öfkelenebilir, hayal kırıklığına uğrayabilir, acıkabilir. Dövebilir, ısırabilir ve pençe atabilir; sevimli veya kötü niyetli olabilir. Kimse hakkında bir kehanette bulunamaz. Kehanetin sadece peşinden gidebilirsin. Bu yüzden belki de benim küçük ayım bana numara yapıyor, olamaz mı? Kardeşim özel takıntılarının, yani savaşın ve kızların peşine düşmek için beni bırakıp gittiğinde bu yumurtaya uzun bir süre boyunca dalıp gittim. Ona dalıp gittim ve Koşey'le birlikte yaptığımız şeyi anlamaya çalıştım. Aydınlanmanın nasıl geldiğini bilir misin Maşa? Ölüm gibi. Kaçınılmaz olduğunu başından beri bilmene rağmen gelişi çok ani olur. Bir aydınlanma her zaman için bir şeylerin sonudur. Kederlendirebilir bile."

Kuşlar Çarı, Marya'yı alnından öper ve bir anne gibi tepesinde gıdaklar. "Ona seni alıp götürmesini söylemiştin, hatırlıyor musun?"

Leningrad, kalbinin derinliklerinde, neredeyse kaybolmuş, tek bir noktada açılır; gittikçe büyür, soğur ve beyaza çalar. Derken Marya'nın içinde zar zor hatırladığı bir açlık belirir; onu bir kurt gibi kemiren ve tatmin olmayacak bir açlık. Alkonost'un karşısında bükülen demir gibi, şiddetle inler. Alkonost'un kalbinin sıcaklığı bir yıldız gibi Marya'nın kollarında ışır.

"Evet, bu hatırlayışın sesi," diye içini çeker Alkonost ve menekşe rengi tüyleri parlar. "Koşey seni bana getirdi. Ölüme öyle yakındın ki hayaletler etrafına toplanmıştı. Gümüşi gözyaşları döküp içten gülümseyişlerle seni bekliyorlardı. Biliyor musun, siz insanları kim yarattıysa kumaşınızı ironiden dokumuş. Bazen, açlıktan ölmek üzere olan bir insana yiyecek vermek ona açlığın yaptığından daha fazla zarar verir ve onu ölüme iter. Kardeşim sana evlerini yeniden göstermek, seni lezzetli şeylerle beslemek ve kül rengi ağzına üzerinde yakut gibi parlayan hav-

yar sürülmüş kalın bir dilim ekmek koymak istedi. Seni buharı tüten suya sokmak, saçlarını taramak ve seni iyileştirmek istedi. Ama yapamadı. Çok uzaklara gitmiştin. Bu yüzden o ve ben, seni aramıza aldık ve ben seni besledim; seni bir civciv gibi besledim. Bulutları, yıldızların ışığını, mehtabın kabuğunu çiğnedim ve onları gerisingeri sana kustum. Yani dünyanın gençliğinden beri bildiğimiz en besleyici yiyeceği, sana zarar veremez, asla. Ve gözlerini açtın. Ben de aptallığın daniskasını yaparak, sanki bir civcivmişsin gibi sana sokuldum ve kulağına civcivlerin duymayı sevdiği saçma sapan şeyler fısıldadım: *Allee, allai!* Bilmem gerekirdi, ama kehanetin küçük ayısı o gün hınzırdı. Konuştum ve konuşmam kalbindeki her şeyi silip süpürdü; tekleyen bir kayıt gibi gözden kayboldun ve durduğun yerde bir yumurta belirdi. Hayaletler ardından ağıtlar yaktı; kardeşim de öyle. Peşinden gitmek için yumurtayı tırnaklarıyla açtı ve aniden yapayalnız, hepiniz beni terk etmiş bir vaziyette yuvamda kalakaldım. Ve anladım; sanki bir aydınlanma yaşamış gibi, ölümmüş gibi. Yumurtadaki köy, Yiçka, çok karmaşık bir yer; bir ölümü kendi sahibinden saklamaya yarayan ve aynı zamanda onu ölüme yönlendiren bir yer. Kusursuz bir âlem, dünya bu hikâyenin çevresinde kaç farklı şekilde dönerse dönsün Alkonost ve Koşey'in kıymetli taşlarla süslenmiş yumurtasının dışında var olamayacak bir âlem (dünyanın bu hikâyeyi tekrar tekrar prova ettiğini, farklı bir hâle getirmeye çalıştığını, bir yumurta gibi kusursuzlaştırmayı denediğini biliyorsun elbette). Kederin ve açlığın neye benzediğini unuttuğunda ardında kalan dünya. Asla gerçekleşemeyecek, kehanet gibi bir dünya."

Kuşlar Çarı, Marya'nın gözyaşlarını sildi, ama yerlerini yenileri aldı ve Çar'ın tüyleri tuzdan karardı.

"Onun ölümü Yiçka'nın derinliklerinde saklıydı Maşenka, sen de ona giden yoldun. Yaşamın her zaman ölüme giden yol olması gibi... O burada senin olabilirdi, bir bütün olabilirdi, hem Koşey hem İvan, hem iblis hem insan, hem güçlü hem zayıf, hem siyah hem altın sarısı. Sen de kuşları hiç görmemiş olsaydın olabileceğin o kız olabilirdin. Şayet fuların hiç çalınmamış olsaydı. Eğer ölmek istemiyorsa, tüm yapması gereken sana bir daha dokunmamaktı, senden gerçek hayatta asla sahip olamayacağı çocuğu yapmamaktı. Çünkü o Yaşam Çarı ve ölüm her zaman bir çocuk gibi görünür; bir hayvan bedeninin nihai ve yegâne

amacı. Ama elbette her zaman nasıl bitiyorsa öyle bitti. Hayat böyledir işte. Kim kusursuz bir dünyada sevgilisiyle sonsuza kadar mutlu olmayı istemez ki? Ah Marya Morevna! Bizi kiliselerinin tavanında resmettiklerinde cemaatin bana ne ad verdiğini biliyor musun, bana ve kızım Gamayun'a? Bize baş melek diyorlar ve cennette yaşadığımızı söylüyorlar; hiçbir keder ya da anı sarmaşığının büyümediği yerde. Seni gönderdiğim yer orası işte, cennet değil– *Hah!* O yer hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bir kilise tavanına benzeyen bir yer olması dışında."

"Beni neden tekrar dışarı çıkarıp hâlâ ölümsüz olduğu Buyan'a götürmedi?"

Alkonost içini çekti ve bu hareketi Marya'nın saç tellerini bir kış rüzgârı gibi kımıldattı. "Buyan yok oldu Marya. Bilmiyor muydun? Savaş sona erdi."

"Demir anahtarlar bu yüzden mi kanıyor?" diye fısıldadı Marya, yüzünü Alkonost'un tüyleri arasına saklayarak. Keşke orada, kanatlarının arasında kalabilse ve her şeyi tekrar unutabilseydi. Tekrar ve tekrar.

"Hayır çocuğum. Onlar senin kendi evinin anahtarları. İvan o evde yalnız ve ölüm döşeğinde olduğu için kanıyorlar."

28

Harabelerin İçinde Bir Ekin Kargası Gördüm

Marya Morevna bir makara gibi fırıl fırıl döndü; çok uzun zaman önce, bir domovoy ona kuzinenin ardındaki dünyayı gösterdiği zaman olduğu gibi, devasa bir el onu başının tepesinden yere doğru bastırıyormuş ve kaburgaları sıkıştırılıyormuş hissine kapıldı. Küçüldüğünü, çöktüğünü, Yiçka'nın tüm altın sarısı ışığının bir *luchina* –mum yokken kullanılan, çam iğnesinin ucunda yanan bir kömür– gibi içinden çıktığını hissetti. Ağaç dallarından da ince bacakları yeniden içine çekildi, güçsüz ve hafif kolları aşağı sarktı; dili suya öylesine hasret kalmıştı ki, ağzının içinde kaskatıydı. Ve bir daha asla büyük, asla tok olamayacağından, asla ısınamayacağından korktu. Karanlığın orta yerinde öylece kalakaldı; ufak, çelimsiz, pejmürde. Karanlığı yırtmak için omuz attı ve Koşey'in ölümünü doğururken yaptığı gibi ıkındı, ıkındı, ıkındı.

Anne, ışık!

Karanlık esnedi ve Marya Morevna eski kuzinenin arkasından mutfağına ayak bastı. Kar, tuğlaların arasından içeri giriyordu– bir bomba çatının yarısını yok etmişti ve kar taneleri paramparça olmuş kirişlerden aşağıya düşüyordu. Güllü fayanslar, kırık tabak çanaklar gibi çatlamış ve tuzla buz olmuş bir hâlde yerde duruyordu. Buz, demir tavaları mavi mavi örtmüştü; borular patlamış ve her şeyi sırılsıklam etmişti– dolapları, masayı, önceden Sofiya'nın oturduğu sandalyeyi. Sofiya'nın hatırası içinde çatlayarak açılınca neredeyse dizlerinin bağı çözülüyordu. Buna rağmen masa, sanki biri yemek yiyecekmiş gibi kurulu hâldeydi. Kar, tüm kâseleri çorba gibi doldurmuştu.

"İvan?" diye seslendi Marya usulca. Sesini yıllardır kullanmıyormuş gibi hissediyordu. İnsan bir yumurtanın içinde ne kadar zaman geçirdiğini nasıl ölçebilirdi ki? "İvanuşka?"

Rüzgâr cevap olarak odadan odaya zalimce esti. Ev sessizlikle döşenmişti. Onu, artık karısının olmadığı odalarda dolaşan bir iskeleti bulmaktan korkarak merdivenlerden sessizce yukarı çıktı. "Ah İvanuşka, neredesin?"

Üst katın tavanı yerindeydi, ama yatakları gümüşi ve buzdan bir kürkle kaplıydı. Issız tepecikler ve dağlar oluşturan çarşaflar mahvolmuş hâldeydi. Buz tutmuş tozlar, yatağın baş ucundaki topuzları benek benek yapmıştı. Sonunda Marya, "Zvanok?" diye fısıldadı.

Domovoya, Marya Morevna'nın pantolonunu çekiştirdi. Marya aşağıya baktı; siyah saçları meraklı bir gölge gibi omuzlarından aşağı dökülüdü. Arkadaşı orada duruyordu, hemen hemen kambur olmuştu, altın sarısı güzel saçları karman çorman ve griydi, bıyığı dökülmüştü, kıyafetleri lime limeydi. Ayakkabıları yoktu, ayak parmakları soğuktan şişmiş ve yara olmuştu. Zvanok'un elmacık kemikleri yüzünde bıçak gibi çıkıntı yapıyor, perişan ve vahşi gözleri sarı bir ışıkla alev alev yanıyordu.

"Orada," diye hırıldadı Zvanok, sesi uzun süre konuşmamaktan cızırtılı ve çirkin çıkmıştı. Marya kendi sesinin de kulağa böyle geldiğini anladı. Domovoya donmuş yatağı işaret etti ve Marya tepeciklerin nasıl da bir insan şekli meydana getirdiklerini fark etti.

"Zvanok ne oldu sana?"

"Ev hasta, bu yüzden ben de hastayım. Bütün evler hasta. Herkes ölüyor. Kış asla sona ermeyecek."

Marya gözlerini kapadı. "Hangi yıldayız? Ne zamandır yokum?"

"Bin dokuz yüz kırk iki. Şubat ayı. Eğer hâlâ öyle şeyler varsa, şu an Paskalya Perhizi'nin sonu olmalı. Ama elbette yok, her ne kadar bu yıl çok sıkı oruç tutmuş olsak da. Öyle sıkı ki, bizi sofu sanmış olabilirler. Komik bence. Öyle değil mi? Geçen hafta bir adam Glinka Salonu'nda[4] bir konser verdi. Kar, çökmüş çatıdan içeri yağarak konser boyunca obuacının başında birikti. Hava saldırısı sirenleri de çalıyordu. Hepimiz çatılardan dinledik. Kediler gibi. Yok, kediler gibi değil. Leningrad'da hiç kedi kalmadı. İvan, *Keşke kemanın müziğini yiyebilseydik*, dedi. Elini öptüm. Benden memnun olduğunu söyledi, sonra da sürünerek o yatağın içine girdi. Ölü mü değil mi bilmiyorum, ama ben yakında öleceğim, sanırım. Yoldaş Çaynik kurtuldu mu acaba? Yaşlı Başkan Venik?

4 St. Petersburg'da, Nevski Meydanı'nda oda müziği ve vokal müzik yapılan küçük bir salon – ç.n.

Hâlâ tombul olduklarını düşünmek istiyorum. Tombul olmanın nasıl bir şey olduğunu hatırlıyorum. Harikaydı. Onları birer bilye gibi koridorda yuvarlayabilirdin. Keşke o günleri yiyebilseydim, ama hatırlamak da yemek yemek gibidir, sence de öyle değil mi? Isınmak için geçmişi yiyip bitir. Umarım senin geldiğin yer sıcaktır."

Marya Morevna, Zerzinskaya Caddesi'ndeki, Gorokovaya Caddesi'ndeki evin buz tutmuş zeminine uzandı. Zvanok emekleyerek Marya'nın omuzuyla boynu arasındaki kuytuya, kulağının dibine, kanın hemen tenine dağıldığı yere, tüm vücudunuz üşüse bile sıcak kalan yere sokuldu. Marya'yı orasından öptü ve yüzünün tamamını kucaklamak için kollarını kocaman açtı.

"Nerelerdeydin?" diye fısıldadı domovoya. "Nereye gittin?"

Ve sonra kolları açık bir şekilde buhar olup gözden kayboldu.

Marya ayağa kalktı; aklı, genç, tok ve güçlü Yiçkalı bedeninin yanıt vermesini bekliyordu. Ama cevap veren Leningradlı bedeni oldu; gıcırtılı, pörsümüş, kırılgan. Donmuş örtülerin altında yatanı görmekten, battaniyeleri çekip her şey için, en nihayetinde her iki kocası için de çok geç kaldığını keşfetmekten çekinerek yatağa doğru topalladı.

"İvanuşka, yaşıyor musun? Uyuyor musun?"

Çarşafların altından çıkan bir inilti, gittikçe zayıflayarak hırıltılı bir nefese dönüştü. Sonra da öksürüğe. "Beni rahat bırak Zvanok. Yapma, bugün olmaz. Oymuş gibi davranma."

"Benim ben, İvanuşka, benim. Çık da bak."

Yataktan, tırnaklarının çevresi kararmış, parmaklarının koca eklem yerleri büzülerek pençeye dönüşmüş, don kadar kül renginde bir el çıktı. Bunlar İvan'ın elleri olamazdı; bu her zaman sıcak, her zaman kocaman olan İvan olamazdı. Çukura kaçmış ve yaşlanmış gözleri dikkatle Marya'yı süzdü; domovoyadaki aynı perişan bakışa ve vahşi aleve sahiptiler. Öyle sıska, öyle sıskaydı ki nasıl olup da hâlâ yaşayabildiğini aklı almıyordu. Ama nedense, Marya Morevna onu ilk kez çıplak gördüğünü hissetti; teninin altından kemiklerinin mahremiyeti, çaresizliği görünüyordu. Hâlâ güzeldi. Kendini ona çok uzaklardan, bir teleskoptan ya da bir kuyunun dibinden bakıyormuş gibi hissetti. *Sıçra*, diye düşündü. *Sıçra ve tekrar İvan ol.*

"Ah," diye kulak tırmalayıcı bir sesle inledi İvan, "ah."

"Üzgün olduğumu söylemem gerekip gerekmediğini bilmiyorum," dedi Marya, elini büyük bir dikkatle onun başına, keçe gibi olmuş saçlarına koyarak. "Fazla hafif kalıyor gibi."

"Ama ben söyleyeceğim," diye fısıldadı İvan. "Sana çok sert davrandım. Beni bir suçluya çevirmedin. Öyle bir şey dememeliydim. Aslında sahte evlilik sertifikamızı düzenlediğimde adını benimkinin yanına yazdığım için o kadar mutluydum ki. Ellerimde 'bizim', yalnız ikimizin arasında olan bir şeyin kanıtını, yalan söylerken bile doğruyu söyleyen o sahte belgeyi tutuyor olmaktan o kadar mutluydum ki. Üzgünüm Maşa. Söylediklerimin hiçbirini söylememem gerekiyordu."

"Sus İvanuşka. Önemli değil." Değildi. Kendisi de her iki evliliği sırasında korkunç şeyler söylemişti. Hiçbir zaman kendi payına düşen iğneleyici sözleri ona çok görmemişti. Marya onu kaldırıp kollarının arasına aldı– çok ama çok hafifti. Marya'nın kasları erimiş ve dayak yemiş gibi olsa da hâlâ Yiçka'yı, hâlâ güçlü oldukları zamanları hatırlıyorlardı. Kül rengi sevgilisini kül rengi kollarıyla sarıp sarmaladı. Kar dışarıda sessizce yağıyordu, hiç kimse caddelerde konuşmuyor ya da gitar çalmıyordu ve hiç kimse herhangi bir penceredeki herhangi bir kızı aradığı için kapıya gelmiyordu. Leningrad bomboştu, eski bir yatak gibi bomboş.

"Maşa, biliyor musun, seni bulmak için çok uğraştım!" İvan öksürdü ve Marya hafifçe onun ağzını sildi, ama eli yalnızca oradaki pembe yaraları açtı.

"Konuşma aşkım. Konuşmak yorulduğuna değmez." *Ve ne kadar sadık olduğunu duymaya katlanamam. Bana bunları anlatma.*

İvan kulak tırmalayıcı bir sesle konuştu; gırtlağından kavanoza atılan taşlar gibi tıkırtılar geliyordu. "Konuşmak yapabildiğim tek şey! Birinin uzun bir yolculuktan yeni dönmüş karısıyla yapması gerektiği gibi seni kollarıma alamam, öpemem ya da seninle sevişemem. Seni bağışladığımı anlamanı sağlayamam; bir annenin iki oğlunu da sevebilmesi gibi hem beni hem de onu sevdiğini anladığımı anlatamam. Ve kimse sevmesi gerektiğinden daha fazlasını sevdiği için yargılanmamalı, benim işlediğim suç olan yeterince sevmeme durumu hariç. Ne de olsa önce ben seni onun elinden almıştım, bu yüzden onun da seni benim elimden almasını çok göremem–" Marya Morevna onu ya da kendisini

veya her ikisini birden temize çıkarmak için itiraz etmeye çalıştı. Ama İvan ona ferî kaçmış gözlerle baktı ve onu susturmak için elini kaldırmaya çalıştı. "Ah, sözümü kesme Maşa! Bir kere durursam bir daha asla başlayamam. Sana sahip olmadığımı ve onun da sana sahip olmadığını biliyorum. Uzun bir süre böyle zannetmiştim ama beni sen seçmiştin, sonra da onu seçtin ve seçmek zordur, bir seçim asla hikâyenin sonu değildir. Gamayun bana bütün bunların bir hikâye olduğunu söyledi ve ben kesinlikle seni sevmek zorundaydım, yoksa hikâye olması gerektiği gibi gelişmeyecekti. Koşey'in endişelenmesine gerek yok; senin için bir vardım, bir yoktum. Tıpkı kumaştan yapılma o askerler gibi. Ve bunun hakkında düşünecek çok zamanım oldu Marya! Bodrumda, onu alıkoymuş iplerin üstüne uzanıp yatacak kadar çok zamanım oldu ve o iplerin beni alıkoymuş olmasını istedim, çünkü bu beni sır olarak saklamaya yetecek kadar istediğin anlamına gelecekti. Benim seni istediğim ve bir sır olarak sakladığım gibi." İvan kül rengi elini Marya'nın koluna koydu. Eli öylesine kupkuru, öylesine hafifti ki... Marya, bir zamanlar Koşey'in kemiklerini teninin altında hissettiği gibi onun da kemiklerini hissedebiliyordu. "Ama biliyor musun, sen kaybolduktan sonra –bunu yapabildiğini unutmuştum– ve karneleri yeniden, sonra yeniden kesintiye uğratmalarının ardından, *Neden bu kadar uzun süre kaldı ki?* diye düşündüm. Ve bu teselli ediciydi, çünkü benim için kalmış olmalıydın. Cevap verme. Sözlerimi düzeltmeni istemiyorum. Ama seni aradığımı biliyor musun? Şehrin her yerinde, dokuz bölgede üç kez, dokuz prospektte üç kez. Herkese seni sordum. Maklin Prospekt'e gittim, Dekabristler Caddesi'ne gittim, şu sevdiğin evin önceden durduğu yere. Hani üzerinde tüm o resimlerin olduğu. Yanıp kül olmuştu, biliyor muydun?"

"Evet, biliyordum."

"Zvanok gördüğünde ağladı. Ama ben o eve gittim ve enkazın içinde resimlerin parçalarını gördüm: bir kızın saçlarının ve tavuk bacaklarının altın sarısını, bir ateş kuşunun kırmızısını, bir zamanlar Budala İvan'ın paltosu olan şeyin yeşilini. Ve güldüm çünkü Budala İvan benim elbette, tabii ki benim. Yalnızca bir budala, bir kadının ilk aşkıyla boy ölçüşebileceğini, Ölümsüz'le boy ölçüşebileceğini zannedecek kadar saftirik olabilir. Biliyorsun, Çar öldürüldüğünde olduğu gibi. Sanırım

Rusya'nın da iki kocası vardı ve biri zengin, diğeri fakirdi; biri yaşlı, biri gençti. Fakir koca zengin kocayı ve tüm kızlarını kalbinden vurdu. O benden daha cesurdu."

İvan gözlerini kapadı. Alnı ağlayacakmış gibi kırıştı, ama ağlamaya dermanı yoktu. "Dekabristler Caddesi'ndeki eve gittim ve harabelerin içinde bir ekin kargası gördüm, yanıp kül olmuş gibi simsiyahtı. Kargaya baktım, o da bana baktı. Hiç o kadar büyük, o kadar besili bir kuş görmediğimi düşündüm; üzerinde öyle bir parıltı vardı ki sanki kargaların arasındaki bir dük gibiydi. Vurabildiğiniz bütün kuşları yemeden önce bile bana öyle haşin bakanını görmemiştim hiç. Midem dedi ki, *O kuşu avlayacağım*. Ama kalbim dedi ki, *Bu şehirde yeterince besili ve güzel olan çok az şey kaldı*. Ve sen orada, o enkazda, o karın içinde değildin. Eve yürüdüm, ama ben yürürken karga beni takip etti. Sahanlıktan sahanlığa sıçrayarak, akımın olmadığı elektrik tellerinin altından uçarak, haşin bakışlarıyla çatı kiremitlerinden sekip üzerime üzerime geliyordu. Zerzinskaya Caddesi'ne dönüp evimizin kapısına dokunduğumda, karga kanatlarını çırptı ve kiraz ağacının dalından benimle konuştu.

"'Bana ona ait bir şey ver,' diye cıyakladı, 've sana yardım edeyim.'

"Aklıma tek gelen sana çok önceden aldığım kırmızı elbiseydi. Dolapta asılı duruyordu, hâlâ bedeninin şeklini koruyordu. Elbiseyi yüzüme bastırdım, ama kokun gitmişti. Elbiseyi azar azar pencereden dışarı, kargaya ittim ve onu kıvrık gagasıyla aldı.

"'Onu sonsuza kadar unut, benim yardımım budur,' diye gakladı. 'Ama yapamazsan, bırak da elbisesi bende kalsın. O benim ailem. Elbiseye bakıp onu hayal ederim. Bu, güzel şeylerin hayal etmekle ilk kez geri dönüşü olmayacaktır.'"

"İstemiyordum Maşa, ama ona elbiseyi verdim. Kara başını gökyüzüne kaldırdı ve rüzgârda çırpınan kırmızı kuşağı ağzının içinde kaybolana kadar onu mideye indirdi. Sonra da uçup gitti."

İvan, Marya'nın kolunu düşünceli biçimde okşadı. Teni Marya'nın tenini törpüledi; ikisinin de sıkılıp suyu çıkmıştı sanki. Sonunda birbirlerine uygundular. "Yine de seni aradım. Şehrin her yerinde, dokuz bölgede üç kez, dokuz prospektte üç kez. Cesetlere bile seni sordum. Senneya Meydanı'na gittim, o berbat kadının turta sattığını duyduğumuz yere, hatırlıyor musun? O artık yok. Başka insanlar aynı korkunç

pembe turtaları satıyorlar ve yüzleri o kadar toplu ve tok ki– en azından benimkinden daha toplu ve tok. Sana etlerini alıp almadığımı söylemek istemiyorum. Bana sorma. Ama Senneya Meydanı'na gittim ve turta satanları, çizme satanları, ekmek satanları gördüm. Büyük bölümü talaştan yapılma iri bir dilim ekmek için altı yüz ruble istiyorlardı. Bugün muhtemelen bin rubledir. Yine de o talaştan ekmeği istedim. Ağzım zaten çiğniyormuşum gibi açılıp kapanıyordu. Birkaç ay önce, çığırtkanlar Senneya Meydanı'nda bağırıyorlardı ve insanlar ekmekle takas etmek için dizi dizi inci getirdiler. Şimdi herkes hiç kımıldamadan duruyor ve karın omuzlarında birikmesine izin veriyor. Hepsi de çok sessiz. Ekmeği ya alabilirsin ya da alamazsın. Pazarlık edecek güçleri yok.

"Pazarda bir yağmur kuşu gördüm. Talaşla pişirilmiş gibi kahverengiydi. Yağmur kuşuna baktım, o da bana baktı. Hiç bu kadar büyük, o kadar besili bir kuş görmediğimi düşündüm; ak göğsünde öyle bir parıltı vardı ki, yağmur kuşları arasındaki bir baron gibiydi. Yakalayabildiğimiz tüm kuşları yemeden önce bile bana öyle meraklı bakış atanını görmemiştim hiç. Midem dedi ki, *O kuşu avlayacağım*. Ama kalbim dedi ki, *Bu şehirde yeterince meraklı ve ışıldayan çok az şey kaldı*. Ve sen orada, o pazarda, buzun üstünde değildin. Eve yürüdüm, ama ben yürürken yağmur kuşu beni takip etti. Sahanlıktan sahanlığa sıçrayarak, akımın olmadığı elektrik tellerinin altından uçarak, meraklı bakışlarıyla çatıların kiremitlerinden sekip üzerime üzerime geliyordu. Zerzinskaya Caddesi'ne dönüp evimizin kapısına dokunduğumda, yağmur kuşu kanatlarını çırptı ve kiraz ağacının dalından benimle konuştu.

"'Bana ona ait bir şey ver,' diye ciyakladı, 've sana yardım edeyim.'"

"Aklıma tek gelen evvelden çok sevdiğin gümüş saç fırçandı. Şifoniyerinin bir çekmecesinde duruyordu, güzelim siyah saçlarının birkaç teli hâlâ üzerindeydi. Onunla kendi saçımı taradım, böylece buklelerimiz birbirinde teselli bulabilirdi. Fırçayı pencereden dışarı uzattım ve yağmur kuşu onu kısa gagasıyla aldı. Fırçanın ağırlığı yüzünden neredeyse düşecekti."

"'Onu sonsuza kadar unut, benim yardımım budur,' diye ciyakladı. 'Ama yapamazsan, bırak da fırçası bende kalsın. O benim ailem. Fırçaya bakıp onu hayal ederim. Bu, güzel şeylerin hatıralar vasıtasıyla ilk kez geri dönüşü olmayacaktır.'"

"İstemiyordum Maşa. Ama ona fırçayı verdim. Ak başını gökyüzüne kaldırdı ve ağzını kocaman açtı! Oymalı sapı ağzının içinde kaybolana kadar onu iyice mideye indirdi. Sonra da uçup gitti."

İvan, bakışlarını Marya'nın yüzünde dolaştırarak onu hafızasına kaydetti. Karşılığında Marya da onun yüzünü, hem şimdiki hem de eski hâlini hafızasına kazıdı, çünkü Marya orada dürüst olacaktı. "Yine de seni aradım. Şehrin her yerinde, dokuz bölgede üç kez, dokuz prospektte üç kez. Caddelere iri kıyım bedenleri, gri renkleri ve inatçı ifadeleriyle çömelmiş tek tük mühimmata bile seni sordum. Çatısını dev heykellerin taşıdığı Hermitaj Müzesi'ne gittim. Onları hatırlıyor musun? Dirsekleri kurşun delikleriyle dolu şimdi. Yine de çok güçlü ve güzel görünüyorlar, ve orada, karda, yüklerini sırtlamış, eklemlerinin üstü buz tutmuş bir şekilde duruyorlar. Onlara hayranım. Düşündüm ki, *Keşke onlar gibi olabilseydim*.

"Heykellerden birinin ayak başparmağında bir örümcek kuşu gördüm, yanakları, sanki kuş kendini vurmuş gibi kıpkırmızıydı. Örümcek kuşuna baktım, o da bana baktı. Hiç o kadar büyük, o kadar besili bir kuş görmediğimi düşündüm; kara kanadında öyle bir parıltı vardı ki, örümcek kuşlarının prensi gibiydi. Vurabildiğimiz bütün kuşları yemeden önce bile öyle parlak gözlüsünü görmemiştim hiç. Midem dedi ki, *O kuşu avlayacağım*. Ama kalbim dedi ki, *Bu şehirde yeterince parlak olan çok az şey kaldı*. Ve sen orada, heykellerin altında, karanlıkta değildin. Eve yürüdüm, ama ben yürürken örümcek kuşu beni takip etti. Sahanlıktan sahanlığa sıçrayarak, akımın olmadığı elektrik tellerinin altından uçarak, karı parlak gözleriyle kovalayıp üzerime üzerime geliyordu. Zerzinskaya Caddesi'ne dönüp evimizin kapısına dokunduğumda, örümcek kuşu kanatlarını çırptı ve kiraz ağacının dalından benimle konuştu."

"'Bana ona ait bir şey ver,' diye ciyakladı, 've sana yardım edeyim.'"

"Aklıma tek gelen tüfeğindi. Beni bağışla. Bıraktığın yerde duruyordu, yatağının altında. Üzerinde hâlâ parmak izlerin vardı; sık sık ve ustaca tuttuğun kemiği kahverengiye çalmıştı. Seni, daha genç zamanlarını, acıktığın için değil de sırf yapabileceğin için bir şeyleri neşeyle vurduğunu hayal ederdim. Tüfeğini bebekmiş gibi özenle kucakladım."

"'Ondan kalan tek şey bu,' dedim. 'Bu gittiğinde, o da gitmiş olacak.'"

"Örümcek kuşu hiçbir şey demedi."

"Ne yapabilirdim ki? Tüfeği pencereden dışarı uzattım ve örümcek kuşu onu keskin gagasıyla aldı. Tüfeğin büyüklüğünden ötürü neredeyse daldan düşecekti."

"'Onu sonsuza kadar unut, benim yardımım budur,' diye ciyakladı. 'Ama yapamazsan, bırak tüfek bende kalsın. O benim ailem. Ona bakıp yasını tutarım. Bu, güzel şeylerin tutulan yas vasıtasıyla ilk kez geri dönüşü olmayacaktır.'"

"İstemiyordum Maşa. Kuşa verecek başka hiçbir şeyim yoktu. Ama ona tüfeği verdim. Kızıl başını gökyüzüne kaldırdı ve gagasını kocaman açtı! Kabzası ağzının içinde kayboluncaya dek onu mideye indirdi. Sonra da uçup gitti."

"Karanlık evde sensiz, Kseniya Yefremovna'sız, balıklar ve balonlar hakkında gevezelik eden küçük Sofiya'sız oturdum. O gün öyle çok ağladım ki çatlayacağımı sandım. Sonra Zvanok'u yanı başımda oturur, dizimi okşarken buldum. Küçük domovoya, senin hayatının tüm evrelerini bildiğini ve senin kötücül olduğunu söyledi. Ayrıca onu da terk ettiğini, ama muhtemelen geri döneceğini de ekledi. *Kötücül yaratıklar asla gittikleri yerde uzun süre kalmazlar*, dedi. Sonra Alman taburlarını izlemek ve her manevrayı bildirmek için sırayla çatıya çıkmaya başladık. Çatı daha önce gittiğim her yerden daha soğuk olsa da elimizden geleni yaptık."

"Bir keresinde, nöbetimiz bittiğinde, domovoya bana geldi. Boyu uzamıştı ve uzun, siyah saçları vardı. Dedi ki, *Katlanman gerekenden fazlasına katlanmanın ne anlamı var?* Ve beni öptü... şu an bundan bahsetmek istemiyorum, sorma bana. Sen beni terk ettin, o kaldı. Ama ertesi gün gözlerimi kısıp kentin sınırlarına bakarak çatıda oturuyordum ki bir ekin kargası yukarı doğru uçup olukların üstüne kondu. Bir yağmur bulutu kadar dolgun ve siyahtı."

"'Elbisenin rengi uçup gitti,' diye ciyakladı. 'Marya Morevna'nın içinde büyüyen bir acı var.'"

"Sonra öksürdü, öğürdü ve elbiseyi ağzından çıkardı; salya kadar renksiz, gri bile olmayan bir elbise. Onu çatıya tükürdü ve gerisingeri karlı gökyüzüne fırladı."

"Gerisini tahmin edebilirsin Maşa, elbette tahmin edebilirsin. Ertesi

gün yağmur kuşu geldi; öylesine kahverengi, öylesine ekmek gibiydi ki onu yiyebilirdim ve bunu yaptığıma pişman olmazdım."

"'Fırça karardı,' diye ciyakladı. 'Marya Morevna'nın içinde büyüyen bir keder var.'"

"Sonra öksürdü, öğürdü ve fırçayı ağzından çıkardı; pastan ötürü simsiyah kesilmişti, küçücük bir gümüş parçası bile görünmüyordu. Onu çatıya tükürdü ve gerisingeri karlı gökyüzüne fırladı."

"Elbette birazdan ne diyeceğimi biliyorsun Maruşa. Bunun bir hikâye olduğunu ve hikâyelerin nasıl ilerlediğini biliyorsun. Kırmızı, kıpkırmızı olan örümcek kuşu en son geldi. Uzaklardan bir yerden gelen müziğin sesini, kemanları ve obuaları duyabiliyordum; ama bu çok saçmaydı, Leningrad'da kim keman çalsındı ki? Neden bununla uğraşsındı?"

"'Tüfek kendi kendine ateş aldı ve geçip giden bir baykuşu öldürdü,' diye ciyakladı örümcek kuşu. 'Marya Morevna'nın içinde büyüyen bir ölüm var.'"

"Ve öksürdü, öğürdü ve üstelik ağzından tüfek kusan bir kuşun ne kadar iğrenç bir şey olduğunu tahmin edebilirsin. Tüfek gürültüyle çatıya çarptı, ama ben yerde ikinci kez sekmeden onu yakaladım. Örümcek kuşu bana acıyarak baktı. Sonra da gerisingeri gökyüzüne fırladı; kar kanatlarını çoktan kaplamıştı."

"Sonra sen geldin. Buradasın. Benim Marya'm sapasağlam, hayatta ve benim için geri gelmiş. Olan biten her şeyi anlatırken tükendim. Fakat elbisen, fırçan ve tüfeğin bende, tam da onları bıraktığın yerlerindeler: dolabında, şifoniyerinde ve yatağının altında. Peki ya acın nerede Marya Morevna? Kederin nerde? Ölümün nerde?"

Marya onu kendine çekti ve sıcak tutmak için saçlarıyla sarıp sarmaladı. Ona aklına gelen her şeyi anlattı; Yiçka'yı, ateş kuşunu avlayışını, nasıl ölüm adında bir çocuk doğurduğunu ve tıpkı şu anda kendisinin İvan Nikolayeviç'e sarıldığı gibi ona sarılan ışık saçan kuşu. "Keşke fırçayı saklamasaydın," diye içini çekti.

"Kuşlar başa bela," dedi İvan ve bir an için tekrar konuşmak istiyormuş gibi göründü. Ama sadece öksürüp titredi. Marya'nın gözlerinden yaşlar döküldü ve İvan'ın yanaklarına sıçradı.

"Eğer bu gerçekten de bir hikâye olsaydı İvanuşka, seni abıhayatla

iyileştirebilirdim ve sen de ayağa kalkıp benimle dans ederdin. Sonra her türden yemekle donatılmış bir masa bulurduk, şehir sonsuz bir uykudan uyanırdı ve caddelerden sel gibi yükselen bağırış çığırışlarla şarkılar duyardık!"

"*Hah!*" diye kuru kuru öksürdü İvan, öksürüğü gırtlağına takılıyor ve tükürükle balgamdan ipler hâlinde çözülüyordu. "Hayat öyle değildir işte."

"Merak etme," diye fısıldadı Marya, alnından öperek. "Ben de çok yakında peşinden geleceğim."

"Karıcığım, Zerzinskaya Caddesi'nin taşlarına buğday saçsan, onların olgunlaşmasını beklesen, ekinini biçsen, harman dövsen, un yapmak için öğütsen, ekmek olması için pişirsen, ekmeği yesen ve etrafındakilerle paylaşsan bile bana yetişemezsin."

Derken İvan, Marya'nın kollarında öldü; son nefesi sigara dumanı gibi kıvrıla kıvrıla tavana yükseldi.

***

Marya Morevna renksiz elbisesini giydi ve İvan'la yattıkları yatağının altındaki tüfeğini çekerek çıkardı. *Tek bir kadın iki kocaya ölüm getirdi*, diye düşündü ve sendeleyerek Zerzinskaya Caddesi'nin sulu karlı, buzlu yollarında yürümeye başladı. Üstlerinde kürklü paltoları ve şapkaları olan bir grup adam yanından koşarak geçti; çizmeleri karda eliptik izler bırakıyordu. Marya bıraktıkları izlere sessizce baktı, gözyaşları donduğu için canını yakıyordu.

"Hey, yaşlı teyze!" diye bağırdı adamlardan biri. Kendi siyah tüfeği omuzunda, ateşe hazır durumdaydı. "Ateş edebiliyor musun?"

Marya canlandı ve adamla göz göze geldi. Adam onun elindeki güzel, kemikten yapılma tüfeği işaret ediyordu. "Ee?" diye sordu.

"Evet," dedi Marya sonunda, nefesi paramparça oldu ve rüzgârla uzaklara uçup gitti.

6. BÖLÜM

Birileri Muaf Tutulmalı

Bir ses geldi. Şöyle dedi avutarak:
"Gel buraya,
Sağır ve günahkâr ülkeni terk et.
Rusya'yı sonsuza kadar terk et.
Temizleyeceğim ellerindeki kanı
Salıvereceğim kalbindeki kara utancı
Yenilgi ve aşağılanmaların acısını dindireceğim
Yeni bir ismin rayihasıyla."
Ama sakin sakin, soğukkanlılıkla,
Kulaklarımı tıkadım yumruklarımla...

—Anna Ahmatova

29

Her Bir Senesi Karnına Yazılı

Tümgeneral, Tikaçuk adlı topal oğlanın tökezleyip aksayarak uzaklara doğru, Mihaylovka'nın biçilmiş buğdaylarının bir ucundan diğer ucuna koşuşunu izledi. Yanındaki astsubay çavuş içini çekti.

"Her zaman gitmelerine izin veriyorsunuz. Bu onları tutuklama amacımıza ters düşüyor."

"Ölü bir çocuğu ne yapayım Yoldaş Uşanka?" dedi Marya Morevna, eliyle gözlerini kapayarak. Bugünlerde çok yorgundu. Ayakta durmaya bile dermanı kalmamıştı. Bu iş çok fazla çaba gerektiriyordu.

"Size kişisel meseleleriniz için hizmet etmiyorum Marya Morevna. Ben Halk'a hizmet ediyorum ve onların bedenleri Halk'a karşı suç işliyor. Siz Leningrad'da savaştınız. Ben de öyle. Peki o neden muaf tutulmalı?"

"Birileri muaf tutulmalı." *Ve o ben olmayacağım. Ben hayatta kaldım, ama muaf tutulmadım.*

Tümgeneral elini üniformasının cebine attı. Bir mendil çıkarır gibi gelişigüzel biçimde kırmızı yünden bir yumak çekip çıkardı. Marya Morevna bunu yapmak için neden bu kadar uzun zaman beklediğini anlamıyordu. Belki de daha önceden yapmak çok acı verecekti. Belki de kalarak sadık addedileceğini düşünmüştü. Bağışlanabileceğini...

Tümgeneral yün yumağını toz içindeki yola, biçilmiş buğdayın üzerine, kül öbeklerinin üzerine koydu ve hafifçe ittirdi. Yumak bir ileri bir geri sallandı, sonra da bodur ağaçlarla kurumuş asmalar arasında ipten bir patika oluşturarak hızla öteye, doğuya doğru yuvarlandı. İki kadın yargıç kürsüsünü katlayıp uzun, siyah bir arabaya koydu; ne tavuk bacaklarına ne de boş bir sürücü koltuğuna sahip, aksi bir motoru ve ağırkanlı bir susturucusu olan basit bir arabaya. Marya Morevna vitesi değiştirip alacakaranlığa doğru çözülen yumağı takip etti.

Bu şekilde dokuz krallığı, tüm dünyayı üç kere dolaştılar. Vurmaları gereken, açlıktan kıvranan asker kaçaklarına bakmak için bile durmak istemeyen Marya her ne kadar bunu umursamasa da, Uşanka görevlendirildikleri yerlerde mola vermelerinde ısrar ediyordu. Ayrıca o kimdi ki onları yargılayacaktı?

"Ben kendim asker kaçağıyım zaten," diye itiraf etti astsubay çavuşuna bir gece, İrkutsk yakınlarındaki bir kışlada. "1942, Leningrad. Tıpkı eski bir dostumun firari olacağımı vaat ettiği gibi. Eğer kıymetli tutanaklarınız cidden iyiyse bunu biliyorsunuzdur."

"Biliyorum Morevna," diye fısıldadı Uşanka, uzun ince yatağında. "Ama geri geldin. Bir ispiyoncunun kalbine sahip olduğumu düşünebilirsin, ama geri gelmenin fark yarattığına inanıyorum."

Böylece yollarına devam ettiler. Kırmızı yumağı takip ettiler; Uşanka'nın bunu bir kez bile sorgulamaması Marya'yı hayrete düşürdü. Artık mavi kurdele takmayan astsubay çavuşu hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ama şüpheleri vardı. Astsubay çavuş, *Savaşta bütün renkleri vurduk*, diye şakalaşmaktan hoşlanıyordu, ama Marya gülmüyordu. Aslında hiçbir zaman gülmüyordu, ama Uşanka'nın şakalarına özellikle gülmüyordu. Aralarında küçük fakat ortak bir şüphe taşıyorlardı ve asla ama asla savaştan önce tanışmış olmaları gibi tuhaf bir tesadüf hakkında konuşmuyorlardı. Ama o tesadüf masalarına oturuyor, kendi ekmek tayınıyla şarabını yiyip içiyor ve Marya'nın keyfinin kaçışına pis pis sırıtıyordu.

Yumak döndü de döndü.

Bir gün, temmuz ayında, çalılar ve ağaççıklardan oluşan bir kördüğümün yanından geçtiler: arapsaçına dönmüş böğürtlenler, kırık karaçam dalları, yaşlı kürekçilere benzeyen eğreltiotları. Yumak tam da tuzağın altına doğru gittiği için yolu açmak için arabadan çıktılar. Marya ağaç dallarıyla otları sürüklerken başlığının altında terliyordu ve bir an için orada burada küçük yaratıkların ağarmış, güneşten soyulmuş kafataslarını görür gibi oldu– tarla fareleri ya da kirpilerin, belki de tavşanların. Biraz boynuzu, biraz da çatal boynuzu andıran şeyler. Bununla ilgili bir şey Marya'yı rahatsız etti ve ensesindeki tüyler diken diken oldu. Sert bir şekilde kaşlarını çattı, arabaya girip oturdu ve bembeyaz ellerini direksiyonun üzerine koydu. Uşanka da ellerini eteğine sürüp temizledi, ardından o gizemli ve belli belirsiz gülümseyişini takınarak yanına oturdu.

Duvar kalıntısının ardında önlerine bir kasaba serildi. Alelade bir kasabaydı; ama zaten o günlerde hiçbiri ahım şahım değildi. Ne Mihaylovka, ne Şirokoye, ne Baburka, ne de adı her neyse bu sefil yer. Geniş bir yol, bir ev sırasını diğerinden ayırarak kasabanın ortasından aşağıya uzanıyordu. Marya bir taverna gördü– her zaman bir taverna olurdu. Bir kasap dükkânı, bir terzi. Yol ufuktaki epeyce büyük, siyaha boyanmış, fırtınadan ve eskilikten yarı yarıya yıkık binaya gidiyor gibiydi. Belki de eski bir cephane fabrikasıydı. Ya da gayrimenkullerin taşınabildiği günlerden kalma bir tür boşaltılmış bina.

Kırmızı yumak nihayet tamamen çözüldü. Aşınmış ucu, tozla kaplanmış hâlde Marya'nın ayaklarının dibinde duruyordu. Yıkık dökük siyah binayı işaret ediyordu. Marya'nın kalbi yaşlı bir kurt gibi canlandı, sonra havayı koklayarak tanıdık bir rayiha aradı.

"Benimle bir içki içer misin yoldaş Uşanka? Sanırım susadım," dedi sonunda. Garip bir şekilde burada kendini evinde hissetmişti. Kasaba, gırtlağa takılıp kalan öksürük gibi onda gıcık yapmıştı. Bir şeyler içip dinlenmek ve Uşanka'nın gerçekleştirmekte ısrarcı olduğu herhangi bir yargılamayı geçiştirmek istiyordu. Diğer subay onaylarcasına başını salladı; ifadesi her zamanki kadar sertti.

***

Taverna boştu; masalar ve sandalyeler müşteri yerine toz istiflemişti. Barın arkasındaki üç adet ne idüğü belirsiz içki şişesi güneş ışığını yansıtıyordu. Rengi solmuş, lekeli ve eski bir afiş, *Sovyetlere İŞÇİLERİ Seçin! Şamanları ya da Zengin Adamları Seçmeyin!* diye uyarıyordu. Marya afişe dokundu ve eline çarpan ışık ona bir şey anımsattı, ama ne olduğunu çıkaramadı. Artık eski yaşamına ait hiçbir şeyi kolayca anımsayamıyordu, suda hızla yanından geçip giden balıkları yakalamaya çalışmak gibiydi bu.

"Yardımcı olabilir miyim Yoldaş?" diye gürledi barmen, cana yakın bir sesle.

Dikkat çekici derecede kısa ve şişmandı, ilgilendiği barın ötesini pek de görebilecek gibi değildi. Saçlarını yıllardır taramıyormuş gibi görünüyordu; saçları koyu renk düğümler hâlinde kulaklarının üstüne dökülüyordu ve yanaklarının her yerini taşları saran yosunlar gibi kaplayan, kocaman bir sakal bırakmıştı.

"Zemlehyed!" diye haykırdı Marya. Hafızası soğuk suya dalıverdi, bir balık kaptı. Göğsünden fırlamasın diye elini kalbine götürdü. *İşe ya-*

radı, işe yaradı, ah Olga, yumak için teşekkür ederim, senin hakkın ödenmez! "Zemya, benim ben, Marya ve sen her şeye rağmen ölü değilsin, ben de değilim! Ne senin ne de benim göğsümde gümüş var. Gel de öp beni!"

"Sanırım beni başkasına benzettin." Küçük adam güldü. "Benim adım bu, benim adım bu ama ömrüm boyunca ne seni ne de arkadaşını gördüm."

Hayır, hayır. Sihir yok, berbat lanetler yok. "İyi de Zemya, bütün hayatımız boyunca birlikteydik biz."

"Hiç sanmıyorum! Ama seni iyi bir votkayla tanıştırıp kaynaşasınız diye baş başa bırakabilirim. Hiç gücenmem– insanlar beni hep bir başkasıyla karıştırır. Aman karım benden öpücük istediğini duymasın!"

"Karın mı?"

"Benim tatlı, selvi boylu Naganya'm. Onu nasıl seviyorum! Tabancanın kurşunları sevdiği gibi, o kadar çok işte. Gözlüksüz hemen hemen kör sayılır, ama yemin olsun ki o benim ve ben de onunum. Ne kadar uzun zamandır evli olduğumuzu sadece o hatırlar." Her iki misafiri için de cömertçe birer bardak doldurdu.

"On beş yıldır Zem ve her bir senesi karnında yazılı." Bir flütün içindeki havayı andıran bir ses odaya yayıldı. Marya ve Uşanka güneşe döner gibi sese doğru döndüler. Derin, zarif hatları olan bir yüze sahip, narin ve donuk saçlı bir kadın eldivenlerini bara bıraktı. Gözlerine, kendine doldurduğu şarabın rengiyle uyumlu bir makyaj yapmıştı. Belli ki pencereden bakınca görünen, dükkânı ışık saçan terziydi. Mükemmel bir biçimde ona özel dikilmiş, havalı ve beyaz elbisesi etrafında uçuşuyordu ve epeyce rengi atmış, ama yine de güzel görünen kuğu teleklerinden yapılma bir yelpaze kalçasında asılıydı. "Bakalım bu gece eve vaktinde gidebilecek misin? Naşa sabırlı olmayı hiç öğrenemedi, ona ne kadar öğretmeye çalışsam da."

"Lebed!" diye güçlükle konuşabildi Marya ve gözyaşları hâlâ küçük bir kızmış gibi, midesi pörsüyene dek hiç açlıktan kıvranmamış gibi, karmakarışık bir şekilde çenesine doğru boşaldı. "Lebedeva, seni çok özledim! Ama buradayım artık, görüyorsun ya, her şey yolunda."

Terzi, ağzına fildişi bir sigara ağızlığı koydu. "Pek tanıdık değilsiniz subayım. Tanışıyor muyuz?"

Marya tüm soğukkanlılığını, Uşanka'nın sırlarını bilip bilmediğine dair tüm endişesini kaybetti. "Elbette tanışıyoruz! Madam Lebedeva, sen bana makyaj yapmayı ve sihri öğrettin. Ve o gün kafede salatalık çorbası içtik!"

"Bence senin ateşin var tatlım. Salatalığı hiç sevmem. Ya da herhangi yeşil bir şeyi, cidden." Donuk saçlı kadın, yağ gibi kaygan kırmızı şarabını yudumladı. "Umarım bugünlerde burada bu bitmez tükenmez Gürcü bulaşık suyu yerine güzel bir şeyler içebilirsiniz."

Zemlehyed içtenlikle omuzlarını silkti. Sanki, *Ne içiyorsak onu içiyoruz işte*, diyordu.

"Belki de gidip kasabı görmelisiniz subayım. Kasabadaki herkesi tanır. Eminim size şeyi bulmanızda yardımcı olabilir..." Hanımefendi manidar biçimde duraksadı– ya da manidar değildi belki de. Marya emin olamadı. "Kimi arıyorsanız. Ama aradığınızın ben olmadığını garanti edebilirim." Madam Lebedeva tırnaklarıyla kadehini tıkırdatarak Marya ve Uşanka'yı kibarca başından savdı. "Naşa akşam yemeği için tavşan yüreğinden börek yapmış Zem." Konuyu akıllıca değiştirdi. "Mantar getirirsem benim de yemeğe katılabileceğimi söyledi."

***

Kasap dükkânı, bir et kesme tablası ve içinde yakut renkli, oldukça yağlı tek bir biftek sergilenen camsız bir mahfaza dışında çok az şeye sahipti. Mekânın kalanı yavaş yavaş bunların etrafında çöküyordu; hatta o kadar yavaştı ki dimdik ayakta duruyormuş izlenimi vermeyi başarıyordu. Döşeme tahtaları birbiriyle uyumlu değildi; bir kanadı eksik yalnız bir pervane, tavan lambasında hiç güven telkin etmeden dönüyordu.

Uşanka zili alacaklı gibi çaldı– gerçi Marya onun yaptığı her şeyde art niyet bulurdu. Kimse ortaya çıkmadı. "Dışarı çık, yoksa o kemiksiz pirzolaya el koyarım!" diye bağırdı astsubay çavuş. Arka odanın kehribar rengi akşam gölgelerinin arasında hiçbir şey hareket etmedi.

"Burada kimse yok Uşanka." Marya elini mahfazanın üstünde gezdirdi. Parmakları yıllanmış tozla simsiyah oldu. Eski dostlarını gördüğü için hâlâ sarsılmış vaziyetteydi. Ve onlar *gerçekten de* eski dostlarıydılar; yanlışı yoktu, olamazdı. Kalbi, karnının derinliklerine gizlenmişti. *Kasap kim çıkacak acaba?*

"Bu kasabayla ilgili özel bir görevimiz yok Tümgeneral. Bir parça et istiyorsanız alın ve işimize bakalım." Astsubay çavuş, tezgâhtaki bir sineği yakaladı ve elini üstüne kapayarak boşu boşuna vızıldamasını dinledi.

Tezgâhın ardında kızarık yanaklı, genç bir kadın belirdi; donuk altın sarısı saçları tatlı, yuvarlak bir yüzü bukle bukle çevreliyordu. Pembe dudakları, özür ve şaşkınlıkla minik bir kalp hâline gelmişti.

"Beklettiğim için özür dilerim memur hanımlar! Bazen üzerinize bir uyku çöküyor ve altından kalkamıyorsunuz."

"Tembellik sanayinin düşmanıdır," diye burun kıvırdı Uşanka.

Marya zarif, ama kesin adımlarla astsubayının önüne geçti. "Adın ne?" diye sordu.

Kız, görünürde hiçbir neden olmadığı hâlde kızardı. "Yelena," dedi gergin bir gülüşle.

Marya, mümkün olduğunca renk vermemeye çalıştı. Aklı kendine yenik düştü. Ah o kehribar rengi, korkunç gözleriyle Yelenalar! Bu daha önce gördüklerinden biri miydi? Hatırlayamadı. *Ama o özgür ve konuşuyor; bir şey olmuş ve her şey yolunda. Bu kadın her şeyin yolunda olduğu anlamına geliyor, değil mi?*

"Nerelisin Yelena?"

"Ah, buralıyım. Şey, aslında tam olarak değil. Hafızam pek iyi değildir! Ama uzun bir süre kasabanın kuzey sınırındaki kadın kolektifinde yaşadım." Marya, daha sormadan o kolektifin at kemiğinden bir kapısı ve demir bir balkonu olduğunu biliyordu.

Uşanka, kıza gözlerini kısarak baktı. "Komün hayatından memnun kalmadın mı?"

"Ah hayır, anlamadınız. Biz birlikte bir tekstil atölyesi işletiyorduk ve bu bütün ihtiyaçlarımızı karşılıyordu. Ekmeğimizi, suyumuzu paylaşırdık. Kardeş gibi, reisi olmayan bir aile gibi, yönetilmeden ve sadece sevgiyle yaşıyorduk." Uşanka hafifçe gözlerini kırptı. Yüzü kararadı. Marya, Yelena devam ederken gözlerini ona dikti. "Biliyor musunuz, çok sıra dışı bir tesadüf eseri hepimizin adı da Yelena'ydı. Bu hayatta amma garip şeyler oluyor! Kardeşlerim hâlâ o tepede dokuma yapıyorlar, ben de Devrim Günü'nde onlara şekerleme ve haşlanmış domates götürüyorum. Bazıları zayıf gözleri ve mavi başörtüleriyle ihtiyar babuşkalar. Kaç yaşında olduklarını ya da nerede doğduklarını bile hatırlamıyorlar. Tezgâha bakmak zorunda olmadığımda onların saçlarını yıkarım. Âşık olmasaydım hâlâ orada yaşıyor olurdum. Ama evlendim; olur böyle şeyler." Kız omuzlarını silkti.

Marya kaşlarını çattı. Ama bu kız nasıl olur da tanıdığı o Yelenalardan biri olabilirdi ki cidden? Ve kimle evlenmişti? "O kolektifte ne kadar zaman yaşadın?"

"Tüm hayatım boyunca." Yelena tekrar omuzlarını silkti; gül pembesi yanaklarında gamzeleri çıkıyordu.

"Bir kadın kolektifinde doğmadığın kesin. Halk arasındaki yaygın inanışa göre bir çocuğun doğması için bir de erkek gerekir," diye laf soktu Uşanka.

Yelena'nın sevimli, çilli alnı kırıştı. Kıvırcık saçlarını çekiştirdi. "Ben hatırlamı... Hatırlaması öyle zor ki! Sadece... her zaman orada yaşadım. Her zaman. Kocamla tanışana kadar. Yani, eminim haklısınızdır memur hanım. Niyetim sizi yalancı çıkarmak değil. Başka bir yerde doğmuş olmalıyım. Ama çok küçüktüm. Hatırlamıyorum. Kim doğduğunu hatırlar ki?"

"Bu dünyaya ait biri hatırlamaz," diye cevap verdi Uşanka soğuk soğuk.

Yelena ağlayacakmış gibi görünüyordu; büyük, kahverengi gözlerinden kafa karışıklığı okunuyordu.

"Kötü bir şey demek istemedim! Lütfen, biraz et alın ve güneş ışığının tadını çıkarın. Ama kemiksiz pirzoladan başka bir şey istiyorsanız kocamı görmeniz gerek. Zaman dar."

"Bir palto kadar dar, bir eldiven kadar dar, bir ayakkabı kadar dar," diye fısıldadı astsubay çavuş. Yüzü ifadesizdi ve hiçbir anlam taşımıyordu. Marya Morevna gırtlağını temizledi. Hiçbir yere varamıyorlardı.

"Sanırım sizin dükkânın kapalı havası yoldaşımı çarptı," dedi. Subayın derdi neydi? "Kocanızı nerede bulabileceğimizi söyleyin de biz müsaadenizi isteyelim."

"Eminim şu anda Yengecik ile birliktedir." Gülümsedi. "Kız kardeşi. Ona Yengecik deriz. Yolun aşağısındaki kafeteryayı işletiyor. Harika çorbaları var, yemin olsun! Parmaklarınızı yersiniz. *Ukha*'sını cidden denemelisiniz. Eminim onun gibisini tatmamışsınızdır."

Marya ona teşekkür etti. *Burası Buyan*, diye düşündü. *Öyle olduğunu biliyorum. Kokusunu alabiliyorum. Yumak burada durdu. Neler olmuş? Ben bir insanım; hadi haftzam zayıfladı ve desteğe ihtiyacı var. Ama ya onlar? Beni tanımaları lazım. Neden beni tanımıyorlar?*

"Söylesene," dedi Marya Morevna, eli kapının üzerindeyken. Paslanmış zil yarım yamalak çaldı. "Kocanın adı ne?"

"Koşey Besmertni," dedi kız kuluçkaya yatmış bir tavuğun gururuyla. "Sizinle tanıştığına çok memnun olacak, eminim."

30

Ölüm Ülkesi

Skorohodnaya Yolu olması gereken, Skorohodnaya Yolu'ndan başka bir şey olamayacak uzun ince bir yolda uzun adımlarla yürüdüler. Buna rağmen onu sorguya çekseler, kamçılasalar, küfretseler ve doğrultup tozlu, taşlı ağzını açmasını sağlasalar bile Marya yolun böyle bir isimle anıldığını hiç hatırlamadığını söyleyeceğinden emindi. Kuzey ülkesindeki yaz gecelerinin sonsuz alacakaranlığı, caddeye altın sarısı ve gül kurusu ışıklar sıçratmıştı.

"Neyin var çavuş?" diye sordu Marya. Bu lanet kadının yok olmasını istiyordu. Ondan başka herkes yok olmuştu; neden ona karşı görgü kurallarına uygun davranmayı reddeden tek kişiye yapışıp kalmıştı? Uşanka çamuru tekmeledi.

"Parlak bir asker olmak için yaratıldığınızı sanmıştım. Meselelerinizi hallettiğinizi sanmıştım. Siz bu kasabada embesil bir inek gibi aperatif bir şeyler atıştırırken, ben boktan binalar arasında gidip gelmekten sıkıldım! Bana parlak bir asker olduğunuz söylenmişti. Parlak olmanızı talep ediyorum!"

Marya şakaklarını, Uşanka'ya adadığı ve kadın ne zaman konuşsa ağrıyan yerini ovdu. "Neden bahsettiğin hakkın hiçbir fikrim yok."

Uşanka yolun ortasında durdu. Güneş pirinç düğmelerinde ve pirinç madalyalarında parlıyordu. Başlığını çıkardı ve uzun parmaklarından birini ağzının kenarına geçirdi. Astsubay çavuş ağzını aniden, kuvvetle çekti ve Marya kadının yırtılan derisinden gelecek korkunç yarılma sesinden irkilerek geri çekildi. Ama Uşanka gülüyordu, yüzünü yırtarak açarken gülüyordu. Tüm dişleri bembeyaz bir şekilde ortaya çıktı. Kan sıçramadı ya da damlamadı veya sızmadı. Onun yerine iplik-

ler patladı ve dikişler açıldı; yüzündeki bir dikiş yeri yırtıldı ve yanakları paçavralar hâlinde aşağı sarktı.

"Bu dünyaya ait biri doğduğunu hatırlamaz." Uşanka pis pis güldü. "Ama ben Leningrad'a senin için geldiğimi hatırlıyorum. Dağları aşmam çok uzun zaman almıştı, ama başardım. Seni göz hapsine almak için. Seni sorguya çekmek için. O kör olasıca yumurtanın içine girdiğinde seni kaybettiğimi ve barikatlarda yarı ölü hâlde bulduğumu hatırlıyorum. Benim kadar şanslı değildin, hayır, kanınla birlikte ne var ne yok dolmalık iç gibi dışına çıkmıştı. Keskin nişancı sınıfında olduğunu ve tüm diğer zavallı, açlıktan kıvranan Leningradlılar gibi zavallı, açlıktan kıvranan bir Leningradlı dışında bir şey olmadığını hiçbir zaman tahmin edemediklerini –bir kez bile– hatırlıyorum. Atamamı senin müfrezene yaptırdım ve çok iyi iş çıkardım. Kör olasıca bir Yelena'nın diktiği elbiseye göre çok iyi! Bana ne söylendiyse yaptım. Seni göz hapsine aldım ve buraya geri getirdim. Seni o yumağı kullanacak kadar sefil hâle getirmek düşündüğümden uzun sürdü. Kasabın orospusu –ya da onun kız kardeşlerinden biri, ne fark eder– dikti beni. Beni senin için dikti."

Marya'nın bunu daha önceden anlaması gerekirdi, ama anlamamıştı. Uşanka'da ters bir şey olduğunu, arızalı olduğunu fark etmişti ama hangi insan tamamen normaldi ki? "Neden salonda konuştuğumuz o gün bana söylemedin? Arkadaş olabilirdik. Birbirimizi teselli edebilirdik."

Uşanka omuzlarını silkti. "Bana seni teselli etmemi söylemediler." Tekrar kafeteryaya doğru yürümeye başladı. "Sen gittiğinde Koşey'in ne yaptığını biliyor musun? Yelena atölyesini kapattı. Hepsini çıkardı ve birer öğrenci gibi sıra sıra dizip Çernosvyat'taki bir odaya oturttu. Liko'yu ölmeden önce her nereye sıvıştıysa oradan tutup çıkardı ve onlara eğitim vermesini sağladı. Siyah yün ve tebeşirden ibaret, sıska, yaşlı bir öğretmen gibi. Peki ondan ne öğretmesini istediğini biliyor musun? Bir Yelena'nın bir Marya'ya nasıl dönüşeceğini. Onlara senin o korkunç siyah kitabını okuttu. Onları lezoviklerle, vintovniklerle ve vilalarla arkadaş yaptı; ateş kuşlarını avlattı. İçlerinden birinin umut vadedeceğini, gözde öğrencisi olacağını umarak onlara senin yaptığın her şeyi tekrar ettirdi. Ama göz kırpmayı bırakmak ne kadar zorsa dokumayı bırakmak da o kızlar için o kadar zordu ve tüm bu süre boyunca hâlâ tezgâhlarda çalışıyorlarmış gibi ellerini kıpırdatmayı sürdürdüler. En sonunda Koşey pes etti. Bu, samimi söylüyorum, gerçekten de bir kocanın yaptığını

gördüğüm en kötü şey; ama bu sadece kanlı canlı birinin acı çektiğinde neler yapabileceğini gösterir. Bana sorarsan en iyisi organze, keten ve ipekten olmak. İpek âşık olmaz, keten yas tutmaz."

Uşanka kafeteryanın kapısını çarparak açtı ve kendini küçük bir masanın yanındaki, bir bacağı diğerlerinden kısa sandalyeye cüretkâr biçimde bıraktı. Yüzünü öylece sarkar hâlde bırakmıştı, bu onu birazcık bile rahatsız etmiyormuş gibi. Marya, bildiği her şeyi anlattırana kadar kadının boğazını sıkmak istiyordu. Hiç kimse bir şey yiyip içmek isteyip istemediklerini ya da herhangi başka bir şeyi sormak için yanlarına gelmedi. Bir hava saldırısından sonraki ışık gibi içeriye dökülen güneş ışığıyla baş başaydılar.

Marya, "Neden bu kadar öfkelisin?" diye tısladı yoldaşına. "Eve gelip de kim olduğumu bilmeyen tüm ölü arkadaşlarımı bulan benim ve hiçbir şey istediğim gibi değil."

"Kim takar senin ne istediğini? Ben bir golemim Marya Morevna. Ustası kalmamış bir golem. Şimdi ne yapacağım? Görevim sona erdi ve bunun için kanıt olarak gösterebileceğim tek şey, bir kasap dükkânında annem olduğunu bile hatırlayamadan çalışan bir mankafa."

Marya, Uşanka'nın elini yakaladı ve tırnaklarını batırdı; ama bu canını yakamazdı, hem de hiç. Organze kumaşlar acı çekmediği sürece elbette... "Neredeyiz?" diye tısladı. "Burası hem Buyan hem de değil." Ve sonra anladı. Anladı. Aydınlanma ölüm gibi içine işledi. Ama çok büyüktü, kaldıramadı. Astsubay çavuşun keten elini bıraktı.

"Burası Viy'in ülkesi, değil mi?" diye fısıldadı, bunu dile getirerek gerçek kılmaktan korkarak. "Ve savaş bitti. Biz kaybettik. Sonunda, Almanya ve Moskova'daki bıyıklı sihirbaz, yıllar önce onlara bahsettiğim o adam... bu ikisi bizi canlı canlı yedi, değil mi? Ölüler bizi alt etti. Biz tayın kartelerimizi sayarken Buyan, Leningrad, Moskova ve geri kalan her şey kuruyup buruşuyor ve havaya uçuyordu." Kalbi, kara kitaptan alıntı yaptı, tıpkı bir zamanlar, küçük bir kızken Puşkin'den alıntı yaptığı gibi: *Viy, ülkesini olabildiğince yaşayanların dünyasına benzetmiş, hatta savaşın gümüşi imgelerinin gösterildiği sinemaları bile inşa ettirmişti; böylece ölülerin minnettar olmalarını sağlamış ve yeniden hayata dönmeyi istemelerini önlemişti.*

Marya elini kalbine götürdü. Kalbi kesilip çıkarılıyormuş gibi acıyordu. Uşanka başıyla onayladı ve yüzü ilk kez üzgün ve yumuşamış göründü. Tıpkı eski, çok yıkanmış bir elbise gibi...

"Artık bitti Marya. Koşey'in ülkesi bu dünyadan göçüp gitti. Caddelerde gümüş rengi görünmüyor artık, çünkü o caddeler yok oldu. Her şey gümüş rengi. Her şey ölü. Baharda çamur yükseldiğinde ve Alman tankları çamura saplanıp bozulduğunda insanların, *Bu ülkesini korumak, yanımızda savaşmak için ayaklanan vodyanoy halkı olmalı*, diye düşündüklerini mi sanıyorsun? Hayır, insanlar bunun havadan kaynaklandığını düşündüler. Ve gerçekten de öyleydi. Gelecek ölülerin ve öldürenlerindir. Viy gibi adamların; kendi yaptıklarına kör olanların, insanlarla iletişim kurabilenlerin. Bizim türümüz artık ona ait. Başıboş, kayıp bir şekilde dolaşıyoruz. Bundan böyle göğsümüzde gümüş rengini göremezsin, çünkü insan dünyasının tamamı artık Ölüm Ülkesi'ne ait ve onun kölesi. Nihayet, bunca zaman sonra, biz de diğer herkes gibiyiz. Hepimiz ölüyüz. Hepimiz eşitiz. Paramparçayız, amaçsızız ve hayatta olduğumuza inanıyoruz. Burası Rusya ve sene 1952. Burası cehennem değil de ne, söyle bana."

Ama hepsi burada, diye düşündü Marya; başı ağırlaşmıştı ve ateşler içindeydi. *Sevdiğim herkes burada. İvan hariç, fakat onun da burada olmadığını kim söyleyebilir ki? Bir şerif, bir polis, bir tütün sarıcısı ya da diğerleri gibi unutkan bir şey olamaz mı? Burada, bir klinikte, büyümüş de küçülmüş bir kızı olan Kseniya adlı bir hemşire var mı? Ah, onları bulabilirim. Onları bulabilir ve beni tanımalarını sağlayabilirim.*

Biri, tencereleri birbirine vurarak mutfakta yürüdü.

"Koşey'in yengesi kim sanıyorsun?" diye devam etti Uşanka. "Mutfaktaki Baba Yaga. Kapı sundurmasının altından bakarsan bu yerin suntalarının boğum boğum ve büklümlü olduğunu görürsün. Biraz tavuk bacaklarını andırıyorlar, değil mi? Tüm çorbaları, tüm kazanları kaynıyor... ve ah, *ukha*'sını *mutlaka* denemen gerek!" Uşanka, Marya'nın çektiği eziyetin içinde neşeyle yuvarlanıyor, içine zıplıyor ve taklalar atıyordu. "Ne mekân ama! Gece Çariçesi kafeterya işletiyor ve çaktırmadan kendi çorbasına koyacağı havucu tırtıklıyor."

Marya kusacağını düşündü. Ateşi varmış gibiydi ve aynı anda midesi bulanıyordu. Bedeni bütün bunlar karşısında üstlerine geri püskürtebileceği bir şey yapmak istiyordu. Tereddütle mutfağa baktı.

"Ayrıca o da burada. Kardeşini ziyarete geliyor. Haftanın kasaplık etini, patates mahsulünü ve yarına hangi çorbayı yapacağını tartışıyorlar."

Uşanka'nın gülümseyişi soldu. Marya için üzgün görünüyordu.

"Koşey öldü. Şey, o her zaman ölür. Ve her zaman geri gelir. Ölümsüz demek ölümsüz demektir. Ölür ve aynı oyunu tekrar tekrar sahneler. Sana bunu daha kaç kişinin anlatması lazım? Ölüm Ülkesi, Yaşam Ülkesi'ne çok benzer. Koşey artık Viy'in hâkimiyeti altında yaşıyor, ailesinden gizlice kaçırdığı, cici bir karısı var ve bir insan olduğunu zannediyor. Her zaman olmak istediği gibi bir erkek. Güzel bir espri, eğer mizah anlayışın buna uygunsa tabii... Seni hatırlamayacak. Yeterince güçlü değil. Viy her zaman onlardan daha iyiydi. Merhametsizdi, doğru kelime bu. Hayat böyledir işte. Ölüm her şeyi yok eder. O bunun için vardır. Bu yüzden bu masalı anlatıp duruyorlar. Bu olup olabilecek tek masal. Sana bakacak ve senin yaşlanmaya yüz tutmuş bir kadın olduğunu düşünecek. *Kvass*'ın tadına bakmak istemez misin?" Uşanka yeniden, samimi ve merhamet dolu bir dokunuşla Marya'nın elini tuttu. "Marya," diye içini çekti. "Artık kimse savaştan önce olduğu kişi değil. Olan biteni geriye alman mümkün değil."

Mutfak kapısı gıcırdadı ve yaşlı bir kadın belirdi. Kanlı bir deri önlük giyiyordu; sığır eti ve balık kanı lekeleri göğsünde desenler oluşturarak kendi aralarında çaprazlama kesişen çizgiler çizmişti. Beyaz saçları, acımasızlık derecesinde sıkı bir topuz hâlinde toplanmıştı. Doğrudan Marya Morevna'ya bakıyor, gözleri belli bir tür eğlence beklentisi içinde ışıldıyordu.

"Size nasıl yardımcı olabilirim memur hanımlar?" dedi kadın. Kuru dudakları onlara sırıtırken çatladı.

Uşanka yanağını içine tıkıştırdı. "Ben hiçbir şey istemiyorum," dedi ters ters. "Benden isteneni yaptım. Hoşuma gitmedi, ama yaptım. Sadece dinlenmek istiyorum." Bir an için, Marya'nın çok iyi tanıdığı –bir annenin çocuğunun öfkeyle tepinişini tanıdığı gibi– inatçı bir ifadeyle gözlerini yere dikerek kıpırdamadan durdu. Sonra ayağa kalktı ve onlardan uzaklaşıp kafeterya kapısından dışarı, hafif karanlık yola çıktı. Başı dik, dosdoğru karşıya bakarak yürürken uzun, altın sarısı bir iplik ayağından başlayarak sökülmeye başladı. Gittikçe hızlandı ve önce baldırından, sonra da kalçasından yukarıya doğru fermuar gibi açılıp ardında minik iplik yığınları bıraktı. Önceden Skorohodnaya Yolu olan –belki de hâlâ öyleydi– caddenin ortasına vardığında saçlarıyla kafatası sökülmüştü ve rüzgâr, saç tellerini uçurarak dağlara götürdü.

Yaşlı kadın tekrar Marya Morevna'ya döndü. "Ama kesinlikle," diye devam etti kocakarı, istifini bozmadan, "kesinlikle *size* yardım edebilirim hanımefendi."

Marya Morevna başını kaldırıp ona baktı ve kendisini çok yaşlı, korkunç derecede yaşlı ve yıpranmış hissetti. Ama aynı zamanda çok da genç ve bir yara kadar taze. *Bırak da bitsin*, diye yalvardı içinden kendi kendine. *Bırak bunların hiçbiri asla gerçekleşmemiş olsun. Bırak tekrar genç olayım ve masal yeniden başlasın*. Duvarlara, her birinin yüzü açlıktan kaşık kadar kalmış ve dudaklarına götürdükleri parmaklarıyla sus işareti yaparak kimliği meçhul kişileri sükûnete ve sakin olmaya davet eden bir adam, kadın ya da çocuğu gösteren, rengi solmuş Parti afişlerine bir bakış fırlattı. Hiçbir slogan onlar adına bağırmıyordu; hiçbir ahlaki direktif Marya'ya bu mekânda nasıl davranması, kim olması gerektiğini söylemiyordu. Sadece kendisiydi; sirkeye yatırılmış soğanlar gibi acı ve ekşi.

"Ne zaman birine yardım ettiğin görülmüş?" diye çıkıştı. Orada oturup da Baba Yaga'nın gülünç, saçma sapan esnaf havalarına girmesine izin veremezdi.

"Ah, yardım ederim," dedi Gece Çariçesi, sesi koç yünü gibi eğilip bükülürken. "Bazen. Hikâyeye göre değişir. Ama cidden yardım ederim. Bir kız kendini kanıtlamışsa. Atlarıma iyi bakmışsa, yerleri silip süpürmüşse ya da kazanımı kimseden yardım almadan taşıyabilmişse. Ya da huysuzluğuyla beni gururlandırmışsa. Senin, olmuş olabileceğin o kadına ne oldu?"

"Beni tanıyor musun?" Ama düşünceler zihninde tren vagonları gibi birbirini takip ediyordu: Marya Morevna, tamamen karanlıkta, şimdi ve burada, önceden tanıştığı tüm kadınların –Yiçkalı, Leningradlı ve chiyerti genç kızın; kuşları gören ve hiç görmemiş olan küçük kızın– olduğu bir noktadaydı; olduğu kadının, olmuş olabileceği kadının ve her zaman olacağı kadının. Birbiriyle sonsuza kadar kesişen ve çarpışan kadınların. Binlerce meşe ağacından düşen binlerce kuş. Tekrar tekrar.

Yaşlı kadın dostça, itiraz edercesine omuzlarını silkti. *Benim ne bildiğimi kim söyleyebilir ki?*

Marya Morevna o anda raskovniki, siyah altını ve altında kıpırdanan havan ile havanelini hatırladı. Bunları hatırlamak canını yaktı; göğsüne, parmaklarına iğneler battı. Duvardaki afişler ona susmasını işaret etti ve hafızasında beyaz iğneleri olan turuncu bir çiçek açtı.

Baba Yaga öne doğru eğildi; yüzleri iki sır gibi birbirine yakın duruyordu.

"Dinle, çok önceden çorba olan. Karanlıkta bir oda var. Tavanıyla zemininin, geriye bir tek toprağa ve bodruma inen bir çukur kalıncaya kadar yıkıldığı bir oda. Gölgelerin içinde, tavus kuşu goblenler toza bulanmış ve yanıyor. Bir masa ve kemikten büyük bir sandalye paramparça duruyor. Oraya gitmelisin. Gece, kimsenin seni göremeyeceği bir zamanda. Buz tutmuş çamurda ve parçalanmış duvarlarda neler bulabileceğini asla tahmin edemezsin. Bugünlerde işimi pek şansa bırakmıyorum. Ama bilirsin, bir bodrumda yalnızca kendin olabilirsin en nihayetinde. Karanlıkta, her şeyin altında, seni kimsenin bulamayacağı bir yerde."

Marya'nın gözünün altındaki kabarcık, o eski yara, nabız gibi attı –iki kez, üç kez. "Bütün bunların sebebi Viy'in sana hükmetmesi mi? Bu yüzden mi adımı söylemeyeceksin? Ondan bıyıklı bir sihirbaz gibi korkuyor musun? Neden afişler, *Sessiz olun, sessiz olun, ser verin sır vermeyin*, diyor? Çünkü eğer tüm dünya Ölüm Ülkesi'ni mesken tutmuşsa benim de hiçbir şey hatırlamamam gerekir. Ama hatırlıyorum; bunu yapmak açlıktan kıvranmak kadar acı verse de."

"Ne demeye getirdiğini bilmiyorum. Benim yeraltı dünyasıyla, karşı devrimci hareketlerle hiç işim olmaz," diye mırladı kocakarı. "Ben sadece iki büklüm bir sırta ve yağlı, küçük bir kafeteryaya sahip yaşlı bir kadının, yolu kasabasına düşen turistlere yapacağı gibi sana gezip görebileceğin bir yer öneriyorum. Hiçbir şey demiyorum, hiçbir şey bilmiyorum ve kesinlikle hiçbir şey hatırlamıyorum." Pörsümüş, bir leopar gibi benekli elini Marya'nın göğüs kafesine, iki göğsünün arasına koydu. Marya orada bir kurşun gibi gittikçe ağırlaşan ve ısınan bir şey hissetti. "Ben asla küf kokulu, çürüyen mahzenlerdeki toplantılara katılmam. Ben asla ortada kulak misafiri olmak isteyenler varken o güçlü hikâyeyi anlatan meslektaşının canını sıkmam. Ben asla bu yeni ve adil yönetimden önce var olmuş herhangi bir şeyi hatırlama suçunu işlerken yakalanmayayım diye terzilik, evlilik ve parlak bir kasap dükkânından ibaret bir hayatı taklit etmem, bunu önemsiz göstermeye çalışmam. *Eski bir dünya hiçbir zaman olmadı. Artık her şey sonsuza kadar yeni olacak*, dediğimizde çok daha kolaydı. Bana bakıp da sadece senin iyiliğini düşünen tatlı bir *babuşkaya* böyle fahiş eğilimler yakıştırmana kırıldım doğrusu." Birbirine değen tenlerindeki kurşun gibi şey, ısısını çekip karşılığında hiçbir şey vermeyerek Marya Morevna'nın kalbini

yaktı. "Ve hikâyelerin asla unutulamayacağını hayatta ima etmem. Bir ağabey, bir sihirbaz ya da bir tüfek sana unutmak, kesinlikle unutmak zorunda olduğunu, böyle bir şeyin asla gerçekleşmediğini, sadece bu dünyanın var olduğunu, bir başkasının hiçbir zaman olmadığını ve asla da olamayacağını söylese bile."

"Babuşka," dedi Marya ve bu kez, her şeyin sona erdiği o anda bunu gerçekten ima etti. "Çok yorgunum. Bütün bunlardan bıktım usandım. Bunun içinde nasıl yaşayabilirim? Sevdiğim herkesin bana sarılmasını, her şeyin affedildiğini, her şeyin sona erdiğini ve her şeyin yolunda olduğunu söylemelerini istiyorum."

"*Hah!* Ölüm öyle değildir işte. Dünyaların yeniden paylaştırılması her şeyi eşit kıldı; sihri, tavernaları, Yelenaları, bodrumları, ekmeği, gümüş rengini ve gümüşi ışığı. Eşit derecede ölü, eşit derece zorunlu. Herhangi bir yerde nasıl yaşarsan öyle yaşayacaksın. Zorluklarla, acıyla. Evet, ölüsün. Ben, benim ailem ve herkes, her zaman, sonsuza dek ölüyüz. Hepimiz bir taş kadar cansızız. Ama ne fark eder? Hâlâ sabah işe gitmek zorundasın. Hâlâ yaşamak zorundasın." Kocakarı elini Marya'nın göğsünden çekti. Elindeki ne sıcak ne de ağır bir kurşundu; tortop edilmiş ve düğümlenmiş, kırmızı bir fulardı bu. Onu Marya'nın üniformasına, tenine yakın bir yere tıkıştırdı. Bir deri bir kemik kalmış, pörsümüş, kasvetli yüzünü dikkatle geriye doğru çekti ve deneyimli, cana yakın gözlerle ona baktı.

Marya Morevna nefesini koyuverdi. Yüzüne bomboş bir ifade yerleştirdi. Başını kaldırıp karşısındaki bir yabancı, ilginç bir yabancıymış ve onunla hiçbir tanışıklığı yokmuş gibi babuşkasına baktı. Ne de olsa Marya bu oyunları oynamakta çok iyiydi. Ayağa kalkıp kafeteryadan çıktı ve uzun ince bir yolu takip ederek bitmek tükenmek bilmeyen bombardımanların harabeye çevirdiği, mahvolmuş, siyah bir saray enkazına doğru yürüdü. Ayaklarının altındaki toz, akşamüstü ışığında pul pul olmuştu. Yeraltında bir yere doğru, aşağılara, merhametli karanlığın içlerine, yıldız gibi ışıldayan gümüş rengiyle lekelenmiş, kara bukleli bir adamın onun ismini bir itiraf gibi zikredeceği bodruma giden yolda tereddüt etmeden yürüdü. Ellerinin buluşacağı o yerde, Marya Morevna kocaman, bir gebe gibi şişkin elmasları, siyah emayeyi ve her ikisinin teninden ışık gibi sızan yumurta sarısını şimdiden görebiliyordu.

Teşekkürler

Beş yıldır hayatlarına dâhil olduğum kocam Dimitri ile ailesine değinmeden bu kitaba katkıda bulunanları saymaya başlamak mümkün değil; bir yazara, hikâyelerini ve tarihçelerini anlatmak gibi tehlikeli bir işe giriştiler. Bunun için onlara tüm dünyevi ölçütlerin ötesinde minnettarım. Masallarını ve şakalarını dinlemek, dünyalarına kabul edilmek... bu hayatımdaki en sıra dışı şeylerden biri oldu. İşte bu kitap o verimli topraktan ve özellikle de iki ayaklı bir İngilizce-Rusça sözlük ve paha biçilmez bir ayrıntı kaynağı görevi gören Dimitri'den serpilip büyüdü. Bana Marya Morevna ile Ölümsüz Koşey'in masalını okuyarak beni o ölümsüz soruya götürdü: "Dur bir dakika, ne? Neden bodruma zincirlenmiş ki?"

Ayrıca hafızalarının verdiği güçle herkese mütevazı bir biçimde davranan ve genç bir Amerikalıyla konuşacak kadar nazik olan St. Petersburg Leningrad Kuşatması Müzesi'ndeki kadınlara; eserleri yüreğimi delip geçen ve ona hükmeden, Leningrad'ın koruyucu azizesi, müteveffa Anna Ahmatova'ya; araştırmam için hayati bir önem taşıyan ve savaş zamanı Leningrad'ına ait pek çok fiziksel detaya kaynaklık etmiş, taslak aşamasındaki çalışması *The 900 Days*'in yazarı Harrison Salisbury'ye teşekkür ederim. Müziğiyle yazarak geçirdiğim uzun gecelere eşlik eden Anna Vasilevskaya'ya da teşekkür ederim.

Bir ön ödemeli kahve kartı[1] bile olmayan, huysuzluğu herkesçe kabul görmüş bir yazarın yardımına koşan, ona öneride bulunan ve cesaret veren herkese teşekkür ederim. Özellikle Tiffin Staib, Michael Broughton, Ferrett Steinmetz, Gini Judd, Amal El-Mohtar, Lee Harrington ve erken tarihli bir taslağı arkadaşça okuyan Claire Cooney'ye.

Menajerim Howard Morhaim ile editörüm Liz Gorinsky'nin yanı sıra asistanım Deb Castellano'ya ve yorulmak bilmez Evelyn Kriete'ye teşekkür ederim.

Ayrıca dünyama ışık katan, bana orijinallik ve sihir hakkında çok şey öğreten, kitaplarımı şaşırtıcı sihirbazlıklarla dolduran çarevna kardeşim S. J. Tucker'a ve bir lojistik tanrısı, değerli bir dost olan partneri Kevin Wiley'ye de teşekkür ederim.

Ve son olarak Rose Fox'a, *il miglior fabbro*'ya[2] teşekkür ederim.

1 İçine belli miktar para yüklenen, kafelerde geçerli bir tür kart - ç.n.

2 (İt.) "En iyi çilingir" - ç.n.

Ölümsüz Koşey'in Ölümü ve Rus Peri Masalları Üzerine

Ölümsüz Koşey'in Ölümü ya da diğer adıyla *Marya Morevna*, aslen Alexander Afanasyev adlı ünlü Rus yazarın 1855 ve 1863 tarihleri arasında yazdığı *Narodnye russkie skazki* (Rus Peri Masalları) adlı sekiz ciltlik bir derlemenin en meşhur hikâyelerinden biridir.

Masal, İvan Çareviç ile savaşçı prenses Marya Morevna'nın aşkını konu alır. İlk görüşte birbirine âşık olan ikili kısa süre içinde evlenir; fakat bir müddet sonra Marya Morevna, kocasına sefere çıkması gerektiğini ve o yokken kesinlikle kalenin zindanına inmemesi gerektiğini söyler. Merakına yenik düşen İvan, karısı gittikten sonra aşağı iner ve burada Ölümsüz Koşey'i duvara zincirlenmiş bir hâlde bulur. Koşey ondan su ister, karşısındakinin kim olduğunu bilmeyen İvan da onun bu isteğini yerine getirir. On iki kova su içen Koşey sihirli güçlerini geri kazanır, zincirlerini kırar ve oradan kurtulup Marya Morevna'yı kaçırır. İvan kuşa dönüşebilen bir büyücünün, sihirli bir atın ve Baba Yaga'nın yardımıyla (bazı testlere tabi tutulduktan sonra elbette) Marya'yı kurtarır. Masalın sonunda Koşey ölür, Marya ile İvan da sonsuza dek mutlu yaşar.

Afanasyev, Slav efsaneleri ile Rus halk hikâyelerini başarılı bir şekilde birleştirerek pek çok peri masalı yazmıştır. Hikâyelerinde yer alan kişileri, yani Ölümsüz Koşey ve Baba Yaga gibi karakterleri de bu efsanelerden ödünç almıştır. Aynı şekilde Gamayun, Alkonost, Buyan Adası, Ateş kuşu, domovoy, Likho, vila, vodyanoy gibi karakterler de yine Slav mitolojisinden gelmektedir.

Afanasyev'in çoğu masalının kahramanı İvan'dır. Bazen Budala İvan olarak da anılır ve genellikle üç kardeşin en küçüğüdür. Sevgilisinin adı ise masalına göre ya Marya Morevna, ya Bilge Vasilisa, ya da Güzel Yelena olarak değişir.

Rus Peri Masalları'nın en meşhur öykülerinden bazıları *Ölümsüz Koşey'in Ölümü (ya da Marya Morevna); Çareviç İvan, Ateş kuşu ve Bozkurt; Ateş kuşu ile Prenses Vasilisa; Kurbağa Çarevna; Güzel Vasilisa ve Baba Yaga*'dır.

M. İhsan Tatari

MonoKL Yayınları

1- **Ahmet Soysal** / *İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar ya da Mini-Etika*
2- **Jean-Luc Nancy** / *Demokrasinin Hakikati*
3- **Jean-François Lyotard** / *Pagan Eğitimler*
4- **Ahmet Soysal** / *Birlikte ve Başka I ve II*
5- **Thomas de Quincey** / *Immanuel Kant'ın Son Günleri*
6- **Jean-Luc Nancy** / *Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik: Dört Küçük Konferans*
7- **Emmanuel Levinas** / *Maurice Blanchot Üstüne*
8- **Michel Henry** / *Marx'a Göre Sosyalizm*
9- **Arthur Machen** / *Büyük Tanrı Pan - En Derindeki Işık*
10- **Sheckley, Clarke, Doyle, Asimov** / *Yamuk Bakan Öyküler (seçki)*
11- **Marguerite Duras** / *Yıkmak Diyor Kadın*
12- **Giorgio Agamben** / *Dünyevileştirmeler*
13- **Hervé Le Tellier** / *Bar Sonatları*
14- **Alain Badiou** / *Sonlu ve Sonsuz*
15- **Alain Badiou-Barbara Cassin** / *Heidegger, Nazizm, Kadınlar, Felsefe*
16- **Alain Badiou** / *Tarihin Uyanışı*
17- **Dionys Mascolo** / *Aşk Üstüne*
18- **Peter Sloterdijk** / *Derrida, Bir Mısırlı*
19- **Ahmet Soysal** / *İtkisel Mantık*
20- **Jean-Luc Nancy** / *Gitmek/Yola Çıkış*
21- **Giorgio Agamben** / *Dispozitif Nedir? Dost*
22- **Felix Guattari** / *Franz Kafka'nın Altmış Beş Düşü*
23- **Robert E. Howard** / *Almuric*
24- **Christian Bobin** / *Eksik Parça*
25- **Juan Pablo Villalobos** / *Tavşan Deliğinde Fiesta*
26- **Giovanni Papini** / *Düşsel Konçerto Cilt I*
27- **Hervé Le Tellier** / *Aşktan Bu Kadar*
28- **Peter Ackroyd** / *Platon Günlükleri*
29- **Vladimir Jankélevitch** / *Ölümü Düşünmek*
30- **Jacques Lacan** / *Benim Öğrettiklerim*
31- **Bernard Stiegler** / *Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin*
32- **Giorgio Agamben** / *Şeylerin İşareti: Yöntem Üstüne*
33- **Ahmet Soysal** / *Uzun Çizgi*
34- **Giorgio Agamben** / *Gelmekte Olan Ortaklık*
35- **Gianni Vattimo-Santiago Zabala** / *Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Marx'a*
36- **Antonio Negri** / *Sürgün*
37- **Jacques Lacan** / *Televizyon*
38- **Ahmet Soysal** / *Ruh Sorusu*
39- **Antonio Negri** / *Porselen Yapımı: Politikanın Yeni Bir Grameri İçin*
40- **Antonio Negri** / *Sanat ve Çokluk*
41- **A. Badiou, S. Zizek, J. L. Nancy, A. Soysal, G. Çıtak, I. Ergüden, J. Rogozinski, V. Çelebi, G. S. Tanyıldız, B. Stiegler** / *Direnişi Düşünmek*
42- **Hugh Howey** / *Silo: Wool I*
43- **Maurice Blanchot** / *Bekleyiş Unutuş*
44- **G. Willow Wilson** / *Elif*
45- **Jean-Luc Nancy** / *Dünyayı Yaratmak ya da Küreselleşme*
46- **Catherynne M. Valente** / *Ölümsüz*
47- **Péter Zilahy** / *Son Pencere - Zürafa*

Hikâyeler, insanların aksine, ölseler de sonsuza dek ölü kalmazlar. Kimi zamanlar çok özel koşullarda yeniden dirilebilirler. Dünyaya oldukça nadir gelen bir dâhi/bilgin/azize karışımı canlının mucizevi dokunuşu onları yeniden canlandırabilir. İşte Catherynne M. Valente de öylesi canlılardan.

Lev Grossman

Yakışıklı bir genç adam St. Petersburg'a gelecek ve Marya Morevna'nın kaldığı evin kapısını çalacak. Adı Koşey: Yaşam Çarı ve Marya'nın kaderi.

Yaşam Çarı, Marya'yı krallığına sürükleyecek, ki orada Marya, Koşey'in kardeşi Ölüm Çarı'yla tutuştuğu amansız savaşta kudretli bir savaşçıya dönüşecek.

Yıllar yılları kovalayacak; savaş kızışacak. Aşktan yaralanmış ve bir soluk arayışındaki Marya St. Petesburg'a geri dönecek. Ancak geride bıraktığı merhametsiz topraklardan çok da farklı bir şey bulamayacak orada da. St. Petersburg açlıktan kırılmakta ölüm tarafından yutulmaktadır...

Ölümsüz'de, yaşamın ve ölümün, aşkın ve gücün, unutulmaya yüz tutmuş hatıraların, derin mitlerin ve karanlık büyülerin 20. Yüzyıl Rus tarihiyle akıllardan çıkmayacak bir harmanını bulacaksınız.

ISBN 978-605-5159-15-3

@monokledebiyat 22 TL

monokl Edebiyat

